

- 489 — Baldıran
 490 — Balkavak
 491 — Berk
 492 — Çiftçik
 493 — Çukuraluç
 494 — Danişment
 495 — Deliler
 496 — Dikenli
 497 — Dodurga
 498 — Durucasu
 499 — Evlik
 500 — Fındıcık
 501 — Girinoğlan
 502 — Gökdere
 503 — Güneşveran
 504 — Güvercinlik
 505 — Hacıhamza
 506 — Hacıhamza (Güneyi)
 507 — Hacıhamza orbuğu
 508 — Hacıhamza seküsü
 509 — İnal
 510 — İnceçay
 511 — İncesu
 512 — İskir
 513 — Karaağaç dağı
 514 — Karaçay
 515 — Karaköy
 516 — Karaveran
 517 — Kargı
 518 — Kavakçayı
 519 — Kızıltepe
 520 — Kumbaba
 521 — Kuyucak
 522 — Köçepe
 523 — Maksutlu
 524 — Mandıra
 525 — Mehmed dede obruğu
 526 — Mehmeddede tekkesi
 527 — Öbektaş
 528 — Sarbukavak
 529 — Seciğen
 530 — Sekü
 531 — Sekübağı
 532 — Tekmen
 533 — Tutuş
 534 — Umac
 535 — Uvacıksuyu
 536 — Yeniköy
 537 — Zambal
 538 — Avlağı
 539 — Aşağı zeytün
 540 — Aşıkbükkü
 541 — Aydın
 542 — Çaylı (Eesenli)
 543 — Hanefi
 544 — Kâmil
 545 — Karalargüney
 546 — Konaca
 547 — Kız (Kuz)
 548 — Kızhayat (Kuzhayat)
 549 — Pelitçik
 550 — Yukarı zeytid
Sungurlu
 551 — Ağcalı
 552 — Akcakoyunlu
 553 — Akdere

554 — Akpınar	587 — Durgutlu
555 — Almaslı ortakışla	588 — Ekizli
556 — Alembeyli	589 — Eşme
557 — Arabaçayı	590 — Fındıklızır
558 — Araf	591 — Gafurlu
559 — Araphacılı	592 — Gazi
560 — Arifegazili	593 — Hacılarhanı çerkez
561 — Arıcı	594 — Hacılarhanı Türk
562 — Ayağıbüyük	595 — Hacıosman
563 — Bağdatlı	596 — Hillalli
564 — Bahişli	597 — İmirli
565 — Beşdam	598 — İncesu kebir
566 — Beşkız	599 — İncesu sağır
567 — Beşpınarı balâ	600 — İncegazili
568 — Beşpınarzir	601 — Kaledere
569 — Boladıkebir	602 — Kamişli
570 — Boladısağır	603 — Karaçay
571 — Boztepe	604 — Karaevliya
572 — Cevheri	605 — Karakocalı
573 — Çoğul	607 — Karaoğlan
574 — Çılhalı (Çulhalı)	608 — Kavşit
575 — Çadırhüyük	609 — Kemallı
576 — Çavuş	610 — Kertme
577 — Çavuşcu	611 — Kırankışla
578 — Çayan	612 — Kışla
579 — Çiçekli	613 — Kızılcakışla
580 — Çiflik	614 — Kızılbekir
581 — Çokurlu (Çukurlu)	615 — Kızılsağır
582 — Demirşeyh	616 — Kula
583 — Denizli	617 — Kuşcalı
584 — Derekışla	618 — Kürkü (Körkü)
585 — Dertli	619 — Mahmatlı
586 — Diği	620 — Mehmandı

621 — Melemker	644 — Zankı
622 — Muratkolu	645 — Boğazkale
623 — Müdü	656 — Çarşıcuma
624 — Oyaca	647 — Ekmekci
625 — Saraycık	648 — Emirler
626 — Sarıcalar	649 — Esipkıran
627 — Sarıkaya	650 — Evci
628 — Şingiller	651 — Fındıklıbalâ
629 — Şirin	652 — Gölpınar
630 — Patlı	653 — Gökçam
631 — Terzili	654 — Hamallı çerkes
632 — Tirkeş	655 — Hamallı Türk
633 — Tokullu	656 — Kadılı çsrkes
634 — Topuz	657 — Kadılı Türk
635 — Tuğcu	658 — Karakeçili
636 — Tuğlu	659 — Kaymaz
637 — Üçoluk	660 — Mehmetbeyli
638 — Yamadıköbir	661 — Salman
639 — Yamadısağır	662 — Sarıçiçek
640 — Yanabat	663 — Şekerhacılı
641 — Yirce	664 — Yanıcak
642 — Yorgalı	665 — Yazır
643 — Yörüklü	656 — Yekbas

NOT:

Çorum ili köyleri hakkında yapmakta olduğumuz araştırmalar henüz bitmemiştir. Bunun için yazdığımız notlar mahdud bir kaç köye inhisar etmektedir. İleride araştırmalarımızı tamamladıkça her köy adı hakkında izahat vermek mümkün olacaktır.

Çorum havadisleri :

Halkevimizin bir aylık çalışması

1 - Tarih gezisi : Sarmaşa, Kırkdilim, Mescitli, Yeniçamlıca, Küçükkarapınar köylerinin tarih tedkikleri.

2 - Ortamektep talebesine alınan kitap, defter, kalem, kâğıt yardımı.

3- İki Ortamektep talebesine 30 lira ücret verilerek pansiyona kaydettirilmiştir.

4 - 3/10/938 pazartesi: Matbaa müdürü Şükrü Çöplü tarafından Belediye seçimi hakkında verilen konferans.

5 - 3/10/938 pazartesi: saat 16 da Belediye azaları toplantısı.

6 - 4/10/938 salı günü Gazipaşa Başöğretmeni Eyyub Beker tarafından Belediye seçimi hakkında verilen bir konferans.

7 - 5/10/938 çarşamba günü Halkevi Başkanı Bedri Bilginer tarafından Belediye seçimi hakkında verilen ksnferans.

8 - 6/10/938 perşenme günü Tanyeri Başöğretmeni Şevket Soyacak tarafından Belediye seçimi hakkında verilen konierans.

9 - 7/10/938 cuma : Ortaokul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından Belediye eeçimi hakkında verilen konferans.

10 - Her hafta pazartesi ve perşembe akşamları saat 20 den 21 e kadar Evimiz salonunya Dahiliye mütehassısı Selim Çapa tarafından 43 kişiye zehirli gaz derisi verilmiştir.

11 - İki defa köy kâtipleri toplantısı, birisi kendi meslekleri hakkında görüşmek, diğeri Cumhuriyetin onbeşinci yıl dönümü hakkında görüşmeler.

12 - Evimiz Almanca kursuna haftada iki saat olmak üzere yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 15 öğrenciye ders verilmektedir.

13 - Evimiz müzik dersine haftada iki saat olmak üzere müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından öğrenciye ders verilmektedir.

14 - Evimiz muayene evinde her gün bir mütehassıs tarafından muayeneye devam edilmek üzere bir ay zarfında 34 hasta muayene edilmiştir.

15 - Evimiz sosyal yardım şubesi tarafından Orta okulda okuyan iki fakir erkek çocuğa birer takım elbise, çamaşır ve ayakkabı yaptırılmıştır.

16 - Ayrıca bir Orta okulda okuyan bir çocuğa da levazımı derisiye alınmıştır.

17 - 2/10/938 pazar günü köycülük şubesi bir gezi yapmıştır. Sarimbey, Çayhatap, Tarhan, Hüyük köylerini dolaşmışlardır.

18 - 2/10/938 pazar günü Hâle spor ve Sağlık spor arasında bir maç yapılmış 2 - 3 Sağlık spor kazanmıştır.

19 - Evimiz bando öğretmeni Orta okuldaki piyanoyu tamir et-

miştir.

20 - 19/10/938 perşembe günü evimiz bandosu üç fukara düğününde meccanen çalmıştır.

21 - Hafiada iki saat olmak üzere ayda sekiz saat 7 talebeye bando öğretmeni tarafından piyano dersi verilmiştir.

22 - Doğum evindeki yapılan çocuk bahçesine 50 lira yardım.

23 - Gözsüz bir fukaraya yapılan 4 lira yardım.

24 - Memleket küçük hikâyeleri adı altında yapılacak müsabaka hakkında gazeteye verilen ilân ücreti.

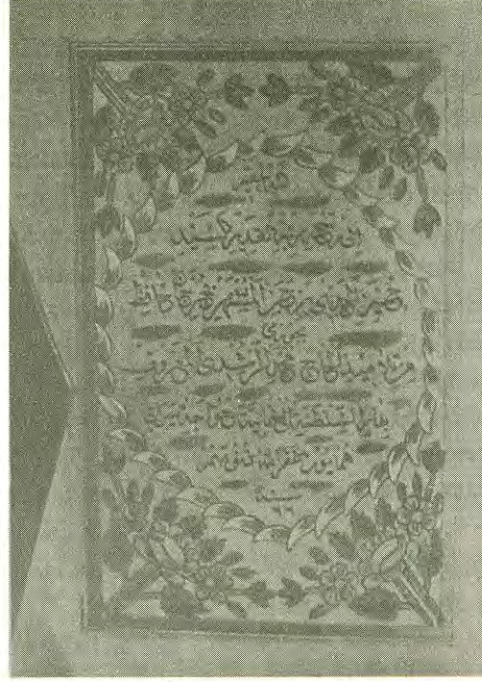
25 Evimiz salonunda haftada 6 saat olmak üzere bir daktilo kursu açılmıştır. Kursu üç Orta okul mezunu kaydedilmiştir.

26 - 28/10/938 cuma günü yeni yapılan ortaokulun açılma töreni.

27 - 29/10/938 cumartesi günü Cümhuriyet payramı töreni.

28 - 30/10/938 pazar günü şehidler abidesi töreni yapılmıştır.

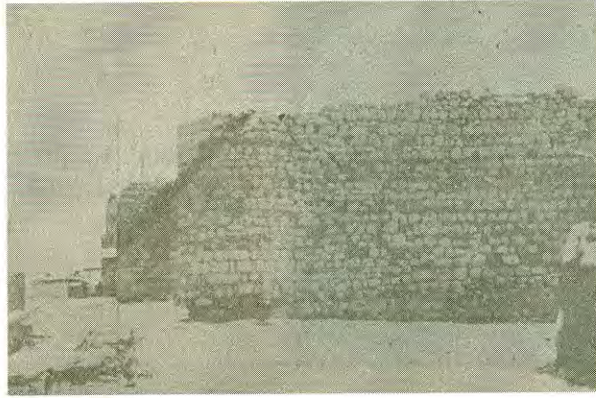
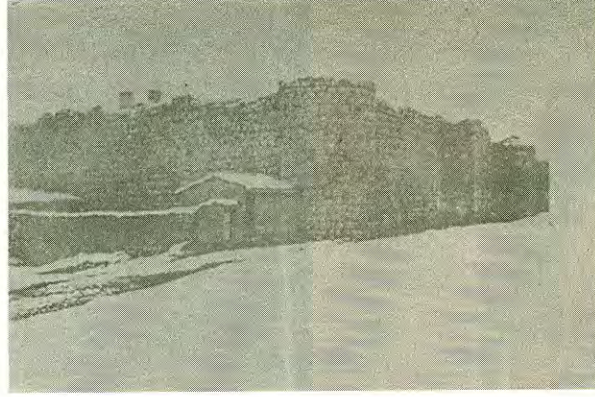
MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer

Yazısı ve tezhibi Çorumlu bir hattat tarafından yapılmış bir
(Kur'an) ın iki sahifesi

Çorum kalesi

Çorum kalesinden
diğer bir parça

Çorumun Paşa
köyünde bir çeşme

Çorumun Çanakçı
köyünde bir hüyük

Çorumun Kapılıkaya
kalesi karşısındaki
inler

Çorumun Sarmaşa
yolu üzerinde
Hamam tepe hüyüğü

Çoruma bağlı
Kuşsaray köyü

Çoruma bağlı
Karahisar Temürlüde
bir hamam harabesi

Karahisar Temürlünün
kale eteğinde
bulunan duvar

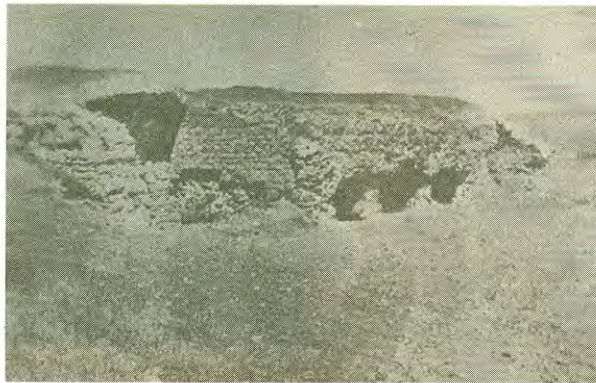

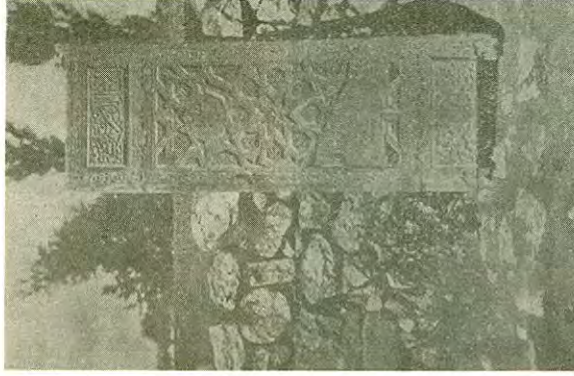
Karahisar Temürlü
kalesi

Karahisar Temürlü
kalesinin uzaktan
görünüşü

Karahisar Temürlüde
Hüsamiye medresesi
harabesi

Çorumun Elyançelesi
köyü çamisinin
kapı kanadı

Karahisar Temürlü
köyünde Hüsamîye
medresesinden
çıkarılmış tezyinatl
bir taş.

Karahisar Temürlüde
Hüsamîye medresesin-
den çıkarılmış diğ
er bir taş.

Küşörenden Kalenin
bulunduğu dağın
görünüşü

İnalözünde
Alâeddin camii
yanındaki hüyük

Karapınardaki hüyük

Çoruma bağlı Laçin
nahiye merkezinin
genel görünüşü

Kapılı kaya
karşısındaki inler

Çorumun Mecidli
köyü civarında
bulunan Mahmat
Selâm adlı ören olmuş
köydeki hüyük

Çöplübey oğullarının vakfiyesi suretidir. [1]

N. 53

هذا ذكر ما حضر الشبان الاعوان الاحوان الاميران المدعوان حسين بك و على چلي ابنا المرحوم والمنقور اولو بك مسمى مجلس اشراء المطهرة بمدينة توقات حثت عن البلية والافات لدى الحاكم موقع اعلاء وفق الله لايحبه و برضاه و احضر معها للدعوى حلف الارباب العظيم چوبايوك المرحوم و ابراهيم بك بن المرحوم الحاج صنجدي فاظهر كتاب السلطان الاعظم والحاقان العظيم سلطان مراد بن محمد خان حلد مملكتنه خاصل هو الشرع ان الحاكم المذكور يحضرهم بمجلسه ويفتش قضيتهم بطريق الاستئناف و يقطع منازعتهم و يحكم بينهم بالحق فقبله الحاكم المذكور وعمل بنو فيه فتش احوالهم بالطريق المذكور فادعى المدعيان المذكوران دعوى صحيحة محررة موافقة تظاهر الشرعى وقالوا في تحرير دعويهما ان جميع الديوان المدعو سابق من اعمال المحفوظة چوروملو الكائن الان في يدك حق من حقوقنا ومال من اموالنا انتقل الى ابنا المرحوم غياث بك المذكور منك بجهته مبايعة الشرعية ومنه اليها بطريق اوث الشرعى فالان انك اخذته من يدنا بجهته الظلم الصادر عن مولانا اطف الله بن عبد الواسع ابن عبد الملك بن يوسف الحاكم چوروملى فلما استنطق المدعى عليه المذكور فيه قال في جواب دعويهما ان الديوان المذكور المحدود بالنهر الكبير المشتهر قزل ابرماق وبالطريق المشتهر باوزوجى يولى وبالجليل المشتهر بكوسته طاغى وبالتعبير المشتهرة بقير مرهان وقعه ان المرحوم ابراهيم بك المذكور على اولاده واولاد اولاده المذكور نسلا بعد نسل ثم على الاناث من اولاده ثم على مصالح المسجد الذى بناه في قرية باشا كوى من اعمال چوروملى مادام معموراً ثم على الفقراء المساكين وان اباكم المرحوم غياث بك المذكور اشتراه منى ولكن بالاجبار والاكره بنوع من الضرب الشديد والحبس المديد والصلب التهديد فانكر المدعيان المذكوران فطوب من چيلو چلي المذكور احطار القاضى النافذ الحكم فى چوروملى المذكور ادلاً و احضار اليه على الوقف و وقوع البيع والاشراء بالاجبار والاكره ثانياً فاحضر القاضى المذكور مع كتابه الموقع بنو قيعه المضى بامضات القضاة التالطى بثوت وقية الديوان المذكور و بطلان البيع والاشراء على الوجه المشروح المزبور باشارة الشاهنشاه اعظم سلطان على بن مراد بن محمد خان حلد الله مملكته و رحم اسلافهما فاستقرض القاضى المذكور قضيته ماضى فقررها موافقاً لما فى كتابه المذكور فطعن حسين بك المذكور طعناً غير ملائم له ثم احضر ثانياً رجالاً عدولاً من جماعة المسلمين الشهادة على وفق دعواه وهم طوت فقه بن يوسف من قرية اينجه صو و بهزه بن على من قرية قزغان و اوحد بن يوسف فقه من قرية اينجه صو المذكورة و مولانا حاجى مراد بن دوات يار من ولايت چوروملو و طوروش بن اسماعيل من قرية بوكدوز و عباد بن اسلام من قرية ايلن و طوت حاجى بن طوت بكى من قرية احمد شحنه فشهدوا على وفق دعواه فى وجه حسين بك

المذكور متفقة اللفظ والمعنى متعددة بالعبارة وتفجوى عن العمام واليقين لا عن ظن و تحمين وقلو اناشهد ارالدويان المذكور المحدود بالحدود المذكورة وقف وقفه المرحوم ابراهيم بك المذكور على الاولاد ومصالح المسجد المذكور والفقراء على الترتيب الذى ذكره چيلو چايي المذكور وان غيات بك المذكور اشترى الديوان المذكور منه بالاجبار والاكرام قادراً في ذلك الزمان على ايفاع ما هدده به من الضرب الشديد والحبس المديد والصلب للتهديد فخاف چيلو چايي من صولة وشوكة فباعه منه بهذا الطريق المعهود وخلف كل منهم على صدق شهادتهم واضعين ايديهم على المصحف الحبيب بان قلوا ما كنا كاذبين في شهادتهم المذكورة شهادة صحيحة شرعية مؤداة على نهج الشرع القديم وحافها جرى صريعاً فلما شهد الشاهدون المذكورون على الوجه المحرر فيه سمع الحاكم ما وقع المذكور شهادتهم وقبل مقاتلتهم لكون شهادتهم مشتملة على شرائط الاعتبار والقبول اكونهم من الاضياء العدول فحكم بصحة الوقف ولزومه وبطلان البيع والشراء الصادرين عن المذكورين بشهادة السلطان المذكور صرة حكماً صحيحاً شرعياً حالياً عن موجبات البطلان وانفساد عارياً عن النسبة والاعتاد فكتب هذا ليكون حجة عند مساس الحاجة اليه فلعنة الله والملائكة والناس اجمعين على السامى فما لهدبل الوقف المذكور وتغيره بعدما سمعه على الوجه المشروح المزبور ويجمع ذلك وقع الاشهاد والتحرير في العاشر من شهر جمادى الاخر سنة احدى و اربعين وثمانمائة هجرية نبوية عمديه

Bu vakfiyenin üst tarafı kopuktur.

الحمد لله كاشف الظلام الظلم بنور العزيمة المضئ ومبين الاحكام بالادلة الشرعية وموضح الحلال والحرام بالآيات العلية السنية ومظهر الاسلام بحمد واله سيد البرية صلى الله عليه وسلم وعلى اله في كل بكرة وعشية امامه فان الدنيا موطن غرور لاموطن سرور دار بوار لادار قرار نعيمها ظل زائل ومقيمها ضيف راحل على انها مختلف فالفائز من جعلها زاد المعادة وانفعها الادخال نهان والوقف حسنة جارية تجديد فوائدها في حالتى البقاء وبقاء وطورى الممات والحبوة على ما قال سيد المرسلين و امامنا النبي صلى الله عليه وآله اذ مات ابن آدم انقطع عمله الا عن ثلثة علم ينتفع به و ولد صالح يدعو له و صدقة جارية ﴿ ولما وفق الله تعالى الاعز الامجد الاكرم باقى الخيرات والحسنات ابراهيم و ادھم بك ابن المرحوم المنفور الحاج صنجدى رحمه الله حق علم ان ما اكلا الانسان فقد افناء وما لبس ابله وما تصدق به فقد ابقاء وقف وحبس وسبل وتصدق بجميع ماله باخلص نية واصفى طوية ابناء لوجه الله تعالى وطباً لرضائه وهرباً من سوء السقر ودركاته يوم يكون المرء في ظل صدقته جملة ما ثبت انه له وحقه وملسكه حسب ما ينطق بذلك الوثيقة الشرعية وذلك جميع حصته المفروزة من ديوان بك دلى السكانية في اباد جرملو بناحية كوسه داغى من اعمال جرملو المذكور المعروف بطوغان اسلان بتمامه وقرية باشا نصفها وقرق مديق وقرية قره كوكك بتمامها وقرية بوسال وقرية عز الدين قرا و آقچه كوى و قطعة الارض الصالحة للزراعة المشهورة ببنك بحملة الحدود والحقوق والمرافق والاواحق المعلومة المستعينة عن التعديد لشميرتها في مكانها و عدم و بحملة مضافها وشبانتها واشجارها وكرومها وبنونها وانهارها و آبارها و بيوها ومسكنها

وصالها وبالخيرها وكل حق داخل فيها وخارج عنها ذكر أولم يذكر سمي أولم يسم سوى المساجد
والمنابر والمبلىن وملك الغير حرره كاتب الحروف في تاريخ المذكور فيه سميتها على اولاده المذكور
و اولاد اولاده تسلا بعد نسل و عقباً بعد عقب بطناً بعد بطن فلو انقطعوا انتقل الى ائانه
على الترتيب المذكور ثم الى مصالح مسجده الكائن في قرية ناشا المذكورة مادام موجوداً ثم الى
فقراء المسلمين و شرط التولية لنفسه مادام حياً و بعده على اصلاح اولاده و اولاد اولاده تسلا بعد
نسل ثم على اصلاح اقربائه ثم على قاضي الإسلام والمسلمين في الولاية المذكورة وفقاً صحيحاً شرعياً
و حبساً مريضاً مريضاً و تصدقاً معتبراً مريضاً لا سلاح ولا يبارع فيها ولا يوهب ولا يبرهن ولا يورث
ولا يملك ولا يستبدل الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ومالك ذوالخلاق اجمعين فمن
بدله بعد ما سمعه فائماً ائمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم فمن سمي في تبديله وتغييره فعليه
لعنة الله والملائكة والناس اجمعين و جرى ذلك و حرر في غرة ذي القعدة المباركة سنة اربع و ثمانين
و ثمانمائة هجرية نبوية بمصطفوية محمدية

شاهد بما فيه	شاهد بما فيه	شاهد بما فيه	شاهد بما فيه
مولانا ذكريا بن محمد فقه	اسماعيل بن خليل المنفقه	مولانا صالح بن حمزه	حاجي مراد بن بابدلو

حرر فيه	جرى فيه عندي
عبد الله القاضي ساقز	حرره محمود بن عبدالرحمن النائب لمحقوظة مرزبفون في تاريخ

**Mutabıkun liaslihil şerif elmühtevi bihattı hümayunu makrun
nemikahu elfakiri ileyhi taalâ Mehmet bin Ahmet elkadı
bimeğipeti Çorum üfiye anhuma ve gaferelehuma
Mühür
Talepkârı rızai hak
Mehmet**

No : 54

Efdalı kuzatı müslimin evvelü vülâtil müvahhidin madenil fazlı vel yakın varisi ulumül enbiyai velmürselin hüccetül hak alel hak Tokat kadısı zidet fezailühu ve mefahiril kuzatı velhükâm maâdinil fazaili velkelâm Tokat voyvudalığına tabi havassı hümayun riayası sakın olan yerlerin kadıları zidet fazlihu tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki 1079 senesine mahsup olmak üzere Tokat voyvudası olan kutvetül emacidün ve Ağyan Abdullah zidet mecdihu halâ derseadetime arzuhal edüp şartı iltizama dahil havassı hümayun kariyeleri kadimden minküllül vücuha mefruz elkalem ve maktuül kıdem serbest olup bu anedek serbest üzere zapt olunup havassı hümayun riayasına miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve voyvudaları ve sair ehli urf taifesi dahil leylemezler iken halâ Sivas beyler beyleri ve mütesellimleri ve Bozok ve Çankırı ve Amasya ve Çorum ve Kırşehir sancak beyle-

ri ve mütesellimleri ve subaşıları ziyade atlı ile havassı hümayun riayasının üzerlerine devir namile çıkıp riayadan kurra arpası ve yağ ve birunî akçası ve sair te-kâlifi şakka ile bilâ emir küllî akçaların ve müft ve meccanen yem ve yemek ve sair mekûlâtlarını alıp hilâfı şer'i ve kanun ziyade zulüm ve teaddi eylemeleri ile havassı hümayun ve riayasının ekseri perakende ve perişan olmağla mali miri tahsili asir ve riaya zulüm ve teaddi olduğun bildirip meni ve defi olunup kadimden bu anedek zabıt oluna geldiği üzere mefruzül kalem ve maktuül kıdem serbesiyet üzere zaptettirilip minbait miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve voyvudaları ve ümena ve ammâl ve sair ehli urf taifesi devir ve selâmiye ve kura arpası ve yağ ve biruni ve kartal akçası namiyle ve müft ve meccanen yem ve yemek ve sair te-kâlifi şakka ile hilâfı şer'i ve kanun dahil ve rencide ve remide eylememeleri babında emri şer'îm verilmeğe reça eylemeğin imdi

hilâfı şeri ve kanun rencide olunmaya deyi fermanım olmuştur. Buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta bu bapda sadır olan fermanı celilil kadrım üzre amel edip dahi göresiz Tokat voyvudalığına tabi defterde mukayyed havassı hümayunum kariyeleri kadimde minküllül vücuha mefruzül kalem ve maktuül kıdem serbest olup vaki olan cürüm ve cinayet bu anedek serbesiyet üzre zabıt olunup minbait miri miran ve miri liva ve mütesellimleri ve subaşılari ve sair ehli ürf taifesi dahil edegelmiş değiller iken hâlâ Sivas beyler beyleri ve Bozok ve Kânkırı ve Amasya ve Çorum ve Kırşehir sancak beyleri ve mütesellimleri ve subaşılari ve sair ehli ürf taifesi ziyade atlı ile devir namiyle üzerlerine çıkıp riayadan kurre arpası ve yağ ve biruni ve kartal namiyle ve müft ve meccanen yem yemek ve bilâ emir emri şerif tekâlifi şâkka ile küllî akçalarını alıp hilâfı şeri ve kanun zulüm ve teaddi eyledikleri vaki ise meni ve defedip defterde mukayyed havassı hümayunun ka-

riyeleri kadimden min küllül vücuha mefruzül kalem ve maktuül kıdem serbest olmağ kanunu kadim olmağla voyvuda mumailiyh dahi serbesiyet üzre zabıt ve tasarruf ettirdüp minbait Tokat voyvudalığına tabi havassı hümayun kariyeleri riayasın miri miran ve miri liva ve mütesellimlerine ve voyvudalarına ve subaşılari ve ümena ve ammâl ve şair ehli ürf taifesine müft ve meccanen yem yemek ve koyun ve kuzu ve bilâ emir kurre arpası ve devir ve selâmiye ve biruni ve kartal namayi sair behane ile hilâfı şeri ve kanun akçaların aldirmayup ol veçhile havassı hümayun riayasın rencide ve remide ettirmeyüp hususu mezbur içün tekrar şikâyet olunmalı etmiyesiz elhasıl zamanı saadetimde riaya fukarasına hilâfı şeri ve kanun zulüm ve teaddi ettirmekten bekayet ihtiraz edüp emri aher irsaline muhtaç eylemiyesiz alâmeti şerife itimat kılâsız tahriren filyevmül rabi aşer şehri saferil hayir sene tis'ün ve sebin ve elf. 1079

Bimakamı Edirnetil mahruse

Sureti hüccet ve vakfiyei şerif

Mahürrüre fihi minel vakfil müseccel ve hapsül amel ve sahha ve suhhe indi ve hakemtü bısıbhatihi fi umumihî ve hususihi alimen bilhilâf minel ihtilâf beynel eimmetil eslaf rahmehü mullahü taalâ aleyhim nemikahü elfakir Mehmet bin Abdür-rahman elkadı bimedineti Çorum üfiye anhuma.

No : 55

Bismillahirrahmanirrahim müstainen bilkerimil vehhap hamdü faik ve senai lâyük ol malikil mülük ve melekûtrabbül izzeti velceberut vakıfı insi velcin razıkı mahluku dücihan cellet hikmetehu ve âlâ kelimete hazretlerinin dergâhı azamet penahına efi olunur ki nüshai insani ketmi ademden ibdâi usluup üzre ibda ve imla ve ahseni takvim üzre ihtira ve inşa edüp maliki maaştalim ve menahicimaadi tefhim ettirdi. Ve sat hezeran hüreri selât vesselâm hücceti nizam ol medinei ilmi temkin güncinei rabbil alemin hatimei silsilei mürselin hazretlerinin ravzai radiye ve hatirai hatarlarına sena olunurki seliki rahi hidayet olan sahibi himmet ve âlâ nihmeti makasıt ve amaline isal eyliye hoş hal ve müreffehül bal ederler. Düreri rahmeti ilahi ve kureri mağfireti namütenahi zümrei âl ve eshap ve fırkai estikai ve ahabbi üzerine olsunki her biri

tarafı hakka hadi ve sebili tevfi-ka münadi olup hamii hamayidin ve valii livai fazıl ve yakın eylemiştir. Rıdvanullahi taalâ aleyhim ecmain.

Ve badü erbabı elbaba ruşen zahir ve eşhabı evüddaye ayan ve bahirdir ki bu cihanı gaddarin mal ve cahi bikarar ve dünyayı napayidarın taht ve tacı müstear ve biistikrardır. Bu haymei ruzigârı bikarar içre mecal muhal ve bu eyvanı bi eman cuni han içinde bakaye iktirar mümteniil ihtimaldır. (Levkânet tedümü levahidin lekâne resulullah sallallahu taâlâ aleyhi vesellem fiha mûhalleden) peslacerem her akili kafil olmayup zamanı afiyette akıbet mülâhaza kılmağa müdavemet ve her kâmil kâhil olmayup avanı taadde taad ve zamanı istitaatta hayrat ve hasanat ile ahiret mülâhaza etmeğe müvazebet edeki amâl ve envai hayrat ve sadakati cariyeye ve ecmeli esnaf ve hasanatı bakiyattır ki bu fenail cisim

sebebil isim ve badehu helâkil beden mucibi zikri hasandır. Gerçi dünya maksadı asli ve matlebi hakiki değildir. Lâkin bermucep (Eddünya mezreatil ahireti) dır ki ve bir mezreai fahiredirki ana ilka ve nisar olunan pezur ve de-rahim ve dinar niçe mislin getirir (meselüllezine yünfukune ve ileyhi vasiun alim) beşaretini hemdem (Vemencae bilhaseneti felehu uşrû emsaliha) nassı şerifin işareti cerahatine merhem edüp elinde olan sim ve zeri ve sair emlâk bu ad ile isticlabi rızai ilâhi ola ve kezalık (İzamate ibni adem inkatıa amelhu illâ minselâsin veledün salûhun yedulehu ve ilmün yüntefeu bihi ve sadakatün cari-yetün ve leyseleke min dünyake illâ maekelte feefneyte) hadisi şerifi muktazasınca hayrat ve hasanat etmeğe isticarı gufrani namütenahi edüp (Yevme lâyenfeu malûn) ilâ ahirihi nassı şerifi üz-re dari dünyada zikri cemil ve serayı ukbada ihrazı ecri cezil eyliye binaenazalik bu meslek berşevaya sariğ ve salik ve bu minheci müstatabe mütesariğ ve mütehalik medineyi Çorumda vaki Akpınar mahallesi sakinlerinden sahibül hayrat ve meratibil müberrat zuhrül emacit vel ekârim (Abdullah ağa) ibnil merkum (Mustafa paşa) divanı şeri celilil

şamihil amelî el ahmedi ve iğvani dini lâzımıltepcil rasıhı o tari muhammedi sallallahu taalâ alâ şerihi liecelil tescil vakfi atıl beyanın mütevellî nasbeylediği (Mahmud çelebi bin Mehmet çelebi) müvacehesinde ikraı sahihi şeri ve itirafı serihi mer'i edüp silki milki sahihimde muntazam verestei kabız ve tasarrufunda münec-cem olup Çorum kazasına tabi yazı çiftlik kariyesinde vaki indel ahali vel ciran malumül hudut de-ğirmeni cemii alât esbabiyle ve yine kazayı mezbure tabi kara-bürçek nam kariyei malikânesinde milki müşteram olan bir çeyrek hissemi hasbetellillâhi taalâ ve taleben limerdatihi (Yevme yes-tazillül mer'i tahdel zillî sadaka-tihi vakfı sahihi şer'i ve hapsi sarihi mer'i ile vakıf ve haps edüp şöyle şarteyleyim ki hasıl olan mahsulâtı yedi mütevellî ile bade del cemi yedi sehim olunup iki sehmi mahallei mezburda bina eylediği camii latifin ve mabedi şerifin her kim hatibi olursa hizmeti hitabe mukabelesinde mutasarrıf olup ve bir sehmi dahi yevmü cumada her kim müezzin olursa mukabelei hizmetimde mutasarrıf olup ve bir sehmi dahi her kim kayyum olursa ol mutasarrıf ola ve iki sehmi dahi kable salâtil cuma iki nefer ehli kuran

kimesne devirhan olup ve bir sehmi dahi vakfı merkuma mütevellî olan kimesne mutasarrıf ola ve vakfı merkuma ben hayatta oldukça mütevellî olup badehu evlâdımın aslahı batnen bade batnın karnen bade karnın mütevellî olup ahali mahalle nazır olalar ve camii mezburun bilkülliye ve üzüye tamire muhtaç mevazıı oldukta yedi mütevellî ile tamir ve teçdit oluna ve müruru eyyamla eliyazi billâhi taalâ camii mezbur münhedim olup salâtı cuma eda olunmak mümkün olmadıkta akarı mezbur medinei münevvere şerrefe Allahü taalâ fukarasına sarfolunup kimesne mani ve dafi olmaya deyüp zikrolunan değirmeni ve hissei merkumei fariğan tarihi kitaptan mukaddem ve tahriri hitaptan akdem mütevellî salifül beyane teslim ol dahi tesellüm edüp sair mütevelliler tasarrufede geldikleri üzere tasarruf etti dedikte mütevellî mezbur dahi vakti müşarünileyhi kelimatı meşruhunda vicahen tasdik ve şifahentahkik ettikte vakı azizüneval damehu fihimayetil melikil mütaan canibine vifaktan semti şikka tevcih edüp vakfı akar kutvetil eimmetil ahyar olan imamı âzam ve hümamı efram Ebuhanifetil küfi rahmetullahi taalâ Ali hazretlerini katinde lâzım olmayup kabili rü-

cuğ olmağla değirmeni mezkûr ve hissei rüsumiyeyi meslekime der tarikı zabıt kılmaktan mütevellinin andan yedinin selbolmasın taleb ederim dedikte mütevellî merkum dahi cevap verip eğerçi vakfı akar imamı kebir ve imamı hatip katinde lâzım değildir. Lâkin eimmeteynin hiyarı vakfi sahih olucak lâzım olup akarı merkumun reddetmezin deyi hakimi muvakkii kitabe vakıf olup tarafından hüküm talep ettiklerinde hakim mumaileyh dahi canibı vakfı lâzım görmegin alimen bilhilâf İmamı Ebu Yusuf hazretleri mezhebi şerifleri üzre şart merkumun sıhhatine ve vakfı mersumun lüzumuna hükmü şeri ve kazai mer'i edüp cemi evkafı mersume resim ve tarzı merkum üzre vakfı sahihi lâzım oldu. Minbait nakız ve nakıza mecal ve ihtilâl ve iptal mümteniil ihtimaldır. (Bi haysi lâyübaü velâyuhebü velâ yürhenü velâ yuresü velâ yüste'cerü femen beddelehu bade masemialahu feinnema ismihi alellezine yübeddilune innallahü semiül alim) vemen saa tebdili hazel vakfı ve tayirehi felânetullahü aleyhi velmelâiketi vannası ecmain ve ecrül vakıfıl kerim alel melikin birrir rahim innehu bicezail hasanati vel muhsinin velâ yudiu ecnen âmilin cerazalik

ve hürrire fi gurreti muharremül
haram lisene seb'un ve hamsin ve

elf. Minhicretil nebevîyeti aleyhi
eftadülü vesselât.

ŞÜHİDÜLHAL

Mehmedil müderris	Zuhrül müderrisin	Abdulah efendi
Ahmet efendi bin	Mehmet efendi bin	bin elhac
Mehmet efendi	Mustafa efendi	Mustafa
Ali efendi bin eşşeyh	Hamdullah çelebi bin	Yakup çelebi bin
İsmail efendi	Ali efendi	Latifullah çelebi cavuş
Elhac Ebubekir bin Elhasan	Mehmet bin inayet	Mehmet bin Hasan
Abdülkerim bin Mehmet	Osman bin Hıdır	İbrahim bin Halil
Temur Turfu bin Ebubekir	Mehmet bin elhac Ömer	
Nacak Mehmet bin soğan Ebubekir	Perader bin Müezzîn	
Ali bin Resul çelebi	Perader bin Ebubekir	Hıdır çelebi bin Hamdi
İbrahim bin Karaca	Ahmet bin Mustafa	Osman bin Kulihan Elmuhdır
Şaban bin Mehmet Elmuhşir ve gayrihim minel hazırın.		

Kurdoğlu vakfiyesidir

**Marakama beyyünün vereseme fi mutavetibi fi aslıl vakfı
ve şeraitin ve tayini süveri ve zevabituhu ve mealediyye bi
sıhhatihı ve lüzumihı fi hususihı ve umumihı alimel hilafe
..... beynel eyymi kostantiniye
.....Ve ilâ hakemti
..... İbni şeyh beşir**

No : 56

Hamdi-bihat ve senai layuat
ol halıkı kâinat ve razıkı mevcu-
dat vakfı zemairi adem ve kaşifi
serairi adem hazretlerine lâıyk ve
seza ve evla ve ahradırki kulûbü
müminini hazaini envarı tevfiik ile
müzeyyen ve muhallâ ve uyunü
müsliminin kühli hidayet ile mü-
kâhhal ve mücellâ eyledi ve dü-
rudü animil vürud ol sahibi ma-
kamı Mahmut ve isbahi bezmi
gâhi vücut ve miftahi defain sa-
hai vücut ani güzidei enbiya ve
rehnümayı asfiya ve resülü müç-
teba habibi huda Muhammedül
Mustafa aleyhi efdali salât ve ek-
melül tahıyyat hazretlerinin ruhu
pür fütuhlarına olsunki nizamı âlem
ve intizamı ahvall adem anların
şerlati ile sabit ve daimdir. Ve
tahıyyati bi payan ve teslimatı
dave ervahı tayyibeı âl ve eshab
ve eşbah tahir evlâd ve ahabına
olsunki her biri tarıkı hakka hadi

ve sebili tevhide mebadilerdir rıd-
vanullahi aleyhim ecmain ve alâ
mentebahüm bi ihsanın ilâ yev-
middin emma badü işbu kitap
hüccet nisabı ketip ve imlâsına
bais ve badi ve bu müşkini anber
nikabın tahrir ve inşasına sebep
ve dhi oldurki fil asil vilâyeti ana-
doluda Çorum kasabası mahallâ-
tında Emir Ahmet mahallesinden
ve dergâhı ali gedikli zuamaların-
dan olup darı saltanatı aliye kos-
tantiniyyetil mahmiye sinet anil
afatı velbeliyyede timur kapu gur-
binde Daye Hatun mahallesinde
sakin sahibül hayrat velhasanat
talibil sadakat vel müberrat ifti-
haril emasıl vel ayân kurt zade
elhac Süleyman ağa ibni Mustafa
ağa meclisi şeri şerif şamihil
imad ve mahfeli dini münifi rası-
hıl evtatda vakfı cail zikri liecelil
tescil mütevellı olan Fethullah çe-
lebi ibni Mehmet müvacehesinde
ikrarı sahihi şeri ve itirafı sarihi
meri birle ikrarı tam ve takriri

kêlâm edip tarihi kitaptan bir seneye mukaddem salîfüzzikir Çorum kasabasında Emîrahmet mahallesinde hasbeten lillâhî taalâ ve taleben limerdatilâğla müceddeden kendi malim ile bina ve vakfeylediği 14 adet hüceratı muhtevi medresei celilenin müsakkafatı olmak için vakfı atiyüzzikrin sudurüne değin silki milki sahihinden münselik emlakimden marizzikir Emîrahmet mahallesinde vaki bir taraftan abdal oğlu menzili ve üç taraftan tarikâm ile mahdud hariciyede bir bap tahtani oda ve bir ahır ve dahilide iki bap tahtani oda ve bir mikdar havliyi müstemil pederimden muntakil milk menzilimi ve yine mahalleyi mezburde kâin bir taraftan ahar milki ve iki taraftan medresei mezburem ve bir taraftan tarikâm ile mahdud hariciyede bir bap tahtani oda ve bir ahır ve dahilide iki bap tahtani oda ve bir mikdar havliyi müstemil pederimden muntakil milki menzilimi ve yine mahallei mezburda kâin bir taraftan ahar milkim ve iki taraftan medresei mezburem ve bir taraftan tarikâm ile mahdud iki ve beş kurnalı ve aralık tabir olunur soğukluğu ve bir camekânı muhtevi milk hamamı ve yine Çorum kasabasına tabi yakacık toprağında vaki etrafı erbaası ya-

kacık toprağı ve nehri ile mahdud ve dair bir göz milk asiyabımı ve yine Çorum kasabası civarında Mecidözü kazasına tabi buga nam kariyede kâin mirek oğlundan iştirâ eylediğim malûmül hudut bir kıta milk bağımı ve etiyabı malimden ifraz eylediğim 550 kuruşu tarihi mezkûrde hasbeten lillâhî taalâ vakfı sahihi müebbet ve hapsi sahihi muhallet ile vakıf ve hapis edüp şöyle şart ve tayin eyledimki evvelâ meblağı merkum 550 kuruş rehenni kavi ve kefilî millî veyahut ikisinden birle onu on bir buçuk hesabı üzre yedi mütevellî ve nazırların marifetleriyle istirbah ve istiğlâl olunup meblağı mevkufi merkumenin 300 kuruşunda senede hasıl olan 45 kuruş nümasından 42 kuruş medresei mezkûrenin 14 adet hüceratında sakin olan talebei ulûmun her bir neferine senede rügan baha olmak üzre yedi mütevellî ile üçer kuruş verile ve hüceratı mezkûrede sakin olan talebei ulûmdan bir neferi medresei mezkûrenin bevvabı olup senede bir kuruş vazife verile vakfı mezkûrme mütevellî olan kimesne senede iki kuruş vazife verile ve meblağı mevkufe merkumenin yüz kuruşundan senede hasıl olan on beş kuruş nüması marizzikir medresenin ve menzil ve hamamı ve

asiyap ve bağın senevi iktiza eylediği tamir ve termimine mütevellî vakfı mezbur yedile harç ve sarfoluna tamir ve termimine iktiza etmediği senenin nüması yedi mütevellide hıfzoluna ve meblâğı mevkufei merkumenin yüz kuruştan dahi senede hasılolan 15 kuruş nümasına medresei mezbureden müderris olanlar berveçhi meşruta tasarruf olalar ve meblâğı mevkufei merkumenin elli kuruşundan senede hasıl olan 7,5 kuruş nümasından yedi kuruş medresei mezburenin on dört adet hüceratında sakın olan talebei ulûma rei mütevellî ile senede yarımşar kuruş ala talıkı münavebe verilip anlar dahi mukabelesinde külli yevm akibi salati subuhta kurani azimüşşandan birer cüz tilâvet ve kıraat edip hasıl olan sevabını valideynimin ruhlarına ihda eyliyeler ve nümayı mezkûrden baki kalan nısıf kuruşu hafızı aher olan talibe verile ve salifüzzikir Emir ahmet mahallesindeki vakfı mezilde medresei mezburede müderris olanlar berveçhi şurut sakın olalar ve zikrolunan hamam ve asiyap ve bağ ve medresei mezburenin müderrisin meşrut olup hasıl olan kelle ve mahsulâtına mutasarrıf olalar ve medresei mezbureye marizzikir Çorum kasaşası sükkânından olan zairf

zade Mustafa efendi hayatta oldukça berveçhi meşruta müderris ola badehu vefatında rei hakim şeri ile tedrise kadir fuzaladan bir kimesne müderris ola ve vakfı mezburun tevliyeti mezbur Mustafa efendiye bade vefatıhi medresei mezbure müderrislerine meşrut olup tevliti vakfı mezkûre berveçhi meşruta mutasarrıf olalar ve vakfı mezkûruna kasaşai merkuma ahalisi berveçhi hasbi nazır olalar ve vakfı mezkûrun nezareti hazreti sadırzamide ola ve şürutu vakfı mezkûrün tebdil ve tağyiri ve taklil ve teksiri merreten bade uhra yedimde ola ve vakfı mezkûrunun şürutu muharreresine müruru eyyam ve kürur ve şühudu avam birle riayet mütazzire olurise vakfı mezbur mutlaka vakfı fukarayı müslim ola deyi tayini kuyud ve tebyini şurut edüp meblâğı mezkûr 550 kuruş ile akaratı mezkûreyi tarihi mezkûrde mütevellî mezbure mahallinde teslim etmiş idim. ol dahi badelkabız sair evkaf mütevellileri gibi tasarruf eyledim dedikte kabbet tasdik işşeri emri vakıf tamam ve şat ve teslimi encam bulmuş iken vakfı mezbur elhac Süleyman ağa kelâmını semti ahare atfedüp vakfı akar imamı azam Numan bin Sabit ebuhâlifetil küfi hazretleri indi

şeriflerinde sahih lâkin gayri lâzım olup ve vakfı tasavvur ve ekseri müteferriğ olan şürut ve kuyud dahi mezhebi şeriflerinde katiyen sahih olmamakla akarati mezkûreyi ve meblâğı merkur 550 kuruşu milkime istirdad ederim dedikte mütevellii suhen saz ve cevaba agaz edüp gerçi hakikati hal bastolunan minval üzeredir lâkin imamiynü hümamin imamı Ebuyusuf ve imamı Muhammed rahimühumullah hazretleri indinde sıhhati lüzumu müstelzim olup ve vakfı nükut imamı Züfer hazretlerinden imamı Ensari hazretleri rivayeti üzre sahih ve mukarrer ve aman müteferri şürut ve kuyudun sıhhati dahi yetekerrerdır deyu emlâki mezkûru ve nükudu merkumu red ve teslimde imtina etmekle hakimi muvakki sadrı kıtap bitevkii şerifil müsta-

tab efendimiz hazretleri huzurunda müterafian ve her biri muktazasında faslı talibat olduklarında hakim mumaileyh esnaallah niamehu Ali hazretleri dahi tarafeynin kelâmına nazar ve mubtilü hayır olmaktan hazer edüp alimen bilhilafı beynel eyimetil eslaf ve meriyen bicemii mal bi zimmetihi fil hükmü bilevkafı mezkûrenin ala kavmü menyerahü evvelen sehatehu ve saniyen lüzumehu hükmü sahihi şeri ve kazayı sarihi meri etmeğin emlâki mezkûre ve nükudu merkume minbait vakfı sahih ve lâzım oldu. Femen beddelehu badema semiahu feinnema alellezine yübeddilunehu vehüvessemiulalim. Cerazalık ve hurrure fil yevmi samini işrin mincemaziyel ula li sene selâse ve siddin ve min elf. Min hicreti mel lehül izzi ve şeref.

ŞÜHUDÜLHAL

Mulla Mustafa ibni Mehmet, Mulla Hasan ibni Ömer Hüseyin çelebi ibni Cafer, Fethullah ağa İbni Mehmet, Miralay Feyzullah ağa ibni Mehmet, Hasan efendi ibni Mehmet, Esseyit İbrahim efendi zade, hafız elhac Mehmet ibni Ahmet, elhac İsmail efendi ibni Hacı Mustafa, Mustafa efendi Baki zade.

Çorum beyi Mahmud Bey hakkında :

Çorum Kadısına hükümki

No : 57

Senki Çorum kadısının bundan akdem naibin Veli mektub gönderip kazayı Çorumun ulema ve sulehası ve sair ammei halkı meclisi şer'a gelüb kasabai mezburede kefereden asla bir ferd sakın olmayub ve mukaddema meyhaneler refolmuşken Çorum beyi olan Mahmud meyhane ihdas edüb aleniyyeten şurbu hamir ettirüb ve bir hamam camekânının sakfi yıkılıp bazı kimesneler fevt oldukta müslimanlar ile üzerlerine varılıp meyyitleri bina altından ihraç olunup defniçin alub gittiklerinde niçun icazetsiz defnettünüz deyu aşağı mahalle halkını üç gün hapsedüp üç gün meyyitlerin defnolunmayup vebazı müslimanların cürümleri yoğiken şera müracaat etmeyüb her birinden cerime namına küllî malların alub sancağa gevelüden beri fukaranın hilâfı şer ve kanun malların alub rencide edüb şeri şerife asla itaat etmez deyu tezallüm eylediklerin arzitmegin teftişçün çavuş, mübaşir tayin olunup Çorumda teftiş olunmak üzere Karahisarı şarki sancağı verilüb emri hümayunum gönderilmişken hâlâ müşarünileyh emri şerife imtisal etmeyüb bana Karahisarı şarkî sancağı verildi. Sefere me-

murum deyu gelüb Çorumda teftiş olunmadın çıkıp gitmegin azlunup sancağı ahire verilüb miri müşarünileyhi bir çavuşa koşub teftiş olunmak için Çoruma gönderesin deyu düsturu mükerrerem vezirim Mustafa paşaya emri hümayunum gönderilüb geru siz müfettiş tayin olunup ve hâlâ miri mumailayhin hakkında divanı hümayunuma mufassal arzıhal sunulub şekva ve tezallüm olunmağın sureti ayni ile ihraç ve irsal olunup teftiş olunmasın emir edüb buyurdumki vusul buldukta miri müşarünileyh vezirim tarafından çavuşla Çoruma geldikte müşarünileyden ve ademlerinden dava hakeyleyen kimesnelerindevalarından ve suret arzıhalinde mastur olan bir defa şerle faslolanmayanların çavuş mübaşereti ile yerli yerinde hak üzere teftiş edüb göresin zikri mukaddema olan hususlardan ve eğer arzıhalde mastur olan mevaddan her ne mikdar kazaya sabit olursa eshabı hukuka şerle sabit ve mütevecceh olan cihetlerin hükmedüb dergâhı muallâma gönderesin ve keyfiyeti ahvali yanınızda sabit olduğu üzere yazub arzeyelesin.

Mustafa çavuşa verildi.

Fi. 1 Rebiyülahir sene 986
Mühimme defteri 34, S. 319

Osmancıkta Koyunbaba zaviyesinin dervişleri hakkında :

Osmancık Kadısına hükümki

No : 58

Hâlâ Koyunbaba zaviyesi dervişleri süddei saadetime âdem gönderüb Koyunbaba zaviyesinde bargirler olup fukaranın suyun getürdüb istihdam olunurken ol canibden geçüb giden ulaklar bargirlerin ulağa almağa kendülere müzayeka verdüklerin bildürüb saka bargiri ulağa verilmemek için

hükmü şerif talep eylemeğün buyurdumki vusul buldukda zaviyei mezbure dervişlerinin saka bargirlerin ulağa aldirmayub meneyliyesin. Memnu olmıyanları yazıb bildirsin.

Dergâhı âli çavuşlarından

Ahmet çavuşa verildi

Fi. 19 Rebiyülahir sene 992

Mühimme delteri 52. S. 363

Çorum çevresinde zuhur eden ehli fesadın timarları hakkında

No : 59

Çorum beyine ve Menteş ve Osmancık ve Çorum kadısına hükümki :

Senki mirlivasın mektub gönderüb seferi hümayunda iken kasabai İskilipde eşirra ve suhte taifesinden nice ehli fesad avret ve oğlan çeküb evler basub âdemler katledüb hatta kasabai mezburede cemiyet edüb alâtü harble ramazan nam sipahinin evin basub kendüyü katledüb ve bundan gayri nicesin dahi kalâplık edüb bu fesadı edenler te-tebbü olundukta bazı serbest timarlara ve havası hümayunuma girüb saklanub serbest hasları vermediklerin bildirmişsin. İmdi umum üzre teftiş memnudur buyurdumki vardukta anin gibi ayânı vilâyetten lâzım olanlara buldur-

dub getirdüb serbest timarlara ve havası hümayuna iltica ederler ise serbest sahiblerinden talep edüb getirdüb serbest sahipleri veya vekilleri marifetile bir defa şerle faslolmayub on beş yıl mürr etmeyen hususların husemaları müvacehesinde şerle onat vechile teftiş ve tefahhus edüb şeri'le üzerlerine sabitolan hukuku eshabına alıverdikden sonra bu fesadı edenlerden sipahi olanı hapsedüb arzeyliyesin olmıyan hakkında şeri ile lâzım geleni edüb hilâfı şeri şerif kimesneye iş ettirmiyessin amma hini teftişte tamam hak üzre olup garaz ve nisbetten ve hilâfı vaki kaziye arz olunmaktan ziyade hazer eyliyesin.

Fi. 5 Sefer sene 988

Mümme defteri 39. S. 280

Çorum'da vukubulan zelzele hakkında :
Çorum kadısına hükümki

No : 60

Mektub ve mühür gönderüb kasabai mezburede biemrillâh zelzelei azime vaki olmağla Gülâbînin bina ettürdüğü camii şerif ve minaresi harap olup ehli islâm salâtı cuma edasına havfedüb tamir olmasına yedi bin akça kifayet ettüğünü bildirmişsin zikrolunan camiin vakıf mahsulü ra-

kabe olup vüsat geldükte tamir olunmasın emredüb buyurdumki vüsul buldukta emrim mucibince camii mezbur mürtezikasının vazifelerin rakabe edüb dahi vüsat geldükde camii şerif minaresin tamir ve termim ettiresin.

Fi. 27 Ş. sene 987

Mühimme defteri 40. S. 210

Dergâhı muallâ çavuşlarından Mustafa çavuşun katlettiği âdam hakkında
Osmancık kadısına hükümki

No : 61

Dergâhı muallâm çavuşlarından Mustafa çavuş tahtı kazânda âdem katlettüğü ilân olunmağın mahallinde teftiş olunub sıhhati üzere arz olunmağın dergâhı muallâm çavuşlarından İsa çavuş koşulub gönderilmiştir. Buyurdumki vardukda bu hususta onat veçhile mukayyed olup safahatiyle meclisi şeriile mürafaa edüb tamam üzere şeri ile teftiş edüb göresin filvaki mezkûr Mustafa çavuş

adem katlettüğü vakimidir ve katletmeye bais nedir ve kendü elimi katletmiştir, yoksa katlettirmeye mübaşirmi olmuştur. Biccümle hususu mezbur şeri üzere ne vecihle sabit olursa vukuu üzere yazub arzeyliyesin amma hini teftişte mukayyed olup bir canibe meyl ve mehaba etmeyüb hak üzere olasın.

Fi 12 Rebiyülahir sene 991

Mühimme defteri 49. S. 46

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1

15 İkcinciteşrin 938

Sayı : 8

Atama Ağıt

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Ah atam, vah atam, biricik atam	Yaslara ortaktı, sevince ortak
Yaralı bağıma ateşler katam	Sacları alevdi alını, kalbi ak,
Başımı taşına koyarak yatam	Uğrunda edeyim kendimi adak,
Bir güneş batır mı, ölümlü Atam?	Bir güneş batır mı, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.	Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.
Durası kalbime ağular dolsun,	Acısı bitirdi, yakdı duyandı,
Analar ağlasın, saçını yolsun,	Bir ölüm havası sardı dörtyanı,
Güneşler doğmasın, çiçekler solsun,	Göklere erişti adıyla sanı
Toprağı girer mi, ölümlü Atam?	Bir güneş söner mi, ölür mü Atam?
Gösterin Tanrıyı sorup ta çatam.	Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

Bir dağa benzerdi, yüksekti başı,
Ağlıyor yurdumun toprağı, taşı,
Diner mi bu acı, kanlı göz yaşı?
Bir güneş söner mi, ölür mü atam?
Gösterin Tanrıyı, sorup ta çatam.

Kaybın Akisleri

Abidin Varan

9/11/938 Herkes radyosunun yanında.

Atatürkün sıhhatinden, vehametini arttığını bildiren menhus haber. 10/11/938 öğle üzeri Atatürkün gözlerini hayata kapadığını bildiren ses.

İnsan bu sesi duyunca sahibini neden boğmadığını, Azraili neden neden öldüremediğini düşünerek acz ve nevmidi içinde çırpınıyor.

Demek felek Türk milletine bir babayı da çok gördü.

Bunu duyan herkes birbirine bakmıyor, boğazlardan ses çıkmıyor, nemli gözler müşterek felâketi birbirine bildirmektedir. Hiç bir zaman hiç bir felâket bu kadar şümüllü ve bu kadar derin olmamıştır. Dünya kuruldu kurulalı böyle bir hicran görülmemiştir. Türk milleti bu defa yine büyük bir imtihan karşısına çıktı. Evvelbe Türk milletini idare eden Osman

oğulları mağlup olmuşlardı, şeraiti ağır bir mütarike imzalandı. Uzun seneler süren harpten millet yorgun ve fakir düşmüş, başta bulunanlar düşmanlarla ortak olarak milleti imha için dinî tedbirler almışlardı. Ordu ve asker yok denilecek bir halde iken yeni bir imtihana girmişti. Fakat bu sefer başında Atası vardı. Bu kedere, bu felâkete uğradığı gün başsızdı, Atası ebediyete intikal etmiş bulunuyordu. Fakat büyük millet bu felâketi de yendi. Bağrına taş basarak derhal başına Atasının vefakâr arkadaşını geçirmekle bu büyük imtihanı da muvaffakiyetle vermiş oldu.

Onun ilk zaman milletin başına geçerken söylediği sözler ne kadar belîğdir. Atamızın ilk kararı hakimiyeti milliyeye müstenid bilâkaydüşart yeni bir Türk milleti tesis etmek olmuştur. Bu kararın esbabı mucibesi Türk milletinin

haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Çünkü Türkün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok büyük ve yüksektir. Böyle bir milletin esir olarak yaşamaktansa ölmesi evlâdır. Binaenaleyh parola istiklâl veya ölüm.

Bu sözlerle işe başlayan Atamızın aleyhine bütün hain ve menfi teşkilât derhal harekete geçmişler ve onu evvelâ tatlılıkla avlamak için İstanbul'a davet etmişlerdir. Fakat Atamız bunu kabul etmemiştir. Bu sırada kendilerinin memleketinde ve memleket idaresinde söz sahibi olduklarını zan eden ve maalesef milletinde akıllı sandığı bir çok kimseler koca memleketin bir mandaya sürükletmek için her türlü fesadı ikadan geri durmamışlardır. Hain teşkilâtın başında bulunan saray her türlü teşebbüsattan geri durmıyarak Atamızın üzerine eşkıya çeteleri sevk etmiş ozamana kadar hiç bir harp ve darba iştirak etmemiş zinde bir orduyu da Türkün kalbgâhına sevk ettirmişti; Bütün bu ahval ve şerait altında Atamız kendisine verilen büyük rütbelerden, büyük refah ve seadetten feragat ederek yalnız Türk milletinin şefkat ve

cömertliğine iltica ederek hakikî ve tarihî vazifesine başlamıştır. Hayatta yegâne sevdiği millîti idi. Atamız dünya fanilerinin büyük bir hırs beledikleri maddî serveti istihkar etmiş, kendisine verilmek isteyen ve şaşaası bol fakat mahiyeti meşkûk mevki ve salâhiyetleri kabul etmemiş ve maddî zevk ve ihtiraslardan masun kalarak bir çok enceni gazetelerinin de dediği gibi sade bir Türk çocuğu hayatını yaşamıştır.

Fakat bu hayat ne kadar sade ise o kadar ulvî ulmuş, ne kadar basit ise o kadar faziletler doğurmuş, ne kadar sakin ise o kadar büyük hareketler ibda etmiştir.

Türk milletine doğru yolu, yaşama yolunu, yükselme yolunu, adam olma yolunu gösterirken esas prensibi milletin varlığına ceyyit bir maneviyet vermektir.

Ve bu maneviyeti o kadar güzel telkin etmiştir ki ülkeler, denizler, iklimler fethetmemiştir. Fakat dünyanın ve dünyada yaşayanların kalbini fethetmiştir.

Yüksek Atamızın vefatından bu güne kadar cihanın her tarafından yükselen takdir ve hürmet sesleriyle milletin içinden gelen kırıklar onun nasıl bitmez ve tü-

kenmez maddî bir servet kazanmış olduğunu isbat eder. O tarihi kazanmıştır.

Ey Türk milleti ; sen iftihar et ki Atatürk sendendir ve ağla, göz yaşların birer tufan olsun, hıçkırıklardan ses duyulmasın, bütün kâinat seninle beraber matem tutsun.

Dünyada bir çok hükümdarlar, kumandanlar, siyasiler gelmiş ve geçmiştir. Bunların bir kısmı cihangirlik hevesine, bir kısmı din davasına, bir kısmı zevku safa davasına, bir kısmı altun davasına kalkışmışlar ve neticede mahvolmuşlardır.

Cihan tarihi bu yolda yıkılan devletler ve mahvolan büyük insanların isimleriyle doludur. Fakat bunların daha büyüğü var. Hakikatî gören, yoktan milleti var eden, onu terakki ve temeddün sahasına götüren ve her gün en büyük müşküller karşısında bile halin icabını terakkinin hamlelerini ifadan geri durmayan büyük adam bütün bir teassup kitlesi içinde dinin bezparçasına bağlı olmadığını, dünyanın başka, dinin başka olduğunu biperva söyleyerek efendiler buna şapka denir ve böyle geyilir diye Türk milletine hakikî rehberlik eden büyük

adam yaptığı inkılâpların serisine bakarken bir gurur ve ihtihar bile duymadan biz eserler meydana getirmekle mükellefiz, onlara bakarak takdir veya tenkid bizden sonrakilerindir, onların iyi olduğunu görerek gurur duymak ve gurur dolayısıyla yolumuzdan velev biran için olsun bile geri kalmak bize yaraşmaz diyen büyük adam.

Cahil ve amâ içinde bulunan koca bir kitleyi okutmak ve ona ilim ve fennin hakikî nurlarını vermek için millet mektebinin başmualimi olan büyük adam.

Demek tabiat kanunlarına karşı gelemedin ve bu gün maddî varlığın bizden ayrıldı, fakat ebedî istirahatinde gözlerini bu fani hayata yumduktan sonra da müsterrih olabilirsin ; çünkü arkanda bıraktığın onsekiz milyon çocuğun senin eserini, senin inkılâplarını, senin rejimini, senin cümhuriyetini yaşatacak ve yükseltecektir. Çünkü bu öyle bir emanettir ki bunu sen biz çocuklarının kalbine yazdın, Ne zaman onsekiz milyon kalb çarpmazsa ozaman da ki fakat bu kalblerden velev bir tanesi bile çarpsa yine senin eserin var olacaktır. Çünkü bu eseri sen yarattın ve onun koruma ve yükseltme yollarını sen gösterdin.

Atatürkün Ölüsünü Bekliyen Subaylar

Sabiha Zekeriya Sertel

Başında nöbet beklediğiniz ölü, tecessüm etmiş bir vatan, mahzun bir milletin ta kendisidir. Kılınçlarınızla beraber hürmetle eğilen başlarınız, bir milletin hürmetini bu mukaddes ölüye nakleden ne muhterem ve ne talihsiz başlardır. Önünüzde bir vatan yatıyor. Dün ateş ve kan içinde onun kurtardığı, ve hepimizin bu gün emniyetle bastığımız vatanın insan şeklindeki bir parçası. Siz bu ölünün yanında azap ve ızdırıp ile eğilirken, bütün bir milletin azap ve ızdırabına tercüman olan, millet namına şerefli bir vazife yapan vekillersiniz.

✱

Siz, bu ölünün etrafında minuetle eğilmek için çırpınan Türk gençliğini temsil ediyorsunuz. Bu ölünün yanında, onun cümhuriyet

ve inkılâp adlı eserini ölünceye kadar muhafaza edeceğine yemin eeden bir milleti temsil ediyorsunuz. Ne şerefli vazife...

Bu ölünün başı ucunda duyduğunuz elem ve ızdırıp, yaşlı gözleriniz, bütün bir milletin yaşlı gözleridir. Siz ona, bütün bir milletin azap ve şükranile bakıyorsunuz.

✱

En sevgili bir vücudun ölüsünü beklemek güç iş... Fakat bu kadar yüksek bir vazifeyi yüklenmek, ne mutlu bir iş... Bütün bir Türk gençliği sizin yerinizde olmak, bu ölünün başında hürmetle, minnetle, sevgiyle eğilmek için çırpınıyor.

Siz bir türbedar, bütün bir istiklâl tarihini, milli hakimiyeti, cümhuriyeti, terakkinin en yüksek

umdelerini yaratan, bir ölünün türbedarisiniz. Bu gün cansız yatan bu vücudun içinde, daha dün bütün hızıyla, kudret ve kuvvetile yaşayan bir inkılâpulusunun, baş-

tan başa bir kahremanlık destanı olan bir ölünün türbedarisiniz.

Ne şerefli, ne yüksek bir vazifenin subaylarısınız... "Tan'dan,"

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

55

Evimizde kuyu var
İçinde gür suyu var
Bana deli diyorlar
Bende yarın huyu var

3 6

Eğdim kiraz dalını
Öptüm beyaz gelini
Gelin aferim sana
Bildin cahil halını (1)

357

Emir (2) başına kurban
Samır (3) başına kurban
Yıldı kurban bir olur
Ben sana günde kurban

358

Eldemi
Yar şemsiye eldemi
Derler bana yar sevme
Yar sevmemek eldemi

[1] Hâlini demektir.

[2] Emir; Yeşil sarılı demektir.

[3] Koyu sarı renk

359

Eller filcane kurban
Kollar mercane kurban
Şu Çorumun içinde
Bende bir cane kurban

360

Bir leğen dolu bekmez
Derdimi dağlar çekmez
Lokman hekim el ura
Yareme melhem yetmez

361

Ey milli dost milli dost
Otuz iki dili dost
Neyleyim öyle yarı
İçi düşman dili dost

362

Elinde gümüş balta
Geliyor ata ata
Yanım böğrüm delindi
Yalnız yata yata

3 3

Eştım eştım kum çıktı
Ak topraktan don çıktı
Öperken ısırmışım
Domur domur (4) kan çıktı

[4] Damla danıla demektir.

364

Elif üstünde cim var
Gergef üstünde sim var
Benim kalbimde sensin
Senin kalbinde kim var

365

El derdi ayak derdi
Bana verdin bu derdi
Ben küçükten büyüttüm
Gülünü eller derdi

366

Bir leğen dolu pendir (5)
Yüreğim yanar göynür (6)
Yüreğim yana yana
Bir gün olur söyünür

367

Furun üstünde kürek
Ah çekdim yandı yürek
Çokça niyaz eyledim
Kabul olmadı dilek

368

Fırın üstünde fırın
Gel yar fesini urun
Benden gayri seversen
Küihan önünde sürün

369

Fındığı iç eyledim
Sılayı göç eyledim
Şu Çorumun içinde
Kendimi heç eyledim

[5] Peynir demektir.

[6] Çorunda çürür manasına kullanılır.

370

Fındık altun tek olur
Çift eylersen yük olur
Seversen kızları sev
Memeleri pek olur

371

Fatma gider ateşe
Elinde gümüş maşa
Ben Fatmayı alırım
Sağ olsun Yusuf paşa

372

Fındıktan Fıstıkmolur
Ateşten yastıkmolur
Kömür gözün sevdiğim
Uzaktan dostlukmolur

373

Göğde yıldız süt gibi
Gözleri var bit gibi
Söylersen mani söyle
Ürüp (7) dökme (8) it gibi

374

Göğde yıldız sürseler (9)
Derdin beni örseler
Bir tüyünden vazgeçmem
Üleşimi (10) serseler

375

Göğde yıldız mah eder (11)
Kâh eğlenir kâh gider
Bu gün ben yari gördüm
Sandım padişah gider

[7] Köpeklerin bağırmasına derler.

[8] Köpek demektir.

[9] Yıldızı takip etmek demektir.

[10] Ölüünün gövdesi yani leşi demektir.

[11] Balğınmak; parlamak demektir.

376

Göğde yıldız aledir (12)
Gelin sevmek belâdır
Seversen kızları sev
Alınmadık kaledir

377

Göğde yıldız top durur
Ağam atı kopturur (13)
Kız kahve altı yerine
Kendisini öptürür

378

Göğde yıldız şokurdum
Yari bize okudum
Yar kapudan girerken
Şakırdanak yıkıldım

379

Gökde yıldız kırk dane
Alnındaki nokta ne
Benim dilim bir emma
Senin dilin kırk dane

380

Göğde yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
Güzel seven yigidin
Simasından bellidir

381

Göğde yıldız yüz altmış
Kaşların kalem çatmış
Adem oğlun topraktan
Seni nurdan yaratmış

[12] Âlâdır ; yüksektir demek.

[13] Koşturmak demektir.

382

Göğde yıldız süzülür
Kızlar yola düzülür
Kız oğlanı görünce
Göğsü bağı çözülür

383

Göğde yıldız kömesi
Kız ağzımda memesi
Yedi yıldır severim
Yeni duymuş ninesi

384

Göğde yıldız sayılmaz
Çi yumurta soyulmaz
Gönül bir ebrîşimdir
Düğümleince çekilmez

385

Göğde yıldız ikidir
Gövde canın milkidir
Dünyada yar sevmeyen
Sansar ile tilkidir

386

Göğden yere lem (14) düşer
Lem üstüne lem düşer
Ben derdinden ölürsem
Yavru sana nem düşer

387

Göğde elma fırlanır
Yere düşer kirlenir
Oğlanlar vezir olsa
Yine kıza yalvarır

[14] Nem ; yaşlık demektir.

388

Göğde yıldız dürdane (15)
Geyinmiş mor meydana
Yarebbim sen kavuştun
Benim yarım bir dane

389

Gül boynunu eğermi
Anber yere değermi
Sana yanık olmayan
Gelür boynun eğermi

390

Gül ağacı gül açmış
Bülbül de ağzın açmış
Yarım benden uğrunca (16)
Bırakıp beni kaçmış

391

Gül ekdim hane hane
döşürdüm dane dane
Mektup yazdım gönderdim
Yüreğim yane yane

392

Gülün yabrağı bir kat
Alıyor beni firkat
Günnüksüz çalışırım
Yar beni tutsa ırgat

393

Gül bahçaya basayım
Zülfüne tel asayım
Yarım getir pıçağı
Ben kendimi keseyim

[15] Dür danesi gibi yani pırlanta taşı gibi.

[16] Gizli demektir.

394

Gittim nane biçmeğe
Eğildim su içmeğe
Yarın gelir dediler
Kanıadlandım uçmağa

395

Gidiyorum yoluma
Şahan (17) kondu koluma
Her kes ne derse desin
Öleceğim yoluna

396

Gidiyorum ırak ırak (18)
Taş bağırlım beri bak
Etim yağım kalmadı
Kemiğim ateşe yak

397

Gidiyorum şamacak
Varırım akşamacak
İller sever usanı.
Benimki mahşerecek

398

Gidiyom egle beni
Zülfüne bağla beni
Zülfünde çengelimi var
Çektin bağladın beni

399

Giderim başıma bak
Didemin yaşına bak
Böyle olmayacaktı
Feleğin işine bak

[17] Doğan kuşundan küçük ve ona benzer bir küçük kuşa derler.

[18] Uzak demektir.

400

Gidende gözüm kaldı
 Yürekte sızım kaldı
 Şu yavruya tenhada
 Bir çifte sözüm kaldı

401

Gidiyom tozlu yola
 Gözlerim dola dola
 Kızlığını görmedim
 Dulluğun benim ola

402

Gidersen sağlık ile
 Gül getir yağlık (19) ile
 Gül yağlığı çürüsün
 Yine gel sağlık ile

[19] Mendil demektir.

Onuncu Asırda Çoram

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu, makalemizle beraber Çoruma aid altı vesika neşrediyoruz. Bu vesikaların hepsi diğer nüshalarımızda neşrettiğimiz vesikalar gibi onuncu asrı hicriye aiddirler.

Vesikalardan biriucisi Miriye aid develer için toplanması emrolunan 4500 kile arpaya aiddir. Hükmüt tarafından bundan başka (Nüzül) için de ikinci bir emir verilince halk buna karşı gelmiş, sefere gidecek ordu için yeyecek ve içecek hazırlayamayacağını alâkadarlara bildirmiştir. Çünkü 987 senesinde Çorum ve çevresinde vukua gelen büyük bir zelzele halkı perişan bir hale sokmuştu. Çorum beyine gönderilen 18 muharrem 987, (Milâdi 1579) senesinde gönderilen bir emirle halk ikinci bir angariyeden kurtarılmıştır. Nüzül kelimesinin manası konacak, inecek yer, veya mihman ve konuk için hazırlanan yemek manasına gelir. Eskiden sefere giden ordunun konacağı yerleri ve ora-

da yiyecek ve içecekleri hazırlayan zata (Nüzül emini) yani (Konakçı başı) derlerdi. Bu devir, bilhassa şark seferlerinin başlamış olduğu bir devirdir.

İkinci vesika ise (Karabürçek) de oturan (Kara Hasan) la kardeşi (Aydoğmuş) un şekavetlerine aiddir. Vesika 4 şaban 991, milâdi 1533 tarihlidir. Bu vesika bize Anadoluda iskân hareketlerinin mahiyeti hakkında esaslı bir fikir vermektedir. Evvelce Hüseyinabad (bu günkü Alaca) da oturan bu adamlar Karabürçek nahiyesine gelmişler, fakat nahiyenin otokton yani asıl sekenesine zarar vermeğe başlamışlardır. Bunların tekrar eski yerlerine gönderilmesi dikkate şayandır. Bu ve buna benzer vesikalar Anadoludaki iskân hareketleri için her zamandikkatle göz önünde tutulması lâzımgelen vesikalardır.

Üçüncü vesika ise Çorum sancağındaki kızılbaşlarla ehli fesada

dair olup 5 zilhicce 987 (Milâdî 1579) tarihlidir. Bunların Çorum sipahilerinden (Eroğlu Enam) adında birisi tarafından tenkil edilmesine dair verilen bu hüküm İstanbulda bizzat sipahi Enama verilmiştir. Suhte denilen yani medrese ile ilim tahsil etmek maskesi altında fesad ve şenaaddan hali kalmayan talebei ulûm, çok zaman devletin başına bir sürü gaile açmaktan hali kalmamıştır. İşin en feci tarafı bunların vakit vakit kızılbaş ve sair medrese düşmanı olan cemaatlerle birlik olarak ortalığı fesade vermiş olmalarıdır. Eroğlu Enama Çorum hisarındaki yeniçeri erlerinden de icabeden yardımın yapılması divan tarafından Çorum sancağındaki kazilere gönderilen emirde açıkça yazılmıştır. Bu itibarla Eroğlu Enamın vaktinde Çorumda hayli bir itibar ve şöhreti olduğu anlaşılmaktadır.

Dördüncü vesika ise Amasya'da medfun olan şeyh (Abdürrahman) nın Çorumdaki vakıf değirmen ve dükkânları hakkında Amasya, Çorum ve Gümüşmadeni kazılarına gönderilmiş bir hüküm olup ba da 987, milâdî 1579 tarihlidir. Hükümden anlaşıldığına göre şeyh Abdürrahmanın vaktile yaptığı

vakfettiği bazı dükkânlarla, değirmen büyük zelzelede harap olmuştur. Bundan istifade eden bazı açık gözler, bu dükkânların yerini füzulen işgal ederek hak iddiasına başlamışlardır. Ve hatta bazıları bu vakfa zarar vermek üzere rekabete girişerek yeni yeni dükkânlar yapılarak bunları çok pahalı bir şekilde kiraya verdikleri görülmüştür. Gönderilen hükümle bu gibi yolsuzluklara nihayet verilmesi ve vakfa zarar getirilmemesi emredilmiştir.

Vesikada adı geçen şeyh Abdürrahmanın hangi maksatla Çorumda vakıf vücude getirmiş olduğunu katiyetle bilemiyoruz. Bu cihet ancak vakfiyelerin bulunması ile anlaşılabacaktır.

Beşinci vesika ise Amasya, Çorum ve çevresinde meydana çıkan kızılbaşların tenkiline dair bir hükümdür ki 29 recep 989, milâdî 1581 tarihlidir.

Vesikadan anlaşıldığına göre kızılbaşlar onuncu asrı hicride Çorum, Amasya, Tokad havalisinde hayli mühim bir varlık teşkil etmişler, kendilerine epeyce taraftar bulmuşlardır. Bunlar geceleri birbirleriyle buluşup eğlenceler yapıyorlar, müskirat kullanarak birbir-

lerinin kız ve karılarına tasarruf ediyorlardı. Doğan çocuklarına (Çeharyar güzin) dediğimiz dört halifeden Ebubekir, Ömer, Osman adlarını koymadıkları gibi bunlara müslüman sünnilerin yanında söğmekten bile çekinmiyorlardı. Bu işin tahkiki için İstanbuldan, Saray çavuşlarından (Ahmed) çavuş isminde birisi gönderilmişti. Kızılbaşlar aynı zamanda İranla münasebette bulunuyorlar ve oradan çizme ve elbise getirtip birbirlerine gösteriyorlar ve bunu mukades bir emanet gibi saklıyorlardı. Bu çevredeki kızılbaşların elebaşları (Celâl ve Resûl) adında iki adamdı. Din esasına ve hilâfete büyük bir mevki veren ve bu prensiplere dayanan Osmanlı saltanatı şüphesiz ki böyle bir harekete asla müsamaha gösteremezdi. Yavuz Sultan Selim zamanında başlayan kızılbaşların tenkili hareketi bu vesikalardan da anlaşıldığı üzere daha sona ermemiş, Yavuz bütün şirretine rağmen Orta anadolu ile Antalya havalisindeki kızılbaşlığa nihayet verememiştir.

Bu işin tahkikine gönderilen Ahmed çavuş meseleyi yerinde uzun boylu tedkik edip neticeyi İstanbulda divana bildirdikten son-

ra kızılbaşlar hakkında kat'î bir hüküm verileceğini vesikanın mütaleasından anlamaktayız.

Altıncı vesika ise Çorumun ortapare kazasına tabi Elbeyli yürükleri hakkında olup ramazan 987 milâdî 1579 tarihlidir. O devirde bu yürükler aidatlarını saraya vermekte idiler. Bunlardan her sene para toplamaya gelen (Emin) ve âmil denilen tahsildarların halka zulüm ettiklerini ve caba resmî denilen, zuhurat akçasını olagelen âdet ve kanun üzere almayup ziyade aldıklarını ve resid, çubuk ve hizmetkâr akçası gibi kanunda yeri olmayan bir takım akçalar aldığını bu vesika bize pek açık bir surette göstermektedir.

Aynı zamanda bu maliye memurları kalabalık bir şekilde köylere gidip köylüleri kendilerine ve atlarına bedava yemek ve yem vermeğede mecbur ettiklerini de yine bu vesikadan anlamaktayız. Bu gibi haksızlıkların önünü almak maksadile ortapare kazısına gönderilmiştir. Osmanlı devletinde maliye teşkilâtı mahallî esaslar ve halkın malî kudreti gözönünde tutularak tanzim edilirdi. Bu vesika bize Çorum ve havalisinden ağnama aid vergilerin Abril yani

Nisan ayında toplandığını göstermektedir. Resim caba veya diğer adıyla badıhava akçası muayyen bir varidat karşılığı olmayub zuhurat ve gayri melhuz varidattan ibarettir. Hüküm bize her iki koyundan bir akça ve her üç yüz koyundan da beş akça ahar resmi alınmasını emretmektedir. Bundan başka (Resid) resmi alınmaması da emredilmektedir. Lügatta erişti manasına gelen resid kelimesi eski malî ıstılahlarımızda defterde bir meblâğın alındığını veya hükümlüz kaldığını gösteren bir işarettir. [*]

Rumeli ve Anadolu'ya her sene defteri hakani ve maliye memurları çıkarak her sancağın bir senelik varidat ve mahsulâtını ve vergi vermekle mükellef insanların birer birer adlarını yazarlardı. Hazırlamakta olduğumuz (onuncu asırda Çorum) adlı eserimizde şim-

diki Çorum vilâyetinin bütün malî ve mahallî teşkilâtını izah edeceğimiz içiu şimdilik bu bahis üzerinde fazla durmıyacağız.

Fazla vergi alındığı hakkında şikâyeti yapanlar İlbeyli yürüklerle ortapare kazasına tabi (Ballukaya) adıyla anılan köylerin halkı olduğu vesikada zikredilmektedir. Ortapare kazasının merkezinin bu suretle (Ballu kaya) olduğu temâmile anlaşılmaktadır.

Onuncu asırdaki malî teşkilâtın anahatlarını gösteren bu vesika aynı zamanda bize halkın haksız yere bazı angariyelere maruz kaldığını da pek sarîh göstermektedir. Nitekim bu hal Osmanlı saltanatının devamı müddetince acılıkla devam etmiş, halkın (salgıncı) adını verdiği tahsildarla, zaptiye ve jandarma köyleri ve halkı asırlarca kasıp kavurmuştur.

[*] Kimin tarafından söylendiği belli olmayan şu mısrağda bu manayı temâmile ifade eder.

Biz vermiyelim parayı sen borcu resid et.

Kırşehirli Bir Şair

Eşref Ertekin

Birkaç sayı evvel Neşet Köse-
oğlunun yazılarından birinde eli-
mizde bir çok cönklerinde bulun-
duğunu, bunlarda yaptığımız araş-
tırmaları peyderpey yazacağımızı
söylemiştik. Bu cönklerde Çorum-
lu şairler arasında birde (İlhami)
adında Kırşehirli bir şaire rasladık.

Bunun kim olduğu hakkında

bir bilgimiz olınamakla beraber
çok kıymetli bir cönkte gördüğü-
müz üç parçasını aşağıya yazıyo-
ruz. Kırşehir Halkevi arkadaşları-
mızın bizi bu hususta aydınlat-
caklarını ümid ederek Sultan Aziz
zamanında yaşamış olan bu şairin
üç parçasını aşağıya dercediyo-
ruz :

Destanı İlhami

El evvelini velahirin ahed
Kendi kudreti ile bir nişan oldu

İptida halketti cilvei samed
Hikmeti rabbani rayikân oldu

Emri ilâhile cihan bozuldu
Doksan kıtlığında canlar üzüldü

Ervahı ezelde böyle yazıldı
Takdiri bilmeyen perişan oldu

Sultan Aziz han yetişti cane
Sayesinde rahat etti çok hane

Mevlâ zeval verme nesli Sultane
Etrafı iklime çok ihsan oldu

Vüzera, ulema bilmedi işi
Dediler olmadı aziz gedişi

Bir karar gitmiyor felek revîşi
Kararile cümlesi kâiman oldu

Bunda bir iş vardır bir kimse bilmez
Bu gidişle kimse hiç razı olmaz

Çoğaldı arada müfsitle kammaz
Bunların ifsadı daiman oldu

Sırp ile Karadağ açtı yareyi
Sandılar halı bulduk areyi

İkiliğe düştü hünkâr sarayı
Hakkı hak bilen müminan oldu

İttifakla indi tahtından hünkâr
İfsad sahipleri eyledi elkâr

Dediler bu yolda ölürsek de kâr
Diyenin rehberi kör şeytan oldu

Bu işi böyle yaptıran huda
Şeyhülislam buna yazmıştır fetva

Haliğ ile hizmeti ettiler eda
Zıllullahi âlem murad han oldu

Emri hakla oldu cümle bu işler
Nerde kaldı hakkı bilmuyen piçler

Pas içinde kaldı eğri kılıçlar
Açıldı nusratlar kılıç kan oldu

Cemi müminler dualar kıldı
Camile mescitler nur ile doldu

Cümle fena feyil geriye kaldı
Ehli iman olan şazıman oldu

Karışılmaz ol hüdanın işine
Hakdan bir iş geldi murad başına

Tahtı teslim etti öz kardaşına
Duyuldu iklim hep ilân oldu

Hutbede okundu Essultan hamit
Gazilik nişanı almamız ümit

Duayı salâta hamidün mecid
Okunur dillerde bir sultan oldu

Sırp ile hırvat karadağ bile
Bunların üçü de düşmüştür dile

Asakiri şahane benziyor file
Ser askeri cihan derviş can oldu

Korkulmaz bu işten yaradan hazır
Orduda mevcuddur hazreti hızır

Üçler beşler kırklar hepsi nazır
Kırdılar düşmanı çok ziyan oldu

Sırp ile hırvat dayanmaz kaçır
Karadağlı olan kalmıştır naçar

Nüfusu padişah çok kanlar saçır
Deyip cümlesinden el eman oldu

Ömrün mezid olsun hünkârım yaşa
Vezirler içinde Şah Derviş paşa

Kuşattı düşmanı bir baştan başa
Anladı kâfirler hal yaman oldu

İrade isterler sulh olsun deyi
Gizli gizli anlar kazarlar kuyu

Kelpe misaldır kâfirin soyu
Eklinan ederken kapağan oldu

Pençei aslana düştü kuyruğu
Hile ile kabul eder buyruğu

Cümlenin malûmu kıraç ayğırı
Anlayana nasihat tercüman oldu

Ölkeyi devlette oturan millet
Ası olmasına vardır bir illet

Yok imiş kâfirde hiç cibilliyet
Saymadı sonunu ol düşman oldu

Zıllullahı âlem berri bahrane
Acısın görmesin valide ana

Kurmuşlardır cengi bir gez meydana
Görünce kâfirler çok pişman oldu

Milleti moskoflu sırpa dayandı
Ehli islam olan bütün oyandı

Karadağ ölkesi büsbütün yandı
Asakiri islâm aç aslan oldu

Kitabın kavlince islâmda nusrat
İnşallah açıldı fethi fütuhât

Kıralım düşmanı edelim rahat
Şevketli hünkârdan ur ferman oldu

Dini islâm olan ettiler nida
Din yoluna olsun canımız feda

Ölenler bu yolda olur şüheda
İlhamı ednadan bu destan oldu

Diğer destanı İlhami

Ahir vakte kaldık neuzübillâh
Halkı âlem bütün fitnekâr şimdi

Davalar görülmez hasbeten lillâh
Sim ile zeredir itibar şimdi

Ne savum ile salât kaldı gedade
Ne haç ile zekât var ağniyade

Biliniz bir kuran kaldı arada
Şeriatin dilde adı var şimdi

Ezenler okunur gelmez cemaat
Cihanı büsbütün kapladı bid'ad

Çalkıcı gelirse ederler rağbet
Saz ile zantura itibar şimdi

Emanet verilen salim alınmaz
Değme nasta dini bütün bulunmaz

Hırkada gezenin kadri bilinmez
Kürk ile şalvara itibar şimdi

Na chlolanlar hep büyük işte
Nüfuz da kalmadı beylerde şahda

Faili mefulü bilmeyen softa
Ayetten hadisten vazeder şimdi

Kimisi abdeslikli kimisi çitli
Kimisi kürklüdür kimisi bitli

Medreseler boştur odalar kitli
Zevku safadadır mollalar şimdi

Âlimler ilmi ile etmez ameli
Demez hiç kimseler hak söze beli

Nasihat eylesem derler bu deli
Puş ile deyyusa itibar şimdi

Katı müşkül oldu istinkâh hali
Niçeler boş yere alır vebali

Fakir fukaranın sorulmaz hali
Güzele zengine itibar şimdi

Hoşnud değil şimdi herkes halinden
Nefret eder ayalından malinden

Dinimiz düşmanın adüv elinden
Niçe din kardeşi hakisar şimdi

Aksakallı pîrler hep dinc söver
Evjâdlar anasın babasın döver

Bazı munatıklar kendini över
Cihanı lot kavmi hep aldı şimdi

İlhami şeyhinden sen iste beyan
Ettiğin günaha gel ol pişiman

Evvel ahir haktır ölmeyüp kağan
Cümle masivadan geç gönül şimdi

Âmirim kâni memurum sultanı
Deli hafız derler fakirin şanı

Delilik yolunda tariki âmi
İsteyen kimseler vazgeçer şimdi

Diğer destanı ilhami

Bin ikiyüz doksan üç oldu sene
Hak verdi muradı cihan uyandı

Merd oğlu merdimiş doğurmuş ana
Mehammed Murad han han can uyandı

İttifakı şeri gördüler işi
Harap etti milki nizam gidişi

Bir karar gitmiyor felek revîşi
Tel ile cihane ilân uyandı

Adaletle oldu cümle bu işler
Şazoldu havada devredine kuşlar

Donandı donanma atıldı toplar
Gam gedip âlemden irfan uyandı

Rikâbı hümayuna divan kuruldu
Ergun yarelere merhem vuruldu

Ulemâyî âmilin yekden sarıldı
İncil, Tevrat, Zebur, Zurkan uyandı

Hikmeti rabbani bu işi bilin
Söyledene bakıp hissei alın

Rahi hakka gidip doğru yol bulun
Gıyl ve kali terket ferman uyandı

Şehri İstanbulda çok şenlik oldu
Din adüvlerinin gözleri doldu

Niçe vüzeralar namizaç oldu
Çoğunun bağrında hicran uyandı

Hakka mümin olan duada daim
Şükredip bu işe oldular saim

Çoğu evrat okur kimîsi kaim
Zahir batın cümle piran uyandı

Ulema ittifak etti bu işe
Yedi kral yekden düştü teşvişe

Bildilerki oldu ulu endişe
Anladılar kılıç kalkan uyandı

Sultanı ber ve bahreyn zemin ve zaman
Fetheder adüvyi hiç vermez eman

Adaleti hünkârla şazolur cihan
Adüvler gözüne alkan uyandı

Gayet azdı derler ol karadağı
Eridi adüvnün yüreği yağı

Seyf teke piçağa uruldu zağı
Merdolan merdane meydan uyandı

Yiğit derim bu gavgaya erene
Şehidlerin makamını görene

On bir top alınmış çokca cerane [*]
Ta Yemende Veysel karan uyandı

Karadağ kralı etti ilâmat
Kavga ile olur sonu selâmet

İnşallah başına koptu kıyamet
Tekkelere ulu kurban uyandı

Açıldı sancaklar aklı karalı
Kimi şehid düşmüş kimi yaralı

Yetiş imdadımıza hazreti Ali
Zülfükarın çekip aslan uyandı

Karadağ içinde bir duman düştü
Dinsiz sırpıların tedbiri şaştı

[*] Cephane olacak. Kelime aynen yazılmıştır.

Toplar atılınca geriye kaçtı
Bizde din kuvveti iman uyandı

Karadağ üstüne kavganın aslı
Moskof kralının kendisi yaslı

Kılıçla döğünür anların nesli
Hallâkı cihanda derman uyandı

Muvazzaf askeri ileri gider
Redif olanlar da talimin eder

Dini hariç olan ediyor keder
Çar mezhebe tapar sıpyan uyandı

Hak dine dapanlar çok gayret etti
Sultan Aziz merhum ahrete gitti

Dileyen murada maksuda yetti
Cazilik nişanı kaftan uyandı

Kitabın kavline ettik ameli
Kesilsin adüvnün kökü temeli

Maiyette Mısır Hicaz mahmeli
Mefharil araptır sultan uyandı

Eren evliyalara ettiler himmet
Hacı Bektaşî veli mevlâna elbet

Nüşhayı destanım olmada temmet
Kerbelâdan şahî merdan uyandı

Hak cellâ ve alâ yardımcı durur
Ha deyinince niçe erenler yrürür

Kafil durman düşman kaydini görür
Cennetil alâda seyran uyandı

Hak tûlû ömürle muammer etsin
Kırklar cem olupta imdada yetsün

Niyazım mevlâya gönlüm şaz gitsin
Kalemi acizden destan uyandı

Yedi şah cümlesi hünkâra arka
Tabolup duyulsun garp ile şarka

Moskofun mülkü ne ekelim arpa
Gökte melek yer insan uyandı

Aşk ile bu nutka olmuşam agâh
Ayıldım kafletten oldemden nagâh

İlhamiden bir aşk eyledi seyyah
Zaruret hal ile üryan uyandı

Tebeayı devlet Ankara vilâyet
Vatanımdır Kırşehir sorulur şayet

Zaruretim çoktur şevketlim gayet
Mikdarı kifaye ihsan uyandı

Çoruma aid notlar :

Çalkara köyünde Soku başı

Cevdet Yakup [*]

Kızılirmağı arkaca bırakalı çok oldu ; "Kelkit,, in yakınlarından geçiyoruz. Önümüzde, yeşile çalan bir ova ve başımızda mor kanadlı Herek dağları... Doruklarında, tutuşmuş bir gönül gibi, yana yana, yalazlanan çamlar....

Koyu, gölgelikli (çördük) ağacının altında, bu manzarayı seyir ediyorum. Gün, vura vura, yanmış yüzlerin, doksan üç cenginden kalmış ihtiyarların ve yüz-

lerinde göz izi olan tazelerin büyüüne tutuluyorum.

Bazen şair, bazen ressam, bazen de âik olacağım geliyor ; içimde istikrar bulmamış serseri hisler var. Tâ Tokad'dan, Amasyaya ve oradan Çorum'a kadar hep bu hava, hep bu koku ve hep bu dekor...

Çalkara'da akşamıyoruz..

Ortasından ince şerid gibi, bir çay gibi geçiyor. Çayın uzan-

[*] (Çoruma aid notlar) isimli, edebî bir röportaj serisini neşre başladığımız Cevdet Yakub, Çorumun yetiştirdiği genç'erdendir. 1326 senesinde Mecidözünde doğmuştur. Babası Reji müdürlüklerinde bulunmuş olan Yakub Sabridir. Bay Yakub Sabri bu gün Allahın rahmetine kavuşmuştur. Zamanında güzel söz söyler ve yazar o'arak tanınmış bir zattı. Samsunda "Aksi Sada,,ya uzun zaman yazı yazmıştı. Cevdet Yakub, İstanbulda tahsiline devam ederken, ilk defa Adanada "Yeni Adana,, ve "Türk Sözü,, gazeteleri ile neşriyat hayatına atılmış ve bilâhare İstanbulda "İkdam,, "İnkılâp,, Samsunda "Samsun,, "Engin gazetelerine yazılar yazmış. Samsunda "Alev,, adlı edebî bir mecmuanın mües'sisleri meyanında bulunmuş. İstanbula dönerek "Milliyet,, "Son Posta,, "Kurun,, "Tan,, "Cümhuriyet,, İzmirde "Yeni Asır,, Ankarada "Ulus,, gazetelerine, İzmitte "Türk Yolu,,na, "Yarın Ay,, "Resimli Ay,, mecmularına yurd mektupları, köy ve şehir röportajları göndermiştir. Askerlik hizmetini şehrimizde yapan Cevdet Yakub, buradan yazdığı mektuplarda geniş sevgi toplamıştı. Bilhassa Çorumun varlığı olan Doğumevi ve Memleket hastabanesi. Çorum kalesi, Çorum evleri, ve Lonç hakkında Ulusta neşrettiği yazılar, Alaca höyük kazıları etrafında Tandı çıkan röportajları alâka ile karşılanmıştır. Cevdet Yakub şimdi İzmitte "Körfez,, isimli bir memleket gazetesi neşretmektedir.

diği sahada sıra sıra, söğüdlere var... Ayakları ve kışları çıplak çocuklar, tavuk, kaz, ördek haykırırları ve toprak sıvalı, toprak damlı, toprak evler...

Bizi, muhtarın odasına aldılar. Altımıza, kat kat, döşek serdiler.

— Sağlıcakla gelmişsiniz..

Diye, yorgunluk kahvesi uzatıldılar. Gün görmüş ve gürecek yiğitler, yanımızda çevrelendiler. Şehirden köye, haber getiren "efendilere.., sıcak sıcak, börekler ikram ettiler.

— Dünya gidişatı nasıl ?

diye sordular ...

— Biz, iyiyiz, dedik, demir gibi kuvvetliyiz.

Kavruk, yanık yüzlerinde bir övünç, gurur dalgası peydahlanarak yayıldı, şevkle dile geldiler:

— Atamız sağ olsun...

Önünde bulutların beyaz izleri. Ötesinde sarı topraklar. Parça parça, koyulaşmış yıldızı çok bir gece... Nasıl oldu bilmem ? Baktım ; sarı, al, mor, kırmızı turunculu entarili, renk renk. köy kızları be'irdi. Büyük ve yayvan bir bir taşın etrafında pervane kesildiler.

Bulgur döğeceklermiş. Soku başı âlemi varmış.

Buğdayı kaynatıyorlar. Güneşte kurutup, içi oyuk taşın ortasına dolduruyor, halka halka, halkalıyorlar, sonra dibeklerle vura vura, eziyor, bulgur yapıyorlar. Bu oyuk taş (Soku) diyorlar..

Manzara harûkulâde güzeldi.

Yerimde duramazdım. Yavaş yavaş, aralarına karıştım. Gözleri, ateş böcekleri gibi ısılsı, ürkek ve titrek.. Belliki, şarkın o eşleri kalmamış yosmalarından. Saf ve temiz memleket kızları... Sakarya, Dumlupınarda, gülle taşıyıp, can verenlerin soyundan...

Dibeklerin biri kalkıp, biri iniyor.. Neşeli bir kahkaha uzaklarda akisleniyor ve maniler başlıyor.

Kaleden indirirler,
Paytona bindirirler.
Kömür gözlü Seheri,
Sürgüne göndürürler..

Entarisi mor mani,
Verem ettin sen beni.
Nasıl verem olmayım,
Eller, sarıyor, seni..

Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı.
Ölüm Tanrının emri
Ayrılık olmasaydı.

Bahçe pezik değilmi ?

Yürek ezik değilmi.

Ben sevdim eller aldı,

Bana yazık değilmi..

Ve Çalkara dağlarından, Çalkara kızlarına ses veren, dalga dalga, yanık türküler, maniler.. Duyulmuş da hissettirilmemiş sevdaların gönülde düğümlenip kalmış tatlı saraları...

Sabah, erken erken, atlarımızın gemini kastık.

Yeşil bir çayır denizinden Kelkitin yılan gibi uzanışını gördük. Arkadaşım hâlâ akşamdan kalma. Çenesi, Ayvaz suyu içmiş gibi, bir teviye oynuyor :

Sallanı sallanı, gel kız yanıma,
Sallanıp gelişin benzer sunaya.
Sen de diyon, aşkın benim canıma,
Utaniyon, bildirmiyon ne fayda....

Karahisar Temürlüde

İlhanîlere aid bir kaç sikke

Neşet Köseoglu

Geçen sayımızda Karahisar Temürlü gezisinde bulunan Selçuk paralarının nevi ve cinslerini tesbit etmiştik. Bu yazımızla da İlhanî devrine aid bulunan iki gümüş ve iki bakır para hakkındaki tedkiklerimizi yazmak istiyoruz :

1 — Gümüş paralar

A — Kutru 27 olan bu gümüş paranın bir tarafında kelime-i şehadet, bunun altında da *أبو بكر، عمر* adları vardır. Diğer tarafında da :

فی ایام دولة السلطان
الاعظم ابو سعید
خلد الله ملكه

yazısı ve etrafında tarih ve mahalli darbı yazılıdır. Basıldığı yer (Erzincan) olduğu (Meskûkat ilhaniye) kataloğunda 134 sayılı sikkeden anlaşılıyorysada bunda silik olduğundan okunamamıştır.

B — Birde (Meskûkâtı ilhaniye) kataloğunun 223 üncü sayısında kayıtlı paraya benzeyen bir gümüş para bulundu. Bunun kıtası birincinin yarısı kadar olup Osmanlı gümüş akçalarının bir mislinden biraz fazladır. İki yüzünde de düz daire, dışında Osmanlı akçalarında ve Selçukî sikkelinde olduğu gibi noktalı bir daire daha vardır. Bunun içinde iki tarafında birbirinden biraz farklı olarak müsemmen şeklinde ve her dıl'ında birer halka olmak üzere çizgili tezyinat yapılmış ve içine yazılar yazılmıştır.

Basıldığı yer siliktir. Yüzü 223 kataloğ sayısının aynidir. Arkasın da ise yalnız şu yazı vardır :

.....
السلطان الاعظم
ابو سعید خان
خلد الله ملكه

Etrafında tarih varsa da iyi okunamamaktadır.

2 — Bakır paralar

A — Ebusaide aid bir bakır para.

Bir tarafında daire içinde üç satır yazı vardır :

السلطان
ابو سعيد
ضرب

Arkasında ortada her dil'i kavis şeklinde bir müseddes, bunun dışında bir müseddes daha var. Bunun etrafında yazılar varsa da okunamıyor. Tarih olması ihtimali var. Osmanlı akçaları kadardır. Meskûkâtı ilhaniyede 294 sayılı paraya biraz benziyor. Yalnız ortadaki müsemmen olup her dilimi içinde nokta vardır, bunda o noktalar yoktur.

B — Yine Ebu Saide aid bir bakır para bulundu. Bu 301 sayılı paraya bazı yerleri benziyorsa da o değildir. Katalogda aynıne tesağüf edemedim. Bunun bir tarafında kaplan resmi vardır. Kaplanın vücudu üstünde yazı olduğu anlaşılıyorysada okunamamıştır. Diğer yüzünde çift bir murabba içinde (السلطان ابو سعيد) kelimeleri iki satır halinde yazılı-

dır. Bunun etrafında da yazılar olduğu anlaşılıyorysada tamamen siliktir.

Karahisar Temürlü harabesinde bir mikdar da Osmanlı akçaları bulunmuştur. Bunların bir çoklarının da her iki tarafı şekillerle örülü ve yazı olmadığından ötürü elimizdeki kataloglara ve encümen mecmualarındaki (Ali) imzalı makalelere rağmen devirlerini tayin etmek mümkün olmamıştır. Bunlardan maada Bizans ve Romaya aid paralara da tesağüf edilmiştir. Harabe halinde olan bu yerde çıkan paralara nazaran, Roma, Bizans ve Selçuk zamanlarında yaşamış bir medeniyetin vücu anlaşılmaktadır. İzah ettiğimiz paralar az mikdarda bulunmuş olsaydı her hangi bir vesile ile bu paraların buraya gelmesi şeklini başka suretle izah etmek mümkündü. Fakat böyle çok mikdarda muhtelif devirlere aid paranın bu gün harabe halinde olan bir yere her hangi bir şekilde gelmesi mümkün değildir. Bu itibarla Karahisar Temürlünün çok eski medeniyetleri ve çok eski insanları üzerinde yaşatmış olduğu anlaşılmaktadır.

ATATÜRK

Geçen yazımızda Neşet Köeoğlu'nun (Halk arasında Atatürk) başlıklı yazısında Atanın ve devrimlerinin halk arasında nasıl anlaşıldığını anlatan bir kaç parça yazılmış ve bu yönden toplanan destanlar, ağıtlar, şarkılar yetiştikçe her sayımıza koyacağını v-

detmişti.

Bu sayımıza (Âşık Haydar) ın Köseoğlu'na göndermiş olduğu Büyük Atanın ölümü hakkında yazdığı (Ağıt)ı koyuyoruz. Bu bapta-ki neşriyatımıza gelecek sayılarımızda devam edeceğiz.

(ÇORUMLU)

AĞIT

Gelin ağlaşalım baylar bayanlar
Bizi vareyleyen Atamız göçtü
Bütün kan ağlıyor gençler hubanlar (1)
Sanki Türkiye'nin temeli göçtü

Ne çare emretmiş yaradan huda
İmkân var mı Türkler bunu unuta
Ay tutuldu, güneş girdi buluta
Bizi karanlıkta koyduda göçtü

Dediler Atatürk çok ağır hasta
Dağlar inleşir işlemez posta
Ankara, İstanbul hep kara yasta
Bizi kara yasta koydu da göçtü

Size arzuleyim olan halleri
Yakın ettik uzaktan yolları
Akıtalım yaş yerine kanları
Bizi gözü yaşlı koydu da göçtü

Göge direklerden Türkiye'deki şanlı
Deryalar bulandı akıyor kanlar
Tablından yürüdü bütün devletler
Yigitlerin merdinin merdanı göçtü

Yaşattın vatani vermedin zahmet
Encamı türbende bekleriz nöbet
Eserin gitmez mi ta illebet
Vatan temelini kurdu da göçtü

İkinci atamız İnönü İsmet
Ziyaret edelim olursa kısmet
O da bu vatana çok etti hizmet
Milleti emanet etti de göçtü

Âşık Haydar der ki bakın sözüme
Ah ettikçe kan doluyor gözüme
Kara örtün heykelinin yüzüne
Bizi öksüz yetim bıraktı göçtü
İsacalı [2] ; Âşık Haydar

[1] Huban yahud hopan ; iri, büyük uumlara denir. Çorum bölgesinde böyle kullanılır. Büyük bir dağ kuşuna da Hopan denir. Esas itibarile acemce bir kelimedir, güzel manasındır.

[2] Çorumun ilçesi olan Atacanın köy-lerindendir.

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin Bir Aylık Çalışması

1 — Tarih gazetisi : Danın, Elvançelebi köylerinde 7 kişi tarafından tedkikleri,

2 — Evimiz salonunda yapılan merkez baytarı bay İsmailin kızı Nezihenin nikâh töreni,

3 — Köy kâtipleri toplantısı, meslekleri hakkında görüşmeler,

4 — Haftada iki saat olmak üzere bir ayda 4 saat dahiliye mütehassısı Selim Çapa tarafından zehirli gaz dersi verilmiştir,

5 — 10/11/938 perşembe günü öğleyin radyo ile Būdük Önderimiz Kamal Atatürkün ölüm haberi,

6 — 18/11/938 cuma günü Atatürkün cenaze merasimine iştirak için Ankaraya giden heyet,

7 — 21/11/938 pazartesi günü saat 8,30 dan 13 e kadar evimiz salonunda ve önünde radyo ile binlerce halk Ankarada yapılan cenaze merasiminin takibi ve saat 13 de bütün memurin, talebeler, halk toplu bir halde abideye ve oradaki yapılan merasim, yakılan meşaleler, nöbetçiler,

8 — 28/11/938 pazartesi, 30

çarşamba 1/12/938 perşembe günleri evimiz salonundayapılan meclis umumi azası seçimi toplantısı,

9 — Evimiz müzik dersine haftada iki saat olmak üzere müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından 27 öğrenciye ders verilmektedir,

10 — Evimiz almanca dersine haftada iki saat olmak üzere Ortaokul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 15 öğrenciye ders verilmektedir,

11 — Evimiz muayene evinde her gün bir mütehassıs tarafından muayene edilmek üzere bir ayda 28 hasta muayene edilmiştir.

12 — Haftada iki saat olmak üzere evimiz bando öğretmeni tarafından 7 talebeye piyano dersi verilmektedir,

13 — Haftada iki saat olmak üzere ortaokul yabancı dil öğretmeni Halil Fehmi tarafından 28 öğrenciye fransızca dersi verilmektedir,

14 — Evimiz nezareti altında her gün muntazaman 100 fakir ilk okul talebelerine öğle yemeği verilmektedir.

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

Aşağıdaki vesika Osmancıkta Danişmend köyünde bulundu. Bu ferman Fatih zamanında verilen fermanların teyidi mahiyetindedir. Çorum, Osmancık havalisini Bizanslılardan alan (Melik Danişmend Gazî) sülâlesine aid olduğu anlaşılan bu vesikada bu ailenin her türlü rüsumdan muaf tutulduğunu göstermektedir. Şimdiye kadar bu sülâle hakkında tesadüf ettiğimiz ilk belgedir.

No : 63

Mehmed bin Murad tuğrasile ferman :

İşbu rafiki tevkii refiüŝŝam hakani veli ve Hasan ve Abdi süddei seadetime gelüb mezbur-lar melik danişmend evlâdından olup..... olmağla defteri atikten sahibi vakıf kaydolunup sonradan bir tarikle raiyet kaydolunmuşlar iken merhum ve mağfuruleh ceddîm Sultan Bayazid han tabe serah meziyeti merhametlerinden mezburları rayietlikten mebud kılıp oldefterde dahi sahibi vakıf kaydettirip uslûbü sabık üzere erbabı timardan bir ferd raiyette-yiz deyî dahil ve teaddi eylemiye ve rüsum talep etmiş..... edüb rüsumu raiyet talep eylediklerinde hükkâm menive defide deyü hükmü şerif verilüb sonra merhum ve mağfuruleh ceddîm Sultan Selim han ve Sultan Murad han ve Sultan Mehmed han zaman-larında techiz olunup badehu mağfuruleh babam Sultan Ahmed han

ve karındaşlarım Sultan Osman ve Sultan Murad han tabı serahım zamanlarında tecdid olunup verilen nişanı hümayunu süddei seadetime getirüb tecdid olunmasın rica eyledikleri ecilden ben dahi mukarrer tutup müceddeden bu nişanı hümayun izzet makrunu verdim. Ve buyurdumki filvaki defterde olveçhile sahibi vakıf kaydolundukları mukarrer ise ve sonradan emrû şerifler tebdil ve tağyir olunup hilâfına hükmü şerif verilmiş değil ise ve ibraz olunan maafnamede rüsumu raiyetten ne veçhile maaf olmak ferman olunmuş ise defteri muhalif kimesne dahletmeyüb mucibile amel olunup hilâfına cevaz vermiyeler şöyle bileler ve badehnazar bu nişanı hümayunu ellerinde ipka edüb alâmeti şerife itimad kılalar tahriren fievaili şehri saferül hayır sene isna ve sittin ve elf.

Bimahrusei kostantiniye

**Müverrih (Ali) ye dair yeniden tesadüf ettiğimiz
vesikaları aşağıya naklediyoruz**

No : 64

صورة اخذت من السجل المحفوظ بنظر تغيير
تعبير ومأخوذ حرره الفقير أبراهيم ابن الحاج
خير الله المولى خلافة بمدينة قسطنطينية
عفي عنهما

طالب مغفرت
رب رحيم خادماً
الشرع ابراهيم

هذه حجة صحيحة شرعية يعمل بنصونها

اقر في مجلس الشرع الشريف المصون عن التبرير والتخريف، مصطفى افندي بن عمود القاضي بأنه قد
باع من جامل هذا الكتاب عبد الفتاح بك ابن الحاج مصطفى عن الترمزة العسكرية المعروفة بالشمس
وهو ابتاع واشترى منه بماله نفسه ما هو له ومالكه وفي يده وتحت تصرفه الى حين حدود هذا العقد
منهما وذلك النصف الشائع من قرية السمسة بانباز كوي المعروفة بقره بورجك الواقعة بقضاء
چوروم بولاية الروم المشترك بين البايه المشار اليه والمشتري المولى اليه بالنصف المملوكة بالملك
السلطاني المقيد بملكها في الدفاتر العتيقة والجديدة الخاقانية وفي الاصل العالي ولحكم السامي المعروف
في المرفع بملك نامة المستعينة عن التجديد لشهرتها بين اهالي الولاية المزبورة المشتمل على الجبال
والاوذية والتلال والعيون والانهار والمزارع والاشجار والغلال الحاصلة من بيت المال ومال الغائب ومال
المفقود وضبط الاوابق وغيرها من الحقوق والرسوم المدينة في الدفاتر الخاقانية المذكورة من جملتها
انصرف فيها على وجه لا يسلطها متعدين احد ولا يضعها عليها بوجه من الوجوه وسبب من الاسباب
بغال له في الوقت مفروزا قلم مقطوع تقدم سريست ثمن معين مقبوض منه بيده قدره ثمانية الف درهم
نفي رايه في جميع الخواص بيباً وابتاعاً بترين صبيحين شرعين مشتملين على ايجاب وقبول وتسليم وتسليم
من الطرفين اقراراً صحيحاً شرعياً مصداقاً من قبل المشتري المزبور تصديقاً وجهاً وشفاهاً جرى ذلك وحرر
في اليوم الثاني والعشرين من رجب المرجب لسنة ثمان والف

شهود الحجال

عبد الوهاب بك ابن	مصطفى افندي بن عمود	علاء الدين افندي ابن عمود	احمد افندي ابن علي
الشيخ عطاء الله	المدرس	المدرس	القاضي
بالي افندي ابن احمد	مصطفى افندي ابن	احمد افندي ابن حضر	حبيب بن علي
القاضي	حسام المدرس	اللازم	محترم بن مشتق

ثم نقل عن السجل المحفوظ في اوئل
شهر ربيع الاخر من شهر سنة اربع
وعشرين والف

..... nemikahu fakir Mehmed bin Mahmud elmevlâ hilâfet
bimedinei kostantiniye elmahruse üfiye anhuma

Mühür

Elmütevekkil alâ rabbihil mağbud esseyit Mehmed bin Mahmud

No : 65

Sebebi tahriri kitabı sıhhat
nisap oldur ki :

Mahmiyei kostantiniyede eğ-
serici mahallesinde sakın Fatıma
hatun ibnetil merhum Musa çe-
lebi meclisi şeride kutvetil ema-
cit velekarim zübdetül ekâbir
veleazım sabıka Erzurum defter-
darı olan Mustafa efendi ibni
Mahmud tarafından hususî âti-
yüzzikri tasdika vekil olup Meh-
med bin Mahmud ve Mustafa bin
Mahmud nam kimesneler şaha-
detleriyle vekâleti sabite olan Mus-
tafa ibni Hüseyin mahzarında tak-
riri kelâm edüb bundan akdem
ben sağıre iken vilâyeti anadolu-
da Çorum kazasına tabi kara-
bürçek nam kariyede eben ancet
malikânei Mehmed ve Mustafa
ve Derviş karındaşlarım ile alel-
iştiyak mutasarrıf olduğumuz his-
selerden benim hissemî vasım
olan Rıdvan çavuş mumaileyh
Mustafa efendiye elli bin akçaya

bey edüb hâlâ ben dahi beyi mez-
bur makbulüm değildir. Deyi niza
edüb beynimizde münazeaaı ke-
sire vaki olup hâlâ mustuhun ta-
vassutu ile beynimizi yirmi bin
akça ile ve beynimizde cins ve
nevi ilmi şerile malûm üç kıt'a
kumaşa sulh olup ve bedeli sulh
olan meblâğdan hâlâ on altı bin
akçasın nakit alıp dört bin akça
ile zikrolunan üç kıt'a kumaşa ta-
rihi kitaptan sene tamamına va-
rınca vade verdim ve hususî
mezbure müteallik davadan mü-
şarünileyh Mustafa efendinin zim-
metini ibra eyledim minbaid hu-
susî merkuma müteallik benden
bizzat ve bilvasıta dava ve talep
zuhur ederse indelhükkâmil kiram
mesmu ve makbul olmağa dedikte
mukırri mezburenin veçhi meşruh
üzere olan ikrarını merhum Mus-
tafa bilvekâle tasdik edecek ma-
veka bittalep ketip olunup yedi
talibe vazolundu tahriren fievali
şehri muharremül haram lisene
sidde ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

Mehmed bin ümidi ibni Behram, Şaban bin Hüseyin, Hüseyin
bin Abdûllah, Mehmed çelebi ibni Musa, Mehmed bin Mah-
mud, Ebubekir bin Abdullah, Ketvan bin Abdullah ve gayrihim
minel hazırın.

.....

Bimedinetil kostantiniye elmahruse ufiye anhüma

Mühür

Elmütevekkil alelahil mabud esseyid Mehmed bin Mahmud

No : 66

Sebebi tahriri kitap budur ki :

Mahmiyei ksotantiniye mahallâtından merhum ve mağfuruleh Sultan Selim han aleyhil rahmeti velkufran hazretleri mahallesi karbinde eğserici mahallesi sakinlerinden Mehmed çelebi ibnil merhum Musa çelebi nam kimesne mahfeli kazada kutvetil emacidi velekârim zübtetil ekâbiri veleazım sabıka Erzurum defterdarı olan Mustofa efendi ibni Mahmud mahzarında takriri meram kılıp merhum ve mağfur sultan Bayazıt han aleyhil rahmeti velgufran hazretleri Çorum kazasında vaki karabürçek nam kariyenin canibi divanisini ceddı alâımız kadi asker alâeddine temlik edüb olzamandan beru eben ancet mutasarrıf olup bundan akdem benim vasiyi şerim olan Rıdvan çavuş kariyei merkumeden benim hisseme ki yedi sehimden iki sehimdir ben sağırıken müşarünileyh Mustafa efendiye yüzbin akçaya beyedib zikrolunan meblağı merkum vasım merkum Rıd-

van çelebi mumaileyh Mustafa efendi yedinden bittemam alub kabzedüb badehu ben baliğ oldukta niza edüb dava sadadında olduğumda bana yirmi sekiz bin akça dahi verip ceman yüz yirmi sekiz bin akça olup yüz bin akçasın vasım Rıdvan çavuş alup ve yirmi sekiz bin akçasın merkum Mustafa efendi yedinden alup kabzedip vasi merkumun sabıka ettiğü beyi kabul eyledi ve kariyei mezburun vakıf tarafından hissem için dokuz yüz doksan iki tarihinden bin altı tarihine gelinceye yılda ikişer bin akçadan yirmi sekiz bin akça dahi alup kabzeyledim badelyevm merkum Mustafa efendinin zimmetini kariyei merkuma hususu için ve gayri husus için ibraikâmile ile ibra ve iskati tam ile iskat eyledim eğer benden veyahud vekilimden bir tarik ile hususî merkum için dava sudur edüb merkum Mustafa efendiden hak talep edersem ledeyil hükkâm elkiram mesmu ve makbul olmaya deyi ikrar ve itiraf ettiğünde mukırrü merkumin

kelâmi meşruhi mukırrü lehil mer-
kum vicahen tasdik ettikten son-
ra bu huruf tahrir olunup verildiki
vakti hacatta müzekkiri macera

ola tahriren filyevmil hadi aşer
minşehri muharremülharam lise-
ne sitte ve elf. 1006

ŞÜHUDÜLHAL

Alâeddin efendi bin Mahmudül müderris, Mustafa efendi ibni
Mahmudül müderris, Hayrettin efendi bin Hamza, Ahmed çavuş
bin Mehmed, Hamza çelebi bin Alâeddin elmülâzım, Haydar bin
Abdull h, Mustafa bin Osman, Mustafa bin Mahmud, Mehmed bin
Mahmud, Seydim bin İsmail ve gayrihim minel hazırın.

**Hazihi sureti aslıhi bilâ ziyadetin velâ noksan nemikahü elfakir
ileyh suphanehu ve tælâ Abbas bin Mehmed elkadi bi Çorum
gafere lebüma**

Mühür

Bendei aheth Abbas bin Mehmed

No : 67

Sebebi tahriri kitabı hücceti
şeri oldur ki :

Kasabai Geyve sakinlerinden
Derviş çelebi ibni Mehmed çelebi
nam kimesne meclisi şeri hatırı
lâzımı tevkirde medinei Çorum
sakinlerinden hafuzul küttap Kurt
çelebi ibni Abdülfettah efendi ib-
nilmerhum Mustafa efendi mah-
zarında üzerine dava ve takriri
kelâm edüb cediti alâm olan İma-
mı Ali nam kadi asker merhum
ve mağfurülehan sultan Bayazıt han
aleyhil rahmeti verrıdvan hazret-
lerinin medinei mezkûre kazasın-
da vaki milk namei hümayun ile
temlik eylediği karabürçek nam
diğeri ambar ve tevabii nam ku-
ranın canibi divanisi ceddım mer-
hum mezbur imam Ali efendinin
vefatından sonra irsi şeri ile ced-
di sanim olan Musa çelebiye inti-
kal edüb ol dahi fevtoldukta ve-
raseti oğulları Mustafa çelebi ve
Derviş çelebi ve babam Mehmed
çelebi ve sulbiye kızı Fatımaya
münhasır olmağla anlara intikal
etmeğin kariyei mezbure ve te-
vabii divanının yedi sehimden iki

sehmi babamın vefatından sonra
bana intikal eylemişken mezbur
Kurt çelebi kariyei merkuma ve
tevabii cümle divanisine vazi-
yet eylemiştir hâlâ sual olunup
babam hissesi olan iki sehimden
yedi adiyesi kasır ve izale olun-
ması matlubumdur dedikte gab-
bessüal mezbur Kurd çelebi ce-
vabında filvaki kaziye minvali
müharrer üzeredir lâkin müddei
mezburun cediti sanisi mütevef-
fayı merkum Musa çelebinin ve-
raseti oğulları mezkûrun Mustafa
çelebi ve Derviş çelebi ve müd-
dei mezburun babası Mehmed
çelebi ve kızı Fatımaya münha-
sıra oldukta cümlesi alelittifak
kariyei mezbure ve tevabii cani-
bi divanisi bin senesi tarihinden
yedi sene mukaddem salifüzzikir
ceddim defterdar Mustafa efen-
diye yüz yirmi sekiz bin akçaya
bey ve temlik eylediklerinde ol
dahi iştirâ ve temellük eyledikten
sonra fevtoldukta babam Abdül-
fettah efendiye intikal edüb ol-
dahi fevtoldukta bana intikal eyle-
mişti binaenaleyh cümle divani-
sine vaziyet ederim hatta müd-

dei mezbur Derviş çelebinin ceddi merhum ve mezbur Musa çelebinin sulbiyesi olan mezkûre Fatıma ceddin Mustafa efendi bin senesi tarihinden yedi sene mukaddem olan beya tearruz edip davaya mutasaddi olmuş iken yine beyi mezkûrû tenfiz ve kabul edüb mukirre ve muterife olduğunu bin senesi tarihinde müverrah ceddin defterdar Mustafa efendi yedine senei mezkûrede mahmiyei İstanbulda saraç hane mahkemesinde naibüşşeri olan Abdürraman efendi imzasile mürza ve mahtum hücceti şeriye verilmiştir. Mezkûre Fatımanın davası mutasaddiye olduğu vakitte

beyi mezkûre müddei mezburun babası mezbur Mehmed çelebi taarruz eylemeyüb sükût eylediğinden maada ol senede tarihi kitabı gelince yetmiş sene dahi mürur etmekte müddei mezkûr Derviş çelebinin davası şeran mesmu değildir deyî bin senesi tarihinde müverrah mazmunu takririne mutabık hücceti şeriye ibraz edüb müddei mezbur Derviş çelebi muvacehesinde fetih ve kiraat olunup istifsar olundukta hücceti mezkûreyi muterif olmanın mutaarızadan meni birle işbu vesika bittalep ketip olundu tahriren fievaili muharremül haram sene seb'in ve elf.

ŞÜHU'DÜLHAL

Tayyar Mehmed ağa Elcündi, Çöplü zade Esseyit Hasan çelebi, Hamid zade Hıdır efendi, Çöplü zade Esseyit Hüseyin çelebi, Hamdullah çelebi ibni Ali efendi, Elhac Mahmud bin Hacı Ahmed ve gayrihim minel hazirin.

Miri develer için salınan dört bin beşyüz kile arpa hakkında.

No : 68

Çorum beyine ve kadısına hüküm ki :

Mektup gönderip kazai mezbure reayası meclisi şeri şerife gelüb bundan akdem miri develer için dörtbin beşyüz kile arpa salınub anın cemi itmama erişmedin üzerimize nüzül (1) salınub nüzül ihraç olunduğun istima eyledik deyu diyarımızda zelzele vaki olmağla vilâyetimiz harap olup dahi ehil ve iyalimiz ile sakin olacak sükkânlarımız tedarük

etmedük yer yoktur kadir değilüz dediklerin ilâm etmişsin. İmdi mukaddema develer için cemi ferman olunan dörtbin beşyüz kile arpa reayaya nüzül için verilmek emredüb buyurdumki vardıkta mezburlara tekrar nüzül salmayub nihayet mukaddema develer için cemi ferman olmak dörtbin beşyüz kile arpa kifayet eder anınla iktifa edüb reayayı tazyik etmiyesin.

Fi. 18. M. 987

Mühimme defteri 36. S. 125

Karabürçekte oturan Kara Hasan ve kardeşi Aydoğmuşın şekavetleri hakkında

No : 69

Çorum kadısına hüküm ki :

Süddei seadetime mektub gönderip kazai mezbure tabi karabürçek ve civarında olan kura-reayası meclisi şera gelüb hâlâ karyei mezburede sakin olan kara Hasan ve karındaşı Aydoğmuş nam kimesneler mukaddema Hüseyinabatta sakin develeri üçyüz, dörtüz koyunlarile karyemize ge-

lüb sakin olup mezarı ve bahçelerimize davarları külli zarar ve ziyan ettiklerinden maada kendüleri şirret ve şekavetten hâli değillerdir deyu arz olunmasın talep ettiklerinden bildürdiğin ecilden buyurdumki vardıkta göresin mezkûr matekeddenden karyei mezbure sakinlerinden olmayup arzulunduğu üzre mukaddema Hüseyinabatta sakin iken sonradan bunların karyelerene gelüb müzayeka verdikleri sahih ise geru kadimi yerlerine naklettirin hilâfı şer ve kanun rencide ettirmiyessin.

Fi. 4. şaban 991

Mühimme defteri 51. S. 84

[1] Nüzül: Konacak, incek yer. Mihman konuk için hazırlanmış yemek. Eskiden sefere giden ordunun konacağı yerleri ve oralarda yiyecek ve içecekleri ihzar etmeğe memur zata nüzül emini (konakçıbaşı) derlerdi.

Çorum sancağındaki kızılbaş ve ehli fesad hakkında.

No : 70

Çorum sancağında vaki olan kadırlara ve dizdarlara hüküm ki :

Zikrolunan sancaklarda suhte ve kızılbaş namına bazı ehli fesad ve haramzade ve hırsuz zuhur edüb yola ve bele inüb katli nüfus ve garetı envalden hali olmamağın bazısın ele getürüb haklarından gelinüb ve nice-sin dahi ele gelmeyüb ve muttasıl ol vilâyetlerde fesad ve şenâetten hali olmayub teaddi eyledikleri ilân olundu ve livai Çorum sipahilerinden eroğlu İnam zide kadrehunun ehli fesadı ele getürmekte yararlığı ziyade yoldaşlığı arzolunmagın anın gibi ehli fesad ve haramzade ve kızılbaş zuhur ettikte üzerlerine varulub haklarından gelmek için sipahii mezbur il eri üzerine başbuğ tayin eyleyüb buyurdum ki hükmü şerifi vacibül ittibaim vardıkta siz ki kadırlarsız bu bapda gereği gibi mukayyed olub anın gibi tahtı kazanızda suhte ve kızılbaş ve sair haramzade namına ehli fesad zuhur edüb her ne mümkün olursa asla tehir ve tevakkuf etmeyüb yat ve yarağla mükemmel kifayet mikdarı kala müstahfazları ve il erleriyle varub her ne tarik-

le mümkün ise ele getirüb mukatazai şeri kavim üzre haklarından gelesin. Şöyle ki üzerlerine vardıkta itaat etmeyüb cenge mübaşeret ederler ise demleri hederdir. Ana göre vilâyet halkına tenbih ettüresizki lâzım geldükte sipahi mezbur il erlerine başbuğ olub veçh ve münasib görüldüğü üzre ehli fesadın ele getürmesinde ikdam ve ihtimam üzre olasin. Amma bu bahane ile ehli fesaddan ve kızılbaş namına olan mülhidlerden ahiz ve celbolunmakla himayet olunup kendi hallerinde olan fukaraya garaz ve nisbet ile zulüm ve teaddi olmaktan ziyade hazer üzre olasin ve ne mekule ehli fesad ele getirülüb ve ne mekule mevad sabit olursa ne veçhile haklarından gelindüğün yazub bildirsin ve sipahii mezbure lâzım olup hisar eri talep eyledikte sancak beyinin kaymakamı taallül etmeyüb kifayet mikdarı hisar eri koşub ehli fesadın ele getirilmesinde muavenet edesin.

Fi 5. Z. sene 987

Eroğlu mezbur serdar İnama verildi.

Mühimme defteri 36. S. 294

Amasyada medfun şeyh Abdürrahmanın Çorumdaki değirmen ve dükkânları hakkında

No : 71

Amasya ve Çorum ve Gümüş
kadılarına hüküm ki:

Nefsi Amasyada medfun olan
şeyh Abdürrahman kuddise sırra-
hunun nefsi Çorumda vaki olan
vakıf bir asiyaı yeni ve tahtel
kalesini ve sair dükkânlarının zel-
zele ve ihrakı azimeden haraba
müşrif olup tamir ve termimi lâ-
zım gelmeğin mütevellisi veya
âdemi ve nazır ve kâtip ve cabisi
tamir ve termim edüb mezburla-
rın hizmetleri mukabelesinde
vazifeleri verilmeyüb maadasının
..... olup ve müstecirinden
bazıları emrû şerif ve izni müte-
velli olmadın vakfın dükkânı ye-
rine mukaddema benim idaremdede
idi vakfın yerinde dükkân bina
edüb ve tasarruflarında olan dükkân
ancak vakfa her senede alt-
mış ve yetmiş akça icara verüb
kendüsi ahire her senede yedi-
şer ve sekizer altun icara verüb
vakfa külli ğadredüb ve şehirde

bir asiyaı ve tahtelkale varıken
ahir kimesne bir asiyaı ve taht-
telkale bina etmekle vakfa zarar
olur deyu emrû şerif talep olun-
mağın buyurdumki vardıkta mez-
burlar müşarüniley harabe müşrif
olan evkafın istikametle tamir
ve termim edüb vazifelerin ta-
sarruf edüb vakıf termim oluncu-
yedek sair mürtezikanın vazife-
leri rakabe olunub ve izni müte-
velli olmadan vakıf yerde fuzuli
dükkân bina ettirmeyüb vakfın
beratında mütevelisine zaptettir-
di ve vakfın dükkânları icaresin-
den vakfa cüzi akça verüb ahir-
den ziyade icara alanlar husu-
sunda dahi şeri şerif ve şartı
vakıf mucibince amel eyleyüb ve
anın gibi ehir bir yerde bir asi-
yaı ve tahtelkale bina olunmağla
vakfa şeran zararı var ise vaki
olan zararların şer'le defeyliyesin
malî vakfa gadir ve itlâf ve is-
raftan hazer eyliyesin.

Fi sene 987

Mühimme 40 S. 31

Amasya ve Çorum ve çevresinde zuhur eden kızılbaş taifesinin tenkili hakkında

No : 72

Amasya kadısına ve Amasya beyine ve Çorum ve Turhal ve İskilip ve Osmancık ve Artukabat ve Hüseyinabad ve Gümüş ve Orta pare ve Eynepazar ve Mecidözü ve Kazabad ve Katar ve Karahisar demürlü kadılarına hükmüki :

Zikrolunan kasabat ve kurada bazı mülhitve kızılbaş taifesi olup çariyari güzîn (رضوان الله عليهم اجمعين) seb ve şetmedüb müslümanlara aleniyen yezid geldi deyu kelimat edüb ve gece ile cemiyet edüb avretlerin ve kızların meclislerine getirdüb birbirlerinin avretlerin ve kızların tasarruf edüb salât ve ve savm bilmeyüb ve oğullarına Ebubekir ve Ömer ve Osman isimleri itlak etmeyüb ve içlerinde dahi bu isimler ile müsemma kimesne olmamağla mülhid oldukları zahir olup ve içlerinde halife namına olan kimesneler yukarı canibden şahlarından çizme ve esbab getirdüb birbirlerine gezdürüb ziyaret edüb ve tayifei mezbureden Celâl halife ve resul halife din uğruna çıkub cemiiyet eylemişlerdir. Biz dahi edelim deyu fitne ve feşade mübaşeret edip

ve bilcümle dahi bunların emsali şeri şerife muhalif ef'al ve kaba-yihten hali olmadıkları istima olunmağın bu bapda dergâhı muallim çavuşlarından قدوة الامثال والاقتران زید قدرد mübaşeretile ahvallerin teftiş olunub görölmesin emredüb buyurdumki vüsulbuldukta müşarünileyh çavuşun mübaşeretile tahtı kazanızda ol asıl kimesnelerin ahvallerin teftiş edüb göresin filvaki zikrolunan kasabat ve kurada ol makule kimesneler olup veçhi meşruh üzere şeri şerife muhalif ef'alleri olub haşa çariyari güzîn رضوان الله عليهم اجمعين şeri şerife muhalif italei lisan eyledükleri bigaraz ve mutemedün aleyh kimesnelerin bilmüvacehe şahadetleriyle behasbeşşeri sabit ve zahir olursa üzerlerine şahit ve zahir olduğu gibi sicledüb dahi anın emsali mülhidleri muhkem hapsedüb vukuu üzre arzeyliyesin. Sonra haklarında emri şerifim ne veçhile sadır olursa mucibile amel edesin. Amma bu bahane ile kendü hallerinde olanları mücerred celb ve ahz için rencide ve remide ettirmeyüb dahi hini teftişte tamam hak üzere olub tezvîr ve telbisten ve şü-

hudu zurdan ve nisbet ve teas-
sub ile kendü hallerinde olanların
zulüm ve teaddi olunmaktan zi-

yade hazer edesin.

Fi. 29 B. sene 989
Mühimme 42. S. 123

Ortapare kazasına tabi Elbylü hasa yürükleri hakkında

No : 73

Ortapare kadısına hükümkî :

Tahtı kazana tabi Elbylü nam
hasa yürük taifesi kapuma âdem
gönderüb emin ve âmillerimiz o-
lanlar vaki olan hukuk ve rüsum
ve adeli ânam ve resmî cabamızı
olagelen âdet ve kanun üzre al-
mayub ziyade aldığından maada
resid ve çubuk ve hizmetkâr ak-
çası deyu akçamız alub ve envai
zulüm ve teaddi eylemekteh hali
değillerdur deyü bildirdiler. İmdi
buyurdumki hükmü şerifim vardık-
ta göresin filvaki kaziye ilâm o-
lunduğu gibi ise zikrolunan emin
ve âmillere bunların müvacehesin-
de tenbih ve tekid edesinki vaki
olan hukuk ve rüsum ve cabala-
rin olagelen âdet ve kanun üzre
aldurub ve âdeti âğnamların dahi
her abril evvelinde ellerinde mev-
cud bulunan koyunların ad ve def-
ter ettikten sonra iki koyun bir
akça âdeti âğnam ve her üçyüz
koyunu beş ahça hesabı üzre res-
mi ahırların aldırıp andan ziyade
resid (*) ve çubuk ve hizmetkâr
ve kâtip akçası deyu bir akça ve

bir habbelerin almiyalar ve aldır-
mayub ve ziyade atlu ile üzerleri-
ne kondurmayub manen ve mec-
canen yem ve yemek talep ettir-
miyesin ve lâzım olub aldıkları
yem ve yemeğin narhı cari üzre
akçaların ashabına aliverip bu hu-
sus için kapuma şikâyet olunma-
lu eylemiyesin.

Tahriren gurrei ramazan sene 987

Veçhi meşruh üzre Ortapare
ve Tukabad haslarına ve ortapare
kazasına tabi (Ballu kaya) nam
kariyeler ahalisi talebleriyle.

Mühimme 41 S. 84

[!] Kesid : Lügatta irişti manasına
gelir. Eskî malî ıstılahlardan olan bu keli-
me defterde bir meblâğın alındığını, yahud
hhükümsüz kaldığını gösterir bir işarettir.
Kimia tarafından söylendiği belli olmıyan
şu mısrağ da bu manayı temamiyle ifade
eder :

Biz vermiyelim parayı sen borcın resip et.

(Kutlub bey ibni Ali Bahadır) vakfiyesidir.

No : 74

..... kitabün sahihün ledeyye cemiü mazükire harrerehu
ahvecül ibad emzaytühu Vehhab Abdürrahman bin Mehmed elkadı
bimedineti Amasya ufiye anhumel afi.

(Mühür okunmuyor)

Mahüvel mastur filiücciyül kitab fahakemtü bisihhatihi badel
vakfı temneul mevanii harrerehül fakir Mahmud elkadı bikazai Amasya
ufiye anhuma.

Mühür

(Tevekkeltü alâllah Mahmud)

Ve sehha ve suhha mafihi indi vuzuhan kaviyyen ve sebete ma-
yahvihi lediyye sübuten celiyyen ve hakemtü bisihhatihi hazihi vakfi-
yeti ve enel fakir Yusuf.

(Mühür okunmuyor)

Şehede cemmil gafir alâ veçhil müberrat ve hakemtü bilüzumül
mektub nemikahül hakir Ali bin elkadı bimedineti Osmancık ufiye
anhuma.

(Mühür okunamadı)

Elmahmudülillâhi alâ maey-
kazana min hilmiddünya ve fazi-
hatihi ve vefekna alâ niamil ahi-
reti ve seniyetihi ve necana anil
maasi vesseyyiati ve emrena bi-
linfakı velhamdü gayri hamdel in-
fisamı bi adedihi veleddarmı li-
mededihi ve teveccehe mahme-
lisselâti vettehiyati vesselâmü alâ
seyyidil enbiyai velmürselin. Fa-
tihi lücecil hidayeti rafidıl hüce-
cil gavayeti muhammedillezi ma-
zagal basaru vema tagâ ve nehel
nefsi anil heva vema heva vealâ
âlihi ve eshabihî nücumül hüda

ve rücumül adâ bade ma inte-
zamet bihimişşeriatı ve teekke-
ded veştematil kelimatil mü-
teferrikati ve teeyyedat sa-
lâvatin daimetin devamın tulûi
veluvli ve tahiiyyeten kaimeten
kıyamıl reddi velkabulü emma
badü feinnallahe taalâ kad avza-
ha sübüle adli velihsani ve âta
minel ayanı mafihi nikail ervahi
velebdani ve alime tahliyetil em-
laki ve savveneha anil inhilâki vel
helâki limen hafe müravedetihi
siafen ve şahideyhim fi gayri
şarfihi infakan bivakfi tasunü ve

sebele bifusuli tenasilü matesel-
selel mümkünati ve taakabel kâi-
inati felemma kânel vakfı sahibül
hayratı vessadakati umdetül ku-
zatı (Kutluh bey ibni Abdullah
bahadır) dame izzühu nazara
fiddünya bilmanin nazarı ve ay-
nıl basireti ve etlea alesseyri bi-
ha ve teemmele fikavlihi taalâ
(Meselüllezine yünfikune emvale-
hüm iptiğäen merdatillâhi ve tes-
biten min enfüsühim kemeseli
habbetin birabvetin esabeha va-
bilün feetet üküliha diğfeyni fe-
inlem yüşubha vabilün fetalle
vallahü bima tağmelune basir)
ve kavlihi taalâ (yünfikune emva-
lehüm billeyli vennehari sirren
ve alâniyeten felehüm ecrü-
hüm inde rabbihim velâ hav-
fün aleyhim velâhüm yahzenun)
ve kavlihi sallâllahi aleyhi vesel-
lem (İzamate ibni âdem inkatra
amelihu illa anselâsi veledün sa-
lihün yed'u lehu ve ilmün yüntefeu
bihi bade mevtihi ve sadakatün
cariyetin) sümme lemma kâne fe-
inne hazihil ayatil azimeti vel'aha-
disil şerifeti tezkireten liülülel bab
ilâ idrakil hayratil ebediyet ves-
seyadetil sermediyet fevakaf ve
habese ve sebbele ve hallede ve
zalike cemiiil arazi vel mezarig
vel mer'ai elvakıati finahiyeti Os-
mancık bimevazıın yüsemma (bi-
kent öbektaş) ve hatdühül evveli

yentehi ilâ (Çorluk) ve hamakulu
tepesi ve ilâ (Âşıkbulak ve sengi
ozan) ve hattihüssani yentehi ilâ
(Yaukkaya ve kerş ve yumrutaş
hodlucaçalı) ve hattihüs salisi
yentehi ilâ (Akpınar ve demançalı
ve incir bükü ve çarh ayağı ve
yazılı taş ve boybuğa köprüsü ve
kınalıtaş) ve haddülrabiî ilâ (taş-
lık kerşi ve hallaç sekü ve yen-
tehi ilâ milki (Selçuk hatun binti
davut bey) ve ilâ (Siyalık tepesi
ve ilâ (Carluk) bicümleti levahiki
velhukukî kâffetil rüsumi ve am-
metil merafiki alel evlâdi imadil
milleti veddin zahrül müluki ves-
sejâtin fahrüs sadatıl hüseyini en-
nesib esseydis sened minsülâleti
aleyyl murtaza ağni nasrül bağ-
dadi elmülakkabi bi uğrakil dakik
essaki (öbektaş) tabii kariyei (Es-
kibağ) ve hüma mulla (Esseyid
Hüseyin ve şeyh esseyid Hamza)
ve alâ evlâdihima ve evlâdi evlâ-
dihima minezzukûri velünası bis-
seviyeti beynehüm matenaselu ve
tevaledu batnen bade batnın ve
neslen bade neslin ve şartun va-
kıfı elmüşarünileyh tevliyetehu
cemii evkafihil lilmevkufi aleyhim
ve alâ evlâdihim ve evlâdil ersedi
minhüm biniiyyetin halisetin hazı-
ratın ve taviyetin gayrı faidetin
iptiğäen limerdatil azim ve tale-
ben liafvi rabbihi kerim yevmün
layenfeu malün velâ benün illâ

menetallahe bikalbin selim feiza
 inkaraza elzükürü yekûnu vakfen
 eyzan alel ünasi alel veçhil meş-
 ruhi veiza inkarazu yekûnu vak-
 fen alâ masalihil ravazatil medi-
 netil mustafaviyeti şerefehallahi
 taalâ ilâ yevmil kıyemeti kabulen
 hasenen vakfen sahihen şeriyen
 ve hapsen sarihan meriyen ve za-
 lik badel ifrazi ve tahliyeti vet-
 teslimi ilel mütevellî sümme lem-
 ma alel emri ilâ zalike ve refaal
 vakfı bihükümül hakimi errücu
 alâ mezhebi menlem yere zalike
 hakemel hakimü bisıhhati hazel
 vakfı ve lüzumihi ve iltizamihi
 hükmen sahihen şeriyen febimu-
 cibi zalike sare vakfen sahihen
 lazimen münberien anğayrı hilâ-
 fin ahadün lâyübaü velâ yuhebü

velâ yürhenü vela yüdhalü fimilki
 ahadin biveçhin minel vücuhi ve
 sebebün minel esbabi ila enyeri-
 saallahe taala elarda vemen aley-
 ha vehüve hayrül varisin femen
 beddelehu bade masemياهو fein-
 nema ismühu alellezine yü-
 beddilunehu innallahe semion a-
 lim vemen sa'a fitağyiri hazel
 vakfı ve tebdilihi fakat bae bika-
 dabın minallahi ve resulihi ve a-
 leyhi lanetullahi velmelaiketi ven-
 nesi ecmain ve ecrül vakfı ve
 sairı eshabıl hayratı alallahi in-
 nallahe layudiü ecrelmuhsinin ve-
 kat vekaatil hükmü velışhadi vet-
 tahriri fişehri ramazanül mübareki
 min şühuri sene isna ve sittin ve
 sebamie minel hicretin nebevıyeti
 sallalahü aleyhi vesellem. 762

ŞÜHUDÜLHAL

Mevlâna Seyid Ali ibni Esseyit Ahmet, Mevlâna Esseyit Bedret-
 tin ibni Essey t Mehmed, Mevlâna Esseyit Süleyman bin Seyit Yusuf,
 Pir Ahmed bin Şaban, Karadede bin Keremeddin, Torhan bin Kem-
 ter dede, Hoşkadem bin Torhan, Mevlâna Ahmed bin Mahmud el-
 hatip, Salih Alp ibni Yahya, Torasi bin Alpaslan, Süddedin ibni
 Bedreddin el müderris, ve Taceddin ibni Hasan ve Eyübi bin Elemin
 ve Bahşi bin Şadi ve Mehmed bin eşşeyh Hamid ve gayrihüm mi-
 nelhazırin.

Sunguroğlu vakıfnamesi suretidir

No : 75

Oldurki :

Budak özü kazasına tabi El-sineinasta Sungurlu defterhanede kalınsaz nam kasabada sakin-sahibülhayrat velhasanat veragibi sadakati velmüberraat Sungurzade Hacı Mehmed ağa meclisi şeri şerif ve lazımı teşrifte vakfı cail beyanı liecelil müseccel mütevellî nasıp ve tayin clunan Ahmed ağa ibni Mehmed ağa müvacehe ve mahzaında ikrar ve takriri kelam edüb silki milki ve hakkı tasarru-funda ve zikrolunan kasabai Sungurluda vaki etrafı erbeası bir taraftı vakfın milk menzili ve bir taraftı Hacı Hüseyin bağı ve bir taraftı küçük ağa bağı ve bir taraftı sokak ve dikti çayı bu hudud ile mahdud milk bağımı cemii eşcar ve kürumile ve yine kasabai mezkûr toprağında mülkiyet üzere müceddeden bina eylediğim hamam-ki bir taraftı camii şerif ve bir taraftı tarikiam ve bir taraftı tarikias has ve bir taraftı su harkı hududu marufesile hamamı ve yine kasabayı mezkûr toprağında iki göz değirmen bir haddi Hacı Ahmed ağa tarlası ve bir haddi Şahin oğlu tarlası ve bir haddi İsmail tarlası bu hudud arasında iki göz de-

ğirmenimi ve bir taraftı camii şerif harımı ve bir taraftı su harkı tarafeyni dekâkeyni mevkufe bu hudud ile mahdud kârbân saray hanımı ve yine kasabayı mezkûrede bir taraftı camii şerifin harımı ve bir taraftı tarik ve bir taraftı hanı mezkûr bu hududu camii ekmekci dükkânımı ve yine kasabayı mezkûrede 18 aded dekâkinki tülen bina ziraiie sekiz zira ve arzan dört buçuk zira cümlesinin mesahası müsavi bir taraftı ekmekçi dükkânı ve bir taraftı kilisli oğlu dükkânı ve bir taraftı tarik ve bir taraftı su harkı bu hudud arasında bir birinin hizasında cümlesinin mesahası beraber ve taraftı şarkisi Mulla Abbas ve taraftı garbisi tarik bu hudud ile mahdud on-dört aded milk dükkânının ve bir aded boyacı dükkânı bir taraftı Hacı Halil dükkânı ve etrafı selâsesi tarik boyacı dükkânımı Ve Medine-i Tokadda bir taraftı vakfeylediğim kerban saray ve bir taraftı tarikiam ve bir taraftı Kasım oğlu hanesine mülâsık olan milk menzili mi teyabi ve levahlıkı ve hukuku müraffıkı ile. Ve yine Medine-i Tokadda vakfeylediğim hanımın cidarına mülâsık ve Abdülbaki efendinin dükkânından Kasım oğlu dükkânına varıncıya dek dört aded dekâkinki nâlbât dükkânından

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1 15 Birinci ve İkinci Kânun 939 Sayı : 9-10

Yeni İlbaşımız

Süreyya Yurkakul tekaüde sevk edilerek yerine İstanbul genç ve çalışkan Emniyet Direktörü Salih Kılıç Çorum ilbaşlığına tayin edilerek işe başlamıştır.

Çorum, umumî âlemlle münasebeti ancak Cümhuriyet devrinde başlamış bir muhittir.

Bu sebeple gerek Çorum kasabası ve gerek kazaları her sahada büyük çalışmalara pek muhtaçtır.

Bu durumu az zamanda yakından kavrayan İlbaşımıza sonsuz başarılar dileriz.

(ÇORUMLU)

Onuncu Asrı Hicride Çorum

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle Çoruma aid altı vesika daha neşrediyoruz [1] Bu vesikaların hepside onuncu hicret asrına yani milâdî onaltıncı asra aiddirler. Bu vesikalar, Çorumun inzibat ve asayişine dair hükümlerden ibarettir. 16 ıncı asrın sonlarına doğru Anadolunun yer yer eşkıya baskınlarına uğradığı ve bilhassa orta anadolunun Kızılbaş hareketlerine sahne olduğunu bu hükümler bize pek açık olarak göstermektedir.

Neşrettiğimiz vesikalardan birincisi Çorum beyi Yusuf beye yazılan bir hükümdür ki 984/1576 tarihli ve Çorum sancağı kasa-ba ve köylerinde oturan Türklerin at beslememeleri ve silah kullanmamaları hakkındadır. Çorum sancağında asıl yerli sekeneyi teşkil

[1] Bu sayımızda münderecatın çokluğu ve makalenin biraz geç gelmesi hasbille ancak vesikalardan birisi dercedilebilmiştir. Mütebakisi (11) inci sayımızda neşredilecektir.

eden yerli halkın Türk oldukları ve bunların kızılbaş oldukları hükümde tasrih edilmekte ve bunların at beslemeleri ve hele silah kullanmaları menedilmektedir.

İkinci vesika ise (Eğri sipah) ismindeki bir softanın yakalanması hakkında olup 1576/984 tarihli ve

Bu adamla avenesinin tutulmuş olduğu halde sonradan salıverilmiş olmaları dikkate şayan görülmüş ve ve sancak beyinin azledileceği hükümde tasrih edilmiştir. Rüşvet ve haksızlığın ne büyük rol oynadığını bu vesika bize pek açık olarak göstermektedir.

Üçüncü vesika ise Çorum sancağında yakalanan eşkıyanın bir kısmının küreğe konması, bir kısmının da Kıbrıs adasına sürülmesine dairdir. Hüküm 1575/982 tarihli olup Çorum beyi Mahmud beye hitaben yazılmıştır. Çorum sancağında yakalanan eşkıyanın Kıbrıs'a gönderilmesi bir mesele olmuştur. Bunları Kıbrıs'a kimse

götürmek istememiştir. Timar sahipleri ve kale askerleri bu hususta teallül ve inad eylemiştir.

Kıbrıs adasının fethinden sonra adayı iskân etmek Osmanlı imparatorluğunun esas siyasetinden biri olmuştur. Adaya, Türkleştirmek üzere muhtelif yerlerden bir çok aşiretler gönderilmiş, bundan başka olarak Anadolu ve Rumelinin muhtelif yerlerinden cezalı ve sabikalı insanlar sürülmüştür. Fakat bu hususta pek çok haksızlıklar da yapılmıştır.

Dördüncü vesika Kızılbaşlar hakkında olup 1575/985 tarihli dir. Vesikanın altındaki bir kayıddan anladığımıza göre bu devirde Çorum beyi (Hacı Ahmed paşa) isminde bir zattır.

Çorum sancağında (طومی) kariyesindeki Kızılbaşların tedibi ve bunların âyinlerinin meni zaman zaman devleti hakikî bir şekilde uğraştırmıştır.

Beşinci vesika ise Çorum sancağındaki kasaba ve köylerde bulunan Türklerin silâh kullanmalarına ve ellerindeki silâhların toplanmasına dair olup 1575/985 tarihli dir. Bu vesika, neşrettiğimiz birinci vesikayı tekid mahiyetindedir.

Altıncı vesika ise Çorum kalesinde mahpus olan eşkiyaya dair olup 1577/985 tarihli dir. Çorum ve çevresinde eşkiyalık edenlerden bir kısmı hükûmet kuvvetleri tarafından yakalanarak Çorum kalesine hapsedilmiş ve geri kalan kısmının da yakalanması için tedbirler alınmıştır. Bu emirde Çorum beyi Hacı Ahmed paşaya hitaben yazılmıştır. Yol kesip ortalığı kasıp kavuran eşkiyalar bu devirde ciddi bir tehlike arz ediyorlar. Ve hükûmet kuvvetleriyle yer yer çarpışıyorlardı. 16 ncı asırda Anadolu'nun bu kadar perişan bir hale düşmesindeki sebep ve âmiller tahlil edilecek olursa en başta hükûmetin milleti fena bir şekilde idare etmesi, rüşvet ve zulmün ilerlemiş bulunması ve fena memurların işbaşına getirilmiş olmaları keyfiyetleri görülecektir.

982 senesinden 985 senesine kadar Çorumda üç sancak beyinin değişmiş olması dikkat gözümüzü üzerine çekmeğe kâfidir. Mahmud, Yusuf beylerle Hacı Ahmed paşa bir birini müteakıp Çoruma gelmiş üç sancak beyidir.

Muhakkak olan bir şey varsa Çorumun 16 ncı asır sonlarına doğru cidden müşkil anlar geçir-

miş olması keyfiyetidir. Bir taraftan zelzele, bir taraftan da eşkıya bir taraftan da hükûmetin fena idare tarzı memleketi harap etmiştir. Bu hallerin her zaman ibret

ve ehemmiyetle göz önünde bulundurmak yalnız tarihi bir hakiyatı öğrenmek bakımından değil -hadiselerden de ibret almak bakımından çok istifadelidir.

Mustafa Vazih Çorumludur

İhsan Sabuncuoğlu

Amasyada uzun müddet müftülük etmiş, oraya aid tarihçeleri ilk defa toplamış ve bir çok da eserleri mevcut bulunmuş olan Mustafa Vazih her ne kadar (Amasi) diye anılmış isede mahalli ikametinin Amasya olması sebebiyle bu isimle yadedilmiş ve fakat yapılan araştırmalara göre aslan Çorumlu olduğu anlaşılmıştır.

Çorumumuzun yetiştirmiş olduğu büyüklerden Çorumlu Karamüftü (1) oğlu ailesine karabeti bulunduğu da söylenen Mustafa Vaziha aid araştırmalar yapıldı.

Halen Amasyada Tapu Başkâtibi olan M. R. Sabuncuoğlu elile ve Çorumda kitapsaray memuru Eşref Ertekin yardımıyla muhtelif notlar toplandı. Geçenlerde müsamere ve konser veril-

mek üzere Merzifona giden Halk-evimiz mensublarından Sadi Leblebici de Mustafa Vazihın ötedenberi aramakta bulunduğumuz (Belâbilürrasiye firi yazımeailül amasiye) isimli kitabını bularak emâneten getirmiş olduğundan görebilmemiz fırsatı hasıl oldu. Bu muhtelif notları Çorumlumuza nakletmek işi de bize verildi.

Mustafa Vazih hicrî 1177 de doğmuş, Amasyada müftü iken 1247 de ölmüş ve babasının yanına gömülmüştür.

Belabilirraziye firi yazı meseilülamasiye isimli kitabının mukaddemesinde (Validimacidim zevilmahasin velmahamidim Çorumlu elhac Kara İsmail efendi) diye kaydediyor. Ve 160 ıncı sahifesinde de babasının Çorumlu Kara İsmail efendi olduğunu yazıyor. Bu Kara İsmail efendi Çorumda Kürkçü oğulları ailesinden

[1] Çorumlu Kara müftünün mezar taşında (Kara müftü demekle meşhur elhac Abdülkadir bin Hacı Mehmed, .. 1201) diye yazılıdır.

bir kız ile evlenmiş. Mustafa Vazihın anası da Çorumlu bulunmuştur.

Babası Kara İsmail efendi Amasyada Sungurlu isimli medresede müderrislik ve uzun müddet müftülük yapmış ve müftü iken H. 1198 de ölmüş Amasyada şamlar denen yerde Alagöz baba makberesine konmuştur. (Emsiletül feres) adlı kitabın da mücllifi bulunmuştur. (2)

Mustafa Vazihın babası Kara İsmail efendinin babası ise Aşir efendidir ki bu da Amasyalı Ali efendi diye Osmanlılardan İkinci Bayazid hanın zamanında şöhret alan Alâeddin Ali neslinden bulunmuştur.

Bu Ali efendinin o zamanlar Amasya nahiyelerinden sayılan Çorum kasabasından olduğu ve Bayazid hanın şehzadelğinde Amasya sancağında bulunuyor iken imam edininip arkasında namaz kıldığı ve babası Fatih Mehmedhan

[2] Halen Çorumda Kara İsmail efendi oğulları diye yad edilen ailenin mensup bulunduğu Kara İsmail efendi başka bir zattır. Bu ikinci Kara İsmail efendi H. 1300 den evvel Madan oğlunun Çoruma müftülüğü sırasında Kırklar medresesinde müderrislik yapmış ve Çorumda ölümlüğüne mezarlığına defnedilmiştir.

dan rica ederek Gümüş kasabasındaki medresenin müderrisliğini aldığı, tahta geçmesinden sonra Engüryeye kadı tayin ederek Akmedrese müderrisliğini ana verdiği ve yine o sıralarda Bayazid hanın Mısır Sultanı Kayıtbayla arası açık olduğundan aralarını bulmak üzere Ali efendiyi Mısıra elçi gönderdiği ve Ali efendinin Mısırdan muvaffakan avdetten sonra 897 de Anadolu kazaskeri olduğu ve 907 tarihinde bu vazifeden alınarak yevmi 100 akça vazife bağlandığı ve yine bu sıralarda Bayazid han ile oğlu Korkud'un araları açıldığından beyinlerini bulmak üzere tayin olunup avdetinde gözlerinin kaldığı ve 927 H. de vefat eylediği Çorum kitapsarayında mevcut Şekaiki numaniye tercemesinin 323 sahifesinden öğrenilmektedir.

Mustafa Vazih Gümüşhaneli Ebubekir ve Şeyhzade Abdullah Vecihi nam âlimlerden icazet almış ve Amasyada Sungurlu medresesine babasının vefatından sonra müderris olmuş ve yine babasının yerine Amasya müftülüğüne tayin edilerek fasılalarla bu vazifeyi yapmış ve şehüslâm Salih zadenin meşihatı zamanında bil-

imtihan iptidaiyi dahil rütbei ilmiyesini ihlâl etmiş, gayri matbu bir çok telifatı da bulunmuştur. Riyaziamasiye kitabında şerhülezan delâlülcenan dudiivazihbeyah Belayivazih safayilâyih tercemei kadihemadan minhekâyatı gülüstan namlarında eserleri bulunduğunu işaret ediyor.

Bahsi geçen Belabilirraziye firiyazı mesailül amasiye isimli kitabını 1239 tarihlerinde Sivasta vali bulunan Köse Mehmed paşanın Amasyaya gelişini tebcilen yazmağa başladığını mukaddemesinde söylüyor. Ve Amasyanın sularına ahvali sabıkasına muşşeretı hayatına aid hatıralarını fetva şekliyle kaydediyor.

Mustafa Vazih menfa hayatına da düçar edilmiştir. Ki 1234 senesinde Amasyada zuhur eden bir fitnede masum olduğu halde alâkadar gösterilerek limiye nefyine irade çıkmış ve masadan uzaklaştırılmıştır. Bu nefyine kendisi (pekcegadır) cümlesini tarih düşürmüş ve suret ve esbabı nefyini mesnevi tarzında manzum bir eserinde bütün tafsilâtile izah etmiş bu eser 39 sahifeden ibaret bulunmuştur, Kendi ifadesine göre her hangi bir sebeple Amasya

valiliği inhilâl etmiş o sırada Amasyada Hacı Yusuf zade denmekle maruf bir zat idarî ve ahlakî kabiliyetinin yüksekliğine binaen valiliğe geçirilmiş idareyi eline alan bu zat o zamanki idare sistemlerine ve adalet telakkilerine uygun bir şekilde ifadeyi memuriyet etmekte iken bazı mütegalibelerin hasedini pesmaye takımlarının tuğyanını badi olmuş vali nasbında alâkadar olan zevatın gazabı şahaneye uğramaları sırasında Mustafa Vazih efendinin de limniye nefyine irade çıkmıştır. Yine kendisinin söylediğine göre nefyedildiği gün ortalık gayet soğuk ve etraf kar ve buzlarla kapalı bulunmuş iki günde Amasyadan Merzifona gitmiş, Merzifon ahalisi hüsnü istikbal göstermiş ve bir hafta kadar müsafiretten ozaman müsellim unvanını alan Amasya valisinin işarı üzerine nefyine memur olan çavuşun tazyikile Çoruma gitmek üzere Merzifondan ayrılmış ve yolda halen mevcut olan dip Hacıköyüne geldiklerinde, Sivasta bulunan Zaralı zade Lütfullah paşa bir tatar göndererek Sivasa istetmiş olduğundan Çoruma getirilmiyerek Sivasa gitmiş ve bir

müddet Sivasta kaldıktan sonra menfası değiştirilerek Tokatta ikamete memur edilmiştir.

Tokadda epeyce zaruret çektiği ve kendisin çok borçlu olub Amasyada bir çürük evinden başka bir şeyi olmadığından dolayı

ne suretle borcu alacaklarına cevap vereceği endişesini taşıdığı şiirlerinde bertafsil münderiç bulunmuştur. Tokadda bir sene kadar ikametinden sonra afvine irade istihsal edilmiş ve Amasyaya dönmüştür.

Çorumun 350 yıl evvelki ile bugünkü

Mahalle adları hakkında bir araştırma [1]

Neşet Köseoğlu

Geçen sayılarımızda Çorum köy adlarının bu günkü şekillerini tesbit eden cedvelleri neşretmiştik. Eski köy adları ile bunlar arasında mukayeseler yapmak imkânı eski sicillerden derlenen köy adlarını yazarken mümkün olabilecektir. Bunları diğer bir makalenin mevzuu yapacağız. Bugün yalnız Çorumun mahalle adlarını tedkik edeceğiz. 1240—1252 tarihleri arasında tutulan sicil kayıtlarına ve seferi,

[1] Bu adlar, (1240—1252) tarihlerine aid vekayi ve hadiseleri tesbit eden şerî mahkeme sicillerinden derlenmiştir. Bu suretle (1003—1005) tarihli sicilden yapılan derlemelerle bu günkü mahalle adları üzerinde araştırmalar yapmak ta mümkün oldu.

hazerî olarak yapılan salgın cedvellerine göre Çorumda aşağıda isimleri yazılan mahalleler olduğu anlaşılmıştır :

Akpınar (2)

Devehane (3)

Mazlum oğlu Hüseyin (4)

[2] Bu mahalle 100 yıl önceli sicilde olduğu gibi bu gün de vardır. (1004 H.) tarihli sicilde de görüldü.

[3] Bu mahalle bu gün yoktur. Şimdiki şeyhlar mahallesine idhal edilmiştir. Halk arasında isim hâlâ yaşamaktadır. Bu isimde aynı mahallede bir cami de vardır. (1004 H.) tarihli sicilde de tesadüf edilir.

[4] Bu mahalle bu gün (Kundistan) denilen mahalle içindedir. Bu isme on yıllık vukuat arasında yalnız bir yerde tesadüf edildi. Buna nazaran esaslı bir mahalle olmadığı anlaşıyor.

Medrese (5)

Hacı Yusuf (6)

Hacı Geven (7)

Hacı Davud (8)

Defterdar (9)

Burhankethuda (10)

[5] Bu gün de bu mahalle vardır. Muzaffer paşa camii de bu mahallededir. Bu caminin yanında bir de medrese vardır ki buna izafetle medrese mahallesi denilmiştir.(1004 H.) tarihli sicilde tesadüf edilir.

[6] Bu gün de vardır. 1004 tarihli sicilde de bu isimde de mahalle adına tesadüf edilmiştir.

[7] Bu ad mahalle olarak halen de yaşamaktadır. 1004 H. tarihli sicilde Hacı Geyvan olarak yazılıdır.

[8] Bu isimde mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde bu isme tesadüf edilmemiştir.

[9] Bu gün yalnız Şeyh Eyyüb mahallesinde bir cami adı olarak yaşamaktadır. 1004 H. tarihli sicilde de bu isme raslanmadı.

[10] Bu gün bu mahalle Burhankâhya adı ile anılmaktadır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Buraya aynı zamanda Hatıp mahallesi de derler. Halk arasında

Kubbelü (11)

Accelisani (12)

Acceliulâ (13)

Hacı İshak (14)

Nurullah (15)

şu rivayet vardır. Osmanlı devrinde bu mahalle yerinde Hatıp Burhan adında birisi bir ev yaptırmış ve bütün akrabasını buraya toplamış. Bir çok evler yapılmıştır. Bunun Çorum tabirile şehir kâhyası olması ihtimali vardır.

[11] Kubbeli şeklinde bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde de Kubbeli şeklindedir.

[12, 13] Bu iki ad mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde bu isimlere tesadüf edilmemiştir. Yalnız Eci Ali adı vardır. Zamanla tahrife uğrayarak bu hale geldiği düşünülebilir.

[14] Aynı şekilde bu gün de vardır. Buna 1004 H. tarihli sicilde de tesadüf edildi.

[15] Bu günde bu isim vardır. 1004 H. tarihli sicilde Yenice Nurullah adlı bir mahalle vardır. Bu olsa gerek. Bu mahalle 1000 H. tarihlerinde Sivas eyaleti malî işler müfettişi Hayrûnnas bin Nurullahın oturdukları mahalledir. Bunu Mahmud ve Ahmed adında iki de kardeşi vardır.

Hacı Nurullah (16)

Şeyh Eyyub (17)

Çiriş (18)

Pazar (19)

[16] Bu isimde bu gün mahalle adı olmadığı gibi başka bir ad da yoktur. 1240–1252 tarihleri arasındaki sicillerde bu iki mahalle ayrı ayrı olarak gösterilmektedir. Buna nazaran aynı isim olmadığı anlaşılıyor. Bu ad 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[17] Bu gün de vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü.

[18] Bu mahalle bu günde vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü. Halk ağzında bu mahalleye dair şu sözler söyleniyor: Hacı Kemal adında zengin bir dikici ustasının yüzlerce çırağı varmış. Bunlar dikilecek sarı pabuş ve mestlerin çirişlerini yaparlarmış. Bunların hepsi aynı mahallede oturdukları için bu ad verilmiştir. Hacı Kemal de bu mahalleye defnedilmiştir. Sonradan bu mahalle ikiye ayrılmış birisine Hacı Kemal denilmiştir.

[19] Bu günde bu isimde mahalle vardır. 1004 H. tarihli sicilde bu isim yok.

Uç (20)

Gülâbibey (21)

Şeyhlar (22)

Karamançavuş (23)

Çöplü (24)

[20] Bu mahalle bu günde vardır. Kasabanın şimalindedir. Bu mahalle eskiden uçta iken bu gün âdeta ortada kalmıştır. 1004 H. tarihli sicilde tesadüf edilmedi.

[21] Bu mahalle bu günde vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü.^{1584 M}

[22] Bu mahallede bu gün vardır. 1004 H. tarihli sicilde de görüldü.

[23] Bu ad bu gün dahi mahalle adı olarak yaşıyor. Bu isme 1004 H. tarihli sicilde de rastlandı.

× [24] Bu adlı bir mahalle bu gün de vardır. Bu mahalle Çorumun en eski mahallelerinden biridir. Çöplü bey adına izafe edilmiştir. Bunun dedesi sancıdır.

«Çorumlu» nun ilâvelerinde bu sülâleye aid bir çok vesikalar neşredilmiştir. İleride ayrıca bir tedkik bu sütunlarda görülecektir. Bu mahalle adı bu sülâlenin adıdır. Çöplü çelebi veya beyin mezarının da bu mahallede olduğu söyleniyor. Maalesef me-

x Depecik (25)

Hacı Kemal (26)

Çakır (27)

Sağrı (28)

zar tasında bir yazıya tesadbf edilememiştir. Bu sülâle 750 H. tarihinden beri Çorumda²³⁰ oturmaktadır. Paşaköy ve beydili ile daha bir çok kura ve mezar²⁰⁰ bu aileye aittir. Bu gün çöplü sülâlesi adını değiştirmeden yaşamaktadır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

Δ [25] Tepecik eski mahalli şiveye göre değişmiştir bulunduğu yer ufak bir tepedir. 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[26] Bu günde aynı adı muhafaza etmektedir. 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Buna aid bilinenler kaydi ihtiyatla Çiriş mahallesine aid notta yazılıdır.

[27, 28] Bu günde aynı adla anılıyor. 1004 H. tarihli sicilde de aynı adlara tesadüf edildi. Sağrı mahallesinde eskiden ulak atlarına - posta tatarlarının atları - bakanlar varmış. 1004 H. tarihli sicille göre posta otlarını baktıkları ve timar ettikleri için bu isim verilmiştir.

Sancakdar (29)

Yavruturna (30)

Fatmabacı (31)

Sofular (32)

Narhoğlu (33)

Hacı Recep (34)

Kundüstan (35)

[29, 30] Bu günde aynı adla anılmaktadırlar. Bu iki isme 1004 H. tarihli sicilde de raslandı. Yavruturna isminin tesmiye sebebi hakkında halk arasında şu sözler söylenir: Osmanlı devrinde sancak beylerinden birisi şehrin etrafını gezerken köşe başlarında kadın ve kızların oturduğunu görmüş, bu yavru turnalar ne güzel demiş. Yavruturna adı oradan kalmıştır. Bunun da bir rivayêt olarak yazıyoruz.

[31, 32] Bu günde aynı adlarla mahalle vardır. Bu iki isme 1004 H. tarihli sicilde de raslandı.

[33] Bu günde vardır. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

[34] Bu günde bu isimde bir mahalle vardır. Fakat 1004 H. tarihli sicilde bu isim görülmedi,

[35] Bu ad günde aynı şekilde telaffuz edilmektedir. 1004 H. tarihli sicilde Kunduzhan olarak yazılıdır. Sonra bu ismin Kundüstana inkılap ettiği anlaşılmaktadır.

Şarkıyan (36)
Çepni (37)
Ümid Halife (38)
Puşiyan (39)
Hanı cedid (40)

[36] Bu mahalle Çorumun tam şarkındadır. Bundan sonra şehrin kenarına daha iki büyük mahalle vardır ki bunlar Azapahmet, Burhankethuda mahalleleridir. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır.

[37] Bu isim mahalle adı olarak bu gün de yaşıyor. Aşiretlerin iskânı sırasında Çepni aşiretinden bir kısmının da buraya yerleştirildiği anlaşıyor. Bu adı 1004 H. tarihli sicilde bulamadım.

[38] Bu isimde mahalle bugün de vardır. 1004 H. tarihli sicilde görüldü.

[39] Bu gün bu isimde mahalle yoktur. Bu listeden fazla olarak Kıpti adındaki 1308 H. sıralarında yapılan bir şehir haritasına göre kale mahallesi olmak ihtimali vardır. 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

[40] Bu mahallede bugün yoktur. Her halde adının değiştiği anlaşıyor. 1004 H. tarihli sicilde yoktur.

Emir Ahmed (41)
Çiflik (42)
Camiikebir (43)

[41] Bu mahalle Çorumun en eski mahallelerinden biridir. 1004 H. tarihli sicilde de bu isim görüldü. Kızı Mahmur hatunun 756 H. tarihli bir satış vesikası vaadır. İleri ve Celil divanlarını teşkil eden bu araziye Seyid Ali kızı Keçi hatuna satmıştır. Emir Ahmed bu tarihten evvel ve 600 yıldan beri bu adın yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu vesika yakında neşredilecektir.

[42] Aynı ad bugünde vardır. 1004 H. tarihli sicilde bu isim görülmüdü.

[43] Bu isim 1004 H. tarihli sicilde de vardır. Cami yapıldıktan sonra bu adın verildiği zamandan beri mahalle adı olarak kullanıldığı anlaşıyor. Evliya Çelebi bu cami hakkında şöyle der :

Sultan Alâeddin camisini Süleyman han imar etmiştir. Çarşı içinde Mimar Sinan kârî olub cemaati çoktur. (C. 2 S. 402) Bu caminin yapılış ve tamirleri hakkında ayrıca bir etüd hazırlamaktayız.

Karakeçili (44)
Hacı Nasrullah (45)
Azap Ahmed (46)
İsa Halife (47)
Kale (48)

1004 tarihli sicilde Çorumun kaç mahallesi olduğunu gösterir bir listeye tesadüf edemedik. Yalnız tesbit edilen hadiselerde bilmünasebe zik-

[44] Burasıda aynı adda olan aşiretten bir kısmının iskân edildiği yerdir. Bu isim 1004 H. tarihli sicilde Karakeçili şeklindedir.

[45] Bu Çorumda hicrî onuncu asır sonlarında sancak beyliği yapmış bir zattır. (Çorumlu) nun ilâveleri arasında buna aid vesikalara tesadüf edilecektir. 1004 H. tarihli sicilde S. 69 da 6 ramazan 1004 sancak beyi olduğu yazılıdır. Hamit sancak beyliğinden buraya nakledilmiştir.

[46, 47] Bunlar bu gün de vardır. 1004 H. tarihli sicilde de tesadüf edildi.

[48] Bu mahalleye eskiler hisar derlerdi. 1004 tarihli sicilde bu isim yoktur. Sonradan 1240-1252 arasında Kale denildiği gibi bu gün de kale adı ile anılmaktadır.

redilen mahalle adlarını yazdık. Bunların adedi 64 dır. Bu devirde Çorum daha çok küçük olmasına rağmen mahalle adı bu günü nazaran büyük bir fark gösteriyor. Bu kalabalık isimleri; o devirde her görünen adamın kendi soğagında kendi adını takmak temayülünün bir ifadesi olsa gerek, 1240 tarihli sicilde olmayan yani 1004 tarihinden sonra münderis veya başka mahalleye bağlanan eski mahallelerin adları şunlardır:

Eymir Halife (49)
Eteci Ali (Atçı Ali (50)
Emir Hacı
Enzaldı
Tarhan (51)
Beden Kavak

[49] Çorumda Eymir adında bir de köy vardır.

[50] Bu gün Acceliulâ. Acceli-sani adı ile anılan ve 1240 sicillinde kayıtlı bulunan mahalleler olsa gerek.

[51] Bu adda bir köy vardır. Bunun Çorumda hiç bir izine rastlanamamıştır.

Bey camii
 Pirinççi
 Çankara (52)
 Hacı Halil
 Hoca Hamza
 Hacı Halife
 Hacı Bekir
 Hacılimon,
 Hacı Bayram (53)
 Hacı Mürsel (54)
 Hacı Ali
 Hacı İsa
 Hoca İsmail
 Gökçe
 Güldede (Göldede)
 Makabir
 Musa Halife
 Nuri Çelebi
 Selime Hatun
 Sabuncu
 Fethullah

[52] Fatmabacı mahallesinde bir meydan adıdır. Aynı adda anılan bir de mescid vardır.

[53] Birde bu isimde köy adı vardır. Kalinkaya, diğer adı Hacı Bayram.

[54] Çorumda mürsel suyu vardır. Bu adla bir münasebeti olup olmadığı tedkik edilmektedir.

Kalburcu

Karan

Kapaklı (55)

Dabakhane (56)

1004 H. tarihli sicilden 64 mahalle adı muhtelif vesikalardan derlendiği için mahallelerin hepsini göstermezse de bir fikir verebilir. Fakat hicrî onbirinci asrın ortalarına doğru yazılan Evliya çelebiye göre bu zamanda Çorumda 42 mahalle (C. 2. S. 402), (1210 - 1252) yılları arasında yine sicillere ve yukarıdaki listeye göre 48 mahalle olduğu anlaşıyor. 1290 H. den sonra bunlardan başka yedi mahalle adına daha tesadüf edilmiştir. Fakat 1240 daki

[55] Bu mahalle adı değildir. Bu gün Sağrıçı mahallesinde Ahilerin bulunduğu evin önündeki meydanın adıdır, Eskiden orası kavga meydanı imiş. Efeler birbirleriyle çekiştikleri zaman «Kapaklıya gel de görüşürüz» dedikleri rivayet edilir.

[56] Bu gün Medrese mahallesinin bulunduğu yerdir.

listede bulunan mahalle adlarından altı tanesinin adı ya değişmiş veyahud başka mahalleye ilâve edilmek suretile büyütülmüştür. Tahminen 50 · 60 yıl evvel ilâve edilenler bunlardır :

İcadiye (57)

Hıdırlık (58)

Hamidiye (59)

Selimiye (60)

Harmanlı (61)

Mahmudiye (62)

(57) Tahminen 1310 H. de boş bir yer iken muhacir iskân edilerek yeniden mahalle tesis edilmiştir.

(58) Burası son zamanlara kadar bir köy iken bir müddet evvel şehir hududu içine alınarak mahalle olmuştur.

(59) Tahminen 1300 H. sıralarında muhacir iskân edilmiş ve Hamidiye adı verilmiştir.

(60) Yine aynı zamanlarda muhacir iskân edilerek bir mahalle teşkil edilmiştir.

(61) Gülâbi ile kale arasındaki sahadır.

(62) Hacınasrullah mahallesine bitişiktir. Muhacir iskân edilmiştir.

Ermeni (63)

Muhtelif devirlere aid Çorum mahalle adları üzerinde yaptığımız tedkiklerden sonra 1243 H. yılında Çorum mahallelerinin genişlik derecesi hakkında bir fikir vermek için bu devre aid elimize geçen bir vesikayı da bu yazıya eklemeyi pek faydalı bulduk. Bu vesika bir cedveldir. 1243 H. yılında Çorum mahallelerine yapılan salgını gösterir. Mahalle adları karşısında bulunan rakamlara dikkat edilecek ve diğer rakamlarla mukayese edilecek olursa mahallelerinde büyüklüğü ve küçüklüğü hakkında bir fikir edinilmiş olur. Mahalle üzerine isabet eden salgını gösterir cedvel budur :

Ümithalife	926
Emirahmed	1504
Uç	1504

(63) Bu gün inkılâp okulunun bulunduğu sahalardır. Bu günde böyle bir mahalle kalmamıştır. Bunlar nihayet beş on haneden ibaret idi.

Akpınar	1397	Sağrıci	3009
Burhankethuda	4167	Sofular	2199
Pazar	521	Şeyheyub	2604
Camii kebir	1504	Şeyhlar	926
Çepni	1157	Şarkıyan	578
Çakır	1620	Acceliula	1041
Çiriş	710	Accelisani	1389
Çiftlik	1157	Azap Ahmed	1736
Çöplü	694	İsahalife	1504
Hacı Kemal	2199	Fatmabacı	578
Hacı Recep	2778	Karamançavuş	2199
Hacı Geven	1041	Kubbeli	2083
Hacı Davud	1040	Karakeçili	1165
Hacı İshak	1011	Kundüstan	810
Hacı Yusuf	1215	Kale ve Puşıyan	1154
Hacı Nasrullah	1167	Gülâbibey	405
Hacı Nurullah	3332	Narinoğlu	694
Hançedid	463	Nurullah	—
Depecik	1273	Yavrudurna	1104
Sancaktar	463		

Halk Türküsü derlemeleri :

No : 6

Güzelleme

Notaya alan
S. Leblebici

Ş. Ağır Saz... Gari

bim e ferri... gel dim i li ze mi sa fir ol mu sam

bir han i cin de saz...

a ra dım hu ru be gıl ma nı bul dum ce va hir ol

mu şum mer can i cin de

Güzelleme [1]

Notaya alan
Sadi Leblebici

No : 6

Garibim efem geldim ilize (2)
Müşafir olmuşum bir han içinde

Orada horile gılmanı buldum
Cevahir olmuşum mecan içinde

- [1] Çorumun Mecidözü ilçesinin Mustafa çelebi köyünden Kul Veliden derlenmiştir.
[2] İlinizinin galatıdır.

No: 7 **Coştum** Notaya alan S. Schlegel

Sen ben den geçtin i se
Ge di yom ga de mi yom yos mam ben sen

den ge ce de mi yom ya rim
suz e. de. mi. yom ya rim

ben sen den ge se de mi yom Coş tum
suz e. de. mi. yom Coş tum

yi ne da l ga la nı yo rum ben ye ni
da l ga la nı yo rum ben ye ni

ni sev da la nı yo rum ben

Coştum

No: 7

Gidiyom gidemiyom
Yosmam ben sensiz edemiyom
Sen benden geçtin ise
Cicim ben senden geçemiyom
Coştum yine dalgalanıyordum ben
Yeni yeni sevdalanıyordum ben

Bahçada sarı çiçek
Yosmam üstüne konmuş böcek
Seveceksin sen beni
Cicim ne var böyle üzecek
Coştum yine dalgalanıyordum ben
Yeni yeni sevdalanıyordum ben

Gettim nane biçmeye
 Yosmam eğildim su içmeye
 Yar geliyor dediler
 Cicim kanadlandım uçmaya
 Coştum yine dalgalanıyom ben
 Yeni yeni sevdalanıyom ben

Bahçaya ekdim biber
 Yosmam ne zaman kızaracak
 O senin alçak haban
 Cicim ne zaman geberecek
 Coştum yine dalgalanıyom ben
 Yeni yeni sevdalanıyom ben

No: 8 Anam anam

*Kolayın alın
S. İzzetli*

Bu derd be ni if lah et mez öl dü nür ba şı
E zel ba har yaz ay la m o lun ca a kar

no bir sa re bul ya
de re ler den su ya vas ya va... 3

A nam a nam . . a nam a nam ga ri p a nam han gi bir ha

li ne ya nam SAZ . . .

S.

A n a m A n a m

No: 8

Ezel bahar yaz ayları olunca
Akar derelerden su yavaş yavaş
Bu derd beni iflah etmez öldürür
Başına çare bul yavaş yavaş
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Yücesine çıktım seyran eyledim
Yarinen gezdiğim bağlar perişan
Kulak verdim dört etrafı dinledim
Bir ben değil cümle âlem perişan
Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir haline yanam

Gönül derki bu yaylayı yaylamam
 Aşkolmazsa ben buraları boylamam
 Bir kusur eyledim inkâr eylemem
 Bir kusurla yar yüzüme bakmazmı
 Anam anam anam anam garip anam
 Hangi bir haline yanam

Yüce dağ başında lâleler susuz
 Anadan yetimim babadan öksüz
 Varmı benim gibi yurdsuz yuvasız
 Yuvası yıkılmış baykuşa döndüm
 Anam anam anam anam garip anam
 Hangi bir haline yanam

Atanın Köşesi :

Sevgili Atam

Recep Rahmi Tankaya

1

Ey türkün ulusu Kemal Atatürk,
Tanıttın dünyaya yaman Atatürk,
Yurduma ışıklar saçtın ey Atam,
Attırdın düşmana duman Atatürk.

2

İstiklâl getirdin esir yurduma,
Derman oldun ulusumun derdine,
Kâinatı teşhir ettin ey Atam,
Yan bakamaz oldu kimse yurduma.

3

Dışarda içerde çok işler gördün,
Yurduma yeni bir hayat verdin,
Asrı yıla sığdırdın ey büyük Atam,
Koskoca dünyaya sen dehşet verdin

4

Kurtardın yurdumu türlü düşmandan
Bir nuh gibi necat buldun tufandan
Kalbimizde yaşıyorsun ey Atam,
Ayrıldın ise de fani cihandan.

5

Ayrılığın yaktı yüreğimizi,
Her türkün kalbinde bir derin sızı,
Ah mümkün olsada görsen ey Atam,
Bütün dünya tuttu mateminizi.

6

Kan ağlıyor seni seven her insan,
Karalar bağladı yasadır cihan,
Nasıl anlatayım bilmem ey Atam,
Yaptığın işlere olmuştuk hayran.

7

Sağlığın dünyaya vermişti heybet
Ölümün de saçtı cihana dehşet
Geliyor baksana ey büyük Atam
Sizleri teşyie her yandan heyet.

8

Ölüm haberiniz nasıl duyuldu,
Türk milleti ta kalbinden vuruldu,
Naşinizi görmek için ey Atam,
Sarayın önünde mahşer kuruldu.

9

Kurtardığın millet seni seviyor,
Görmek için hayatını veriyor,
Kim esirger senden canın ey Atam,
Gözler yaşlı hep yürekler eriyor.

10

Ah yeniden hayat mümkün olsada,
Uğrunuza olsa on bin can feda,
Ne pahaya mal olsada ey Atam,
Fedakâr milletin eylerdi eda.

11

General, subaylar naşini bekler,
Ruhunuzu kucaklardı melekler,
Çok evlâdlar yetiştirdin ey Atam,
Boşa gitmez o çektiğin emekler.

12

Badı hazan esdi döküldü yaprak,
Doymadı, doymadı kara toprak,
Bir evlâdın kalsa yine ey Atam,
Yükselecek arşa nurlu Albayrak.

13

Senin kurtardığın bu Türk milleti,
Yaşatır kurduğun bu Cümhuriyeti,
Müsterih ol makberinde ey Atam,
Ne mümkün unutmak Âli himmeti.

14

Andımız var biz izinden yürürüz,
Bıraktığın emaneti koruruz,
Hepimiz birimiz için ey Atam,
Emin ol ki canımızı veririz.

15

Açtığın çığırdan dönmeyiz geri,
Azmimiz ileri her an ileri,
Ruhunuz şadolsun sevgili Atam,
Evlâdın vükseltir bu cennet yeri.

Âşık Haydar köşesi

D ü n y a y a

Âşık Haydar

Gelin sanmayın arkadaşlar
Bu dünyada kalan vardır
Sayısı hesaba gelmez
Günde yüz bin ölen vardır.

Kimisi civan karşımda
Kimisi yetmiş yaşında
Kimisi ana batnında,
Bunca doğup gelen vardır.

Kimisi define bulmuş,
Kimisi çok maldan olmuş,
Bu dünya böyle kurulmuş.
Çok ağlayıp gülen vardır.

Kimi doğru yola gitmez,
Haka yarar bir iş tutmaz,
Aç doyurup hayır işlemez,
Harun gibi kalan vardır.

Kimisi doğru buyurur,
Söyler sözünü duyurur,
Açık örter aç doyurur,
Çok irahmet alan vardır.

Kimisi bilmez ayını,
Alır nazlının payını.
Fenadır komşu hayını,
Şefaatsiz ölen vardır.

Bazı insan işine evmez,
Daşı, baş üstüne koymaz.
Açık kalır karnı doymaz,
Meşhur derler kelâm vardır.

Gelelim evlâd bahsine,
Hürmet etmez anasına.
Kötü söyler babasına,
Helbet onda haram vardır.

Bir avrat erkenden kalksa,
Hırkasını anına taksa.
Hanesine iyi baksa,
Helbet onda kadem vardır.

Bismillâhsız tohum ekse
Karez edüb fidan çekse.
Komşunun sınırın sökse,
O dünyada sitem vardır.

Âşık Haydar gafil kalma,
Gönlünü endişeye salma.
Bu dünyayı ıssız sanma,
Yeri göğü kuran vardır.

Kırşehirli Şair İlhami hakkında

Cevad Hakkı Tunc

Her nüshasını zevkle, istifadeyle okuduğunu «Çorumlu» dergisinin 8 inci sayısında, Çorum'un bilgin evlâtlarından Bay Eşref Ertekin; üç destanını sunduğu Kırşehirli Şair İlhamî'nin hüviyetini aydınlatmamızı biz Kırşehirlilerden beklediğini yazıyordu.

Sayın Eşref Ertekinin bu talebini ve İlhamî'nin destanlarını aynen Kırşehir gazetesine göçürmüş, bizl bir hemşehrimizin eser ve mevcudiyetinden haberdar eden «Çorumlu» dergisine ve kıymetli yazıcısına teşekkür etmiş; yalnız Abdülaziz değil, Abdülhamid devrinde de yaşadığı zamanına göre oldukça mükemmel bir tahsil gördüğü, tarikate mensubiyeti şiirlerinin tedkikinden anlaşılan şairin asıl adının İlhami olmadığını kaydetmiş, şairi tanıtabak yazılara gazetemiz sayfelerinin açık olduğunu bildirmiştim.

Dün, matbaamızda basmakta olduğumuz Âşık Saidin türküleri adındaki kitabın dördüncü formasının tashihlerini yaparken:

İsmim Said mahlasım İlhamî

mısrına gözüm ilişir ilişmez.
«evrika evrika» diye hamamdan fırlayan Arşimed gibi, ben de buldum buldum.. diye haykırdım. Fakad o anda hafıza ve intikâlimin de sadakatsizliğine acıdım. Çünkü: Kırşehir tarihinde Âşık Saidin tercemei halini yazarken mahlasının da İlhami olduğunu zikretmiştim. Ne yapalım kul kusursuz olamıyor.

Âşık Saidin muhtasar bir hal tercemesile yukarıdaki mısraın tamamını takdim ediyorum:

Âşık Said hicrî 1251 yılında Tokluğmen köyünde dünyaya gelmiştir. Tokluğmen Kırşehirin 35 kilometre batısında 280 evlik bir köydür. Bağları ve bahçeleriyle çıplak ovada güzel bir manzara teşkil eder. Bu yeşil köy kuşların toplandığı bir yerdir. Kızılırmak bu köyün eteklerini yalayarak geçer.

Onyedî yaşına kadar bu köydeki âşık hocalardan okuyup yazma öğrenen Said, 18 yaşında Kayseriye giderek orada iki buçuk sene medrese tahsili görmüştür.

Avcılık ve biniciliğe meraklı idi. Gençliğinde bir çok kadınların rüyasına girecek derecede güzel ve yakışıklı olduğu halde ihtiyarlığında zayıf, sarı ve çökmüş bir vaziyet almıştır. 45 yaşlarına kadar saz çalmış, türkülerini sazla terennüm etmiştir. Genç ve güzel

kadınlara karşı fazla düşküü idi. Bir defa Çıkınağıldan, iki defa kendi köyünden evlenmiştir. Kızıl-ırmak üzerinde kayıkçılık yapardı. 18 kânunu sani 1326 tarihinde köyünde ölmüştür. Oğullarından Seyfullah ta güzel şiirler ve koşmalar söylemektedir.

Âşık Saidden Bir Örnek

Yine bir yel esti ömrüm bağına
Soldurdum gülümü deremi bildim
Bir güzel avladım düştüm ağına
Çırpınıp duzağı yolamı bildim.

* *
*

Hiç gitmiyor şu başımın dumanı
Kesemedim şu dünyanın gamını
Çok aradım bulamadım Lokmanı
Derdime bir çare bulamı bildim.

Ben dünyada muradıma eremedim
Geçti ömrüm demi devran süremedim
Feleğin yüzünden vefa göremedim
Her zaman ağlarım gülemi bildim.

* *
*

Sağımda solumda hain gidiler
Beni aldattılar düşman kişiler
Güzeli kalması sarptır dediler
Yardım olmayınca alamı bildim.

* *
*

İsmim Said mahlasımdır İlhami
Süremedim dünyada devranı demi
Kendime eş ettim şu derdi gamı
Gelmedi ecelim ölemi bildim.

Çorum Manileri

Eşref Ertekin

403

Gedersen göndereyim
Babıcın döndereyim
Ya beni bile götür
Ya kendim öldüreyim

404

Gemideyim gemide
Ayağım yemenide
Alma beni kurreci
Bir yarım var geride

405

Gedin bulutlar gedin
Yarime selâm edin
Yarım uykudaysa
Üstüne gölge edin

406

Gedene bak gedene
Boyu benzer fidana
Fidanda bir gül bitmiş
Kokulatmaz adama

407

Gediyom ilinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş durna olsam
Su içmem gölünüzden

408

Gederim pişman pişman
Cümle âlem bana düşman
Neyleyem öyle yari
Dili dost kalbi düşman

409

Gettin gelirim deyi
Yolu bilirim deyi
And içtin inandırdın
Senin olurum deyi

410

Gediyom Sivasa ben
Dayanamam naza ben
Yedi yıl emek verdim
Elâ gözlü kıza ben

411

Gederken güle dokun
Al da beline sokun
Irak deyi gücenme
Âşıka Bağdat yakın

412

Gedersen sana nolur
Hayifler bana olur
Ben de bir yar bulurum
Adın bivefa kalır

413

Gediyorum işte gör
Hayalda gör düşte gör
Kadir kıymet bilmedin
Bir zalime düşte gör

414

Getme gedenim getme
Boyu fidanım gitme
Gedersen bile götür
Beni bırakıp getme

415

Geden gemi dururmu
Limanını bulurmu
İki baş bir yasdığa
Acap nasip olurmu

416

Gediyom gedemiyom
Ben yarsız edemiyom
Yarım cahil ben cahil
Bırakıp gedemiyom

417

Gedersen uğur olsun
Düz ova yolun olsun
Benden gayri seversen
Cellâdlar boynun ursun

418

Gediyom tozlu'yoia
Gözlerim dola dola
Ben yarimi yitirdim
Acaba kimler bula

419

Gediyom sende bende
Bir ayvam kaldı sende
Kömür gözün sevdiğim
Bir arzum kaldı sende

420

Gediyom yolum budur
Ayrıldım zulum budur
Bundan beter dert olmaz
Ecelsiz ölüm budur

421

Geminin anbarına
Mum diktim şamdanına
Yarebbim sen kavuştun
Hacılar bayramına

422

Gemiciyim gemici
Her dertlere yanıcı
Âlemi su alınca
Ben olayım gemici

423 .

Gemici başımısın
Cevahir taşımısın
Sana bergüzar versem
Koynunda taşırmısın

424

Gemiler doldu taşı
Ah ile ömrüm geçti
Gel felek ispat eyle
Hangi günüm hoş geçti

425

Göğercinim uçtumu
Gedüb göle düştümü
Varın sorun o yare
Yarım benden geçtimi

426

Göğercin urdum kalkmaz
Kanı göl oldu akmaz
Küçükten sevdiğim yar
Büyüdü yüze bakmaz

427

Güzel padişah kızı
Ayırdılar şu bizi
Ayıranlar onmasın
Mevlâm kavuştur bizi

428

Güzelsin kıyamıyom
Bakmağa doyamıyom
Sana pek yanıyorm
Yüzüne diyemiyom

429

Gözüm yar gözüm yar
Gernanında gözüm var
İllerin yari geldi
Nerde kaldı bizim yar

430

Gel efendim gel efendim
Gül açıldı gül efendim
Mah cemalin terleyince
Bu mendile sil efendim

431

Gergefin nakışları
Çıkamam yokuşları
Yarime selâm edin
Şu Çorumun kuşları

432

Gel bulut kerem ile
Yarime selâm eyle
Gecenin uykusunu
Gözüne haram eyle

433

Geydiğin al dirayi
Göksün sultan sarayı
Kime derdim yanayım
Sen açtın bu yarayı

434

Gördün yarin yar değil
Terk etmesi ar değil
Bul bir ahti bütünü
Dünya geniş dar değil

435

Gelepçekte sarmayım
Yar elinde sırmayım
Yar elime geçerse
Öpeyim ısırmayım

436

Gün düştü tepelere
Kulakta küpelere
Bu canım kurban olsun
Gerdandan öpenlere

437

Gedikten aşan gelin
Al yeşil kuşan gelin
Kocan çirkin sen güzel
Cahd ette boşan gelin

438

Gül olur gül olur
Gonca açar gül olur
Aşkı sevda çekenin
Halı pek müşkül olur

439

Gecemide gecemide
Gamsız geçir gecemide
Befelek çokmu gördün
Aldın eğlencemide

440

Harmana kuyu kazdım
Yar okudu ben yazdım
Ak göbeğin üstünden
Düştümde öle yazdım

441

Harman yeri yaş yeri
Âdilem yavaş yürü
Koynundaki memeyi
Bana verde boş yürü

442

Harar üstünde harar
Oturmuş zülfün darar
Bir elim ak göbekte
Bir elim neler arar

443

Harman yeri otludur
Ergen koynu tatlıdır
Dul gışı ile yatan
Sabahacak dertlidir

444

Haccil harem sahibi
Gel hey kerem sahibi
Ben sana yar olalı
Oldum verem sahibi

445

Havuzum dört köşeli
İçi mermer döşeli
Eridim helâk oldum
Ben bu aşka döşeli

446

İç efendim aşk olsun
Oturduğun köşk olsun
Çekilecek dert değil
Çekenlere aşk olsun

MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer.

maadasının tulen ve arzan mesa-
hası müsavi ve bir tarafı tarikiâm
ile maruf dekâkin ve mezkûr em-
lâkimi hasbeten lillâhil rahman
kasabai Sungurluda müceddeden
bina eylediğim camii şerife vakfı
sahihi müebbed ve hapsi sarihi
muhalles ile vakıf ve hapis ve bu
mezkûr kallesinden yevmî otuz
akça camii mezkûrün imamına ve
asıyabı mezkûrdan Budaközü ka-
zası kilisesile yirmi kile hinta ve
kasabai mezkûrede tarafeyni ta-
rik ve bir tarafı küçük ağa tarlası
ve bir tarafı Hıdır bağına mülâsık
maruf bağ dahi camii mezkûrün
imamına şart ve tayin edüb ve yi-
ne galleyi mezkûrdan yevmî on
akça şemiğ asel içün ve yevmî on
akça hatibe galleyi mezkûrdan
yevmî onbeş akça ve yedi kil
hinta müezzin içün ve yevmî on
beş akça ve yedi kil hinta kay-
yum ve ferraş içün ve yevmî otuz
akça ve yirmi kil hinta muallimi
sıbyan olanlara şart ve tayin edip
ve galleyi mezkûrdan malaza ve
baki mütevellî olanlara şart ve
tayin edüb ve vakfı mezkûr kaydı
hayatta oldukça tağmir kendisine
mufavvaz ve meşrut edüb ve bade
vefatihi emri tevliyet aslahı eb-
nasına ve abnayı ebnasına alâ
maa alâ taakabu ve tenaselü ve
huddamı camiin azil ve nasbı
mütevellî olanların icazet ve ar-

zına meşrut kılınıp ve mezkûr de-
kâkin ve hamam harik menzilin
tamiri ihtiyacı oldukça galleyi
mezkûr kifayet mikdarı tamir ve
termime harç ve sarfolunup ta-
mirden baki ve muhafaza tertibi
mezkûr üzre mürtezikaya verile
ve eğer baki ve mafazal olmazsa
tamir evlâdır ve ahradır. Eğer ev-
lâdı zükûr münğariz olursa evlâdı
ünasın aslahına şart ve tayin ey-
ledim deyüb tescil için mansup
olan Ahmed ağa bin Mehmed a-
ğaya teslim eyledim oldahi vakfi-
yet üzre kabz ve kabul edüb sair
evkaf mütevellîleri mutasarrıfları
gibi tasarruf eyledi dedikte kab-
bet tasdikı şeri vakfı merhum el-
hac Mehmed ağa canibi vakfın-
dan semti muhalefet ve şikaka
azim olub bu misüllü vakıf imam
muhtar sıracıl eimme kâşifil kum-
me ebuhanifetil küfi mezhebi şe-
riflerinde gayri lâzım ve gayri
sahih olduğu mukarrer ve musar-
rah olmağla vakfı mezkûrdan rücu
edüb kemakân milkime istirdadını
talep ederim dedikte mütevellî
merhum Ahmed ağa cevaba mu-
tasaddi olub filhakika hal basto-
lunan minval üzeredir lâkin ima-
meynil hümameyn Ebu Yusuf bin
Yakub bin İbrahim bin Mehmed
bin Hasan eşşeybanî kavli şerif-
lerinde vakıf mücerred ve kaftü
demekle vakıf sahih ve lâzım ol-

mağın kavli şerif üzre vakıf mer-
kumun sıhhati lüzumuna ve şüru-
tu mezkûrenin sıhhat ve cevazına
hüküm talep ederim dedikte ha-
kimi müvek'û sadri kitap tobale-
hu ve hasünemap badel mûrafaa
vetteemmül bilhilâf canibi vakfı
evlâ ve ahra görmeğin mahzarı
vakıf merkumun üzerine hükmü
şeri ve kazai meri etmeğin vakfı
merkum müebbet ve sahih lâzım
olub minbaid nakıs ve tahvili ve

tayin ve tebdili mümteniil ihtimal
oldu. Femen beddelehu bade ma-
semiahü feinnema ismühu alelle-
zine yübeddilunehu vallahü semi-
un alim. Ve ecrül vakıfül kârim
alel celilil azim velhamdülillâhi
evvelen ve ahiren ve. salâtü alâ
nebiyihi muhammedün sahibül hül-
ku el azim ve alâ aleyhi ve esha-
bihi zevi tabin selim hurrîre fil-
yevmis salis minşehri recebül ferd
li sene isna ve seb'in ve mie ve elf.

ŞÜHUDÜLHAL

İsmail efendi elhatıbdı camii kör şeyh, Elmüderriş İsmail efendi
Amasya, Elmüderrişil âm Esseyid Yahya efendi, Elvaz Esseyit El-
hac Mehmed efendi Amasya, Elhac Ahmed bin Derviş Ali, Mustafa
efendi bin Osman an İskil'p, Esseyit bin Mehmed bin Mehmed efendi,
İbrahim ağa bin İsmail ağa, Sungur zâde Mehmed ağa bin Mus-
tafa ağa, Mustafa ağa bin Hacı Salih ve gayrihüm.

İşbu vakfiye tarhi mezburda
Budaközü naibi esseyit Mehmed
efendinin mührü mutabık ve im-
zasile mümza ve mazmunu mu-
vafıkı şeri şerif olup ihticacı gay-
de salâhiyeti olan sadri anadolu
faziletli Osman efendi hazretleri
ilâmları mucibince vakfiyei mez-
kûre harameyni şerefeyn muha-
sebesine kaydolunup bir suret
verilmeklik babında fermanı âli

sadır olmağın veçhi meşruh üzre
harameyni şerefeyn muhasebesi-
ne kaydolunup işbu suret verildi.

Minşehri recebül ferd

3/sene/1173

İşbu sureti vafiye bi tıpkıhi
aslına muvafık olduğu tasdik olu-
nur.

8 Şevval sene 300

Naibi kazayı Sungurlu

Hüseyin Hüsnü

Rüstem bey vakfiyesi suretidir

لما وجدت هذه الوقفية محكمة بصحتها و
لوف في السجل المحفوظ اخرجت و كتبت
لطلب المبينون المطور قبالتها و حكمت
بصحتها ولزومها وانا افقر الوري عثمان
بن احمد المولى بقضاء جوروم عني عنهما
الحى اقبوم بجرمة الم غلبت الروم
في چهار يار محمد
الفقر عثمان بن احمد

لما ثبت مضمون هذه الوثيقة الشرعية في
مخضرة ابى القاسم بن رستم بشهادة
محمد بن حسن و مصطفى بن على قلة
و امضيه و حكمت بصحته نعمته
الفقر اويس بن اسحاق المولى
منه مجوروم عني عنهما الواثق
بالمالك الرازق الفقير
اويس بن اسحاق

No : 76

الحمد لله خالق الارض السماء و فائق الحب والنوى ورازق الطير في البوى و صلى الله على سيدنا
محمد سيد الورى و على آله آله الهدى اصحابه مصابيح اللى و بعد فهذه صحته صحته شرعية
و وثيقة صريحة مرعته لا وقف الله تعالى لرستم بن حسين حتى علم ان ما اكاه فقد
افاءه وما ايسه فقد ابلاه وما تصدق به فقد ابناه و قد من الخير ليوم التلاف ما عندكم ينقد وما
عند الله باقى و عمل بمقتضى قول الله تعالى وما تقدموا لانفسكم من خير تجدوه عند الله فوقف رستم
المذبور و حبس و سبل ماله و ملكه و فى يده و تحت تصرفه الى و هذا الوقف منه فى
حال جونه و بقاء تصرفاته العقلية و تبرعانه العقلية برضاؤه و اختياره حسب الله و تقرباً الى الله
و ابتغاء لمرضاة المضم و طلباً لهفوه الكريم و احسانه العميم و ذلك جميع ارض الخانوت الكائنة
بسيوق صباغين من اسواق قصبه جوروم المحدودة قبلة بجائوت حاجى سنان وابن صاى و شرقاً
و غرباً الى الطريق العام و شمالاً بملك حاجى نصراء لنفسه النفية مادام حياً و بعده على
اولاده و اولاد اولادى بطناً بعد بطن و نسلأ بعد نسل فان انقرض العياذ بالله فلم يبق اخذ
مهره فعلى فقراء جامع الكبير العتيق و جعل الوقف المذبور ابيه الصابى حسنى متولياً لمصلحة
المسجد ثم شرط ان يكون التولية المرفوعة لابنه حسنى المثاراليه و سلمها اليه وقفاً صحيحاً
شرعياً حكماً لازماً مؤبداً مملداً دائماً سرمداً لا يائى عليه زمان الا اكده ولا خين ولا اوان
الا ابد لا يشرط فيه بعده ولا ضيار فيه يبطنه ولا يباع ولا يوهب ولا يورث بوجه تملك ولا تصرف
من جهة الوقفية بنوع خبة ولا بتزوير يحى الى امرها على الشرايط المذكورة مادامت السموات
والارض ولا تزال هذه الصدقة الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين لا يجل لأحد
يوثمن بالله واليوم الآخر تغيير هذا الوقف فمن بدله بغير ماسمه او تفرض لغيره اوسى فى ابطاله
او تصرف فى شىء من اوقافه بغير شرط واقف او صرفه من اهامه فقد بلاء بنصب من الله و سنخطه
وماواه جهنم و بس المصبر و ثواب الوقف و اجره على الله سبحانه و تعالى و هو الله لا يضيع اجر

من احسن عملا ولا يهمل عقابه من اساء فعلا فمن بدله بعد ماسمه فانما اثنه على الذين يتبدلون
 ان الله سميع عليم فحكم حاكم الوقت بصحته ولزومه جرى ذلك و حرر في اوائل شهر ربيع الاخر
 من شهر سنة تسع و ستين و تسعمائة.

شهرودالح-----ال

حاجي نصرالله فقه	و حاجي حسن بن	و حاجي رسول بن	و مولانا ولي حليفه بن
بن سيدى فقه	بداق	حاجي مصطفى	على
و حاجي الياس بن	و عيسى چلبى بن	و غيرهم من الحاضرين	
حاجي مصطفى	على چلبى		

(1004) tarihli sicilden derlenen vesikalar ehemmiyetlerine göre
aşağıya konulmuştur.

No : 77

Oldurki livayı Çoruma işbu bin dört Cemaziyel ahiresinin 12 ci gününden tahvil emrile miri liva olan mefahiril ümerail kiram nasrullah beyin kethudası ve kaimakamı Mustafa bin Abdullah tarafından vekili şeri olan elhac Mehmet bin İvaz meclisi şer'a Çorum subaşı pir nefes ve boyhane zabıtı Hacı Mahmut ve muhtesip olan Gülâbiyi ihzar ve mahzarlarında takriri kelâm ve meram edüp livayı mezbur tarihi merkurda mir müşarilileyhe sadaka olup lâkin kendüsü seferi hümayundan Belgrat muhafazasında olmak ile işbu seneyi merkume Şabanının 24 ncü günü ancak Çoruma vusul bulduk ları tarihi merkurdan bu güne gelince mezboron mutasarrıf oldukları mahsulâtı kime vermişlerdir. Sual olunsun dedikte; Gabbessual mezbur pir nefes ve şeriki makal nefsi şehir subaşılığı üç ayını beher şehir altışar bin akçaya berveçhi maktu uhdemizde olup iptidai mübaşeretimiz zikrolunan cemaziyel ahirin on sekizinci gününden olup tarihi kitabe gelince ay ay beş gün olup bu zikrolunan

maktu üzre on üç bin akça edüp meblağı mezburdan dört bin akçasın sabık miri liva olan Cafer beye verip sekiz bin akçasın allah kulu nam kethüdasına teslim edpü bin akçası bizim zimmetimizdedir deyi cevap verip muhtesip Cülâbi takriri kelâm edüp cemaziyel ahireyi müşarilileyh Cafer beye verip Recep ve Şaban mevacibin beher şehir dokuzar bin akça olmak üzre merkur Allah kuluya verdik merkur Allah kulu hukuku nâsı için emri padişahı ile mübaşir olan Ahmet çavuş hapsinde olup altı bin akça şer'i ile bizdeki akçadan mezbur Ahmet çavuşa havale ettikleri ecilden hâlâ Allah kulu ile çavuşa devrettikleri üzre verüp yedime mahtum temessük aldım deyi cevap verip boyhane emini elhacı himmet dahi mahi şabanın yirmi günlük kıstelyevmi iki yüz altmış akça edüp biz dahi Allah kulu kethüdaya teslim edüp elime temessük verildi dedikleri kelimat macera bittalep ketipolundu. Tahriren fi evaili ramazan sene erbaa ve elif, 1004

Çorum sancağı beyi Cağfer beyin kethudası Allah kuldan emri şerif ile arpa akçası talep olunub ve şehir halkının ve kura halkının vekili Yusuf kethuda gabzettigüdür.

No : 78

Sebebi tabiriri kitabı sıhhat nısab budurki ,

Kazai Çorum ahalisi kıbelinden hususu atizzikir için vekâleti sabite olan şehir kethudası Yusuf len maksud yedinden Çorum kadısı hazretleri ve deri devlet çavuşlarından Ahmet çavuş zide kadrihuya hitaben emri şerif varit olup hülâsai mazmoni adalet meşhoninde kazai mezbur halkı kapuma adam gönderip sancak beyi olan Cafer bey zimmetinde iki bin dörtyüz keyil arpa ve yedi yüz araba saman ve yedi yüz araba odun bahasından altmış iki bin akça huccetle hakkımız olduğundan gayri gendoden ve kethudalarında ve subaşılarında vesair adamlarında şer'i hukukumuz vardır alıverilmek talep ederiz deyi bildirdiler buyurdumki sübvî ve zuhur bulan hakların şer ile müteveccih olanlardan alıvereisiz deyi ferman olunmağın bermucibi emri şerif ihzar husamaye mübaşeret olundukta mir mumaillehy Kayseriyeye gitmiş bulunup kaimakamı ve vekili olan Allah kulu bey nam kimesne mübaşiri

mezkûr Ahmet çavuş ber mucibi emri şerif meclisi şer'a ihzar eyledikte muddai mezbur riaya tarailarından vekâleten mezbur Allah kulu muvacehesinde takriri kelâm edüb mir müşarüniley hizmetinde veçhi meşruh üzreikibin dört yüz keyil arpa ve yedi yüz araba saman ve yedi yüz araba odun bahasından riayanın altmış iki bin akçası olub bundan akdem kaimakamı Hacı Mustafa yedlerine hüccet olunmuştur. Cafer bey hazretleri Kayseriye gitmelü oldukta meblağı mezbur marifeti şerile talep olunup hâlâ hazır akçamız yoktur emma riayanın haklarıdır. Zimmetimde lâzımüleda deynimdir. Vekilim olan Allah kulu eda etsün dediğinde mezbur Allah kulu zimmeti kabul edüb kefil ve müteahhid olmuştur. Vekâletim hesabı ile talep ederim deyi takririne muvafık hücceti şeriye ibraz edüb sual olunsun dedikte gabbessual mezkûr Alla kulu kethuda cevap verip zikrolunan arpa ve saman ve odun akçası varlığını bilirüm emma Hacı Mustafa yüzüne olan hüccetten haberim yoktur ve ben kefil ve müteahhid olmadım yedi inkâr ile cevap verdikte müddeimer-

kumdan beyyine talep olundukta udulü müslüminden fahrül meşayih Ataullah çelebi ve fahrül süleha Hüsam halife ve elhac maden edayi şehadeti şeriye edüb veçhi meşruh üzre müddei mezburun davasına mutabık şehadeti şeriye eylediklerinde bade riayeti şeraitil kabul şehadetleri hayyizi kabulde vaki olub mir mumaileyh mahsulünden meblağı mezpurun mezkür Allah kulu eda etmeğe hükmolunup merkur Allah kulu kethuda Çorum subaşı ve ihtisabı ve boyhane mahsulünden işbu sene erba ve elf şabanının mahsulünden kabzettiği yirmi dokuz bin sekizyüz akça ve Karahisar subaşılarından aldığı bir re's at bahadından dahi bin akça makbuzu bulunub müddei mezbure meclisi şeride teslim edip gayri makbuzun bulunmadıkta mü-

şiri merkur canibi şeriden mürasele ile baki kalan akçayı mumailey Cafer beyden talep ettikte mukir ve muterif olub 12 bin akça nakid ve 2 bin akça kıymetli bir re's at dahi verip mübaşiri mezbur dahi getirüb yine meclisi şeride merkur Yusuf kethudaya teslim edüb müddei merkur Allah kulu kethudandan 29 bin sekizyüz akça ve bin akçaya bir re's at dahi ve miri mumaileyh irsal ettiği 12 bin akça ve bir re's bargir ki ceman 44 bin sekiz yüz akça olur. Reaya için veçhi meşruh üzre alub kabzettim diye ikrar ve itiraf ettikte mahüvel vaki mübaşiri mezbur huzurunda bittalepketbolunup sureti ihraç olunub talibi yedine vazı ve def'i olunaki vakti hacatta ihticac edile tahriren fi evahiri şehri şaban sene erbaa ve elf.

ŞÜHÜDÜLHAL

Fahrül kuzat Hayrünnas, Fahrül kuzat Ahmed efendi, Fahrülkuzat İbrahim efendi, Mahmud efendi elkadı, Elhac Eyyub bin Yusuf, Elhac Yusuf bin Musa, Elhac Mustafa bin Elhac Yakub, Elhac Mahmud bin Hasan ve gayrihüm.

Kütüphanede 1745/2 numarada kayıtlı sicillin 114 üncü sahifesinde.

No : 79

Budur ki :

Mahrusei Çorum muzafaatından İllice nam kariyeden hayatı ve mematı namağlum olan himmetin ameli olup ve mezbur Alinin Mehmed ve Ebulkalam ve Ebubekir nam sağır oğullarına kıbeli şeriden ihtimamen vasi nasbolunan Mustafa nam kahreman namkimesne mefahiril ümerai kiram bilfiil Çorum sancağı beyi olan Mehmed beyin subaşı olan Ahmed subaşı ve kariyei mezbureye herveçhi zeamet ve serbe t beratı izzet simat ile mutasarrıf olan dergâhı âli çavuşlarından Fahrül cüyüş Ahmed çavuş mübaşeretlerle kariyei mezbure eshabından Fazıl bin Müyesser ve Mehmed fakih bin Hüsam fakih ve Maden bin Cafer ve Mustafa bin Mezid ve Mehmed bin Zeyneddin ve Resul bin Hüseyin ve Maden bin Recep ve Ali bin Mezit ve Mehmed bin Ahmed ve Hamza bin Ali ve Zülfükar bin kubad ve Ahmed bin Muharrem ve Bünyad bin Durmuş ve Ahmed bin Mahmud ve Yusuf bin Seydi ve kel veli bin Ali ve Haydar bin Ali Hüseyin Danişmend bin Veli ve Bünyad bin Hamza ve Ahmed bin Mezid ve Mehmed bin Bali ve Hasan bin Mehmed ve Ramazan bin Hüseyin ve Yolkulu bin Pir veli

ve Ali bin Veli fakih ve Hasan bin Veli ve Osman bin Veli ve Tayyib bin Süleyman ve Ali bin Mansur ve Hasan bin Hüseyin nam kimesneleri ve mezbur Alinin zevcesi Huriye binti İskender nam hatununu meclisi şera ihzar ve mahzarlarında takrirî dava edüb mezbur Ali tarihi kitaptan 12 gün mukaddem gaip olup hayatı ve mematı namağlumdur. Keyfiyet kariyei mezbure halkı olan mezburundan sūal olunmak talep ederiz dediklerinde gabbessūal mezburun filvaki 12 gündür gaip olup hayatı malûmumuz değildir. Mezbur Ali hayli zemandır hırsız ve harâmî namına olup emiril ümerail kiram Sivas beyler beyi Mahmud paşa hazretleri kasabayı Çoruma geldiği gün zevcesi mezbure Huriye bize müşarünileyh beyler beyi geldiği gün İstanbula gitti deyi cevap etti beyler beyi hazretleri Çorumda 12 gün oturub yanında olan levendan vilâyete küllî zulüm ve niçe ademler soyub katlettikleri ecilde niçe yerde maktul ademler bulunup hatta mezbur Aliyi Sıklık derbendinde maktul yatur deyi şayi olmağın mesfur Ahmed subaşı ve Ahmed çavuş ve şeri canibinden dahi muhzur ve mürasele irsal olunmağın cümlemiz derbendi mezkûrû ve etraf dağları arayıp eserin bulamadık ve beyler beyinin

otağı bulunduğı mahalde at uğurlamağa iki hırsız vardıkta duyulub katlolunmuş deyi şayi olub bu veçhile gaip olub hayatın ve mematın bilmeziz dediklerinde gaziyeyi mezbur Huriden sual oluudukta ol dahi mezburun gibi cevap verip filvaki beyler beyi hazretleri geldiğı gün atına binip kılıç ve ok ve yayını alub gitti gayri

gelmedi hayatı mematı malûmum değildir. Bu hususa müteallik mezburun ve dahi ehli kariyeden bir ferdden asla davam ve nizam yoktur dedikte vasi mezbur Mustafa dahi meclisi şeride benim dahi keزالik merkumdən ve gayriden asla niza ve davam yoktur dedikte anittalep kayıt şüt.

ŞÜHUDÜLHAL

Elhac Veli bin Bıdak, Mehmed bey bin Hasan Seyid Hasan bin Seyid Mehmed, Lütfi bey bin Abdullah, Mah nud çelebi bin Abdullah, Ahmed çelebi ibni Abdullah çelebi, Nebi bin İbrahim, Elhaç Mağen bin Elhac bin Davud, Bekir bin Ahmed, Yakub bin Yusuf ve gayrihüm.

Kütüphanede 1745/2 numarada mukayyed sicilde.

Cafer beyden ve kethüdasından Çorum halkının arpa akçası talebi için irad ettikleri emri şeriftir.

No : 80

Kulvetülkuzatı velhükkâm maa-dinilfazlı velkemal mevlâna Çorum kadısı zide fazluhu tevkii refiihümayun vasilolucak malûm olaki senki Çorum kadısının kadîi sabık mevlâna Muslihiddin zide fazluhu ile süddei saadetime mektub ve sureti sicil gönderip kazai Çorum ahalişi yedinde emri şerif varid olup mazmununda sancak beyleri ve kethudaları ve subaşları ziyade atlu ile il üzerine çıkmayub ve reayanın müft ve meccanen yem ve yemekleri vesair zat ve revadelerin almayub narhı cari üzre ihtiyari ile satanlardan alub ve müteahhid olup olmayanların ehil ve iyalları üzerine konmayub zulüm ve teaddi eylemeyüb şerile men ve defolunup fukaradan hilâfî şeri aldıkları badessübut eshabına alıverilmek فرمان olunmağilen sabıka Çorum sancağı beyi Cafer beyin vekili mutlakı olan Hacı Mustafa ile ahaliyi kariye mürafaai şeri şerif olub mezburun üzerine arpa ve saman ve sair zahire bahasından 62 bin akça zuhur edüb hücceti şeriye verilip fukaranın hakkın eda ile ve il üzerine çıkmayub zulmü teaddi eyleme deyi tenbih olunduktaki hakların vermeyüb il üzerine

çıkıp muttasıl zulüm ve teaddi üzere olub emri şerife itaat eylememiştir deyi bildirdiğın ecilden buyurdumki hükmü şerifimle dergâhı muallâm çavuşlarından kudvetül emasili velakran çavuş zide kadrühu vüsul buldukta mir müşarünileyhi ve kethuda ve subaşlarının ve sair huzuru lâzım olanları meclisi şera ihzar edüb bervefkışeri ile faslolunmayub 15 yıl devretmeyen hususların husama müvacehesinde hak üzere teftiş edip göresiz filvaki arzolunduğu üzere reaya ve bereyaya zulüm ve teaddileri sabit olursa badessübut eshabı hukuka şer ile müteveccih olan hakların hükmedüb bikusur alıverildikten sonra mir müşarünileyhin ve ademlerinin üzerlerine sabit olan mevaddın sureti sicil-leri verip dahi mufassal ve meşruh yazub arzeyleyesiz emma hini teftişte hakkı sariha tabi olub tezvîr ve telbis ve şühudu zordan ve gaziyyede medhali olmayanı dahlettirmekten ve garaz ve taasubla akçaların aldırıp minbaid zulüm ve teaddi ettirmiyesiz ve lâzımül arz olan hususları yazıp bildirsesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız. Tahriren fie-vahiri şehri muharrem sene erbaa

ve elf.

İmza

Bimakamı kostantiniyetil
mahruse

Sicilden 152 inci sahife.

No : 81

Emiril ümerail kiram zevilkad-
rı velihtiram Rum beyler beyisi
Hüsrev dame ikbalühüm ve kutve-
tül kuzatı velhükkâm Çorum ka-
dısı zide fazlıhu tevkii refii hüma-
yun vasıl olucak malum olaki
Darendeı ferman Süleyman gelüb
Çorum sancağında serkiz ve yağ-
basan nam kariye ve gayriden dört
bin akça timar müteveffa Mustafa
tahvilinde mahlul oldukta süddei
saadetinden divanı hümayunum
kâtiplerinden kâtip hekim Hasana
tevcih olunmuşken müteveffayı
mezburun beratı karındaşı Meh-
med nam kimesnenin eline gir-
mekle miri miranı sabık Nuh da-
me ikbalühu İstanbulda mazuliken
mukaddem tarihi ile feragatinden
müşarünileyhe bir tahvil mektubu
mühürledüb mucibince emri şerif
alup müteveffanın fevtünden sonra

feragatinden asitaneyi saadette hi-
le ile beratına feragat yazdırıp be-
rat eylemekte dahleyledikte müşa-
rünileyh Sivasa varmak müyesser
olmayub Üsküdarı iken mazul ol-
makla verdiği tahvil mektubuna
amel olunmayub timarı mezbur
müşarünileyh kâtip Hasana mukar-
rer olub berat ettirib tasarrufunda
iken adami rıdvane feragat edüb
ol dahi buna feragat edüb tasarruf
etmek istedikte merkum sefer se-
ferledim deyi bir tarikle emir al-
makla tasarrufuna mani olduğu
bildirip inayet rica etmeğin buyur-
dumki timarı mezburun veçhi
meşruh üzre beratı mucibince mez-
bur Süleymana zabt ve tasarruf
ettirip minba'id merkum Mehmed
ol veçhile dahil ve taarruz ettir-
miyesin kanaat etmeyüb malum ve
muahhar tarih ile mukarrer name
ibraz etmekle dahlederse timarı
buna zaptettirip mezkûr Mehmed
serdarı zafer şiarıma havale eyle-
yesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerife
itimad kılasız tahriren fi evaili
şehri şevval sene selâse ve elf.

Sicil sahife 167.

Hazreti mevlâna şeriatmaap

No : 82

Kutveti kuzatil islâmı umdeti vülâtil enam mevlâna Karahisarı temürlü ve İnallı kadısı dame fazlıhu badesselam inha olunan budurki :

Haliya zuamadan Darendeî mektub kutvetil emasili velakran Ahmed zide kadrihu bu canibe emri şerif irad edüb mazmunu hümayununda Çorum sancağında Karahisarı temürlü nahiyesinde apardı nam kariye ve gayriden 21 bin dört yüz doksan dokuz akça zeameti olan tahir doksan sekiz senesi rebiyülahirinin zeamet mezburu bunun Bozok sancağında mutasarrıf olduğu zeameti ile sūddei seadetimde istibdal edüb berat ettirib mutasarrıf iken diğer Ahmed nam kimesne mezbur tahir için bin senesinde bazı fesad ve şenaati arz olunmak ile zeameti alınmak ferman olundukta zeameti mezbureyi merkum tahir için feragati gayri vaki ve hiyelidir inha berati elimde olub nazar olundukta feragat kuydi olmadığından gayri Bozok sancağında ahar zeamet aldı deyi yazılmış iken müyesser neşir yapılmıştır defter emini hattı ile değil hilâfı vaki ilâm edüb emir almak ile berat ettirüb ve zeameti

mezbur davası bununla iken merkum tahir hasmı tutub sabık eylediği iftirai hükmünde yazdırmak ile mürafaaya gelmezler hasmına emir almak ile dahledüb anın gibi emir ve berat ibraz ederler ise sūddei saadetime havale oluna diye beratında şerhettirmekle tasarrufuna mani olub mahaza mezbur tahire eylediği isnad gayri vaki ve zeameti mezbur 998 tarihinden beri berati şerifimle bunun üzerinde Bozok sancağında olan zeameti ile istiptal eyledikleri sūddei saadetimde mahfuz olan defteri hakanide senin yanında olan defterlerde mastur ve mukayyed olmak üzere mukaddema görülüb sūddei saadetimden mukarrer kılınıp tekrar berat ettirip ve miri miran tarafından dahi mukarrer name verilip babası yardım bey sabıka Siverek sancağı beyi iken kızılbaş a giriftar ve miriye deyni olmak ile her sene zeameti mahsulünden 30 bin akça babasının miriye olan deyni için eda etmeği müteahhid olub veçhi meşruh üzere eda edüb mezbur Ametin merkum tahir tahvilinden alıp berat ettirdiği lagvolub her veçhile hak bunun olmak ile buna mukarrer kılınıp eline kat'i mukarrername verilip alâ-

kası kalmamış iken yine emir almak ile tasarrufuna mani olub seferi hümayununda hizmette mezkûr Ahmed gendü havasında olduğundan maada süddei saadetimde mürafaa olmak istedikde gaybet edüb ve livayı mezburede zeamete ilhak olan Sarubey nam kariye ve gayriden beş bin akça timarı 995 tarihinde müteveffa Hasan tahvilinden bana verilmiş idi mezbur Ebubekir ile divanı hümayunda mürafaa oldukta mukarrer olmuş idi deyi emir almağla dahledip alehusus fevtinden aldım dediği Hasan 987 tarihinde fevtolmağla timarı zuamadan Ebutalibe verilip ve ol dahi 994 senesine gelince mutasarrıf olub ve ol tarihte Ebubekire ferağat etmeğin tevcih olunub mezbur Hasan üzerinde timar olmamağla Ahmed çavuşa bir veçhile davaya istihkakı kalmayub her veçhile hak bunun olmakla mukarrer olmuşken mezbur Ahmed çavuş şerrete salık olub defteri hakani- de Ebutalip kaydı yoktur. Hak benimdir deyi emir almakla tasarrufuna mani oldukta bunun ve Ebutalibin ve Ebubekirin ve Ahmed çavuşun kayıtları defteri hakani- den ihraç olunub suretleri senin yanında olan ruznamçelere tatbik olundukta hak bunun olduğu ve mezbur polana ve yanık ve pi-

rim seferlerinde seferleyüb ve halâ Batum muhafazasında olub nizalı olan timarlar sefere mukarrer kılınıb mezburane dahlettirmiyesiz deyi emri şerif vermekle mucibince cedit tezkire alub berat ettirmiş iken mezbur Ahmed çavuş hisseyi mezbureyi Ismail nam kimesneye ferağat etmekle berat ettirip merkum Ahmed çavuşun dava eylediği üzre emir almak ile dahleylediğin bildirip hâlâ divanı hümayununda vaki olan roznameçelere muracaat oldukta filhakika 987 tarihinde Hasan fevtolub timarı buna verilip anın tahvilinden Ebubekire ol dahi buna feragat edib mezbur Ahmed çavuş merkum Hasan evvel tarihte fevtolmuş idi hayatında iken almıştır deyi berat edüb merkum Ahmed merkum Hasan için ettiği evvel tarihte fevtolunduguna hücceti şeriye ibraz edib timar mukarrer olmağa ferman olmağın bermucibi fermanı âli mukarrer kılınıp zaptı için mektub verilip indelvusul gerektirki zeameti mezbureyi ve hissei merkum elinde olan beratı şerif ve mukarrernamei hümayun mucibince ke- makân buna zabıt ve tasarruf ettirip mezburları ol veçhile dahlettirmiyesiz tahriren fi evalli rebiyül evvel sene erbaa ve elf.

Buyrut : Üsküdar

No : 83

Sahibi fazilet efendi hazretlerinin izzi huzuru .şeriflerine duadan sonra inhai muhibbane olunan ol budurki bundan akdem nefsi şehir ve etrafında olan has kariyelerimizin vaki olan mahsul gallatın işbu baisi verakai vedat ikinci başı uğurlu bendenize berveçhi maktu ikiyüz mut galliye verip yüz mut buğday şehir kavmine olan deynimiz için salyane olunub ve mezbur uğurlu hazır değil iken kırk mutta arpa Hacı Mustafaya havale olunub yedine tezkere verilmiş idi lâkin merkum bu canibe gelib bu muhibbiniz ile hesaplaşıp zimmetine ancak yirmi beş mut arpa lâzım gelib maadası alınmış bulunub huzuru şerife mektubu meveddet birle irsal olundu vüsulunda mezbur uğurlu bendenizden Hacı Mustafaya uhdesinde olan yirmi beş mut arpa eda etmiş ise febiha ve illâ yirmi beş mut arpa aldıktan soara ziyade talep ederse menetmeyi sayı cemil buyrulaki bir fakirdir rencide olmaya ve tahtı iltizamında olan küre ve karapınar ve kadıköy ve iliceyi küçek ve karaçayı veran nam kariyelerden bakisi olub talep eyledikte bazı kimesneler bu canipte ve kethudamız tarafından verdirmeden taalül edip manî olurlar imiş anı dahi göresiz

filvaki bakileri olub riaya vermede teallül ederler ise inad ettirmeyib alıvermek babında himmet olunan mezbur uğurlunun tahtı iltizamında olan kuranın mahsulünde veçhen minel vücuha alâkamız yoktur tezkere ibraz edenlerden tezkerelerine cidden amel olunmaya ziyade nedimin muhtaçtır ki ilmi şeriften havfi olmaya himemi ömrü devlet dersadri şeriat müstedam ve berdevam bad.

Ahlesül ibad Hasan miri
livayı Çorum sabıka

İzzet maap Hacı Mustafa elmükerrem

No : 84

Badet tahiiyeti vesselâm ilâmi muhibbane olunan budurki haliya bundan akdem size deynimiz mukabelesinde salyane olunan arpadan yirmi beş mut arpa lâzım olub lâkin sehven uğurlu hazır değilken kırk mut arpa tezkere verilmiş idi öyle olsa mezkûr uğurlu bu canibe gelip bizim ile hesaplaşıp yirmi beş muttan ziyadesi mezbur uğurluya reddedip filvaki aldınız ise geri veresiz derdimendi bir dürlü rencide eylemiyesiz şöyle bilib mucibi tezkere ile amel edesiz. Baki vesselâm.

Miri livayı Çorum sabıka
Sicilden 134 üncü sahife.

Hızreti mevlâna şeriat maap

No : 85

Mevlâna Çorum kadısı zide fazlıhu badettahiyyeti vesselâm inha olunan budurki işbu darendeı mektub Davut nam kimesne bu canibe gelip Çorum sancağı beyi Hasan dame izzühu asitanei sea-dete mektub gönderib Çorum sancağında ve nahiyesinde Tan-rıvermiş nam kariye ve gayriden iki bin akça timara mutasarrıf olub bundan akdem Demirkapu se-ferine memur iken varmadı deyi gülbent nam kimesne alıp berat ettirip tasarrufunda iken alçak hallı olanlarının timarlarının yazı-larına göre birer yıllık mahsulleri alınıp timarları mukarrer ola diye ferman olunub ve mezbur Hıdır dahi timarının mahsulünü miriye eda edüb eline memhur tezkere verilip kati mukarreraame verilip ber kararı sabık mutasarrıf olub 993 tarihinde vaki olan şark se-ferlerin seferleyib edayi hizmet ettikten sonra timarı mezburun mezkûr Davut beratın verip fera-gat edüb berat ettirip şark se-ferlerin bu dahi timarı mezbur ile seferleyip yoklamalarda mevcud

olub ve bedel akçasın dahi verip mezbur gülbent timarın mezkûrun mukaddema Mehmed nam kimes-ne mezbur Hıdırın vefatından al-mıştır Ben dahi Mehmedin fera-gatinden aldım diye envai şerrete salık olub mahaza Hıdır fevtol-dukta üzerinde timar olmayub davası hilâf olub timarı mezbur her veçhile hakkı sarihi olduğuna livayı mezburda olan dergâhı âli çavuşlarından ve zuama ve çeri başıları ve sair erbabı timardan mutemedin aleyh kimesneler şe-hadet edüb timarı mezkûr geri mezbur Davuda mukarrer olub eline asitaneyi seadetten mukar-rer name verilip mucibince zaptı için mektub verildi indel vüsul gerektir ki timarı mezkûr elinde olan mukarrer namesi mucibince buna zaptı tasarruf ettirüb mez-kûr gülbendi ol veçhile dahil ve taarruz ettirmiyesiz eğer dahle-dip tahvil ve tarihe düşenden nes-nesin dahi almışlar ise badessü-but alıveresin tahriren fi avahiri şehri zilhacce selâse ve elf.

Üsküdar buyrut.

Kütüphanede sicilden 124 ün-cü sahife.

No : 86

Çorum sancağı beyi dame iz-
zihu ve mevlâna Çorum kadısı
zide fazluhu tevkii terfii hümayun
vasıl olucak malum olaki murad
ve ulu bey ve Mahmud bey nam
kimesneler derseadetime gelüb
ve arzuhal sunub biz Çorum san-
cağında vaki Güherçileye hizmet
eder sipahi zade taifesinden olup
ve her sene varid olan emri şerif
mucibince edayı hizmet edüb hiz-
metimizde kusurumuz yokken ve
Güherçileye hizmet eden müte-
kait sipahi ve sipahi zade taifesi
olanlar avarız ve tekâlifi ürfiyeden
maaflar iken hâlâ kadı olanlar em-
ri şerife muhalif ve kanunu kadi-
me mugayir bizden avarız talep
edüb rencide etmekten hali değıl-
dirler deyi bildirdiler imdi buyur-
dumki hükmü şerifim vardıkta
hususu mezbure mukayyed olub
göresiz filvaki bunlar Güherçileye

hizmet eden mütekaid sipahi ve
sipahi zade taifesinden olup ve
her sene varid olan emri şerif mu-
cibince edayı hizmet edüb hiz-
metlerinde kusurları yokken ve
Güherçileye hizmet eden müte-
kait sipahi ve sipahi zade taifesi
olanlar avarız ve tekâlifi ürfiyeden
maaflar iken hâlâ kadı olanlar em-
ri şerife muhalif ve kanunu kadi-
me mugayir bunlardan avarız ta-
lep edüb ol veçhile rencide eyle-
dikleri vaki ise menî ve defedip
şeri şerif ve kanuna muhalif ve
kadimden olagelmişe ve emri hü-
mayuna mugayir kimesneye iş et-
tirmeyib zulüm ve hayfolunmaktan
begayet hazer eyliyesiz. Şöyle
bilesiz alâmeti şerifem itimad kıla-
sız tahriren filyevmi aşir şehri
ramazan sene isni ve elf.

Bimakamı kostantiniye

Sicilden 136 inci sahife.

No: 87

Adana hakimi sis ve Çorum ve Kars sancağı beyleri zide izzi-
hüm ve Adana-sis Çorum Kara-
man Zülkadriyede olan kadılar
zide fazlıhüm tevkii refii hümayun
vasıl olucak malûm olaki havassı
hümayunda yüzdeci taifesinden
Danışmentluye tabi lek behbalı
delil nam cemaatten tor Ali ve
yaralı Süleyman kulu ve gayrileri
derseadete adem gönderip biz def-
teri hakanide mukayyed yüzdeci-
yan taifesinden olup yüz koyunda
bir koyun ve resmî arusane ve
cürüm ve cinayet ve badi hava-
lerimiz ellerimizde olan defteri
cedidi hakani mucibince yüzde
ümenalarına verüb ve ziraat ve
hasıl eylediğimizden keزالik uş-
rûn sahibi arza verdiğimizden son-
ra resmî kanem ve şatül mera ve
resmî gerdek ve resmi dühan ve
selâmlık ve muddi cihan ve bağ ve
sair rüşüm ve avariz alınmıya deyi
defteri cedidi hakanide mastur ve
mukayyed iken ve hâlâ gezdiği-
miz yerlerde nuzzar ve sancak
beyi subaşıları ve zülkadriye üme-
naları ve âmirleri ve Haymana ve
Güherçile ve mavkufat ve diyarı
şark ümenaları ve sair ebnaî am-
mal ve nuzzarlar erbabı timar ve
gayriler ellerimizde olan vilâyet
defteri suretine muhalif bizden
cürüm ve cinayet ve selâmlık ve

resmi yatak ve resmi dühan ve
şatıl mera ve yaylak ve avariz
ve bağ ve şap ve arpa tarh ve
tekellûf ve resmi gerdek ve resmi
ağnam ve muddi cihan ve bacı
külek ve resmi tebaki ve sürsat
talep edüb ve kendi emîn ve âmi-
limiz olanlar resmi benâk onikişer
akça alınmak kanunu kadim iken
almayub ziyade taleb edüb envai
zulüm ve teaddiden hali değillerdir
hayiftir görölüb menolunmaları
babında emri şerif talep ederiz
deyi bildirdiler imdi havassı hüma-
yun reayası minküllü vücuh ser-
bestir hariçten dahlolunmak kad-
an caiz değildir sizki vilâyeti mez-
bur kadılarısız her gangızın tahtı
kazasında olurlarsa mezkûrların
müvacehelerinde beyler beyi ve
sancak beyi subaşılarına ve zül-
kadriye ve mevkufat ve Güher-
çile ümenaları ve âmillerine ve
erbabı timar ve zuama taifesine
muhkem tenbih ve tehdit eyleye-
sizki taifei mezburunun defteri
cedidi hakani mucibince vaki o-
lan hukuk ve rüsumları kendi ü-
menalarına eda eyledikten sonra
aherden bazı kimesneler deftere
muhalif resmî gerdek ve resmi
dühan ve resmi arusan ve yay-
lak ve kışlak ve şatıl mera ve
arpa ve muddi cihan ve bacı kü-
lek ve sair resim ve avariz talep
ve rencide ve remide eyledikleri

vaki ise meni defettirip mezkûr-
ların elinde olan defteri cedidi ha-
kani mucibince bir defa canibi
miriye aid ve raci olan rüsumatın
kendi emirlerine eda eyledikten
sonra aherden ferdi emin ve amil
olanlar dahil ve rencide ettirmi-
yesiz mademki bunlardan birisi-
nin cürmü kaliti zahir club hükmü
gazi gadı lâhik olduktan sonra
salbi siyasete müstahak ola ol
zaman şeri şerif ile icra edesiz
hariçten dahlettirmeyüb ve bedeli
siyaset deyi kimesnenin akça ve
bir habbelerin aldırımıyasız şeri
şerifim hilâfı alınmış nesneleri
dahi var ise badessübut şer ile
müteveccih olanlardan geri alive-
resiz ve bilcümle havassı hüma-
yunum reayasının ellerinde olan
sureti cedid defteri hakanilere

muhalif hariçten kimesne dahil ve
rencide ettirmeyüb hususu mez-
bur içün tekrar kapuma şikâyet
gelmelü eylemiyesiz men ile mem-
nu olmayub muhtacı arzolar ise
yazub bildiresiz ve bu sene 998
zilkadesinin sekizinci günü tarihli
hükmü şerif verilip hâlâ cülusu
hümayunum vaki olmağla ol hük-
mü şerifimin tecdidi talep olun-
mağın buyurdumki hükmü şerifim
vardıkta bu bapta veçhi meşruh
üzre verilen emri şerif ve vilâyet
defteri sureti mucibince amel e-
düb hilâfına rıza ve cevaz gös-
termiyesiz şöyle bilesiz alâmeti
şerifem itima kılasız.

Bimakamı kostantiniye

Kütüphanede 1745/2 sicilde
126 ıncı sahife.

No : 88

Mefahiril ümerail kiram bilfiil
 Çorum sancağı beyi olan Mehmed bey dame izzihu tarafından kethuda ve kayimakam olan kutvetül evvelin Mehmed bey zide kadrühu meclisi şera Hasan bin Ali ve Mehmed bin Hüseyin nam şaki ve haramileri ihzar ve mahzarlarında takriri dava edüb Osmancık kazasına tabi karkucuk nam kariyeden Musa bin yayla ve zeytün kazasına tabi şeyhlar nam kariyede İsa bin Zahid ve niçe müslümanlar bu canibe gelüb biz kırkdilim nam derbendden kasabayı Çoruma gelir idik mezburan Hasan ve Mehmed sekiz-nefer harami ile derbendi mezkûrda yolumuz basub benim bir re's sarı kancık katırım alub badehu beni katletmek istediklerinde kaçub halâs oldum ve mezbur İsa benim dahi bir yağmurluğumu alub ve kuburum ve yayım soyub beni dahi katletmek murad ettiklerinde atlarının karnı altından kaçub dağa yetişip halâs oldum niçe adem dahi soyub ve birin katlettiler hâlâ salkuşa nam kariyede kondular şera ihzar olunmaların taleb ederiz deyi niçe müslümanlar tazallüm ettikleri ecilden canibi şeride mürasele ile Çorum subaşı olan Ahmed subaşı ile beş atlı nefer adem irsal

ettiğimde mezburun haramiler kariyei mezbure salkuşada konmuşlar bulunub şera davet ettikte evvelâ hoş nola deyip her biri atlarına bindikten sonra size biz şeriat verelim görün imdi. Deyi cümlesi mızraklarile mezbur Ahmed subaşı üzerine at salub kürt Mehmed ve Veli bin Ali ve diğer Mehmed bin Abdullah ademlerin urub mecruh edip ve Ali subaşı nam ademicik atın mızrak ile böğründen urup helâk edib mezburların katletmeğin murad ettiklerinde bana haber oldukça bir kaç adem ile ben dahi varub işbu mezburan Hasan ve Mehmed nam haramzadeleri ve Musa ve Mehmed nam emret hizmetkârlarile ahzettığımızda gayri-leri firar ettiler hâlâ mecruh ettikleri âdemlerin cerahati keşfolunsun dedikte kürdün sağ elindeki iki parmağı kılıç ile çalınıp mecruh ve ameli manda olub ve Mehmed nam ademisi dahi ok ile sağ topuğundan ve kılıç ile ensesinden vurulub mecruh olub ve Ali subaşı nam kimesnenin dahi elinde kılıç yarası olduğundan maada bindiği atın mızrak ile vurub helâk ettikleri vaki olmağın gaziye veçhi meşruh üzre mezburandan süal olundukta mezbur Hasan cevap verüb filvaki ben mezburlara reis olub Osmancıktan Çoruma gelen derbendde mezbur Musanın katırını

aldım ve mezbur İsanın yağmurlu-
ğun işbu şerikim Mehmed alub
anın hizmetkârı mesfur himmetin
terkisinde idi ol bilir dedikte ka-
ziyei mezbur Mehmedden sual o-
lundukta firar eden yoldaşlarımız
ile alub hizmetkârım olan işbu him-
mette sen götür deyi vermiş idik
mezbur Ahmed subaşı gelüb bizi
şera davet ettiklerinde bizim ile
hemrah olan haramiler itaat etme-
yüb filhakika savaşıp mezburların
keşfolunan cerahatlerin biz ettik
ve mezbur Ali subaşının atın cey-
ta ile Şaban nam yoldaşımız vurub
helâk etti böyle ahz olunmayub
galiba halâs olavuz deridik ettiğ-i-
miz zulüm ve hırsızlık yolumuza
gelüb bu veçhile giriftar olduk de-
diklerinde mezburun hizmetkârı
olan Himmet ihzar olunub sual o-
lundukta ben altı yıldır mezbur

Mehmede hizmet ederin hayli ze-
mandır çok yerlerde gezip hayli
adamlar soyar pişe ve sanatları
daima budur deyi mukır olub hiz-
metkârlarından Musa nam emret
ihzar olunub süal olundukta ben
Tokad canibinden tuzakludan bir
ademin oğlu idim on beş gündür
cebren yanlarına alub Kırkdilim
de işbu mezbure Musa ile İsayı
tutub ve bir ademin dahi on beş
bin akçasın alup kırkardan ziyade
kuruş taksim mabeyinlerinde tevzi
ettiler ve bir ademin dahi on ku-
ruşunu alup derbendi mezkürda
katlettiler dedikte mezburunun
veçhi meşruh üzere olan ikrarları
mahzarı müsliminde vukuu üzere
ketip ve takrir olunduki vakti
hacette kâşifi macera ola tahri-
ren ti evaili şehri zilkade sene er-
bea ve elf.

ŞÜHU'DÜLHAL

Yusuf kethüda bin Maksut, Mustafa bin Hacı Veli, İbrahim bin
Mahmud, Mulla Muarref bin Muarref, Elhac Yusuf bin Hoca Musa,
Elhac Eyyub bin Yusuf, Usta Alı bin Çırak, Sinatlı Hasan
bin Hüsam, Baba halva bin Mustafa, Ömer fakih bin Ebubekir,
Mehmed bin İsa, Mehmed çelebi bin Ramazan, Elhac Mustafa
bin Elhac Mihir, İnayet çelebi bin Elhac Zeyni ve gayrihim.

Kütüphanede 1745/2 sicilden 115 inci sahife.

Fermanı âlişanı Sultani oldurki

No : 89

Çorum sancağı beyi Mehmed dame izzihu süddei seadetime mektub gönderip Çorum kalesi müstahfızları müşarünileyhe varup li-vayı mezburda Osmancık nahiyesinde Göğercinlik nam kariyeden işbu üçbin beş yüz akça timar ile bilfiil Çorum kalesi dizdarı kız Yusuf eşkıyadan olub hakkında defaatla emirler varid ve Canfeda nam şakinin havasına tabi olub kaleden mahbus iken çıkarıp ve kale barutundan on kise barut zayi edüb fesad ve şenaatinin nihayeti yoktur. Zikrolunan dizdarlık dizdarı sabık olan rafii tevkii hakanı çimşide mukarrer olmak rica ettiklerin arzedib ve mezbur dahi süddei seadetime gelüb zikrolunan dizdarlık on yıla dek üzerinde olmak şartile kalenin zelzeleden harap olmuş yerlerin kendi malile elli bin akça sarfederek termim ve tamir etmeğe müteahhit olduğuna maliye tarafından emir verilmeğin mucibince divanı hümayun tarafından dahi evamiri şerife verilmiş iken dizdarlığın mezbur Yusuf ve Hacı Ali nam kimesneler alıb zulmolduğun bildirip inayet rica etmeğin zikrolunan dizdarlığı mezbure mukarrer olmuştur. Emri celili kadirim üzre mezbur çimşide

mukarrer edüb minbaid Yusuf ve Hacı Aliyi dahlettirmeyip mahsulünün nesnesin almışlar ise badesübüt alıveresin deyi erbaa ve elf zilkadesinin evahirinde hükmü şerifim verilmiş iken timarı mezbur ile kaleyi mezkûre dizdarlığı mukarrer ve tevcih olunup süddei saadetinden verdimki zikrolunur.

Mürettebe

Göğercinlik tabi Osmancık hasılı
divanı maaniyabet

3500

Ve buyurdumki badel yevm tahtı yedinde olub tasarruf kılıp şolki vazaifi hidematı kaleyi mezbure dizdarlığıdır müedda kıla ve kaleyi mezbure keihudası ve müstahfızları mezburu dizdar bilip dizdarlığa müteallik ümurda muracaat eyliyeler. Olbapta hiç ahet mani olmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar.

Bimakamı kostantiniyetil mahrusa

Tahriren fi 25 zilkade sene erbaa ve elf. 1004

Katvasala fi 27 muharrem sene hamsi ve elf. 1005

Kütüphanede 1745/2 numaralı sicillin 169 ıncı sahifesinde,

Çorum sancağı, kasaba ve köylerinde oturan Türklerin at beslememeleri ve silah kullanmamalarına dair

No : 90

Çorum beyi Yusuf beye hü-
küm ki :

Mektup gönderip Çorum san-
cağında vaki olan kasabat ve ku-
rada sakin olan etrak taifesi yarar
atlar besleyip alâtı harp ile binüb
sipahi tavrında gezip ve ekseri
kızılbaş namına olub bir fesada
mübaşeret eylemekten havfolunma-
ğın etrak taifesi yarar atlar besle-
meyüb ve alâtı harp ile yürümeyüb
ve kızılbaş namına olanlar teftiş
olunub refolunmak için hükmü
şerif verilmesin bildirmişsin. İmdi
etrak taifesi yarar atlara binib ya-
rağ kullanmağa lüzum yokdur.
Buyurdumki vüsul buldukta bu
bapta mukayyed olub mukaddema
muhkem tenbih ve tekid eyliyesin

ki etrak taifesi çiftlerinde durub
yarar atlara binmeyüb ve yarağ
kullanmıyalar. Badettenbih esle-
meyüb etrakte her kimde yarar
at ve yarağ bulunursa çırak kadı-
ları marifetlerle sipahilere değer
bahalarile akça ile sattırub etrak
ve reayada yarar at ve yarağ ve
tüfek komuyasın hususu mezbur
mühimdir. İhmal ve müsâheleden
hazer eyliyesin. Şöyleki minbait et-
rak ve reayada yarar at ve yarağ
ve tüfenk bulunduğu istimağ olu-
na neticesi sana aid olur. Ana gö-
re mukavyed olasin amma bu ba-
hane ile kendü hallerinde olanlara
dahlolunmaktan hazer eyliyesin.

Hüseyin çavuşa verildi.

Fi ramazan 984. (1576)

Mühimme 38 sahife 374.

[illegible]

حقیقہ طریقتہ - اکبر علیہ السلام - ساکری فاطمہ خانم زین العابدین
 درود الہامیہ و التذکرہ زین العابدین و فاطمہ سائفا ارض و درود
 اولی و مصطفیٰ و امیر المومنین و حضرت علی و زکریا و یونس و
 محمد و عیسیٰ و محمد و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 کہ جس میں حضرت علی و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 جو درود قصائد جامعہ و درود چنانکہ فرمودہ و اباعبد اللہ محمد و
 فرمایا شد کہ اگر علی و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 درود چنانکہ فرمودہ و اباعبد اللہ محمد و امیر المومنین و امیر المومنین
 مع فرمودہ و اباعبد اللہ محمد و امیر المومنین و امیر المومنین
 مصطفیٰ و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 اور حضرت فاطمہ علیہ السلام و اولاد علیہ السلام و اولاد علیہ السلام
 امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 تاریخ کتابت سنہ ۱۲۸۵ و ۱۲۸۶ و ۱۲۸۷ و ۱۲۸۸ و ۱۲۸۹ و ۱۲۹۰
 و ۱۲۹۱ و ۱۲۹۲ و ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴ و ۱۲۹۵ و ۱۲۹۶ و ۱۲۹۷ و ۱۲۹۸ و ۱۲۹۹ و ۱۳۰۰
 بالذات و الحاصلہ و عیسیٰ و محمد و امیر المومنین و امیر المومنین
 و مصطفیٰ و امیر المومنین و امیر المومنین و امیر المومنین
 فرمودہ و اباعبد اللہ محمد و امیر المومنین و امیر المومنین
 و ۱۳۰۱ و ۱۳۰۲ و ۱۳۰۳ و ۱۳۰۴ و ۱۳۰۵ و ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ و ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰

Taybi Vakfiyesi

مضمونه ثابت عندي وصحيح لدى حرره
العبد الضعيف المحتاج الى رحمة ربه
الرؤف شريف محمد الحاكم بقضاء قره
حصار دمورلو حامداً لله ومصلياً على رسوله

1205

ثبت مضموني هذا لامضاً عندي بشهادة
احمد چلبى و حسن چلبى حرره الفقير
الى الله على الكبير على القاضى بمدينة
قره حصار دمورلو

تيمناً باسمه الجليل
بسم الله الرحمن الرحيم
ثبت مضمونه عندي وابقته على حاله
وامضيه بشهادة مولانا شبح محمود و
حافظ احمد و حسام الدين على صحته و
انا الفقير المحتاج الى رحمة ربه شيخ
عمر القاضى بمدينة قره حصار دمورلو
حماها الله تعالى عن الالباء والافات
عبده عمر
بو مهرلو اطرافنده اصحاب كرامك اسمارى
يازىلى كوزلدر

لما عرض على هذا الوقفته الصحيحته الشرعيته
فقبلته و امضيته موافقاً للشرح القويم و
الاصراط المستقيم ثبت بشهادة مصطفى چلبى
ابن ابو المسلم چلبى و حاجى بايرام چلبى
بن احمد چلبى على صحته هذه الوقفته
المعمول به انا الفقير المتوكل على الله العلى
عمر القاضى بمدينة قره حصار دمورلو حما
ها الله تعالى عن الافات والالباء

1050

حسبى الله ونعم الوكيل ثبت مضمونه
عندي باقرار الواقف المذكور بجميع
ما استند اليه و الى حكمت بصحته
الوقف من لوازمه و لواحقه حرره
العبد الفقير المحتاج الى رحمة ربه
الودود عبدالله بن المحمود القاضى
يومئذ بمدينة قره حصار دمورلو اعانه
الله تعالى بتوقيفه و حماها عن الافات
حامداً و مصلياً و ناصيته
عبدالله

بو مهر ديكرندين اوافاخق اولدينى خالده بونلك
كنارلرنده اسمائى كهف يازىلى چوق كوزل

الحمد لله الذي اختص بالقدم والبقاء وتفرد بالجلال والبهاء ووجد الخلاق من العدم العبودية والنبأ
ومحاذيهم على وفق أعمالهم يوم النقاء والصلوات والسلام على رسوله وصفيه محمد مقدم الأنبياء
وعلى آله واصحابه الذين كانوا كالنجوم المشرقة في أفق السماء وأمر أعباده بالخير والنما و
تسلم تسليمًا. أما بعد فإن الدنيا معطن عرور لأموطن سرور نعيمها ظل زائل ومقيمها ضيف
راحل كما قال الله عز وجل كل نفس ذائقة الموت وإنما توفون أجوركم يوم القيمة فمن رزح عن -
النار وادخل الجنة فقد فاز وما الحياة الدنيا إلا متاع الغرور فاتخاذ من جعلها ذاد لعداد داد -
أيوم البعث والنتور و مونس في قطعة القبول إلى يوم الحشر والنتور لأن الوقف حسبة بتجدد
فوايدها في حالي البقاء والبقاء وطورى الحياة والمات على ما قال سيد البريه و منبع الحكم
والفضية عليه افضل الصلوات والنتية (اذا مات ابن ادم اتقطع عمله الا عن ثلث علم ينتفع به
و ولد صالح يدعو و صدقة جارية) ولا وفق الله تعالى للامير الكبير الحبيب النسيب خلف الامراء
الاعاض ان الحبرات والحناك كهف الحاج والحرمين زائر بيت الله الحرام ميث الاسلام والمسلمين
مقبول الملوك اسلاطين شجاع الدوله ولدين الحاج الياس ابن للمرحوم بن طايبو ادام الله تعالى
دولته و حصل في الدارين اماله وجعل التوفيق قريبه و رحم اسلافه وارى بعين الحقيقة و قلب
الذقيقة ان ما اكل الانسان فخر افناه وما لبسه فقد ابلاه وما عمل بعمل الخير فقد ابقاه انه وقف
وحبس و سبل و ابد تقربا الى الله و ابتناء لمرضاته طلب الثواب الجزيل و هربا من عذاب الالم
والويل لله لوجه الله يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم ان له و منك و حقه في يده
و تحت تصرفه الى حين صدوره هذا الوقفية منه و ذالاعيان جميع الديوان القرية المدعوة بصانح
نام ديك صارى بيك و جميع صامته چيفنك ايكي باشدن حقوق و رسوميله و ديوانيله و جميع
الديوان قرية المدعوة چارق و يكيجه من اعمال ناحية چوروملى حاصه چيفنك ديوان و رسوميله
ايكي باشدن بر چيفنك و نصف جميع الديوان قرية المدعوة كبه من اعمال المذكورة و نصف قرية
المدعوة چوماغى اوزون و نصف المذكورة چوبان پيكارى و نصف جميع الديوان القرية المدعوة
قوزوران و انجوكز من اعمال مدينة محروسه قره حصار دمورلو و ثلث ارباع مالكانه بجميع
الديوان القرية المدعوة صيا قول و جميع الديوان القرية المدعوة بصرى مع آريه قولى من اعمال
محروسه قره حصار دمورلو و ربع القرية المدعوة چاروق و قوبتول و ربع قرية عجمى و ربع
القرية كوردك و قرية اجياجه من اعمال محروسه قره حصار دمورلو و ثلث ارباع مالكانه كويابجه
القرية نصف المدعوة قاغزمان مع حصارچق محروسه المذكورة و جميع الديوان القرية المدعوة
قيز قرهجهلو تابع حسين اباد القاضى ذيله و نصف جميع القرية المدعوة الاجه لى المدعوة على فقى
القرية المدعوة بالودن مع اعجه قشلا و قرية المدعوة بنق تابع حسين اباد القاضى ذيله و جميع
الديوان سركيس القرية المدعوة كليك القرية المدعوة طوطاش القرية المدعوة حاجى قواغى ثلثه
جميع القرية المدعوة ولادحق و جميع القرية المدعوة بايدوكين مدينة المذكورة و جميع الديوان
القرية المدعوة پيكار باشى من اعمال المحروسه امامسيه و ربع مالكانه بجميع الديوان القرية

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1

15 ŞUBAT 939

Sayı : 11

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle İran muharebelerine aid üç vesika ile Serdar ve Veziri azam Özdemir oğlu Osman paşanın ordu ile Kastamonudan Amasyaya kadar olan yolculuğuna aid bir konak cedveli neşrediyoruz.

Vesikalardan biri Çorum beyi Behram beye yazılan bir hükümdür ki (N. 99) 992 (1584) tarihlidir. Ve vezir Osman paşaya para hazırlanmasına dairdir.

İkinci vesika ise (N. 100) ordu ile gelen kırk katar deveye arpa ve saman tedarikine dairdir. Ve 992 (1584) tarihlidir.

Üçüncü vesika ise veziri azamla gelecek askerin et ihtiyacı için koyun hazırlanmasına dairdir. Ve 993 (1585) tarihlidir.

Bu üç vesika da (N. 101) birer harp ve menzil vesikası hükmündedir. Onaltıncı asırda İranla yaptığımız muharebeler Anadolunun harap olmasına ve devlet bünyesinin sarsılmasına sebep olmuştur.

Bu vesikalar bize İran muharebelerinin ne şartlar ve fedakârlıklarla yapıldığını göstermeğe hizmet edecektir.

İran muharebeleri ile veziri âzam Osman paşanın şahsiyeti hak-

kında biraz malumat vermek faydalı olacaktır.

1555 senesinde akdedilmiş olan Amasya muahedesiinden beri İran hükûmetile sulh devam etmekte idi. 1576 senesinde 54 sene saltanattan sonra zevcesi tarafından zehirlenerek vefat eden şah Tahmasseb'in oğullarile kızı Perican arasında çıkan siyasî mucadeleler İranı alt üst etmişti. Erzurum valisinin gönderdiği bir çok teşviknameler vezirlerden bazılarını bu firsattan istifade arzusuna düşürdü. Fakat Sokullu aradaki dağların fütuhatı güçleştireceğini ileri sürerek bu harbe taraftar olmadı. Fakat Üçüncü Murad üzerindeki nüfuzunu kaybetmişti. Harbe aleyhdar oluşu belkide aksi tesir yaptı. Ve muharebeye karar verildi 1577. Bu harp on iki seneden ziyade sürmüştür.

Değişen seraskerler arasında Kıbrıs Fatihi Lala Mustafa paşanın İran seraskeri Tokmak Hanı (ki evvelce sefir olarak İstanbula da gelmiştir) hezimete uğratarak yaptığı fütuhât ile Özdemir oğlu Osman paşanın cesur İran şehzadesi Hamzayı ve İran ordusunu birçok muharebelerde mağlub ederek elde ettiği Dağıstan havalisindeki

muvaffakiyetler zikre şayandır. Özdemir oğlu verilen emir ezerine oradan Kafkasyayı aşarak Kırıma gelmiştir. [1]

Kırımde, Osman paşa itaatsizlikte bulunmuş olan Mehmed Girayı tedip ve onu Alp Giray vasıtasile öldürttü. Ve yerine kardeşi İslâm Girayı han nasbettirdi. Osman paşa bundan sonra İstanbula geldi ve Üçüncü Murad taraından son derece iltifata mazhar oldu ve pek az bir zaman sonra veziri âzam oldu. 20 Recep 992 - 28 Temmuz 1584. Ve İran seferinin seraskerliği unvanı da sadrazamlığa ilâveten kendisine verildi. (2)

Osman paşa Kastamonuda kışladı ve sonra Erzuruma doğru yoluna devam etti ve vesikada gösterdiğimiz veçhile Kastamonudan Amasyaya kadar on dört günde geldi. İran taraflarında İran şehzadesi Hamza ile korkunç muharebeler girdi. Osman paşa hasta olduğundan ayakta güç durabiliyordu. 29 Teşrinevel 1585. [3].

[1] Türkiye tarihi Hamid ve Muhsin S. 160 - 161.

[2] Hamisi olan Lala Mustafa paşanın vefatından beri hismetsiz kalan müverrih Âli Osman paşa tarafından Erzurum defterdarlığına tayin olunmuştur.

Hammer tarihi cilt 7. S. 147.

[3] Osman paşa Yemen ve Habes fa-

Bu cenk sonunda teslimiruh eyledi.

Osman paşanın vefatı üzerine mührü sadaret doksan yaşında bulunan bunamış Mesih paşaya verildi.

İranlılarla kâh galibane ve kâh mağlubane devam eden bu muharebe 1590 tarihine kadar devam etti. Nihayet şah büyük Abbas osmanlılarla sulha razı oldu. Ve İstanbul'da bir barış andlaşması yapıldı. Tebriz havalisile, kısmen Azarbaycan Sirvanı Loristan ve Gürcüstanın osmanlılarda kalması

tihi çerkes Özdemiş paşanın oğludur. 993 — 1525 tarihinde dünyaya gelece Osman paşa yirmi yaşına varmadan Mısır'da hayli mühim memuriyetlerde bulunmuş ve sonra İstanbul'a gelerek Lala Mustafa paşanın delâletile bir çok valiliklerde bulunmuştur. 986 tarihinde vezir olmuş ve İran muharebelerinde bir çok yararlıklarda bulunmuştur. 60 yaşında olduğu halde Tibriz'de vefat etmiştir. Öldüğü zaman validesile bir kerimesinden başka varisi kalmamıştır.

Kendisi şarap içmeğe pek düşkündü. Delikanlılarla ve hanendelerle muhat olarak her gece dokuz on kadeh şarap içerdi. Mest olunca bir yastık isteyerek başını koyub iki saat kadar uyurdu. Sonra uyanır abdest alır ve göz yaş dökererek dua ederdi. Üçüncü Murad kendisine çok iltifat etmiş ve dört saat huzurunda alıkoyarak gazalarını hikâyec ettirmiştir.

ve Hulefayı Raşidin ile Hazreti Ayşe hakkında tahkir kelimeleri kullanılmaması sulh şartları cümlesindendi. Bu muahedeyi akda muahedeyi akde muvaffak olan Ferhad paşa bir İran şehzadesini rehine ve teminat olarak İstanbul'a getirmişti. Mamafih bundan sonra yine İranla muharebe eksik olmadı. Çünkü Ferhad paşa andlaşması ile hududlar genişlemiş ve tabii hudud aşılmıştı.

Netice itibarile 1639 da akdedilen Kasrı Sirin muahedesile İranla olan bütün ihtilâflı meseleler hal edilmişti. Şu halde İran harplerinin en mühim neticesi Osmanlı imparatorluğu ile İran arasında bir nevi müvazene teessüs etmiş oldu. Bundan sonra İranla aramızda çıkan muharebelerlerde hududlarda kat'i bir değişiklik olmamıştır. İran muharebeleri memleketin bir çok servet kaynaklarını tüketmiş ve bilhassa Anadoluyu hayli perişan bir hale sokmuştur.

Yeni Bulunan Gümüş Paralar

Neşet Köseoğlu

Çorumun Düğenci bölgesinde Değirmendere köyünde Bayramın oğlu Musa yaylada koyun otlatırken 20 adet gümüş sikke bularak Halkevi müzesine getirmiştir.

Bu paraların ekserisinin bir arada bulunduğu yapılan soruşturmalardan anlaşıldı.

Bu paraların 16 sı gümüş akçadır. Onu ikinci Bayazid, 6 sı Birinci yani Yavuz Sultan Selime aittir. Hicrî dokuzuncu asrın sonlarında ve onuncu asrın da başlarına teşadüf eden bu paraların bir arada bulunması bu devirde Çorum bölgesindeki alevî hareketiyle ilgili görülmektedir. Bu bölgede bir çok tarihî eserlerin mevcudiyetinden bahsediliyor. Şimdiye kadar tedkike imkân bulamadık. İlk fırsatta bunu yapacağımızı ümit etmekteyiz.

1 — Bu paradan on adedi Bayazid bin Mehmed yani İkinci Bayazid zamanına aittir.

A — Bunların beşi (نوار) da 886 da basılmıştır. Hepsî ufak farklarla birbirine benzemektedir.

Bir tarafında :

عز نصره ضرب
سنه نوار ٦٨٨

Diğer tarafında :

بایزید سلطان
بن محمد خان

yazılıdır.

Bunların etrafında noktalar içinde ayrıca bir çizgili daire vardır. Tarihi olan tarafın iki satırı arasında bir de ufkî çizgi görülüyor. Halil Etemin meskûkâtı osmaniyesinde 567, 568, 569 sayılı sikkelere benziyor. Yalnız (ید) ile (بایزید) arasında şu (:) iki nokta yoktur.

B — Aynı yılda basılmış, ikinci Bayazide aid bir gümüş akça daha vardır ki istifi diğerlerine benziyorsa da basıldığı yer (اماسیه)

gibi yazılıdır. Kat'î bir hüküm verilemiyor.

C — Yine aynı devre aid olub Edirne'de 886 da basılmış olan iki gümüş akça vardır. Yazıları bir birinden farklıdır. Birisinde (يد) ile (نايز) arasında iki nokta üst üste vardır. Diğerinde yoktur. Meskûkâtı osmaniye kataloğundaki 476 sayılı paraya benzemektedir.

E — Yine 886 da basılmış iki gümüş akça vardır. Bunlar birbirinden çok farklıdır. Kataloktaki 567 sayılı sikkelerde görülen üst üste iki nokta bunların ikisinde de vardır. bu noktalar (د) in noktasıdır. daha fazla 557 sayılı sikkeye benzerler.

2 — Selim devrine ait dört akça

A — Birisi Selim zamanında basılan bu akçanın tarih ve basıldığı yeri siliktir.

B — Üçü Kostantiniyede 918 de kesilmiştir. Ufak farkla birbirinden ayırd edilebilir. Katalogda 628 sayılı sikkeye pek benzemektedir.

C — Aynı zamanda 818 de (نوار) da kesilmiş bir gümüş akça vardır. 681 sayılı sikkeye benziyor,

3 — Şah İsmâile ait dört sikke

A — Bunlardan biri seferberlikten evvelki gümüş on kuruşluklar veya bu günkü nikel on kuruşluklar kadardır. Kalınlığı ve büyüklüğü aynıdır. Bir yüzünde bir murabba içinde

yazı vardır.

Murabba haricinde de yazılar vardır. Murabbain bir dılı haricindeki yazı silik olup diğer üçü okunuyor. Bunlar şekilde görülmektedir.

Bunun diğer yüzünde Osmanlı paralarında olduğu gibi iç içe biri noktalı olmak üzere iki daire vardır. Bu dairenin içinde de şu yazı okunuyor :

السلطان

الكامل الهادي

اسماعيل بهادر خان الصفوي خلد الله ملكه

و سلطانہ ضرب مشهد

Üzerinde tarih görülmemektedir.

B — Bunun bir yüzü yukarı-kinin aynıdır. Yalnız yazı farklıdır. Büyüklüğü bu günkü beş kuruşluklar kadardır. Kalınlığı iki misli vardır. Diğer yüzü farklıdır:

.....
 اسمعيل
 حوى خلد الله ملكه
 ضرب تبريز

Tarihi (١٢٠٧) gibi okunuyorsada muhtacı tedkiktir.

C — Bu günkü gümüş 25 kuruşluklar kadar olup murabbalı olan yüzü yukarıkilerin aynıdır. Yalnız yazı hususiyeti vardır. Diğer yüzünde ise şu yazı vardır:

.....
 لظفر شاه اسمعيل الصفوى
 دن مشكه وسلطانہ

Bunun yazısı daha ince ve iç içe karışmıştır. Tarihi ve basıldığı yer okunamıyor.

D — Bu günkü nikel beş kuruşluklar kadar olup daha kalın bir gümüş sikkedir. Bir yüzündeki yazısı şudur:

السلطان العا
 البکامل الهادى
 لظفر شاه اسمعيل
 بهادر خان الصفوى الله
 ملكه و سلطانه

Bunun etrafında çizgi görünmüyor. Tarihi ve kesildiği yer yazılı değildir. Paranın diğer yüzünde bir tarafı yukarı kenara bitişik etrafı küfi yazı ve Ali kelimesi ile çevrilmiş bir dairenin içinde (محمد) yazısı geri kalan ay şeklindeki parçaya da (محمد رسول الله) sözü yazılmıştır.

* * *

Bu paralar Çorum Halkevi müzesinde saklıdır.

EVLIYA ÇELEBİYE GÖRE

ÇORUM VE HAVALİSİ

Neşet Köseoğlu

Türkiye coğrafyası ile tarihi bakımından çok kıymetli ve ehemmiyeti haiz olan Evliya çelebi seyahatnamesinin Çorum ve havalisine tealluk eden kısımlarını Çorum tarihi için mühim bir malzeme sayarak dergimize nakletmeği muvafık bulduk.

Evliya çelebi büyük seyahatına 1050 (1) tarihinde Bursadan başlamıştır.

1050 H. yılı recebinde Evliya çelebi Defterdar zade Mehmed paşa ile Erzurum seyahatına çıktı. Bu seyahat esnasında Sabanca, Bolu, Tosya yolu ile Çorumun Osmancık ve Hacı Hamza kasabalarından geçmiştir.

Evliya çelebi Hacı Hamza hakkında şunları söylüyor. (2)

[1] Evliya çelebi C. 2. S. 4.

[2] " " " " " 17,

Kariyei Hacı Hamza :

Habibi Karamani halifesinden Hamzavî (3) Hacı Hamza bu karyede tevellüd edüb müşteher olduğu için Hacıhamza köyü yadolunmuştur. Ahalisi dağda mamur kurdada sakin olurlarlar. Tariki âm üzre ancak bir köhne camii kalmış gayri büyütu yoktur. Cümlesi harap olmuştur. Kızıl-ırmak nehrinin karşı canibi safi bağla ve bahçelerle müzeyyendir. Bu nehir bafra kasabası canibinde Karadenize mahlut olduğu yerde kenduyi yüce kayalardan der-yaya atub gürültü ve saikasıdan ademe dehşet hasıl olur. Faidesiz cereyan eden coşkun bir sudur. Yazda, kışta, daima kan gibi akar tatlı sudur. Hatta bu hakir bir de-

[3] Hamzavî mezhep diye itham olunan zat budur. Çankırı'nın Karacalar köyünde Habibi Karamanî yanında yatar. E. C. C. 2. S. 178.

fa atın ile karşı tarafındaki bağlara geçmek niyat ettim, hemen birden bire atımla beni toparlayıp götürmeğe başlayınca can havli ile karşı kenarda bir söğüt dalına sarılıp attan ayrıldım. Güç ile canımı kurtardım. Meğer gayet sarp imiş. Ayı ayrı taşlı yerden cereyan edermiş. Bادهu huddamlar atını getirdiler. Bu Hocıhamzadan kalkıp yine canibi şarka kâh dağlarla kâh Kızılırmak kenarında Şarmaşıklı kaya nam evci âsüman ser çekiniş bir gâhu bülendin dibinde bir daracık yoldan mürur eyledikki bu yolun bir canibi yalçın kaya sol tarafı yalçın uçurumdur. Buralarda nice defa Kızılıрмаğa batır. k dokuz saatta Osmancık kalesine geldik.

«Evsafı kalei Osmancık :

Bazı tevarih Osmancık bunda doğdu, bu kaleyi de zamanı emaretinde bina etti derler. Sonra bu kaleyi tevalfi etrak elinden 795 tarihinde Yıldırım Bayazidhan fethetmiştir. Çorum sancağı hanide ve voyvodalıktır. 110 akçalık kazadır. Mamur nahiyeleri vardır. Serdarı, kethuda yeri var, nakibi, müftüsü yoktur. Âyanı pek az, bağ ve bahçesi çoktur. Kalesi Kızılırmak kenarında canibi şar-

kisinde olup cisri azim ile ubur olunur. Nehre kârip bir yalçın kayaya üzre bir küçük şeddadî binayı metin hısnı hasindir. Dairen maddar cürmü 800 adımdır. Şekli murabbada yekpare bir kale olup bir demir kapısı var. Gayet balâ olduğundan içine girmemiz müyesser olmadı. Amma taşra varuşu bin kadar bağ ve bağçeli kâri tarzı kadimi etrak evleridir. Cümle tahta ve toprak örtülü mamur evlerdir. Yedi mahalle ve yedi mihraptır. Dükkânları azdır. Amma yine her şey mevcuttur. 10 hanı vardır. Irmak kenarında bir küçük hamamı vardır. Suyu dolapile Kızılırmaktan çekilir. Şehrin üç tarafı kumsaldır. Asla çamur olmaz, havası şiddeti har üzre olup leziz üzümü olur. Kumsallığından arzında (كرم) namında bir gûna meyve hasıl olur ki sirke ile turşu ederler. Gayet nafidir. Bu şehirde o turşu meşhuru afak olmuştur. Cümle evleri fakirane-dir. Halkın dahi fukarai bektaşiyandır. Zira bu şehir canibi garbinde bir mürtefi mahalle Şeyh bektaşiyân medfundur.»

«Evsafı ziyaretgâhı Koyunbaba :

Hacı Bektaş Velinin halifesi-

dir. Merhum olduğunda burada defnedilmiştir. Sonra hazreti sultan Bayazid veli azizi leylei kadirde vakasında görüp vasıfı aziz ile kabri şerifi üzre bir kab-beyi âli bir camii şerif dervişanı zışan için bir meydan, bir darüt-taam ve darülziyafe, ayende ve revende için bir mihman saray, nice müteaddit hücrelerle mutbak, kılar yaptırmış. Bu hayrat ve ha-sanatı serapa kurşun ile örtülmüş-tür. Gâyet mamur bir binayı âli olub bir fersahlık yerde gömgök derya gibi kurşunlar temevvüç eder. Kubbeyi pür envarının alemleri şüğlesinden insanın gözü harele-nir. Mutbahında nimeti şebiruz eksik değildir.

Hakir iptida bu şehre dahil olduğumda bir mürtefi yerde bu asitaneye adap üzre varip ate-beyi süflâsını busederek esselâmü aleyk ile kabri şerifine girdim. Ruhu şerifi için

Koyunbaba lakabıyla tesmiye olunmalarına sebep :

Hacı Bektaş ile Horasandan tâ Ruma gelinceye kadar şebiruz 24 saatte bir kerre koyun gibi meleyişi imiş ki bu hareket aynı sa-aatte asla tahalüf etmezmiş. Bun-

dan başka nice vakayii varmış. Cumle bektaşiler beynel halk mezmumdurlar. Lâkin bu Koyunbaba fukarası koyun ve kuzu gibi me-lerler. Halim, selim, halûk, ârifbil-lâh, ehli sünnet ve cemaatten mu-sallî ve mütedeyyin adamlardır. Hulâsa vakaa seyyahatımız çok değildir. Lâkin Rum ve Arapta köyle bir asitane yoktur derler.

«Ziyareti Burhan dede :

Cisir başındadır. Yüzlerce ke-rematı zuhur etmiş ulu pirdir. Bu sırada Sultan Bayazid Velinin hayratından vacibüsseyir memdu-hu âlem 19 göz bir cisri azimdir ki her bir kemeri kavsi kuzah ve kehkeşanı semdan nişan verir. Böyle divanece cereyan eden bir nehre üstadı mimar sıratı müsta-kim inşa etmiştir. Anadolu diya-rında misli yoktur. Bu şehirde bir gün oturup ertesi gün gûsü rihlet-ler çalınarak cisri canibi garbe geçip dağ ve bağ içinden içeriye giderek dağların mahut ve muha-taralı yerlerinden (Direklibel) na-mında dar bir sengiztan geçtik. Burası can pazarı bir yerdir ki bir adam kayalar üzre çıkıp bir taş yuvarlarsa bin adamı helâk eder. Kuş uçmaz mel'un bir bo-ğazdır ki Rum, Arap, Acemde

(Direklibel) namiyle şeherei afaktır. (Direklibel) denmeye sebep oldur ki kayalarının atları gûhü bisütun gibi boştur. Münhedim olupta tariki âmi seddetmesin de-yu nice sahibi hayratlar mezkûr kayaların altlarına azim çam ve ardıç direkleri dayamışlar. Buun için (Direklibel) derler.»

Bu tarihlerde Çorum bir sancak olarak Sivas'a bağlı idi. Bu meyanda Bozok ve Amasyada bir sancak olup onlar da Sivas paşa sancağına bağlı idiler.

Evliya çelebi Sivas eyaletinin yedi sancak olduğunu söyledikten sonra da isimlerini şöylece yazıyor. (4)

«Şehri Sivas paşa sancağıdır. Sancakları bunlardır :

Divriği, Çorum, Keskin, Amasya, Bozok, Tokat, Zile, Canik, Arapkir, badehu Zile valide hassı olmuştur.»

Bu devirde Sivas beyler beyinin Has mikdarı (900,000) akça idi. Beylerbeyinin has mikdarı başka başka idi. (5)

[4] E. Ç. S. 179 C. 1.

[5] E. Ç. C. 1. S. 176.

Sivas eyaletinin sancak has-ları da şunlar idi. (6)

Amasya Mirlivasının Hassı :	300000
Çorum	» » 300000
Bozok	» » 217750
Divriği	» » 250360
Canik	» » 207224
Arapkir	» » 210000

Eyaletin timar ve ziametleri hakkında şu malûmatı verir. (7)

«Sivas eyaletinin timar ve ziameti şunlardır : 3133 kılınçtır. 900 zü ziamet, madası tezkere-li timardır. Erbabı ziamet ve timarları kanun üzre cebeluleri ile 900 asker olur. Hasılları senevî 130000 kerre 187327 akça olur. Livayı Sivas, livayı Amasya ve livayı Çorum ve livayı divriği ve livayı Canik ve livayı Arapkir. Bu livaların timar ve ziametleri cümle beraber tanır olunmuştur. Ziyade ve noksan yoktur. Livayı-Sivas ve ziametleri bu minval üzeredir.

Evliya çelebi sancak beylerinin kanunlarını beyan ederken Süleyman han kanunu üzre evvelâ bir sancak beyinin 200000 akça ile bey olduğunu, muharebelerde

[6] E. Ç. C. 1. S. 191.

[7] E. Ç. C. 1. S. 198.

hizmeti mesbuk olursa istihkakına göre binde yüz akça ziyade verildiğini terakki ettikçe mirimiran olduğunu atebeyi ulyada olan ağalara sancak verildikte 200000 akçadan fazla verildiğini, her seferde sancak beylerinin her beş binde bir cebelu hesabıyla asker verdiğini 200000 akça ile sancak tasarruf edenin 40 cebelu ile, 500000 akça ile tasarruf edenin 100 cebelu ile sefere iştirak ettiğini yazıyor. (8)

Çorumun cebelulerini de bunlara göre hesap etmek mümkündür.

1057 yılı zilkadesinin 18 inci günü Evliya çelebi Erzurumdan İstanbula dönerken Çoruma uğramıştır. Direklibelden Osmancık yolu ile gitmek istemişlersede fazla miktarda, bir gecede beş karış kar yağdığından geçemiyerek Gümüşe gelmişler ve burada üç gün kaldıktan sonra Dankaza yolu ile Kırkdilime büyük müşkülle (Büyük bardakçı), Kırkdilim (9) yolu ile Çoruma gelebilmişlerdir.

Evliya çelebi Çorumu şöylece tavsif etmektedir :

[8] E. Ç. C. 1. S. 188.

[9] E. Ç. S. 406. C. 2. (200) evli müslim köydür diyor.

«Evsafı kaleyi Çorum (10)» Selçukilerden Kılıçaslan şah binasıdır derler. Amma havası latif olduğundan Kılıçaslan şah oğlu Yakup Mirzayı ve yüzlerce sair çorlu hastaları bu şehre gönderip ifakatyap ettirdiği için adına Çorum denmiştir. Amma âyanı vilâyet (Cevri Rum) dan galat ve muhafettir derler. Sonra Danişmendilerin eline düşmüştür. Oradan Yıldırım hana geçmiştir. Sivas eyaletinde sancak beyi tahıdır. Beyinin hassı 300000 akça olub 19 ziamet 310 timarı var. Alabeyi çeri başısı 150 akçalık kazadır. Gazisine senevi 5 kese hasıl olur. Şeyhulislami nakibül eşrafi âyan ve eşrafı kale dizdarı ve neferat, kaban emini müktesibi şehir nahibi, şehir subaşı vardı.

Sipah kethudâ yeri beyine muadil fer sahibi hâkimdir. Zira Çorum sancağında askerî tayfası gayet çoktur. Eşkıya ve zorba yeridir. (11) Hatta bizim paşayı

[10] E. Ç. C. 2. S. 407.

[11] Evliya çelebi bu sözü mücerred söylemektedir. Bu fikri teyid ve tesbit edecek hadiseleri de kaydetmiş olsaydı, bitaraflık göstermiş olurdu. Bu sözden bir sahife sonra sekban ve sarıcaların Merzifondan beri yapmakta oldukları Haccac Mezalimin tekrarladıklarını da yazdığına göre

bu şehre kondurmak istemediler. Araya Muslihin girip muhakemeyi şeri dahi yaftalar verdi. Cümle şehir hanelerinde üç gün meksetmek ferman olundu. Şehir 42 mahalle ve 42 mihrapdır. 4300 bağlı bahçeli evleri vardır. Amma Sultan Alâeddin camiini Süleyman han imar etmiştir. Çarşı içinde mimar Sinan ağa kârı olup cemaati çoktur. Tahıl pazarı camii, Beycamî, Defterdar camî, Medrese camî, Ağa camii meşhurlarıdır. Fakat Murad han camiinden mükellefi yoktur. Hamamlarından yeni hamam gayet latiftir. Tokatta Ali paşa hamamına vakıf ve hayrattır. Ulama paşa hamamı, Beyler çelebi hamamı meşhurlarıdır. Kırk kadar saray hamamları vardır. 7 yerde darütedrisi varsa da Murat han Gazi medresesi mamur ve meşhurdur. 11 mektebi sübyanı, 7 hanı vardır. 18 yerde abı hayat suyu, çeşmeleri vardır. Bir konak yerde Süleyman han su getirip bu şehre sebil etmiştir.

eşkıyalık ve zorbalığın kimlerde olduğuna anlamak kolayca mümkün olabilir. Evliya çelebi bu askerin Kurdderesi köyünde yaptığı eşkıyalık karşısında "Allah bir gün bu askere daha nasıl belâlar gönderecek; diye endişeye daldığını,, unutmış gibi görünüyor.

Üç adet tekkesi, 300 dükkânı olup her türlü esnaf mevcuttur. Erbabı maarifi, nükteşinas çelebileri, ulema ve suleha ve meşayihî yârândan gayribüddiyar adamları salâhı hali ile maruf mümin ve müvahhid kimseleri çoktur. Abıhavasının letafetinden halkının rengi ruları humret üzre olup orta boylu cesim adamları olur. Güzel-leri de çoktur. Halkı ekseriya çuua geyerler. Kadınları beyaz izar bürünürler. Şitası şiddetli olduğu halde bağ ve bahçeleri çoktur. Şehrin kible tarafında celâlî ve cemalî şerrinden emin olmak için çar köşe bina bir kaleyi rağnası vardır. Amma küçüktür. Bir kapusu vardır. Dizdarı neferatı, müstevfi cebahanesi, bir kaç hanesi vardır. İslam binasıdır. Bu şehre dahil olduğumuz gün asitaneyi seadet tarafından berber başılıktan çıkma bir kapucu başı gelip kırk kapucusıyla Diyarbekir eyaletini getirdim deyu çav çaldırarak paşaya girem zannetti. Fakat mümkün olmadı, Cümle kapu halkı sekban ve sarıce ile deli gönüllü 300 kadar iç gılmanı hazırbaş olup kapucu gelsin dediklerinde kırk kapucu ile içeri girip berki hazan gibi titremeye başladı.

«Cümle leventler paşayı orta-
ya alıp pürsiliş durdular. Paşa
kelâma ağaz ederek safe geldi-
niz, ne. hizmetine geldiniz bu-
yurdu.

Kapucu başlar — Sultanım
Diyarbekire gideriz dediler.

Paşa, «Hani bize Diyarbekir
eyaleti getirmişsiniz hani emir-
ler» deyince ; kırk kapucu birden
«İşte emir padişahındır» deyu pa-
şanın üzerine hücum edince pa-
şa yerinden ayağını atmadan iç
ağaları kırk kapucuyu kıskıvrak
bağladılar. Hemen paşa bunları
cellâda vermek istedi ise de ayamı
vilâyet rica edip ; Sultanım bun-
lar emir kuldur. Bunun size na-
sihat olduğuna şükranı olarak
kendilerini âf edin, arzı padişahı
var. Cümlesini azat edin dediler.
Ricaları hayyizi kabûlde vaki o-
lub cümlesi azad olundu. Amma
katediliselere gerek idi. Bunlar da
şehir kadısına varıp mirliva Ali
beyi mahkemeye davet ederler.
Nefirâm emirleri ve hadî şerif-
lerini çıkarıp cümle askerini şehir
içinde çevirelim derler. Ayamı vi-
lâyet bu iş bu şehirde olamaz
anlar can ve başa kalmış 10000
ateş kılıncı adamlardır. Bunlara
el kaldırırsak cümle şehri ateşe

verirler. Mal ve manalımız alan
ve talan evlâd ve ayalımız giryan
ve perişan olur. Bu şiddetî şîtada
kande gidelim. Bunların işyan e-
dip dosdoğru Varvara gidecekleri
muhakkaktır diye kapucu başıya
şafî cevaplar verirler. Bu haberi
pürmeserretî şehirliden biri paşa-
ya getirdi. Paşa herife ihsanlar
etti. Paşa kapucular bölük baş-
sını mahkemeye gönderip tiz ka-
pucu başı bu anda atlanıp geldiği
izbine gitsin yoksa yüzünü tulum
yüzüp geldiği yere gönderirim.
Ayrıca bölük başları tayin edüp
hepsini şehirden sürdü. Ertesi gün
bu ahvali pürmelâli yazıp Varvar
Ali kaşaya atlı tatar ile gönderdi.
Andan sonra cümle beldeye in'am
ve ihsanlar edip anlarla müşavere
ettiler. Ayânı vilâyet gördüler ki
bu bir veziri âlişan bir halûku
zişandır. Dediler ki sultanım gafîl
mebaş sakının İstanbul tarafına
gitmeyen Varvar Ali paşayı kol-
layarak gidiniz. Mabeyniniz bir
ve iki konak olsun. Şimdi saatle
geri dönüp lokmacılık edüb Tokat
ve Kazova gibi ganimet yerlerde
seyran ederek keşitü gûzar edin.
İnşallah günden güne cemreler
düşüp havanın kışın şiddetî der-
folur. Bu güne hareket buyurun.

Hakka ki ahsen tedbir idi. Bu Çorum kurbinde Şeyh Elvan çelebi bin âşık paşa ziyaretgâhı vardır. Kendisi Orhan gazi meşayihindendir. Bir çok telifatı vardır. Hulâsai kelâm bu kazada o gün lokmacılık edüb giderken Varvar paşa tarafından tatar geldi. Benim oğlum sakın. Yine asker cem eyleye hemen Nevruz sultanı olup havalar küşade oldukta asitaneye azimet et cenabı şerifinizle yine haberleşip müşerref oluruz demiş. Paşa dahi Engürü caniplerine revan olmağa bezl ve ihtimam edip 11 inci günde yine Çorum sahrasındaki Seydim Sultan tekkesi menziline geldik. Bir asitaneyi azimdir, dervişleri vardır. Paşa cümle iç ağaları ve karakollukçularile bu tekyegâhta konup azim ziyaret etti. Buradan Karakeçili karyesine geldik. Bu da Çorum hakinde 200 haneli etrak köydür. Kızılıрмаğa bir saat kariptir. Bu köyde o gece yine azim kar ve tipi ve boralar olou. Sekban ve Sarıca haşaratı da her kesin ehil ve ayallerini hanelerinden çıkarıp, beşikleri masumlarile kara bırakıp, kapu eşiklerini kazıp Merzifondan beri icra ettikleri Haccac mezalimini tazelediler.

Alessabah buradan da kalktık. Kızılıрмаğın çeşnigir köprüsüne gitmeyüb Karakeçili geçidine gelerek sul tedbir ettiler. Oradan karşı tarafa geçmek murad ettiler. Meğer biaman geçit imiş. Gerçi kar sükûnet buldu amma şiddeti şita o derecede ki atlar zemin üzere durmayub belki hazan gibi tirtir titrerdi. Ne hal ise alay çavuşları askere muhkem tenbih ettiler. İptida paşa otak develeri, mutbah ve dış kiler, ahır ocağı ağırlığı, 21 adet yarar iyi kılavuzlarla bazı atlılar vakti seherde ubûr ettiler. Paşa 200 katar devesi, 100 katar katırı ubûr ettiler. Hakir dahi kendi katarlarımla Allah Allah diyerek güzzer ettim. Cümle ağırlıklar Kurd kasabası sarayına gidiyor. Hakir paşa kethudası Kızılırmak kenarında sayır ağavadların ubûlarına muntazır iken vakti şafiide tahmil olunan paşa katarı ve saire ağavat bargâhları sahile gelip kılavuzlarile nehre girdikte bir tipi, bora, raat ve berk zulmet oldu. İrmak cûşa geldi, katar ve sishane ve sarayı tahmilât nehre yayılıp gelirken Kızılırmak şiddetle hurûşe gelip harman gibi buz pareleri getirmeğe başladı. Meğer

çaşnigir köprüsü kurbinde birkaç günden beri nehir donub set olmuş böylece boşandıkta bu kadar beni adem birbirine karışıp hurda haşât gibi gitmede ve bu halde yine karşı taraftan ağırlıklar nehre girmede, beri tarafta mal sahibi şahpazlar aman ümmeti Muhammed deyu feryad koparmada idi. Paşa dahi bu esnada mehter hane dövdürerek nehre geldi. Kurd kasabası ayânına haber gönderip askerden dahi katır, deve, sishane kurtarana, mal ve melâl halâs edene büyük vaadler etti. Askerin kimi beri tarafta, kimi karşı tarafta divane gibi nehir kenarınca seyirdirlerdi. Nice cüretli yiğitler şinaverlik (yüzücülük) edip denize giren kimi gark olur, kimi de yüzerdi. Deve ve beni âdem katarları birbirine

karışıp bir yandan halâs olanları bir kenara çıkarırlardı. Bazı kürt ve türkmen yiğitleri o şiddeti şitada sovunup şinaverlik ederek nice deve, katır, sishaneyi karşı tarafa geçirdi. Lâkin karşıya çıkanların esvabı beri tarafta kalıp orada kethudalara esvap veren bulunmadığından ekserisi soğuktan donardı. Ancak Kızılırmağa buz pareleri gelmezden evvel geçen ağırlıkları halâs olub nice nice katır, deve, kısırak katarları yüklerle kayboldu. Sadece beni âdemden ikî kişi yok idi. Buradan yine o haşarat ile bardaklı belini geçip Kurd deresi köyüne geldik. İbadullahın ehil ve ayallerini kapudan taşra edip masumlarla beşikleri kar üzre fırlattılar. Bu hadiseden niçe haneler mahv ve münhedim oldu. Üç masum merhum oldu.»

No: 10

Güzeller

Taş dönmü'yor di'neniyor güi zel ler Taş dö'nü'yor
 dö'neniyor güi zel ler kuz lar at lan i'neniyor güi zel ler

kuz lar at lan i'neniyor güi zel ler

No : 10

G U Z E L L E R [1]

1
 Taş dönmüyor dönemiyor güzeller
 Kızlar atlan inemiyor güzeller

2
 Sabah'tan uğradım kıza güzeller
 Boyu servi dala benzer güzeller

3
 Yanında bir gelin vardı güzeller
 Alyanağı ~~hatta~~ benzer güzeller
güle

4
 Gelin güler için için güzeller
 Kız gelinin suçun bulur güzeller

[1] Küre köylü Himmekten notaya alınmıştır.

Colub 6

No: 11 OY OY OY

Notay alan
S. Schlegel

Suya ge der hel ki le ri çat ma lı oy oy

oy ağı rın ca da al tun i le tart ma lı oy oy oy

No: 11

OY OY OY [*] (2)

(1)

Suya gider helkileri çatmalı oy oy oy
Ağrıncada altun ile tartmalı oy oy oy

(3)

Güzel keklik olan havalı uçar oy oy oy
Kanadıu ucu yelegen [1] olur oy oy oy

El görmeden ağ kızıktan öpmeli oy oy oy
Elin öptüğü yarı nitmeli oy oy oy

(4)

Küçükten sevmeli yavrum güzeli oy oy oy
Küsmesini bilmez güleğin olur oy oy oy

[e] Küre köylü Himmetten notaya alınmıştır.

[1] Yelpaze demektir.

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

447

İğdedesin daldasın
Gönül ne havadasın
Kırpık seni yolarım
Yar önüne duldasin

448

İskelede kayıklar
Suda oynar balıklar
Ne böyle sevda gördüm
Ne böyle ayrılıklar

449

İçtiğim acı tütün
Bulmadım ahdi bütün
Bulursam ahdi bütün
Cihan yansın büsbütün

450

İp attım ucu kaldı
Tarakta kücü kaldı
Doya doya sevmedim
Yürekta acı kaldı

451

İnceciktir ipliği
Yarımın gömlekligi
Benim yarım yar sevmiş
Yedi dağın kekligi

452

İp attım ulaş deyi
Dağları dolaş deyi
Bende seni sevdimki
Derdime ilâç deyi

453

İp attım ucu ile
Sarardım acı ile
Yarım bir selâm göndür
Diliğin ucu ile

454

İğne soktum söğüde
Taze oturdum öğüde
Ben bir mendil işliyorum
Kömür gözlü yigide

455

İncecik iğnemisin
Mülayim sürmemisin
Bir acayip kokun var
Çorumda almamısın

456

İncecik iğnesine
Mailim cilvesine
Ben yarime kavuştum
Darısı cümlesine

457

İç bade yudum yudum
Serim yolına kodum
Ölseme kabre girsem
Yine kesmem umudum

458

İlâhi onma yarım
Din iman bulma yarım
Cennetin adını eşit
İçine girme yarım

459

İnce bele mest olam
Yar ile serbest olam
İl yanında küsülü
Tenhalarda dost olam

460

Irmağı geçemiyom
Az doldur icemiyom
Sen benden geçer isen
Ben senden geçemiyom

461

İrmak akup geçiyor
Bendin yıkıp geçiyor
Taşralıya kız vermen
Bırakıpta geçiyor

462

İrmak sıra çay sıra
Taze hıyar masıra
Koyun olsam yayılsam
Yarimin arkasına

463

İrafta altun tarak
Sen davet et biz varak
Ezel diz dizde iken
Şimdi aramız ırak

464

İrmak akar mil eder
Yare tatlı dil gider
Âşık olan insanın
Her günleri yıl geder

465

İraftaki kuşane (1)
Dolanda gel akşama
Ölenecek severim
Fırsat vermem düşmana

466

İrafta altun sini
Severim candan seni
Her tüyüne bin altun
Verseler vermem seni

467

İraftaki siniler
El değdikçe siniler
Kurbetteki yarimin
Kulakları çiniler

468

İraz (2) akar mil ilen
Yarım oynar gül ile
Ellere gönül vermiş
Beni eğler dil ilen

[1] Kuşane Bir nevi ufak teucere.

[2] İraz, Akıcı bir su, dere adıdır.

469

İrafa fincan koydum
İçine mercan koydum
Yarım gelecek deyi
Uğruna bir can koydum

470

İrafta portakalsın
Her sırlar burda kalsın
Kumandan ferman etmiş
Her kes sevdiğini alsın

471

İstambula niyetim
Beni kervana katın
Ben bu dertten ölürsem
Yarden alın diyetim

472

İçkırık tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Vefasız bir yar imiş
Çabuk unuttu beni

473

Kaşlarını eğemem
Hatırına değemem
Kırk yıl yarsız otursam
Üstüne yar sevemem

474

Kaşların mile benzer
Dilin bülbüle benzer
Yarım soluk görmesem
Sanırım yıla benzer

475

Kaşın kara kermi (3) var
Al yanakta termi var
Bu gün ben yarı gördüm
Yüreğimde fermi var

476

Kaşların kalem çarkı (4)
Gözlerin mısır halkı
Kız aşkına düşeli
Unuttum evi barkı

477

Kaşların kalem kalem
Malım yok seni alam
Baban köle tutmazını
Kapunuzda kul olam

478

Kaşların kara imiş
Gözlerin ala imiş
Al sevdanı başımdan
Çekmesi belâ imiş

479

Kaşların ilişiktir (5)
Gül memene düşüktür
Bakışından bilsene
Meylîm sana düşüktür

[3] Ker, rastık. Kadınların kaşlarına sürdükleri bir uvi kara boya.

[4] Kalem çarkı, kaşlarının ince uçlarının kavışması, gevrimi demektir.

[5] Kaşların birbirine yapışık olmasıdır ki çatıkkaş demektir.

Atatürk köşesi :

ATATÜRKKE AĞIT

Dinleyin türkiyenin temeli göçtü
Derunonda derdi olan ağlasun
Aşkıyla bizlere yareler açtı
Ah edüb gözlerim Alkan ağlasun

Cümleliz bir yere toplanın dostlar
İniler Türkiye yürekte pas var
Gazinin aşkına çekelim yaslar
Atatürkün için cihan ağlasun

Bin dokuz yüz otuz sekiz senesi
Yine arttı bu derdimin yaresi
Lokman hekim gelse yoktur çaresi
İstanbul, Edirne, İzmir ağlasun

Derdimi söyleyim dinleyin telden
Bu ölüm Allahtan ne gelir elden
Bunca adam geldi yedi düvelde
Budemçin Japonya, Rusya ağlasun

Türkiyeye göz yumdu perşembe günü
Üldü getti hâlâ vatana yönü
Postun kadim olsun İsmet İnönü
Dostuna rahmet düşmanların ağlasun

Bir domureuk gülü idin Sivasın
Seyrederdin Erzurumun yaylasın
İngiltere, Mısırda, çektiler yasın
Arabistan, Suciye, Acem ağlasun

Cenazene geldi ol Almanya
Atam kan ağlıyor bu gün dünya
Sana can verirdi Adana Konya
Kalbi matem tutan merdan ağlasun

Türkiye üstüne aur gibi doğdun
Bunca savaşlarda düşmanı boğdun
Emsalsiz dünyada menendin yoğdun
Gökte melek yerde insan ağlasun

Âşık Halil ağlamanın zamanı
Bizler göremedik ol âdil kânı
Ankara şehrinde hoplar cıvanı
Kara geyüb cümle âlem ağlasun.

Aşık Haydar köşesi :

AŞIK HAYDAR İSTANBULDAN SAMSUNA

Gelirken Vapur Fırtınaya Tutulduğu Zaman Söylemiştir

Gece gündüz çağırırım mevlâye
Cümlemin rızkını yetiren medet

Her ne ararsan kendi özünde
Hilâf bulunur mu ârif sözünde

Keramet gösterir ol kara daştan
Gözlerim kan ağlar didemde yaştan

Erlər evliyalər yediler geldi
Bizim müşkülümüz onlarda kaldı

Haydarım der ki bakmadan gören
Havanın yüzünde kandilde duran

Gökte bulutları yerde otları
Yeşerdüb kükredüb bitiren medet

Nuhun gemisini derya yüzünde
Yörüdüb menzile götürən medet

Mansuru dârenden Fazlıyı borçtan
Yusefu kuyudan kurtaran medet

Nili mübareke bir kılıç çaldı
Çeküben leşkerin geçiren medet

Yusuf Züleyhanın muradın veren
Onların ömrünü artıran medet.

Cönkler, Derlemeler :

SU YOLCU HAFIZ ELFAZİ (*)

Esrarı mevlâda çok vardır kudret
Zemini asûman ne güzel uymuş

Âsı'ya Cehennem mümine Cennet
Bevvablığa rıdvan ne güzel uymuş

Hulleyle İdris Cennete tûba
Ervaha anasır âdeme dünya

Süleymane hatem Musaya asâ
Muhammede kur'an ne güzel uymuş

Kur'ana kıraat ilme riayet
Hattata kitabet vağza nasihat

İmama cemaat islâma taat
Müezzine âzân ne güzel uymuş

Eflâtuna hikmet Lokmana çare
Kaleme mürekep vakfa icare

Âyete musannıf derse ibare
Müfessire beyan ne güzel uymuş

Tarikate salik salike tekke
Fukaraya vusla vuslaya sikke

Arafata huccac tavafa Mekte
Çöle Arabistan ne güzel uymuş

[*] Bu uzun destan serlevhasından anlaşıldığına göre (Su yolucu hafız Elfazî) isminde bir şairindir. (Elfazînin) nereli olduğunu henüz öğrenemedik. Âşık Ömerin :

Hammama kurna davula zuına
Göllere torna ne güzel uymuş.

şu mısralarla başlayan deyişine bir naziredir. Bu şairin diğer elimize geçen şiirlerini yine bu sütunlarda yazacağız.

Doğruya şehadet hadime hizmet
Davaya şeriat mollaya dikkat

Dervişe icazet şeyhe keramet
Mevleviye devran ne güzel uymuş

Simazene neyzen ikrare çille
Kibare manasıp devlete ülke

Altuna hulâsa gümüşe sikke
Padişaha ihsan ne güzel uymuş

Hanendeye usul sarrafa mehenk
Sefineye derya, deryaya semek

Muallime talim harbiye tüfenk
Zabıtana nişan ne güzel uymuş

Demire kumane ummana harta
Orduya mühendis ormana balta

Nizama kumanda palaska çanta
Atlıya borazan ne güzel uymuş

Mescide minare hutbeye minber
Aliye Zülfikar tahta iskender

Kaleye metris tabye asker
Kumbaraya havan ne güzel uymuş

Topa dökümhane gülle hasmane
Tekneye maçuna sıla tershane

Pazar kapusundan karşı kapana
Cisri Muhammet han ne güzel uymuş

Sarraca nöreken (4) harmana dirgen (1)
Reise pusula gemliye dümen

Yelkene rüzgâr çarmuğa seren
Fırtınaya liman ne güzel uymuş

Zahide endişe âşika arzu
Mahbube istiğna nigâre keysu

Sipahi pazarı civarı çarşu
Ortaya bedestan ne güzel uymuş

Cihada kahraman kılıca keşiş
Kemankeşe nize kemane kiris

Tüccara sermaye hem alış veriş
Mataâ bezirgân ne güzel uymuş

Andelibe feryad güle üftade
Şitaya nevbahar yaza ak sâde

Meygedeye bade badeye sade
Sarhoşa hem isyan ne güzel uymuş

Pervaneye cevlan şema de leman
Şükûfeye emtar eşcare bağban

Arife hikâye meddaha yalan
Şaire imtihan ne güzel uymuş

Ekmekciye kürek camcıya elmas
Sakaya arkalık kırba sünger taş

Berbere ustura sitil (2) taş mikras
Kahveciye fincan ne güzel uymuş

Neccare testere mimare ölçü
Hallaca yay tokmak terziye ütü

Nalbanda santıraç (3) kerpeten törpü
Canbaza küheylan ne güzel uymuş

Taşçıya madara murç (5) kalem pergel
Kurşuncuya mastar (6) kasaba çengel

Çelengere eğe bahçevana bel
Karanfile reyhan ne güzel uymuş

Mücellide cedvel mastara cızkı
Kürekçiye gürgen gürgene ıskı

Köseleye muştaya bıçkı
Sahtiyana oltan (7) ne güzel uymuş

Debbağa palomut deveye havut
Paçaya terbiye pilâva yoğurt

Çorbaya madenus yahniya yoğurt
Zerdeye zağferan ne güzel uymuş

Zırha polat kafesciye miyangir
İnsana feraset hem akıl fikir

Kana neşter doğramacıya izmir
Vücuda istihvan ne güzel uymuş

Sırmakeşe hadde haddeye zehep
Saate pertevsiz zenberek akrep

Tedbire vesile takdire sebep
Akrebe yelkovan ne güzel uymuş

Çokturur Elfazî hüneri zeman
Esnaflı, muhtasar aldım lisane

Beldei islâme âli Osmane
Payı tahte âsitan ne güzel uymuş

[1] Dirgen, harmanda düğün sürerken düşen başakları toplayan iki çatallı yabaya benzer. Odundan bir alettir. Hermanda demet toplayan üç çatallı ağaca da Çorumda (Anadut) derler. Şu atalar sözünde (Dirgen) kullanılmıştır.

"Dirgene dayanmayan harmana gelmez,,

[2] Berberin yüz yıkmak için kullandığı leğen.

[3] Nalbantların tırnak kesmek için kullandıkları alet.

[4] Egerleri gümüşle tezyin için kullandıkları (biz) e benziyen bir iğnedir.

[5] Madara, taşın tıraş edilmesinde kullanılan çekice derler. (Murç) taş düzeltmek için kullanılan sivri uçlu kalem denir.

[6] Düz çizgi çizmek için kullanılan cedvel tahtasına denir. Demirden de yapıları vardır.

[7] Babuç veya ayakkabının yüzünü tersinden köseleye dikişli haline (oltan) derler.

HESAP VERİYORUZ

İhsan Sabuncuoğlu

Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat şubesi, muayyen müddeti hitam bulan komite seçiminin tazelenmesi için evvelden yapılan ilâna binâen 7 Şubat 939 pazartesi günü saat 14,5 da Halkevinin büyük salonunda, Halkevi başkanı Ferdane Bozdoğanın riyasetinde toplandı. İlk defa söz alan İhsan Sabuncuoğlu; Başkanı bulunduğu eski komite namına aşağıda yazılı raporu okudu.

Bu raporun heyeti umumiyece tasvibinden sonra gizli rey ile yeni komite seçimi yapıldı. Süleyman Köstekci ile Ortamektep muallimlerinden Halil Berker taraflarından tasnif edilen ârâ neticesi komitemizin şu suretle seçildiği taayyün etti :

(Maarif Müdürü Neşet Köseoğlu, Noter İhsan Sabuncu oğlu, Umumî Kitapsaray işyarı Eşref Ertekin, Ortamektep muallimlerinden Niyazi Ünsal ve Hastahane eczacısı Rahmi Haboğlu.)

Eski komite namına okunan rapor şudur :

Cumhuriyet Halk partisi öğreneninin 21 inci maddesinin ikinci fıkrası, şûbe komite seçiminin iki yılda bir yapılacağını mutazammın bulunması hasebile buraya toplanan Dil, Tarih, Edebiyat şubesi siz sayın üyelerini selâmlarken müsaadelerinize güvenerek bazı maruzatta bulunmak isterim.

Sayın arkadaşlarım ;

Bundan iki yıl evvel omuzlarımıza yüklediğiniz çok büyük ve çok ağır yükü kaldırmak için katlandığımız savaşları size anlatmak ve söylemek tek kelime ile size hesap vermek için karşınızda bulunuyorum.

Çorumumuzun pek çok olan ihtiyaçlarından birisi ve belki de öyle zannederim ki en mühimmi mükemmel ve mufassal bir Çorum tarihi kitabıdır.

Gerçi 926 senesinde Çorumdaki

Alayda bulunan zabitanın Nazım Tuğrul, Çorum tarih ve coğrafyası isimli bir kitap yazmış isede mahdud sahifelere münhasır kalmış isede ihtiyacı ilk karşılamış bulundukları için kendilerini hürmetle anarız.

Maruf Avrupa tarihçilerinin geçen sene Alaca Hüyük'e gelişleri münasebetile Ulus gazetesinde bir silsile halinde çıkan tarihî makalelerin başlığı Çorumluların ve Çorum severlerin göğüslerini kabartacak mahiyette idi ki (Çorum vilâyeti tarihî hazineler memleketidir) deniyordu. Yalnız bu cümle bile Çorumseverin göksünü kabartmış ve fakat bu kabarıklığı ilk görünüşte bağrında toplamış bir kitabın elimizde bulunmayışı da Çorum için o nisbette sönüklüğü göstermiş bulunnuyordu. Yurdumuz hakkında diğer bir sitayışı de kaydetmek isterim.

Ankara Dil, Tarih, Coğrafya fakültesi profesörlerinden Herbert-lüvis'in (Türkiyede nüfusun yayılışı) mevzulu geçen sene verdiği bir konferansta bile ilimiz gerek tarihen ve gerek iktisaden sitayişle yadedilmiştir.

İşte Çorumumuzun Dil, Ede-

biyat ve bilhassa tarih işleri hakkında yapılacak araştırma ödevi ni üzerine alan heyetimiz 8/7/937 tarihinde hazırladığı şu programla işe başlamıştır.

1 — Çorum tarihine aid tedkiklere devam olunacak.

A — Şimdiye kadar toplanmış ve hazırlanmış olan notlar tedkik edilecek,

B — Çorum tarihini aydınlatacak bilgileri olanlardan istifade edilecek,

C — Tarihî meselelerle hakkımızı ilgilendirmek için konferanslar ve görüşmeler yapmak,

D — Çorumda mevcut tarihî eserler ile vakfiyeler, kitabeler ve bilhassa tarihî binalar üzerinde incelemeler yapmak,

E — Çorum kasabasına mücavir yerlerde tarihî tedkiklerde bulunmak, ezcümle Gerdekkaya, İnalözü, Kuşören ve Karahisar ve diğer bu gibi yerlerde tedkik gezileri yapmak,

F — Çorum ve yaylasında olmuş harpler ve bunlara sahne bulunmuş yerler hakkında malûmat toplamağa çalışmak.

2 — Tedkikler sırasında elde edilen bilgiler heyetçe incelenerek

Çorum gazetesi ile gerek makale ve gerek tefrika suretile neşredilecek ve alâkadarların bu suretle tenkid ve münakaşalarına arz edilmiş olacak.

3 — Çorum tarihi için kıymetli olduğu heyetce kabul edilen vesikalar, notlar ve vakfiyelerin parasız tedariki, mümkün olmazsa bunların mühimlerinin münasip ücretlerle satın alınmasını temin etmek.

Bu programın tatbikına geçildiğinde işaretlemiş olduğumuz vecihle istihlaf ettiğimiz komite mesaisine aid olarak toplanmış ve hazırlanmış zannettiğimiz notlardan aramalarımıza rağmen elimize hiç bir şey geçmemiş ve işe yeniden başlamak zaruretinde kalmış bulunduk.

Çalışmalarımızı ortaya koyabilmek, halkı ilgilendirmek ve alâkadarların münakaşalarını temin edebilmek için evvelâ Çorum gazetesinden istifade etmeyi düşünerek 3/11/937 den itibaren Çorum gazetesinde bazı notların neşrine başlandı. Arz edilen bu programı tatbik ederken tasadüf edilen bazı müşküller sebebiyle aşağıdaki şekilde tadiil ve ıslahına lüzum ve zarureti hasıl oldu.

1 — Çorum tarihine aid tedkiklere devam olunacak,

A — Şimdiye kadar hazırlanmış olan ve elde bulunan notlar tedkik edilecek,

B — Çorum tarihini aydınlatacak bilgileri olanlardan istisna edilecek.

C — Çorumda mevcut tarihî eserler ile vakfiyeler, kitabeler ve bilhassa tarihî binalar üzerinde incelemeler yapmak,

D — Çorum kasabasına yakın yerlerde tarihî tedkik gezileri yapmak,

E — Çorum ve yaylasında vuku bulunmuş büyük, küçük harpler ve bunlara sahne bulunmuş yerler hakkında malûmat toplamaya çalışmak,

F — Muhite aid folklor tedkiklerine ve toplamalarına devam olunacak.

2 Tedkikler sırasında elde edilen bilgiler heyetce incelenerek şimdiye kadar (3) numarası çıkmış olan Çorumlu dergisinde neşredilecek ve alâkadarların bu suretle tenkid ve münakaşalarına arz edilmiş olacak,

—Devamı gelecek sayıda—

Çorum Havadisleri :

Çorum Halkevinin Bir Aylık Çalışması

1 — İki defa köy kâtipleri toplantısı ; Meslekleri hakkında görüşmek üzere,

2 — Dört Halkevi idare heyeti toplantısı ; yapılacak işler hakkında görüşülmüştür,

3 — İki defa evimiz bandosu caz takımı mahfeldeki yapılan aile toplantısına gitmiştir.

4 — Beş defa Çocukesige-me kurumu heyeti evimiz salonunda toplanarak yapılacak işler hakkında görüşmüşlerdir,

5 — Üç defa evimiz salonunda çaylı aile toplantısı yapılmış ve çok iyi bir gece geçirilmiştir.

6 — Bir ; Evimiz Dil, Tarih Edebiyat şubesinin komite seçimi toplantısı,

7 — Bir ; Evimiz Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

8 — İki defa evimiz ar şubesinin komite seçimi toplantısı,

9 — Bir defa evimiz Ar şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

10 — İki defa evimiz Gösterid şubesi komite seçimi toplantısı:

11 — Bir defa Evimiz Gösterid şubesi Başkan seçimi toplantısı,

12 — İki defa evimiz sipor şubesinin komite seçimi toplantısı,

13 — Bir defa evimiz sipor şubesinin Başkan seçimi toplantısı,

14 — İki defa evimiz salonunda Kızılay toplantısı yapılmıştır.

15 — İki defa evimiz Sosyal yardım şubesi komite seçimi toplantısı,

16 — Bir defa evimiz Sosyal yardım şubesi Başkan seçimi toplantısı,

17 — Halkevleri yıldönümü töreni: Bu gün evimiz salonunda Halkevleri yıldönümü münasebetiyle 570 kişi ve Halkevi binası önünde de yüzlerce halk toplanarak merasime iştirak etmişlerdir.

18 — Bir defa kitapsaray ve Yayın şubesi komite seçimi toplantısı,

19 — Bir defa kitapsaray ve Yayın şubesi Başkan seçimi toplantısı,

20 — İki defa Köycülük şubesi komite seçimi toplantısı

21 — Bir defa Köycülük şubesi Başkan seçimi toplantısı,

22 — Bir defa Müze ve Sergi komite seçimi toplantısı,

23 — Bir defa Müze ve Sergi şubesi Başkan seçimi toplantısı,

24 — Bir; Halk dershaneleri ve kurslar şubesi komite seçimi toplantısı,

25 — Bir defa evimiz salonunda kurslar şubesi Başkan seçimi toplantısı,

26 — Bir defa evimiz salonunda Jandarma Bölük komutanı Bay Necdet kızı Bedia ile teğmen Kemalin nişan törenleri yapılmıştır.

27 — Haftada iki saat olmak üzere evimiz müzik öğretmeni Sadi Leblebici tarafından 27 öğrenciye keman dersi verilmektedir,

28 — Evimiz muayene evinde iki zarfında 37 hasta muayene edilmiştir,

29 — Evimiz Almanca dersine devam eden 7 talebeye Ortaokul Yabancıdil öğretmeni Bay Halil Fehmi tarafından muntazaman ders verilmektedir,

30 — Evimiz nazareti altında halk tarafından 100 fakir ilkokul talebesine her gün muntazaman sıcak öğle yemeği verilmektedir.

Halkevi Başkanı
Dr. Ferdane Bozdoğanoglu

MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer.

Bu iki resim Elvançelebi
köyünde bulunan Elvan
çelebi camisinin
iki görünüşü

Elvançelebi camisi ile
beraber avlusuna girer-
ken kapısının sağ tara-
fında görünen tezyinatlı
taş

Elvançelebi
camisi için-
deki oluklu
havuz

Elvan çelebi türbesinin
önünde bulunan ve Kır-
şehir'den Âşık paşa ta-
rafından gönderildiği
rivayet edilen
renkli sütun

Aynı sütunun uzaktan
görünüşü

Çorum - Mecidözü yolu üzerinde Elvançelebi sapağın üzerinde Söğütlü pınar karşısındaki hüyük. (Buradan pek kıymetli seramik mälzemesi toplandı)

Çorumda sıvası 1234 H. de yapılan eski bir evin kapısı ile bir asâ
(Resimde görülen zat Millî kitap-saray memuru Eşref Ertekindir.)

المدعوة صورقون و قوزجوغور و نهرلر القاضى اسكلب المستغنية عن التجديد عن اهاليها و سكانها
 بمجملة هذه المواضع و ربع حصه انبارجى مع اربيق نام قرق سبمدن يدى سبمدن تابع اسكلب و
 نصف الديوان القرية المدعوة بقتى تابع چوروملى و حقوقها و ثوابها و لواحقها و اراضيها
 السفليه و العلويه و الصالحه الزراعت و غيرها الصالحه اشجارها المثمرة و غير المثمرة اشجارها و عبونها الجارية
 و الراكدة و كل داخل حق عنها و خارج عنها متصل بها و منفصل عنها على تناهى الوجوه كلها
 و الاسباب الوقوف و المستلاف و مقابر الساميين و املاك الغير من القبر و المظير و القليل و الكثير
 وفقاً صحيحاً شرعياً و حبساً صريحاً و مجدداً حكماً بشرايط الصحة و الانقاذ عن موجبات
 البطان و الفساد جابر الرضاء بطويعه عارياً عن موافقة ولا يرهين ولا يورث ولا يستبدل ولا يواجر
 ثلث سنين الا من حاجة و ضرورة و من عليها و هو خير الوارثين الابه بسم الله الرحمن الرحيم
 فمن بدله بعد ماسمه فانما ائتمه على الدين ببدلونه ان الله سميع عليم فلما احسن الواقف المذكور
 غلت هذا الموضع وما يحصل منها لابنة الصابية المسمى سعدى بيك دام توفيقه و لا ينأوه بطأ بعد
 بطن و قرناً بعد قرن و ان سفلوا ايها بالماءات تصرفاً لازماً به غير مانع و مدافع و معارض و
 حرم على ازواجه و بناته و اخوانه و اقربائه بطأ به بطن حراماً مطلقاً لا مقيداً و ارال الواقف
 هذه الموضع غير ملكه و سلمه الى مضى زكرك و بناته و ان سفل بصواف استئصال الخافه فما يحصل
 منها تصرف الموقوف عليه الى مصائمه كح تصرف سائر الموقوف عليه فما الاوقف من غير تميز
 اصلى بلا مانع و لا منازع من غير اجبار و اكراه بل بطويع و اخذار فتقبضه المذكور بلا مصارف
 و احصا الواقف المذكور بحجب الكبار و الصغار و الا صايع اطلاق و الدافل اسفله اذا فلق اثنين فصا
 عدداً فى درجة واحدة و الا فالاقرب الاقرب كتر تيب الارث الشرعى فن سمع موافقاً بهذه الشروط
 يتصرف غلته هذه المواضع الى مصالحه لا يشاء و يحار و شرط لوان تقطع من الار الصبية ان
 يكون الموقوفات المذكورات الفقراء و النساكين و اضفا ببلدة فرحصار دمورلو الخروسة و ذكره
 فى هذه الفصل فينده لان يكون التولية لابائه تسلا بعد نسل الا صايع فالاصايع و شرط لوان تقطع
 ابناؤه ان يكون التولية لفقراء الساميين و حرم على اصحاب الديوان الامام فى مصالح اوقف
 الممالك فى مصالح هذه الواقف حسابيه و طاب حق الخدايا تحريراً مطلقاً تصرف الموقوف عليه دام
 توفيقه مقدار ثلث سنين و هما الحاج الياى وابنه المسمى سبمدن فى مجلس الشرع العزيز المظهير
 ببلدة فرحصار دمورلو و تنازعا على هذه اوحكم الحاكم المسجل اتلاه دام علاه بصحنه وقف
 المذكور و الساكين وفقاً صحيحاً شرعياً على شرايط هذا الكتاب ثم مسجل و تعرفه الحاكم المذكور
 بقبضى الموقوف عليه دام توفيقه و تصرف فى يحصل بها هذه المواضع من الغلات كيف يشاء و من
 اراد الشروع فيه فتحصمه الرحمن المستعان يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم و لهم سوء الدار فصا جملة
 ذلك وفقاً صحيحاً مسجلاً و حبساً مطلقاً حكماً على وجه المذكور و انقط المزبور وفقاً محرماً
 بحرمات الله مخنف بحفظ الله فن سعى فى تغيير قواعده اوقصد الى تعريف مامدا و دل او اعان
 عليه لعتنه و ملائكة و ابائه و المؤمنين و تصح والله سائط عليه و يقوم يوم القيمة و الرحمن يوم

يفز المزمون اخيه وابيه الاله واجرا الواقف على الله تعالى فيما قصده لمولاه لحاكم المسجل المذكور
بصحته الوقفية ولزومها حكما لازما متعدي شرعا واشهدا الدول المسلمين حكمه جماعته المسلمين
ومنه الائمة وغيرهم من الحاضرين في غرة المحرم المفلح المشهور في سنة اربع و ستين . سبعمائة .
والصلوات والسلام على نبيه المجتبى والحمد لله على الامام.

شهداء بلدة المدبور

شاهد به ثبوتاً	شاهد به ثبوتاً محمود بن	شاهد به ثبوتاً عبدالرحمن	و حافظ محمد الساكنين
محمد بن عمر الخطيب	ابوبكر المؤذن	الامام بلدة المدبور	بلدة المدبور
شاهد لما فيه السيد	شاهد به كذلك السيد	شاهد به لما فيه السيد	شاهد به ثبوتاً شيخ
حافظ عثمان	احمد القراء بلدة المدبور	عثمان الشح بلدة المدبور	اسحاق ابن سعدى
شاهد بذلك الحاج اويس	شاهد بذلك السيد حسن	شاهد به ثبوتاً السيد	
القراء بلدة المدبور	الشيخ مدبور	محمود الواعظ مدبور	
شاهد به كذلك الحاج سعدى	شاهد به ثبوتاً السيد محمد	شاهد بذلك السيد عبدالله	
بن اسحاق مدبور	الواعظ بلدة المدبور	الشيخ بلدة مدبور	
شاهد بما فيه الشيخ فتح الله	شاهد لما فيه الحاج حسين	شاهد به كذلك السيد عثمان	
الشيخ بلدة مدبور	الواعظ بلدة مدبور	الواعظ بلدة المدبور	
شاهد به لما فيه الشيخ محمد	شاهد به لما فيه السيد صالح	شاهد به ثبوتاً الحاج	
الساكنين بلدة المذكورة	الامام بلدة المذكورة	عبدالرحمن مدبور	
شاهد بذلك الحاج محمد الشيخ بلدة مدبور			

(Eğri sipah) nam eşkıyanın yakalanmasına dair

No : 96

Çorum beyine ve İskilip kadısına hüküm ki :

Haliya İskilip kazasında fesad üzre olan sohtelerin serdari Eğri sipah nam sohte sair yoldaşları ile tutulup hapsolünmüşlariken senki sancak beyisin mezburların akçaları alınıp itlak olunduğu istima olundu. İmdi bu bapda fevkalhad itabe müstehak olmuş şundur. Mezburün ehli fesadı hapisten itlak edenler her kande ise teftiş ve tefahhus edüb ele

getirüb kayid ve bendile gönderesin. Bu hususu sair umura kıyas etn eyüb ihmal ve müساهile göz sebebile mezburlar ele gelmek mümkün olmayan olbapda özrün asla makbul olmayub mazul kılınmağla konulmayub onlara olacak siyaset size olmak mukarrerdir. Ona göre mukayyet hususu mezbure ihmalden hazer eyliyesin.

Beyin kethudasına verildi.

23 S. 984 (1576)

Mühimme 28 sahife 353

Yakalanan eşkı anın Kıbrıs adasına sürgün edilmesine dair

No : 97

Çorum beyi Mahmud beye hüküm ki :

Mektup gönderip bundan akdem lâzimülizale olan eşkıyanın bazı küreğe, bazı Cezirei Kıbrise gönderilmek ferman olundukta livayı mezkûrde vaki olan erbabi timar ve kale erenlerine alub gitmek teklif olundukta teallül ve inad eylediklerin bildirmişsin. İmdi anın gibi bazı eşkıya küreğe ve Cezirei Kıbrise gönderilmesi em-

rolundukta sipahi taifesinden ve kale erenlerinden koşulup gönderilmek emredüb buyurdum ki vardıkta sancağında vaki olan ehli fesad ve şenaalten ve sair eşkıyadan küreğe ve Kıbrise gönderilmek ferman olundukta sipahiden ve hisar erenlerinden kifayet mikdarı adam tayin edüb emrim mucibince bile koşup gönderesin. Olbapda kimesneye taallül ve inad ettirmiyesin.

Fi. 11 C. 982 (1578)

Mühimme 26 sahife 244.

(Domu) kariyesindeki kızılbaşlara dair

No : 98

Çorum beyine ve Çorum ve Osmancık kadılarına hüküm ki :

Senki sancak beyisin mektup gönderip Çorum kazasına tabi Domu nam kariyede (بنك) nam kimesne üzerine kariyei mezburdan ve ahar kariyeden nice kimesneler cemolub kızılbaş tavrı üzre kendü halile avratı ve oğullarıle şürbü hamr ve muaşeret edüb ve nice yerden dahi mezbure nezr ve çırak ve harabati cemolup bu minval üzre envai fiili şeni eyledükte kariyei mezbure sipahilerinden emir ve Mehmed ve gayrileri vermeğin kifayet ahvalin ayanı vilâyetten ve bigaraz müslümanlardan sual olundukta

veçhi meşruh üzre olduğun haber verdikleri bildirdüğün eçilden buyurdum ki vardıkta tehir etmeyüb mezkûru ele getirüb dahi meclisi şeride ahvalin ayanı vilâyetten ve bigaraz kimesnelerden hak üzteftiş edüb göresin hakkında ne veçhile şehadet ederler ise sicledüb sureti sicilli ile arzeyliyesin eğer veçhi meşruh üzre mülâhhid olduğü şerile sabit olursa hapseyleyesin sonra emrim ne veçhile sadır olursa mucibi ile amel edesin.

Hacı Paşa hazretlerinin hizmetlerinde olan Fâzlullah kethudaya verildi.

Fi. 24 H. 985 (1557)

Şehir ve kasaba halkı ile Türklerin silah kullanmamalarına ve silahların toplanmasına dair

No : 99

Çorum beyine hüküm ki :

Tahtı livanda bazı etrakin elinde tüfenk ve alâtı harp olduğü istima olundu. İmdi anın gibi Yeniçeri sip hi taifesinden olmayanların ellerinde bulunan tüfenk alınıp miri için zaptolunmasın emredüb buyurdumki hükmü şerifim vardıkta emrim üzre anın gibi Yeniçeri ve sipahi olmayub şehirlü

ve etrak taifesidden olup tüfenk kullanan kimesnelerden ellerinden tüfenklerin alub miri için zaptedüb ne mikdar tüfenk bulunub ne veçhile alındığın yazıp bildiresin.

Hacı Ahmed paşa hazretlerinin hizmetlerinde olan Fazlullah kethudaya verildi.

Fi. 26 H. 985 (1577)

Mühimme 31 sahife 242

Çorum kalesinde mahpus olan şakilere dair

No : 100

Çorum sancağı beyi ve kadısına hüküm ki :

Mektub gönderip Çorum sancağında yollar ve beller kesüb kat'ı tarik edüb ele getirilüb bilfiil Çorum kalesinde mahpus olan ehli fesadın şerle haklarından gelinüb ve ele girmeyüb etraf ve civarına perakende olan yoldaşların ele getürmek babında hükmü hümayunum talep eyledüğün ecilden buyurdumki hükmü şerifim vardıkta bu bapda gereği gibi mukayyed olup bilfiil kalde mahpus olan haramilerin ahvalleri şerle teftiş olunup veçhi meşruh üzre kıt'ai tarik ve ehli fesad ve şenaat oldukların şerle sabit ve zahir olursa sicilli mahfuza kaydettikten sonra sipahi olanların hapisten çıkarmayub sureti sicil-

lerle mufassal ve meşruh yazub arzyleyüb olmayanlar babında şerle lâzım geleni mahallinde icra ettiresin ve senki sancak beyisin anın gibi mahpus olan müfsidlerin rağbet eden yoldaşların yatak ve duraklarına ve akvam ve akrabalarına ve bilcümle şerle buldurması lâzım olanlara buldurub hüsnü tedarikle ele getürdüb onların dahi veçhi meşruh üzere fesad ve şenaadleri sabit olursa sipahi olanların hapsedüb sureti sicillerile yazub arzeliyesin sipahi olmayanlar babında eğer bilfiil mahpustur ve eğer gayridir şerle lâzım geleni icra ettirüb mahallinde yerine koyasın.

Hacı paşanın kethudası Fazlıya verildi.

25 C. 985 (1577)

Mühimme 31 shife 246

No : 101

Çorum beyi Behram beye hüküm ki :

Hâlâ düstur ekrem vezir Osman paşa Anadolu canibine sefer emrolunup ankarip çıkup teveccüh etmek üzere olmağın müteahhid olduğun malın tahsiline mucid olub seferi hümayun için müşarünileyhe varınca ihzar etmek emredüb buyurdum ki varıcak asla tehir tevakkuf ve ihmâl ve müsahele etmeyüb mal hususuna mukayyid olub müşarünileyhe olcانیplere varıncaya değin küllice hazineye ihzar etmek babında ihtimam eyliyesin. Şöyleki müşarünileyhe oltarafa vardıkta ziyadece akça tedarik edüb getirüb teslim etmiyesin. Sancağın alınmağla konulmayub envai itabıla muatep olursun. Ana göre mukayyed olasın.

Fi. 26 Ramazan 992 (1584)

53 Mühimme 176 S.

No : 102

Çorum beyine ve livayı mezburda olan kadılara hüküm ki

Hâlâ veziri azam Osman paşa (Edamallahü taalâ iclâlehu) seferi

hümayun emrolunub lâkin kış olmakla nefsi Kastamonuda bir kaç gün ikamete niyet olunmağla kendü ile olan miri develerden kırk katar devenin arpa ve samanları tedarik olup beslenmek için tahtı hükûmetinize irsal olunmuştur. Buyurdum ki hasa sarbanlardan Hüseyin sarban vardıkta bu bapta her biriniz bizzat mukayyed olup zikrolunan kırk katar miri develerin lâzım ve mühim olan saman ve arpalarının bulunan yerlerden nerhî ruzî üzere akça ile vaki ve müstevfi tedarik olunub müzayeka çekirtmiyesin. Amma bir veçhile mukayyed olasın ki bu bahane ile akça (سوز) kimesneden nesne aldırmaıup emrû şerifime muhalefet edenleri tetebbu ve tecessüs edüb hafiyen arzeyliyesin ki haklarından geline. Şöyleki siz dahi mukayyet olmayub ihmâl ve müsahele (کوز) göz sebebi ile reayaya zulüm ve teaddi olduğu istima olunursa mansabınız alınmağla gereği gibi hakkınızdan gelinir. Onat veçhile mukavyet olasın.

Fi. 16 Za. 992 (1584)

Mühimme 63 S. 225

No : 103

Çorum ve Osmancık ve Mahmad selâm ve Zile ve Turhal ve Ortapare kadılarına hüküm ki :

Hâlâ veziri azam ile Amasyaya nüzul edecek asakiri mansurem mihmaniçün koyun lâzım olmağın türkman ve kasabat taifesinin pıçağa yarar semiz koyunlarından Çsrum kazasından üçyüz reis koyun ve Zile kazasından yüz reis koyun ve Turhal kazasından ve Osmancık ve Mahmad Selâm kadılarında maan yüz reis koyun ve Turhal kazasından yüz reis koyun ve Ortapare kazasından dört yüz reis koyun ceman bin reis koyun alur eğer dahi lâzım gelirse reaya taifesinden bulunan yerlerden dahi bin reis koyun tedarik ve ihzar eyleyüb kendünüz bizzat koyun sahipleri

veya vekillerile getirüb orduyu hümayunuma teslim eylemeniz emredüp buyurdum ki vardıkta fermanı hümayunum mucibince asla tehir ve tevakkuf etmeyüb tayin olunan mikdarı koyunları zikrolunan taifeyi muaccelen cem ve ihzar eyleyüb asakiri mansurem Amasyaya varub dahil oldukları gibi kendünüz bizzat kimesine itimad etmeyüb koyun sahipleri veya vekillerile berveçhi istical orduyu hümayunuma götürüb teslim eylesiniz ki asakir halkına siai maişet ve koyun sahiplerine sebebi ticaret vaki ola. Husnu mezbur mühimmatı umurdandır. Onat veçhile bizzat mukayyed olub itmal ve müsaheleden ziyade ihtiyat eyliyesin.

Fi Rebiyülevel 993 (1585)

Mühimme 59. S. 33.

Kastamonudan seferihümayuna müteallik yazılan ahkâmı şerifedir

No : 104

Amasyaya varınca olan konaklardır.

Devrekâni ve Göl ve Sorgun ve Daday kadılarına :

(سجاری بوک) evvel konak tayin edilmiştir.

Araç ve mergün kadılarına :

Atabey Gazi ikinci konak tayin edilmiştir.

Boyabad ve Taşköprü ve Göl kadılarına :

Tahtalu nam mahal üçüncü konak tayin edilmiştir.

Saz ve Tosya kadılarına :

Saz kazasına tabi Akseki nam mahal dördüncü konak tayin edilmiştir.

Saz ve Kargu kadılarına :

Saz kazasına tabi Köprülü nam mahal beşinci konak tayin edilmiştir.

Hacı Hamza ve Kargu ve İskilip kadılarına :

Hacı Hamza nam mahal altıncı konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Sakız kazasına tabi Ovacıksuyu nam mahal yedinci konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Çorum kadılarına :

Nefsi Osmancık sekizinci konak tayin olunmuştur.

Osmancık ve Çorum kadılarına :

Osmancık kazasına tabi gügercinlik nam mahal dokuzuncu konak tayin olunmuştur.

Mahmad Selâm ve Gümüş kadılarına :

Mahmad Selâm kazasına tabi Erkud nam mahal onuncu konak tayin olunmuştur.

Amasya ve Merzifon kadılarına :

Amasya kazasına tabi Hacıköy yanında bulak nam mahal onbirinci konak tayin olunmuştur.

Amasya kadısına :

Değil keras (1) nam mahal onikinci konak tayin olunmuştur.

Amasya ve havza kadılarına :

Amasyaya tabi (یوزاکی) nam mahal onüçüncü konak tayin olunmuştur.

Amasya kadısına :

Nefsi Amasya ondördüncü konak tayin olunmuştur.

[1] Gelkiras olacaktır.

Çorumda Tor Çelebi bin İsrailin arapça vakfiyesi tercemesidir.

No : 105

Hamdü bipayan tanrı taalâ hazretlerine olsunki parlak şeriatle âlemi aydınlatan yüksek ayât ile halâl ve haramı bildiren yer yüzünün ulusu Hazreti Muhammed dini islâmı yükselten odur. Bade za usul ve maanisi şerî olan bu hücceti sahiha söyle ihbar ve ilâm eder ki meclisi şeriatî şerifei garra ve mahfeli tarikati hanefiyei zehrada hazır olan güzidei emacid ve ekârim umdei ekâbir ve efahim gayet kerim(TorÇelebi bin merhum Elhac İsrail), Tanrı taalâ kendisini tevfik ve inayetle mümtaz, fehmü dirayetle mükrim kıldığından ve yakinen bildiki her yediğini eritmekte, her geydiğini eskitmekte, sadaka olarak her verdiğini ipka etmektedir. Sadaka ve ihsanların fazileti hakkında muted ravilerin haber verdiği âyet ve hadislerle amel etmek üzere ahrette gözlerin dehşetten yükseklerle dikilip belirdiği gün için kendi işine yarayacak azık, ancak hayrat ve hasenattır. Bu hayratı bakiye arasından ahseni sadakat ve enfaî hayrat olan sadakai cariyeyi ihtiyar etti

Binaenaleyh vakfı mumaileyh şöyle ikrar ve itiraf ettiki mülk ve tasarrufunda ve idaresi altında olan emlakından Çorumlu mülhakatından Tatar nahiyesinde kâin çayköy denilen kariye arazisinden bulunan ve mahallinde şöhretine binaen tahdit ve tahriften müstağni olan çiflik arazisinden dörtte birinin nısıf hissei şayiasını ve (رک) çifliği demekle meşhur olub tahdid tariften müstağni mezraasının tamamını ve mezkûr çay kariyesinde kâin Hamza bey değirmeni demekle meşhur olan değirmenin tamamını ve Ömer bey kariyesinde kâin Kurdoğlu değirmeni diye meşhur olan değirmenin tamamını ve mezkûr Çay kariyesinde (یار) oğlu değirmeni diye meşhur olan değirmenin nısfını ve Çay kariyesinde kâin Ferahsad kethuda diye meşhur ve tahdit ve tariften müstağni olan (. . . .) değirmenin nısfını ve Çorumlu mülhakatından Tatar nahiyesinden Ömer bey kariyesinde kâin tahtani iki evi ve fevkani bir beyti ve bir sofayı ve ahır ve iki anbarı ve ittisalinde ufak bir bağçeyi ve akar su menbanı havi olub cenuben Haydar bin Veli mülkü ve şarkan ve şimalen Haydar bin Veli mezreası ve garben tari-

kiâm ile mahdud olan menzilin tamamını ve Ömer bey kariyesinde kâin Hüseyin bahçesi diye meşhur olub cenuben ve şimalen ve garben tarik ve şarkan çay denilen su mecrasile mahdud bahçenin tamamını ve dökmeçiler çarşısında cenuben Zeyni bin Ahi dükkânı ve şarkan Emirze bin Hasan mülkü ve şimalen Kunduzhan meşcidi vakfı ve garben tarikiâm ile mahudd iki bap dükkânın tamamını ve helvacılar çarşısında kibleten merhum Elhac Mustafanın bina eylediği camii şerifin vakfı ve şarkan elhac Mustafa bin Veli dükkânı ve şimalen tarikiâm ve garben elhac Ali bin Nasuh mülkü ile mahdud iki bap dükkânın tamamını ve Haffaf- lar çarşısında kibleten ve şarkan Bali bin Ahmed mülkü ve şimalen Ebulkasım bin Azak mülkü ve garben tarikiâm ile mahdud olan dükkânın tamamını ve (.) diyarından nefsi Çorumluda süku sultaninde kâin dekâkini mahdudei mavsufeyi ve Osmançık tevabiinden Saruin kariyesinde kâin Bey- bağı diye maruf olub kibleten Süleyman bin Süleyman bağı ve şarkan (. . . .) Fetih bin Ahmed bağı ve garben Veli Hasan bin Lutfullah bağı ile mahdud olan ba- ğın tamamını ve kariyei mezbure- de (.) bağı diye maruf ve kibleten Umur bey bin (ر.ه) ve

şarkan Ali bin Mahmud bağı ile ve garben Eymir bin (ر.ه) bağı ile mahdud olan bağın tamamını ve mezkûr (. . . .) Tor beyi bağı di- ye meşhur olup kibleten Umurbey bin (ر.ه) bağı ve şarkan Ali bin Mahmud bağı ve Şimalen bekâr Ahmed bin (. . . .) bağı ve gar- ben mezkûr Umurbey bağı ile mah- dud olan bağın tamamını ve kari- yei mezburede köy bağı diye ma- ruf ve kibleten bağı diye ve şarkan Ebubekir bağı ve şimalen Ahmed bin Eymir Ali ba- ğı ve garben Cihanşah bağı ile mahdud olan bağın tamamını âm- mei hudud ve taraiki ve kâfee hu- kuk ve meraiiki ve dahil ve hariç her dürlü hakkı ile mahdumu em- cedi olan (.) şemsülmeali Abdullah çelevi bin vakfı mezkû- re ve badehu ebnasına ebnaı ebna- sına ve batnen bade batnin ve neslen bade neslin bunlarda tamamile münkariz olub evlâdı vakıftan bir ferd kalmadık- ta ütekasına badehu ebnaı üteka- sına ve balâda mezkûr tertip üzre ebnaı ütekasına ve bunlar da ta- mamile münkariz olub ebnaı üte- kasından bir ferd kalmadıkta Ço- rum kasabasında sakın ulema ve sulehanın fukarasına vakfı sahihi şerî ve hapsi sahihi meri ile vakıf ve hapsedüb mezkûr vakıf şöyle şart etti ki evkafı mezkûreye sul-

bî oğlu mezkûr Abdullah çelebi
 badehu aslahı ebnası
 mütevellî ola. Yine şarteyledi ki
 evkafı mezkûreden hasıl olan men-
 feat ve gulle iptida evkafı mezkû-
 renin tamirine ve hâlel ve haced
 zuhurunda anın ıslah ve imarına
 sarfoluna. Ve masarifi tamiriyeden
 fazla kalan menafii hasılanın küllisi
 vâkıfı mumaileyhin sulbî oğlu Ab-
 dullah çelebiyedir. Ölürse oğluna
 ve oğlunun oğluna verile. Ve iki
 ve daha ziyade olursa aralarında
 mütesaviyen taksim oluna. Badehu
 bir ölürse zükûr ve ünastan vele-
 dine ve veledi veledine verile . . .
 ve mütevellî dahi
 vâkıfı mumaileyhi vicahen ve şifa-
 hen tasdik ve tesellümü sahihi şeri
 ile tesellüm ettikten sonra vâkıfı
 mumaileyh uslûbû meşruh üzre
 eylediği ikrarı müteakıp mütevellîi
 mezbur mahzarında vakfı meşru-

hundan rücu davasına şüru ile
 vakfı mezburun lâzım
 olduğunu ihticac ederek red, mev-
 kufattan imtina ve her ikisi de tev-
 ki ve imzası balâda muharrer ha-
 kimi mumaileyh terafu ve muracaat
 ettikte hakimi mumaileyh şeraiti
 şeriye ve (. . .) meriye riayet-
 ten sonra vakfı mezkûrun sıhhat
 ve lüzumuna hükmeyletiğinden

İşbu vakıf hicreti nebeviyei
 mustafaviyenin dokuz yüz altmış
 dokuzuncu yılı aylarından cema-
 ziyelevvelinde takrir ve tahrir e-
 dildi.

İşbu vakfiye Evkaf Müdüriyeti
 Umumiyesi canibî âlisinden varid
 olan 8 Mart 928 tarihli emri tah-
 riri üzerine terceme ve takdim
 edildi.

Hüsameddin

Kuyudu vakfiye arabî mütercimi

Amasyada medfun (Şeyh Habibi Ömeri) nin ve (Rukkiye) ve (Bacı) Hatunun müsterek vakfiyeleri suretidir [1]

No : 106

Elhamdülillahi kâşifi zulâmil
zulmi binurişşeriati elmudieti ve
mübeyyinil ahkâmı biledilletişşeri-
yetil aliyeti ve muvazzihil halâli
velharami biayetihil aliyetil bey-
yineti ve mazharil islâmi Muham-
medün seyyidül beriyeti aleyhisse-
lâm fi külli bükretin ve aşiye. Am-
ma badü felemma vefekallahü ta-
alâ erbabülhakku velhakikati ma-
likişşeriati vettarikati şeyhülislam
velmüslimin Şeyh Habip Amri hat-
ta alimehu maekelahül insan fakat
efnee vema lebisehu fakat ebleehu
vema tasaddaka bihi fakat epkahü
fevakafehu ve habesehu ve tasad-
daka tekarrüben ilellahi taalâ vep-
tiğaen limerdatihi ve hereben min
azabil veyli ve taleben lisevabihil
cezil cemial mahüve lehu ve hak-
kuhu ve mülkühu müntakilen iley-
hi min Yakub Çelebi ve Etem Çe-
lebi ve Fatma hatun binti Veli
men evlâdil kotar bilbeyi veşşirai
sahiheyn fi yedihi ve tahte tasar-

rufuhi ilâ hini tasaddukihi hazel-
vakfı ve minhü zalik. Rubulmülki
elkaini fi nahiyeti kotar fi divanı
(كورد) ve hududüha haddülevvel
(Köz ağacı) ve minhü yettasilu ilâ
(Tavşancıl sivrısı) ve minhü yetta-
silü ilâ (Yoğunkavak) ve minhü
yettasilü ilâ (kenarı nehril ahmer
ve şarkan ilâ nehrillezi yecri maü-
hu fişşitai min emamil karyetil
meşhureti bi (Satı yüzü) velâyecri
fissayfi elmeşhuri (Sivas çay) mez-
burun şark taraf mezreayı Sivas
evkafı şeyh Habip garp tarafı mez-
reayı (كورد) evkafı şeyh Habip
garp tarafı mezreayı () ev-
kafı şeyh Habip haliyen yine mez-
reayı mezbur Satı yüzü Beyan ve
Taytak ve Kızılcalı ve (کی مدنی)
ve (Artukşah) ve (Alaçatlu ve (A-
cıkaya) ve (Demir کالی) Abacı ve
(Turgutlu) ve (Kara dibekli) ve
(Bahçalı kuyu) ve (Ala göz) ve di-
ğer (Ala göz) nam kariye ehalileri
ziraat ederler. Divani ve malikâni
her bir sene verirler. Haliya yine

[1] Bu vakfiyenin bir kısmı Türkçe, bir kısmı da Arapçadır. Aslını e'de edemedik. Ev-
velce çıkarılan bu sureti koymayı muvafık bulduk. (Rukkiye) hatun meşhur (Şeyh Yavsinın)
kızı ve (Şeyh Habib) in zevcesidir. Vakfiye içinde adı geçen (Evlâdi Kutara) aid malûmat
müteakıp sahifelerde görülecektir. Bunlar (Çelebi Mehmed) in Timurun davetine icabet etmek
üzre yola çıktığı zaman hücum eden (Kutarı Yahya) beyin sülâlesindendir. Kitabın mukadd-
mesinde bunlara aid izahat bulunacaktır.

ahar kazadan Akçaköy ve Killiak-
 ça köy ve Köçekli ve Samyav-
 ru ve Sarı köy (واو کورلی) ve ötege-
 çeden Hüseyinli ve Kara mürselli
 ve Kulaklı ve Kulan nam karye
 ehalileri izni mütevellî ile eküb ve
 biçüb divanını ve malikânını her
 bir sene verirler. Hududüha haddül
 evvel Kızılyılgun ve minhü yetta-
 silü ilâ (جلوک) burnu ve minhü yet-
 tasilü ilâ (قامشلاغو چقوری) ve minhü
 yettasilü ilâ Yoğun sınır ve min-
 hü yettasilü ilâ Kömür tepesi ve
 minhü yettasilü ilâ Mal ağılı ve
 minhü yettasilü ilâ Angut ini ve
 minhü yettasilü ilâ Toklu kuyusu
 ve minhü yettasilü ilâ Şaplı beleni
 ve minhü yettasilü ilâ Kale tepesi
 ve minhü yettasilü ilâ tarikıhi ve
 minhü yettasilü ilâ Kızılca kemiş
 ve minhü yettasilü ilâ Bağ tepesi
 ve minhü yettasilü ilâ tarikılam
 ve minhü yettasilü ilâ Çırağlı
 ve minhü yettasilü ilâ Kumar yatağı
 ve minhü yettasilü ilâ karyei Balcık
 ve minhü yettasilü ilâ Sülük ve
 minhü yettasilü ilâ (کوجک بلوط)
 ve minhü yettasilü ilâ Killik deresi
 ve minhü yettasilü ilâ (نماز افوا دیه سی)
 ve minhü yettasilü ilâ (چیل بره) tabii
 Kayakuşu burnu ve minhü yettasilü
 ilâ (تلخ) ve minhü yettasilü ilâ Ha-
 run sürüsü ve minhü yettasilü ilâ
 Sınur dere ve minhü yettasilü ilâ
 nehri Acı ve minhü yettasilü ilâ

Orta Alagöz önünde vaki Bozahlat
 ve minhü yettasilü ilâ nehri ahmer
 ve minhü yettasilü ilâ Kaya burnu
 ve minhü yettasilü ilâ Taşlı Geçit,
 ve minhü yettasilü ilâ evkafı Kasım
 bey bu hudud ile mahdud olan mez-
 raadan hasıl olan mahsul ve galle
 60 sehim olduğu takdirce lihamse
 mütevellî ve dahi cümle malikâne
 60 sehim olduğu takdirce 6 seh-
 mini kızı Hatice hatuna hibe edüb
 ve iki sehmini dahi Medinei Mü-
 uevvereye vakfedüb ve dahi 4 seh-
 mini sulbî oğlu Mahmud ve Meh-
 mede vakfedüb bundan sonra eb-
 nasının ve ebnai ebnasına vakfe-
 düb ve dahi 23 sehmini zevcesi
 Rukiye hatuna 90000 akça muka-
 belesinde hibe edüb ve dahi Bacı
 hatuna irs ile intikal eden 60 se-
 himden 6 sehmi hissesini mezreay
 (کوردن) den ve mezreay Sivasdan
 15 sehimden birbuçuk sehmi sulbî
 oğlu Muhiddin Bedreddine vakfe-
 düb bundan sonra ebnasına ve eb-
 nasına vakfedüb sureti defterde
 masturdur. Ve şurutühu hergün bir
 surei mülk kıraat oluna. Ve minhü
 müntakilen ileyhi ankıbeli Hatice
 hatun binti Şeyh Habip malikâne
 60 sehim olduğu takdirce 6 sehmi
 hissesini vakfı camii mektebi alemi
 ulema mevlâna Cafer Çelebi Kadi-
 askeri sabık anadolu ve şurutühu
 ennehu sülüşehu mahaselehu min-
 galletihi ve mahsuluhu liyekünül

iniamül mezkûre ve sülûsan yüksemü beyne selâse nefër alesseviye ve şürutühu şeyh Habip evkafına mütevellî olanlar nazır ola ve dahi malikâne 60 sehim olduğu takdirce 23 sehimî vakfı eczahanan fahrülmuhaddarat Rukiye hatun binti Şeyh Muhiddin elmeşhur biyavısı ve şürutühu Şeyh Habip evkafına mütevellî olanlar nazır ola her sabah surei yasini şeriften sonra tilâvet oluna ve dahi ehli tecvid olanlara ve müdavemet edenlere okutma müdavemet etmeyenlerden ahara vereler. Ve dahi yerine kaymakam tutmaya hasıl olan mahsulde iki buğday ve bir arpa vere toz ve saman katub vermeyeler. Var köyden al demeyeler. Mütevellî mezbur kapusuna götürüb İskilip kilesile beraber verilüb kirası ile ve dahi rubu malikânesini alâ imamil mescidillezi benahü ve enşeehu fi beîdeti İskilip imametî evladına ve evlâdî evlâdına meşruta edüb ve şürutühu ve ala selaseti neferen limenifulemai velfukara ennehu selasetün mingalletihi ve mahsulihî liyekünül imamil mezkûr vessülûsan yuksemü beynesselase neferün alesseviye ve şürutühu vacibün enyakree külle işbun fiyevmilisneyn vel hamsincüzen minel kurânılazim liruhi Resulullahi veptigalen limerdatihi ve hereben min azabihî elvebili ve taleben lisevabihî

cezili cümletiha hüve lehu ve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi minsülaletilmai vettın sultan Bayezid bin sultan Mehmed han bies-tikatittammeti. Elkâmileti fi yedihi ve tahta tasarrufihi ila suduri hazihil vakfı minhü ve zalik cümleti arzın haliyetin küllühü fi medineti İskilip ala hududün erbain minha muttasilün bittarikulami ellezi yettasilü bi yamacılkarani ve minha mülâsıkun bimahallei baka ve minha muttasilen bittarikillezi yettasilü beyne oluklu ve minhü muttasilen Bozca kavağa akan su ve Bozca kavak derbendinden ve (و جبر کو جك) altından mürur eden yol ile mahdud olup tevliyeti aslahı ebnasına ve ebnayı ebnasına batnen bade batnın ve şaratahü min galleti mahsulihî ala imamil mescidillezi enşeehu ve benahü ve şeyyedehu fi iskilibil mezkûr ve dahi cümleti mahüve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi karındaşım Ahi Sıraç min sülaletihil mai vettın Bayazid sultan bin Mehmed han bissadakatil tammeti ve Elkâmileti ve fi yedihi ve tahte tasarrufihi ila suduri hazel vakfı minhü ve zalik cümleti mezraatin kâinin fi karyeti Kazganlı min amali medineti İskilip müstemilatin ala hududün erbain minha muttasilün li Hace pınarı ve minha tarikun amin ve minha binnehrilkebir

ve minha biarzı Hacı Mustafa haliyen diğer Ulunezir çifliğı tevliyeti haliya oğlum Mahmuda vakf edüb bundan sonra ebnasından ehli ilim olanlara her sabah benim ruhum için surei yasin ve mülk okuya sümme ve sümme ilâ ahirizzeman eğer ebnam iki olursa aslah olana ener müsavi olurlarsa musin olana vakfola ener evlâdı münkariz olursa Medinei Münevvere ulemasına vakfola ve tasaddaka tekarrüben ilallahi teâlâ veptigaen limerdatihi ve hereben min azâbil veyli ve taleben lisevabihil cezil cümletü mahüve lehu ve hakkuhu ve mülkühu intikalen ileyhi min sülâletihil mai vettin. Sultan Bayazid bin Mehmed han bissadakatittammeti vel elkâmileti ve fi yedihi ve tahtı tassarrufihi ila suduri hazel vakfi ve zalik cümleti arzın haliyetin kâinin fi karyeti Baka min amali medineti İskilip hududiha malumetün indel çiran alâ imamil mescidillezi enşeehu ve benahü ve şeyyedehu fi İskilibil mezkûr sümme şaratahu hazretül vakıfûl mezbur edamallahü zılalühu ila yevmiddin ledeyişşeriati madame fi kaydil hayatitdünya fesehallahü müdde-teha feiza intikale ila civari rahmetihi yekûnüttevliyeti liaslahi ebnaihi binnisbeti ilâ gayrihi minel ebnail mevcudeyni fi külli ze-

manın sümme liaslahi ebnai ebnaihi sümme ve sümme ve sümme limen yerahü hakimel vakti ehlen littevliyeti ve şaratahü eyzan inkâne ebnahü isneyni ve selâsen evil ekseri en yuğta gallatil mevkufatil mezkûreti liulemaihim sümme li veraihim sümme li ahsenihim hülkan feinnesteva yuksemü fiha beynehüm alessaviye ve şaratahu eyzan en men yeteveffa min ebnaihi ve ebnayi sakidi masefel ennehu kâne ibni vahiden ev eksere yuğta hissâtühülleti kâne tehuzuha fi hali hayatihi ila ebnai zalikelibinilmüteveffa veleşşürekâil müteveffa minel ebnal ve ebnail ebnai sümme ve sümme ve şaratahü eyzan enyukasemel mevkufatil mezkûreti bitarikıl tasaluhu bel yecmau elmüteveli gallatil mevkufatil mezkûreti yuksemü beyne erbabıl hıssası minel ebnai ve ebnail ebnai sümme ve sümme lemma emerel vakıfı alal veçhil mübeyyinil muayyeneti veşşeraatil mufassalatil mezbureti hakemil hakimil müvekkıi alâhü meddalahü zillehu bil vakfil mezbur fiseferişşeri ve elkatel milli bade-ma ruiye şatuttescil menezzeleli velinkâr velisbat ve gayri zalik fima yetevagkafü aleyhil hükmü bilvakfı şean hükmen sahihan şariyyen nafizen katiyen fesaretil kariyetil mevkufeti vakfen sahihan

şeriyen lazimen müebbeden muhalleden bihaysü lâyehillü liahadin mümünün billahi ve melâiketihî ve kütübihî ve rüsûlihî min halîfetin ve sultanin ve vezirin ve melikin ve emirin ve kadiyün ve valiyün ve müftiyün ve müderrisün veli ahadin minennasi katıbatan ve turran fein yüğavyirü hazel vakfı evyübeddiluhü ev yenfadduhu ev yubtuluhu ev yüfsüdühu ev yeteurrazu lehu bi nakzın ev-feshin ev tahrifin ev tasarrafa bitarikın ahar tahalefel şürutül mezkûreti femen şerefai nakzihî ve tahlifihî ve yûramü azmen fi tağyirihî ve tebdilihî ve seâ fi iptalihî ve tatilihî fakat irtekebel haram vestevcebel enam ve ce-ale nefsehu ğarure bisahatihillahi ve ikabihî ve müstehakkan lielimi azabihî ve keyfe yetevesselu zalike müminün ev yetearraza lehu müslümün badema kale Resulullahi sallallahı taalâ aleyhi vesel-lem. (Şibrün minel ardı ye'hüzü-

hülmeri min ahihi bigayrı hakkın tavvakahullahü min sebi arzeyni finari cehennem) ve kalallahü te-alâ (vezzalimine eadde lehüm azaben elîma) femen halefe kitaballahü ve sünnete resulihî ve sea fi iptali vakfı ahihil müslüm fakat bae bigadabın minallahi ve me'-vahü cehenneme ve bi'sel masir femen feale zalik ev gayyere şey-en minhü ev min şeraitihî mü-beyyineti ve mevacibihî müayyenetî fallahü hasibihu ve mücazihi velmüntekımı minhü ve müakıbihî ve alâ hazâ vakaal işhadi vettah-rif esteizübillâh (Yaeyyühellezine amenu ittekullahü velitenzurü nef-sün makaddemet liğadin vette-kullahe innallahe habirün bima tağmelun. Velâ tekûnü kellezine nesullahe feensahüm enfüsehüm ülâikehümül fasikun.) Fi gurreti şehri recebil müreccebi li sene ihda ve semanin ve semane mie 881.

ŞÜHÜ'DÜLHAL

Meylana Muhiddin ibni Musluhiddin, ve Mahmud ağa bin şeyh Musluhiddin, Mevlana Musluhiddin ibni Mustafa, Elhac Ahmed ağa ibni Mehmed ibni Veliyyüddin, ve Elhac Ali ibni elhac Tori, ve Hüseyin çelevi ibni Mustafa ve Ali çelevi bin Veli bin Hüseyin, Veli çelevi bin Mustafa, Ebu Said Hilmi bin Ali ve Mehmed ibni Hasan ve gayrühüm minel hazırin.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 1

15 MART 939

Sayı : 12

HALKEVLERİMİZDE

TARİHİ ARAŞTIRMALAR NASIL YAPILMALIDIR ?

M. FUAD Köprülü

Halkevlerimizin muhtelif faaliyet sahaları arasında tarihî araştırmaların oldukça geniş bir yer tuttuğunu, gerek halkevi dergilerindeki tarihî yazılardan, gerek yine Halkevleri tarafından neşredilen muhtelif kitap ve risalelerden biliyoruz. Milli şuurun kuvvetlenmesi, millî tarihe ve mahallî tarihe ait alâkânın kuvvetlenmesi gayet tabiidir. Türkiyede, eskiden beri, münevver sınıfı arasında tarih kültürü bütünüyle yok değildi; ancak temâmile orta zaman ananelerine bağlı

kalan bu günkü tarih telâkkileriyle ve metotlarıyla taban tabana zıd olan bu eski tarz anlayışın artık değişmesi lâzımdır. Tarih ile böyle eski tarzda alâkalanmış insanlar arasında, eski Arap, Fars, Osmanlı, metinlerini lâıkiyle okuyub anlayanlar, eski kaynakları az çok bilenler mevcuttu. Bu gün tarih araştırmaları yapmak isteyen gençler, eskilerin bu bilgilerinden kâbil olduğu kadar faydalanmalı, eski yazıları okumak ve eski metinleri anlamak hususunda onlar kadar bilgi ve tecrübe sahibi olmağa

çalışmalıdırlar. İşte ancak böyle uzun bir hazırlanma devresinden sonradır ki, ciddi araştırmalara başlamak imkânı hasıl olabilir. Bu gün Halkevleri dergilerinden bir çoğunda sık sık tesadüf ettiğimiz yanlış okunmuş anlaşılmamış eski metinler hazırlıksız yapılan araştırmaların netice vermeyeceğini gösteren acı misallerdir. Ancak böyle ciddi bir filolojik hazırlık devresi geçirdikten sonra tarihin bu günkü çalışma usullerini öğrenmek ve onları tatbik için gayret etmek lâzımdır.

Şimdiye kadar gerek Halkevleri mecmualarında makale şeklinde, gerek ayrı ayrı kitap ve risale tarzında neşrolunan tarihî araştırmaları gözden geçirecek olursak şu neticelere varırız : Dergilerdeki faaliyet ya şer'î mahkeme sicillerinden çıkarılmış bazı vesikaların ya mahallî bazı kitabelerin, yahut tesadüf edilen her hangi yazma eserden çıkarılmış bazı parçaların neşrine münhasır kalmaktadır. Pek nadir bazı istisnaları bir tarafa bırakacak olursak, bu araştırmalardan pek çoğunun usulsüz, bilgisiz yapıldığını, aralarında bazan mevzu itibarile çok mühimleri bulunmakla beraber, ilmi kaidelere uy-

gun bir şekilde yapılmadığı cihetle bunlardan, hiç bir istifade imkânı bulunmadığını teessürle görüyoruz. Bazı tercümelere, yahut öteden beriden toplanmış bazı malûmatın bir araya getirilmesile meydana çıkan compilation mahiyetinde yazılara gelince, bunlar da ekseriyetle çok itinasız yazıldığı cihetle, okuyanları sağlam, esaslı malûmat verecek mahiyette şeyler değildir. Hele umumî mahiyette olarak yazılan bazı mahallî tarihlere gelince, bunların hiç olmazsa yüzde doksani faydasız emeklerden ibarettir : Bunları yazarların çoğu ecnebi dillerdeki mehazlardan istifade edemedikleri cihetle, ellerine geçirebildikleri Türkçe kitaplardan ve kıymetleri çok şüpheli tercümelere edinebildikleri malûmat ile ve ansiklopedilerden çıkarılan basit şeylerle iktifa etmek mecburiyetinde kalıyorlar ; Ch. Texer'nin çok eskimiş kitabı, türkçe tercümesi bulunduğu cihetle, başlıca mehazi teşkil ediyor. Hitit, Yunan, Roma, Bizans devirleri hakkında böylece eski, kıymetsiz eserlerden edinilmiş malûmatı tekrarlayan bu kitaplar, Selçuk ve Osmanlı devirleri hakkında da gayet sathî ve iptidai malûmatı ihtiva ederler.

Nihayet, bazı mimarî abideleri ile bazı kitabelerden sonra, oradan yetişmiş meşhur adamların tercemeli halleri ile bu kitaplar tamamlanır. Tarih usulüne temamilen yabancı ve mevzuları hakkında pek az ve sathî bilgi sahibi kimseler tarafından - bazan oldukça zahmet ve gayret sarfolunarak - vücuda getirilen bu gibi eserler, ilmi bir kıymeti haiz olamayacakları gibi geniş münevverler tabakasını mahallî tarih hakkında aydınlatmak bakımından yani bir vulgarisation eseri olmak itibarıyla da icap eden şartlardan mahrumdurlar. Bütün bu kusurlardan başka, tertip ve baskı itibarıyla, yani basım tekniği bakımından da çok geridirler.

Maddî ve manevî bir çok mahrumiyetler karşısında, sırf memleket sevgisiyle, öğrenmek ve öğretmek maksadıyla bu faydasız zahmetlere katlanan idealist insanların, ve bunları bastırmak için oldukça maddî fedakârlıklara katlanan Halkevleri'nin bu faaliyetini takdirle, hürmetle karşılamamak imkânsızdır. Fakat, usulsüz ve plansız yapıldığı cihetle çok defa faydasız kalan bu mesaiyi muntazam bir plânla, ilmin bu günkü terakkilerine uygun ve metodik bir

şekilde yapmak daha doğru değildir midir? Çalışmak, aramak, her yokluğa rağmen bir varlık göstermek isteyen bu idealist araştırmacıların mesaisini her manasıyla verimli bir şekle sokmak kabil değildir midir? Biz bunun hattâ kolaylıkla kabil olduğuna inananlarız. Ve işte bu satırlar, sırf bu maksatla yazılıyor.

Halkevleri'mizin tarih sahasındaki çalışmaları, umumî olarak düşünersek, mahiyet itibarıyla birbirinden tamamen farklı iki istikamette olmak icap eder :

I. — Millî ve mahallî tarih hakkında, hattâ umumiyetle tarih hakkında mütehassıslar, âlimler tarafından meydana konulmuş hakikatları, vulgarisation ve compilation mahiyetinde yazılarla, tercümelerle, hulâsalarla veya konferanslarla geniş halk kitlesine, münevverlere, gençlere yaymak. Gerek Avrupa'da gerek memleketimizde bu mevzulara ait inişar eden kıymetli ve itimada lâyık eserlerden istifade edilmek suretile bu vazife kolaylıkla ifa olunabilir. Bu hususta dikkat edilecek bir mesele varsa, o da, değersiz, yanlış eserlerle ciddî ilim eserlerinin birbirinden ayırmaktır. Ve bu da o kadar müşkil bir şey değildir.

Halkevlerimiz bu vazifelerini daha ziyade konferanslar tertibi suretile muvaffakiyetle yapabilirler.

İİ. — Halkevlerimiz, bilhassa mahallî tarih hakkında, kendi muhitlerinde yapacakları araştırmalarla yeni yeni bir çok vesikalar elde edilebilir; ve bunları ilmi şartlara uygun olarak neşretmek suretile millî tarihimize büyük hizmetlerde bulunabilirler. Meselâ Anadolu'nun büyük hattâ bazan küçük merkezlerinde elyazmalarından mürekkep umumî kütüphaneler, yahut kolleksiyonlar vardır; bazı eski âilelerde, bazı meraklı kimselerde bir takım yazma kitaplara tesadüf olunur. Bunları tedkik ederek -bu gün Avrupada yazma kitapların tavsifi hususunda riayet edilen muayyen kaidelere göre- tavsif etmek lâzımdır. Ülküde buna aid bir çok makale ve bir iki nümune neşredeceğiz.

Yine bunun gibi, bazı hususî ellerde resmî vesikalara, fermanlara, beratlarla, vakfiyelere tesadüf olunur. Tarih bakımından bazan çok büyük ehemmiyeti olan bu vesikalar da, kabil olursa satın alınarak, kabil olmazsa fotografya ile istinsah olunarak, buna da imkân yoksa, bu çeşit yazıları lâyı-

kıyle okumağa muktedir birisi hattâ bir kaç kişi tarafından kopye ve kontrol edilerek Halkevi şubesi arşivinde muhafaza edilmelidir. Aslı bu suretle muhafaza edilen vesika, neşredilmek istenilirse, bu cins vesikaların neşrinde riayet edilen ilmi usullere temamiyle riayet olunmalıdır. Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Türkiyat Mecmuası gibi bütün Halkevleri kütüphanelerinde bulunması zarurî eserlerde, onlara benzer vesikaların -fermanların, beratların, vakfiyelerin- nasıl neşri icap ettiğini gösterebilecek örneklere tesadüf olunabilir. Ülkünün gelecek sayılarında bu gibi neşriyat için ne gibi metodolojik prensiplere riayet edilmesi lâzım geldiğini vazîh bir şekilde gösteren yazılar bulunacaktır.

Tarih tedkikleri için en mühim menbalardan biri de kitabelerdir. Halkevleri'nin tarih şubeleri, her şeyden evvel, kendi muhitlerindeki kitabelerin estampajlarını almak suretile bir kitabeler arşivi vücuda getirmelidirler. Bunun nasıl yapılabileceğini öğrenmek için merhum Halil Edhem'in Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuasının birinci cildinde Kitabeler nasıl kaydedilir?

adlı küçük makalesinden çok istifade olunabilir. Burada, bu hususta riayet edilecek usuller en amelî bir şekilde gösterilmiştir. Bu usullere riayet şartıyla toplanacak ve neşredilecek kitabeler, Anadolu tarihi tedkikleri için en mühim bir kaynak teşkil edecektir. Şimdiye kadar gerek Avrupa'da gerek memleketimizde neşredilen Anadolu kitabeleri, bilhassa büyük şehir ve kasabalarda mevcut olanlardır. Halbuki bazı eski köylerde, yahut eski mezarlıklarda da pek mühim kitabelere tesadüf olunması ihtimali pek kuvvetlidir.

Bütün bunlardan sonra, mahallî tarih için en mühim vesikalar, şer'î mahkeme sicilleridir. Anadolu'nun her hangi merkezinde bu gibi sicil defterlerine tesadüf edilirse, oranın mahallî tarihini aydınlatacak belli başlı vesikalar mevcut demek olur. Bunların ilmi usullerle yani inanılabilecek bir şekilde tab'ı, tarihî araştırmalar için birinci derecede mühimdir. Maamafih, tesadüfî olarak seçilmiş, yalan yanlış okunmuş, tertip hatalarile yalan yanlış tabolunmuş vesikaların hiç bir işe yarayamayacağını bunun bir gösterişten, lüzumsuz

zahmet ve külfetten ibaret olacağını aslâ unutmamalıdır.

İşte kısaca kaydettiğimiz bu mülâhazalar, Halkevleri'mizdeki tarih komiteleri tarafından tatbik edildiği takdirde, bu husustaki çalışmaların az zamanda millî tarihi aydınlatmak hususunda büyük neticeler vereceği muhakkaktır. Gerçi şimdiye kadar da bir takım Halkevleri'mizin bu hususta faydalı işler gördükleri muhakkaktır: Meselâ İsparta Halkevi'nin çıkardığı «ÜN» Mecmuası, yeni çıkmağa başlayan «ÇORUMLU» dergisi, Bursa Halkevinin ULUDAĞ mecmuası, Konya Halkevinin KONYA dergisi bu sırada sayılabilir. Sonra Balıkesir Halkevinin neşrettiği xvii ve xviii inci yüz yıllarda Balıkesir şehir hayatı ile Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler adlı iki risaleyi, Halkevleri'mizin tarihî neşriyatı arasında en faydalılarından saymak hiç te yanlış değildir. Fakat yukarıdaki mülâhazalarımız kısmen bu dergilerin bazı yazılarına da tatbik olunabilir.

Son bir mülâhaza olarak şunu da ilâve edelim: Bazan mahallî matbaaların kâfi vasıtalarla malik olmaması da, tam mânasile ilmi

neşriyat yapabilmek imkânını ortadan kaldırıyor. Bu gibi yerlerdeki Halkevleri, ilmî mahiyette eserlerini- biraz daha fazla fedakârlığa katlanarak -İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerde bastırmaktan çekinmemelidirler. İlmî faaliyette kemiyet değil sadece keyfiyet aranır ; kıymetsiz on eseri fena bir şekilde bastırmaktan ise,

bir tek ciddi eseri mükemmel bir tarzda ortaya koymak elbette daha doğrudur. Halkevlerimizin, kısa ve umumî bir surette arzettiğimiz bu meseleler hakkındaki düşüncelerini, dileklerini öğrendikten sonra, bunlara ayrı ayrı tekrar temas etmekten ve fikirlerimizi daha etraflı bir şekilde izahtan geri durmayacağız.

“Ülküden,”

Çorum tarihinden bir yaprak :

Çorum Sancakbeyi Karayazıcı

Neşet Köseoglu

Karayazıcıyı anlatmak için Anadolu'da ilk celâli hareketi hakkında biraz malûmat vermek lâzımdır.

(1005 H.) tarihinde üçüncü Murad Eğri kalesinin fethine gitmişti. Sinan paşa kurt bir söz yüzünden (Veziri âzam İbrahim paşa) azledilerek mühür kendine verilmişti. Kalenin fethinin ertesi günü umumî bir yoklama yapılarak 30000 askerin bulunmadığı görüldü. Bunların nerede bulunursa katillerine emirler verdi. paşa çadırında bulunan Yunus ağayı ve sair bir çok asker büyüklerinin boynunu vurdurdu. Hattâ Habeş eyaletinden infisal etmiş Sührap paşaya kadın elbisesi geydirerek teşhir etti. Bu vaziyet karşısında kaçaklar Anadolu'ya dağıldılar. İşte celâli diye yıllarca devletin

başına dert açan hadiseler bu idaresizlik ve zulüm mahsulüdür. (1)

(1008 H.) yılının sonlarına doğru Anadolu askeri Engürüs ve Eflâk'ta muharebelerle meşgul iken (Ruha-Urfa) da sekban bölük başlıklarından (Karayazıcı) demekle maruf Abdülhalim, eski Habeş beylerbeyi olup Anadolu'yu teftiş eden Hüseyin paşaya isyan ettiler, Anadolu'da çok zulüm yapmağa başladılar. Sinan paşa oğlu Mahmud paşa sefere memur edildi. Hüseyin paşa Karayazıcıya iltihak etti. Sinan oğlu kaleyi taz-yika başladı, Karayazıcıya sancak verilmesi şartıyla Hüseyin paşayı teslim etti. (2) Bu muhasarada Karayazıcının kurşunu kalmadığından gümüşleri eritip kurşun

[1] Naima C. 1. S. 165.

[2] „ C. 1. S. 165.

yapmış ve bu da bittikten sonra yukarıki tesviye tarzını kabule mecbur olmuştur. Amasya tarihine göre Urfada Kılıçlı aşireti efradından Alinin oğludur. Bölüğünün yazıcısı olduğundan Karayazıcı namile maruftur. Türk olmaları paşaların hakareti yüzünden isyan etmiştir. Amasya civarında 70000 e yakın askeri vardı, Amasya civarında Ortaköyü saltanat merkezi yaptı, bütün eşkıyanın riyasetini aldı. Amasya müsellimi (Zülfikar) 5000 piyade ve 3000 süvari ile kendisine iltihak etti. Çorum yolunu tuttu. Çorum beyi Murat kendine verilen tevkif emrine rağmen kendini parlak bir surette istikbal etti. Kendine Halim şah unvanını verdi, her tarafa fermanlar ve beratlar gönderildi. Deli Mahmud paşa derhal Osmanlıktan tecerrüd ederek isyan etti.

Sivas beylerbeyi oldu. Babıâli bunu haber alınca Çerkes Mahmud paşayı Sivas'a tayin etti. Bu da isyan etti. Karayazıcı saltanatında şeyhülislâmiği Kayserili eşşeyh Abdürrahim ve vezirliği de Kalenderoğlu Mehmed yapıyordu. Kardeşinin adı da deli Hasan idi. Bundan sonra Karaya-

zıcıya Amasya sancağı verildi. Orada tekrar eski isyanında devam ettiğinden Sinan oğlu tekerrar üzerine gitti. Karayazıcı kaçtı, paşa kış geliğinden Diyarbekire döndü. Baharda tekrar geldi, Sivas beylerbeyi Mahmud paşa tavassutu ve tekeftülü ile kendisine Çorum sancak beyliği verdi. (3) Sinan oğlu da serdarlıktan çıkarıldı. Bu muntaka böylece iltılâl adamlarının eline geçti. (1017 H.) tarihine kadar karışıklık ve b: Türklük davası devam etti. Nihayet kuyucu Murat paşa Başvekil olunca Anadolu'ya çıktı, bu karışıklığı yüzbinlerce Türkün kanı pahasına yatıştırdı.

* *

Karayazıcı Çorum'da da rahat duramadı, aynı propağandaya devam etti. (1009 H.) yılı şevvalin 11 inci günü Halepten mazul Hacı İbrahim paşa celâli üzerine seraser, Bağdat eyaletinden infisal etmiş Hasan paşa da serdar oldu. Kayseri sahrasında yapılan muharebede Hacı paşa Kayseri kalesine güçlükle girebilmeğe muvaffak oldu. Karayazıcı bu harpte

[3] Şeyhülislâm Sünnullahı kardeşi göçmüş Çelebi kadı vastasıile Karayazıcıdan Çorum beyliği için 30000 kuruş almıştır. Naima C. I. S. 800.

(1000) kadar Yenîçeri'yi öldürdü. Bunu duyan Serdar Hasan Paşa (1010 H.) Tarihinde seferin onüçünde (Elbüstan) da (Sepetlu) namındaki yerde (Karayazıcı) ile yaptığı harpte galip gelerek (20000) (Karayazıcı) lıyı öldürdü. Yazıcı (Canik) dağlarına kaçtı. Hasan Paşa ise takip ederek (Tokat) kalesine girdi. (1010 H.) cemaziyelâhvelinde (Karayazıcı) nın Canik dağlarında öldüğü ve ölüsünün Osmanlı eline geçmemesi için her parçasının bir yere gömüldüğü (4) ve yerine kardeşi deli Hasanın geçtiği haberi İstanbula geldi. Bu senenin sonlarında (Deli Hasan) Hasan Paşanın (Diyarbakir) den getirdiği ağırlığını talan etti. Askeri az olan Hasan Paşa (Tokat) kalesine kapandı. Bu sırada Diyarbakir beylerbeyi Hüseyin paşanın celâli tenkiline memur edildiğine dair ferman geldi. Hasan paşa mütessir oldu, gelen kapıcıları koğdu.

Fakat muhasarada olan kale içinden biri paşanın her gün çıkıp oturduğunu haber verdiğinden muhasara edenler tarafından buraya nişan alarak paşayı öldürdüler. Çorum, Amasya da dahil olduğu

halde bu bölgeyi tekrar yağma etmeğe başladılar. (5) ve deli Hasan 1010-1602 sıralarında o kadar kuvvetlenmişti ki Kütahyayı bile muhasara etmişti. Bu sırada hükümet Peşte ve Budinde harplerle meşgul idi. Celâli işine büyük bir kuvvet gönderemiyordu. Erzurum eyaleti köse Sefer paşanın, Sivas eyaleti Alaca otlu demekle anılan Ahmet paşa zorbaları, Karaman eyaleti Deli Hasan, Merzifon, Kastamonu, Çankırı ve bu meyanda Çorum, Osmancık Kara Said ve Taviş elinde idi.

Deli Hasan 1011 - 1603 ramazanında ileride nasıl olsa vaziyetinin müşkülâta uğrayacağını anlayarak yeniçeri ocağından tornacı başı Hüseyin delâletile padişaha muracaat cürümlerinin affı şartıyla Rumeli hududlarında çalışacağını söyledi. Bu talebi kabul edilerek kendine Bosna eyaleti verildi. (6) Şahverdi ile Hasana davul, bayrak ve hilât gönderildi. 400 adamına da bölük başılık verildi. (7) Deli Hasan iltica eden Kırım hanlarından Selâmet,

[5] Naima tarihi C. 1. S. 284.

[6] " " C. 1. S. 312 - 313.

[7] Orada (1014 H.) tarihinde katledildi. Naima C. 1. S. 422.

[4] Karayazıcı'nın kethüdası Şahverdi'den nakledildi. Naima tarihi C. 1. S. 283

Şahin ve Mehmed - giraylar da affedildiler. Dahalet etmeyen Karakuş ve Toril Halil üzerine de Anadolu beyler beyi Nuh paşa (1012 H.) yılında Nasuh paşa serdar tayin edildi. (1013 H.) de Karayazıcı arkadaşlarından Karakuş Ahmede de Çıldır Beylerbeyliği tevcih edilmiştir. Geri kalan Kalenderoğlu Mehmed, Kara Sait, Toril Halil (1013 H.) de de her yerde zulümler yapmakta devam ediyorlardı, mütemadiyen İstanbul'a feryadnameler geliyordu. Çorum, Tokat, Sivas havalisini tahrip ediyorlardı. (1014) de Nasuh paşa ordusu ile Toril Halil - Uzun Halil ordusu Bolvadin köprüsünde karşılaştılar. Nasuh paşa mağlup olarak kaçtı, Kütahyaya geldi, orada Ali paşa sebep oldu diye onu idam etti. Bunun üzerine padişah sefere çıktı, fakat aldanaarak Bursadan döndü. Bu sırada (1015 H.) de Kalenderoğlu Aydın, Saruhan taraflarına kadar hulûl etti. Anadolu Beylerbeyi Hüseyin paşayı Nif (M. K. paşa) de mağlup etti. (1016 H.) yılında Kuyucu Murad paşa sadrazam oldu. Anadolu'yu bu anarşiden kurtarmak için gerekli tedbirleri aldı. Ve askeri ile Üsküdarı geçerek Ana-

dolu içlerine daldı. (1013 H.) de Çorumda Sancakbeyi Mehmed bey idi. Kara Said ile yapılan muharebelerde Mehmed bey şehid oldu. (8) Amasyada eşkiya namına saltanat ilân eden Yıldızlı İbrahim bey diğer eşkiya reislerine de kafa tutuyordu. Bunun üzerine eşkiyalar arasında fesad çıktı, üç kısma ayrıldılar. Biri Sinop kethudası Murad çavuş oğlu Ali ağa idi. İbrahim bey idam edildi. Ali ağaya da Çorum Sancak beyliği verildi. Kuyucu Murat paşa Çoruma geldiği zaman Ali ağa sancak beyi idi. Ali bey çok zalim bir adamdı, civar vilâyetlerde her kesin evini basıp erzak ve eşyasını yağma ederdi. Sivas Beylerbeyine hitaben yazılan 11 Muharrem 1017 tarihli şu ferman şayanı dikkattir.

“Rum Beylerbeyine ve eyaleti mezburede vaki olan kadılarına hüküm ki :

Kastamonu ve Kangırı sancaklarında nazırı emval olan Memi çavuş dergâhı muallâma mektup gönderip vilâyeti mezbureye birkaç senedir Celâî eşkiyası zuhur edüb ehalî vilâyete ve âyende ve revende ve tüccar ve

[8] Amasya tarihi C. 3. S. 364.

zürraa envaı zulüm ve teaddileri hadden birun olduğundan gayri İskilip ehalisinden Kemerli Ali ve pîri ve Hacı nam bölükbaşı kendularına tabi eşkıya ile gâh zorba sahibi sancakbeyleri ve binefsihi kendular gezüb eyaleti mezbure ahalsinin emval ve erzaklarını nehbü garet ve davarlarını dahi sürüb vilâyetlerine alıp gidüb daima hareket ve tuğyan üzre olup bu defa dahi Çorum Sancakbeyi olan kudvetülümera Ali dame izzünu gelüb ahali vilâyetin evlerin basub emval ve erzaklarını yağma ve talan edüb bu ane değın ahalii vilâyete eyle-

dikleri zulüm ve teaddileri günden güne müşted olmağla her biri yalnız oldukları kasaba ve nevahi ve kurada ahvallerin yerlu yerinden hak üzre teftiş ve tefahhüs olunup şerile haklarından gelinmesini arzetmeğın buyurdumki.....

1017 yılının cemaziyelevvelinde Kuyucu Murad paşa Çoruma geldi. Burada kaldığı müddet zarfında Çorum beyi Ali bey ile İskilip eşkıyasını imha etti. Çorum bunların tasallutundan kurtuldu. Bu suretle bütün Anadolu da da Murat paşa anarşiyi izale ederek umumî bir inzibat tesis etmiş oldu.

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Bu makalemizle Çorum'un 16-
ıncı asır ahvaline aid olmak üzere
beş vesika daha neşrediyoruz.

Bu vesikalardan biri Osman-
cık kadısına Mehmed paşa ima-
reti için yazılan bir hükümdür ki
987/1579 tarihlidir. Tarihleri divan
usulünce kullanılan ihtisar edilmiş
şekillerinden «Z» harfi zilhicce
ayını gösterdiğine göre bu vesika
zilhicce ayının 7 inci günü yazıl-
mıştır.

Musa halife isminde bir adam
İstanbul'a kadar gelerek meşhur
Mehmed paşanın Osmancıkta bu-
lunan evkafına aid yolsuzluklar-
dan devrin hükûmetine şikâyet-
lerde bulunduğunu görüyoruz. Bu
evkafın nazaretini yapan ve vesi-
kaya nazaran Mehmed paşanın
evlâdından olan İslamın kendisine
vekil yani kaymakam nasbettiği
Dedebalı isminde bir ademin vakfa
aid malları ve varidatı sui istimal
ettiğini görüyoruz. Dedebalının her
halde dürüst bir adam olmadığı

anlaşıyor. Atalarımızın üzel ve
içtimaî gayelerle tesis etmiş ol-
dukları vakıfların zamanile mü-
tevelliler elinde yani bir vakfın
idaresine memur ve evkaf idare-
sinin de kabulile sarfiyata mezu-
n olanlar tarafından çok zaman bu
suretle heder edildiklerini görü-
yoruz. Hüküm bu yolsuzlukların
önüne geçilmesini emretmekte-
dir. (1)

[1] Koca Mehmed paşa : Osmanlı ta-
rihlerinin kendisinden hemen hiç bahset-
medikleri bir şahıstır. Tarihi Osmanî
Encümeni Mecmuasının (7. S. 430 ve 117)
sahifelerinde Amasya müvearihi Hüseyin
Hüsameddin bu zat hakkında malûmat
vermiş olmakla beraber yine bu izahatı
noksan buluyoruz. Bu zat hakkındaki tarihî
malûmat ancak Neşet Köseoğlu'nun "Ço-
rumlu" dergisindeki yazıları ile temamlaya-
bileceğiz. Hüseyin Hüsameddin'e göre Koca
Mehmed paşa Atalludur. Halbuki vesika-
lara nazaran bu cemaat Atallu değil İnâl-
ludur. Türkmen beylerinden Hamza bey
zade Danişmend Hıdır çelebi oğludur. Pe-
deri ulemddan olup Osmancıkta medfun
ve kendisi Danişmend oğlu diye meşhurdur.

İkinci vesika ise yine Osman-cıktaki Mehmed paşa evkafına bir hükümdür ve 10 zilhicce 987/1579 tarihli dir.

Hükümden anladığınıza göre bu tarihlerde Osmaniçta vukua gelen bir yangında Mehmed paşa evkafından büyük bir hanla otuz dükkân yanmıştır.

Amasyalı Kutlu bey zade Kutlu paşaya damat olmuştur. 818 tarihinde Anadolu Beyler beyisi olmuştur. İkinci Muradın saltanatı zamanında Bursaya naklederek orada ikamete başlamıştır. Koca Mehmed paşa 883 de sadrazam olmuştur. Elde bulunan iki vakfiyesine nazaran zamanı sadaretinde Osmaniç kasabası zahirinde kaya dibindeki bahçesinde yani kasabanın şark cihetindeki Mukbil ağa mahallesinde ufak ve zarif bir camii şerif ve önünde bir zaviye ve Bursa şehrinde iki latif hamam bina ettirmiştir. Mumaileyhin sadareti kaç yıl devam etti bilmiyoruz. Kendisi Osmaniçta camii bahçesinde medfundur. Vefatı tarihi 943 dir. Halilesi (yüzü Kutlu hatun binti Kutlu paşadır, oğlu Mahmud çelebidir.

Bundan başka Yörgüç paşa zade Hıdır beyin mahdumu bir Mehmed paşa daha vardır ki Fatih Sultan Mehmed devri ricahındadır. Sicilli Osmaninin cilt 4. s. 106. Hersek zade Ahmed paşanın müsamahasile Mısırlılara esir düştü. Ve sonra ikinci Bayazidin oğlu şehzade Ahmed'e hala oldu. 904 tarihinde vefat etti. Bu zat hakkında Âşık paşa tarihinde de malûmat vardır. Çorumlunun birinci sayısında bu mevzu aid yazı vardır.

Bunların tekrar yapılması için keşiflerde bulunulmuştur. Han yamadan evvelki vaziyetine göre 30 zirağ uzunlukta ve 18 zirağ enlilindedir. (2)

Bu hanın tekrar yeniden inşası on iki bin akçaya dükkânlardan beherinin yapılması da altışar yüz akçaya çıkacağı hesap edilmiştir. ve bunların yapılması hükûmeti merkeziyeden rica edilmiştir. Fakat evvel emirde evvelâ vakıf mütevellisinin hesabının kontrol edilmesi ve ondan sonra inşaata başlanması emredilmektedir. Bu hüküm bize 16 ıncı asırda bir kaza merkezinde vasat derecede bir hanla alelâde bir dükkânın kaç akçaya çıkabileceğini göstermesi itibarilede dikkate şayandır.

17 inci asrın sonlarına kadar devletin para ölçüsü akça idi. İlk zamanlarda üç akça 90 ayarında bir dirhem gümüşe muadildi. Zaman geçtikçe akçanın hem ayarı hem vezni bozuldu. Kuruş bir nevi sikke olup evvelâ 40 akça iken

[2] Zirağ : Eskiden kullanılan bir nevi uzunluk ölçüsü. İnsanın dirseğinden ortaparmağı ucuna kadar olan uzunluk ziraı mimarı 8/75 santim uzunluktadır. Arşun ise 68 santimdir. Hükümden yazılmakta olan ziraı Benna tabirinden maksat mimarı ziraıdır.

sonra 80 akçaya fırlamıştır. Yani bu günki paramızla bir akçanın vasatı olarak onbeş kuruş olduğu ve bu paranın her halde o devre nazaran zamanımızdaki, hatta üç misli iş göreceği muhakkaktı.

Hükümde han ve dükkânların sağlam yapılması ayrıca israftan hazer edilmesi ve tamirata sarf edilen paranın müfredatını havi bir defterin gönderilmesi de tasarih edilmektedir.

Üçüncü vesika Çorum ve Göl kadılarına yazılmış bir hüküm olup 992/1584 tarihlidir.

Ve Ahmed Turak, Turhan dede, Vehhap ve Adilcan isimindeki kızılbaşların hareketlerine aittir. Bunların kızılbaşlığı anlaşıldığı takdirde haklarında takibat yapılması emredilmektedir. Mezhep mücadelesi Osmanlı imperatorluğu ile İran arasında asırlarca devam etmiştir. O zaman Anadolu'da bilhassa 15 inci ve 16 ıncı asırlarda kızılbaş hareketi çok genişlemiştir. Neşrettiğimiz bir çok vesikalar bunu isbat etmektedir. Osmanlı imperatorluğunu idare eden otoriteler hemen her zaman kızılbaşlara ve kızılbaşlığa karşı amansız bir şekilde hareket etmişlerdir.

Dördüncü vesika ise Şehsüvar isminde bir naibin yani kadı vekilinin hareketine ve bu memuriyetten uzaklaştırılmasına dair olup 991/1583 tarihlidir. Bu vesika nihayet mahallî bir hususiyeti haizdir.

Beşinci vesika ise İnallu ve Ortapare kazasında bulunan cemaatlerden alınan vergilere dair çok dikkate şayan bir hükümdür. Osmanlı malî teşkilâtının hususiyetlerini göstermesi itibarile bu vesika malî tarihimiz bakımından çok kıymetlidir. Ortapare kazasının Haslarından yani haslatı yüz bin akçadan ziyade olan dirlikleri (3) varidatı her yıl maliye memurları tarafından Nisan ayı iptidasında toplanırdı. Parayı toplayanlara emin ve âmil adı verilirdi. Fakat paralar toplanırken pek çok yolsuzluklar yapılır, halk ezilirdi. İşte Ortapare kazasında oturan Çağan ve (جاورجی) cemaatleri bu yolsuzluklardan çok bizar olmuş olacaklar ki mahallî mec-

[3] Dirlik : Geçinmek ve maişete me-dar olmak üzere devlet tarafından verilen gündelik her nevi ulufeye yani maaşa has zeamet ve timare de padişah dirliği adı verilirdi. Haslar padişaha mahsus olduğu gibi vezirlere, beylerbeyine ve mirliyalara, sancak beylerine de tahsis edilirdi.

lisi şera gelüp şikâyetle bulunmuşlardır. Emin olan Yahşi beyin tahsildarı ve kabzı malı yani mallarını toplayan memur Katırcı oğlu Maden vilâyet defterine muhalif olarak her adamdan kara vergisi olarak on üç akça yerine yirmi dört akça almiya kalkışm.ş bunu da tartmak suretile (çünkü bazı akçaların tartısı noksandır) almak istemiştir. Bundan başka koyunlardan da fazla vergi almak istemişlerdir. Vilâyet defterinde yani bir vilâyetin senelik nüfus hasılat vergilerinin cins ve mikdarını gösteren ve İstanbulda padişah tarafından tasdik edilerek kanun hükmünü alan defterde yazılı vergi mikdarından fazla alınan vergilerden halk şikâyet edince bunlar kadıların riyaseti altında bir heyet tarafından tedkik edilirdi. Bu vesikada bir çok vergi isimleri geçmektedir. Bunlardan birisi resmi kare dediğimiz resimdir ki bunun kati olarak nasıl bir vergi olduğunu bilememekle beraber bunun Bennak resmi olduğunu yani bir nevi arazi vergisi olduğunu zan ediyoruz. Bu kelimenin farsî veya ıslav dilinden alındığını söylerler. Adedi ânam ise bildiğimiz sayım vergi-

sidir. Hükümde geçen resmi cevha Bostan resmi veya arpa resmi olduğunu tahmin ediyoruz. Cevh tabiri arapçada kavun, karpuz manasına geldiği gibi cev sözü farside arpa manasına gelmektedir. Bu vergilerin hakikî medlullarını ancak Çorumun bu yıllara aid defteri hakanilerle mevkufat defterlerini yani vakıf defterlerini gözden geçirmek esaslı bir şekilde tedkik etmek suretile anlayabileceğiz. Hükümden anladığımıza göre 987 senesinde iki koyundan bir akça ve her üç yüz koyundan da beş akça ağıl resmi alınıyordu. Her deveden de senede üç akça resim alınıyordu. İlk zamanlarda At, Deve, Öküz gibi hayvanlardan harp esnasında nakliye vasıtaları diye kullandıkları için vergi alınmazken sonları yavaş yavaş bunlardan da azda olsa bu suretle bir resim alındığını görüyoruz.

Bu hükümde bu gün kullanılmayan fakat kullanılması çok güzel olacak olan üç halis Türkçe kelime geçmektedir.

Bunlardan birisi (eslemek) kelimesidir ki dinlemek, itaat etmek, ikinci kelime (oğat) kelimesidir ki mınasıp, uygun, üçüncü kelime ise (sekitmek) mastarıdır

ki defetmek manasına gelmektedir.

Hükümde dikkate şayan olan meselelerden biri de (Katırcı oğlu Maden) isminde bir şahıstan bahsedilmekte olmasıdır. Katırcı oğlu Osmanlı tarihinde bilhassa 17inci asırda mühim roller oynamış bir şahıstır. Kara Haydar oğlu ile beraber Osmanlı saltanatına karşı gelen bu âdem sonradan Giritte vatan uğrunda şehit düşmüş ve meşhur Köprülü zade Fazıl Ahmed paşanın bile takdir ve teveccühüne mazhar olmuştur. Bu adamın işte bu meşhur ve Mehmed şah adiyle anılan âdemle ne dereceye kadar bir alâkası vardır, bu bizce şimdilik meçhuldür. Çünkü katırcılık Anadolu'da bir mesleke verilmiş addır. Bu vesikalar bize Osmanlı imparatorluğunun idarî, malî ve içtimâî vaziyetini göstermekle beraber tarihimizin

de bir çok noktalarını aydınlatmağa hizmet etmektedir. Tam manasile bir tarih yazmak için her şeyden evvel bu gibi vesikaların neşredilmesinin ne kadar zarurî olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Vesikalarda geçen cemaat adları, yer isimleri ayrı bir hususiyet taşımaktadır.

Tarihi tabirlerin henüz tedvin edilmemiş bulunması bir çok hususlarda bizi bîhakkın tereddüde düşürmektedir. Bununla beraber ancak bu gibi vesikaların neşri ve bu vesikalarda geçen tarihi kelimelerin meydana çıkarılmasıdır ki bu kelimelerin esaslı bir şekilde izahını mümkün kılacaktır.

Anadolunun onuncu asırdaki umumî vaziyetini aydınlatan bu hükümler Anadolu'nun tarihini yazacaklar için büyük bir kıymeti haiz olduklarına şüphe etmiyoruz.

Not : Koca Mehmed paşa ve sülâlesi hakkında „Çorumlu„ nun (2) inci sayısında malûmat ve vesikalar vardır. Yeniden elde ettiğimiz vesikalarla bunu tamamlayacağız.

„ÇORUMLU„

Cönklerden Öerlemeler :

Çorumlu Gazi Beydili

Neşet Köseoğlu

Topladığımız cönkleri tedkik ederken ehemmiyetli bir tarih vesikasına rasladık. Bunu bize Dördüncü Muradın Bağdadı muhasarası ve fethi zamanında Çorumlu şair Beydili'nin bir parçası öğretiyor. Vesika aynı zamanda bize Emin-önü Halkevi tarafından çıkarılan (Halkbilgisi) dergisinin 84 sayılı nüshasında neşredilen (Daşdemir'in (Beydili) hakkındaki destanını hatırlatıyor. Burada Daşdemirin Antep şairlerinden ve Yeniyapan köyünde doğduğu ve 150 yıl evvel yaşadığı, 70 yaşında öldüğü yazılıdır. Bundan Daşdemirin 1135 H. tarihlerinde doğduğu ve Gazi unvanını alan şair Çorumlu Beydiliyi medhettiği anlaşılıyor. Yine bu malûmata göre Bağdat'ın alınması 1047 H. olduğu göz önüne alınırsa

Daşdemir'in bu destanı 12 - 13 yaşlarında yazdığı meydana çıkıyor. (Halkbilgisi) zamanını tahmin etmekte biraz yanılmıştır. Daşdemir Antepli olduğundan Daltaban paşanın bu havalide bulunduğu [1] zaman ile şairin doğum tarihini tesbit etmek makaleyi yazana aiddir. Biz yalnız Çorumlu Gazi ve şair Beydili'nin bir yazısını cönkte gördüğümüz şekilde anynen aşağıya yazmakla iktifa edeceğiz.

[1] Daltaban Mustafa paşa bu havalide 1108 yılında bulunmuştur. Civarında kabileyle ve aşiretlerle mücadeld etmiş ve büyük zulümler yapmış bir adamdır. Bu mezalimi sebebile müşkilâtla idamdan kurtulmuştur. Sonra Sadrazam iken yine idam edilmiştir. Beydili aşiretinden olması melhuz olan şair ve muharip Beydilin Çoruma iskân edildikten sonra bu havalide Bağdat seferine iştirakten evvel Daltaban ile mücadele halinde bulunması ve büyük nam bırakması pek muhtemeldir.

**Bağdat fethinde bulunan Gazi Beydili fermayed
ez kazai Çorum**

Küffar fetholmadı deyu gam yeme
Olur şahım vakti saati vardır
Yaradandan yardım olmadı deme
Bunda yaradanın hikmeti vardır
Hep meydana çıksın var olan erin
Yıkılır kaleler fetholur yarin
Mekke Medinede yatan hünkârın
Malûm ki ne kadar kuvveti vardır
Küffarın kalesi sarp alınmaz mı ?
Asker noksanından fetholunmaz mı ?
Bir ağzı dualı kul bulunmaz mı ?
Niçe bin Muhammed ümmeti vardır
Kulun Beydili der ya hak ya hâdi
Hatalardan sakla Sultan Muradı
İnşallah açarız bizler Bağdadı
Anca gece gündüz zahmeti vardır

Biz Beydilinin Çornmlu olduğunu Dördüncü Murad devrinde yaşadığını yalnız şair değil aynı zamanda muharip ve gazi olduğunu ve Bağdat seferinde bulunduğunu bu parçadan anlaşıldığını kaydetmekle iktifa edeceğiz.

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

481

Kaşların enli enli
Ne bâkan kinli kinli
Yatsam yarin dizine
Yar dese ninni ninni

481

Kaşların var mil ucu [1]
Seversende dil ucu
Bilmem candan seviyon
Bilmem yüze gülücü

482

Kaşların var mil ucu
Var get yüze gülücü
Ben bir yar daha buldum
Kendime yalvarıcı

483

Kaşların milden ince
Ölüyom görmeyince
Üstüne yar sevmeyim
Aslına ermeyince

484

Kaşların kater kater
Kırpiklerin ok atar
Lebin bakkal dükkânı
Yanakların bal tartar

[1] Çorap örmek için kullanılan
ince tellere denir.

485

Kaşların ok dedikçe
Kırpiğin çok dedikçe
Bekmi gönün böyüdü [2]
Menendin yok dedikçe

486

Kaşların hüma bakar [3]
Gözlerin yuma bakar [4]
Nasıl ana doğurmuş
Ateşin beni yakar

487

Kaşların yayım olsun [5]
Hulkun mülâyim olsun
Iraklığın kayırmam
Etvarın kaim olsun

488

Kaş kara kiprik kara
Uğrasm intizara
Sen bana yar olmadın
Heman şöyle mudara

[2] Gönün demektir.

[3] Kaşları yukarı kaldırmak.

[4] Süzgün bakmak.

[5] Dağınık ve eani demektir.

489

Kaşların kalem işi
Gözlerin zümrüt taşı
Din ayrı kâfir etmez
Senin ettiğin işi

490

Kaşı gözü karayı
Gögsü cennet sarayı
Sen allar gey ben yeşil
Düşman geysin karayı

491

Kaşların kara kuzum
Zülfünü tara kuzum
Bir tüyünden vaz geçmem
Çeksele dara [6] kuzum

492

Kaşlarının burcundan[7]
Gül dereyim acundan
Dağlara mı gedeyim
Yavru senin acından

493

Kaşların kara hatsiz [8]
Yörü hey hakikatsiz
Dünyada seni gördüm
Yarine merhametsiz

[6] Darağci; adam astıkları
sahpa.

[7] Kâle burcu gibi kaşların
birbirine kavuştuğu yer,

[8] Çizgisiz demektir.

494

Karnefilsin darçınsın
Yavru benim harcımsın
Etme bu götülüğü
Yine kendin acırsın

495

Karnefilsin har bana
Ne hor baktın yar bana
Sen hor bakarsan bana
Dünya dolu yar bana

496

Karnefilsin bibersin
Kız ne güzel dilbersin
Eğil bir yol opeyim
Cennetecek gedersin

497

Karnefilin filfili [9]
Nerden aldın bu dili
Bu dil buranın değil
İstanbulun bülbülü

498

Karneül kofa ile
Yar sevdim safa ile
Beni yarden ayıran
Can versin cefa ile

499

Karnefil oymak oymak
Olur mu yare doymak
Yare doydum diyenin
Helâldır boynun vurmak

[9] Tohumu demektir.

500

Karnefil iki çatal
 Bir ucu suya batar
 Yare beddua etsem
 Sonunda bana batar

501

Karnefil aldım handan
 Severim seni candan
 Kömür gözünü sevdiğim
 Ne tez usandın benden

502

Karnefil boyu neynesin [10]
 Gül kokuyu neynesin
 Yar kapudan girerken
 Göz uykuyu neynesin

503

Karnefil deste gerek
 Destesi dosta gerek
 Şu Çorumda yar seven
 Gayetle usta gerek

504

Karnefilim ez beni
 Dölbendinden süz beni
 Ben bir fındık altunum
 Cerdanına diz beni

505

Karnefil koydum taşta
 Bu ayda girdim yasa
 Güzellikte dengin [11] yok
 Ve lâkin boyun kısa

506

Karnefilim dalım yok
 Küçücüğüm yatım yok
 Yarimi eller almış
 Cahilim haberim yok

507

Karnefilim saksıda
 Bir yar sevdim aksuda
 Yarebbim sen kavuştur
 Akşam ile yatsuda

[10] Neylesün demektir.

[11] Eşin yok demektir.

No. 12

AKKOYUN

Nispeti ulan
S. Sehlalser.

Andante

ki hat li yan ol
ke yun me ler ge li

ku ya bi ler ge lin hey
ne mi de len ge ler hey

hey. hey. hey. hey. hey. hey.

ya rum a man gi luma man ne gi zel sin me le gin

Se ni Can dan se pe rim 5 7 2

S.

Gorumun Halk türkülerinden :

A K K O Y U N

Notaya alan : Sadi Leblebici

No : 12 [1]

Akkoyun meler gelir
Sinemi deler gelir hey
Hakikati yar olsa
Uykuyu böler gelir hey!

Hey hey hey hey hey hey
Yarım aman gülüm aman
Ne güzelsin meğim
Seni candan severim

[2]
Oyun Havası

Akkoyun kuzulayınca
Yareler sızlayınca hey
Seni nerde bulayım
Gönlüm arzulayınca hey

Ah ah ah ah ah ah
Yarım aman gülüm aman
Ne şirinsin meğim
Seni candan severim

[3]
۲ نه خوي نه خورنه
هاله نه نه نه نه نه
نه نه نه نه نه نه
نه نه نه نه نه نه
نه نه نه نه نه نه
نه نه نه نه نه نه

5

NO. 13

OYDAH

Notayfalan

S. Lelebiç

Allegro

ah pen e re den ba . . ki ver oy dah sen be

ni . . m ya . . ru . m mu . . sin Kız kur
Kız gel

ban lar o la . . yım Se n de la na ve re ne
ne . kıl ge li . . ne Kın a lar yak mış e li ne

OYDAH

No : 13 (1)

Pencereden bakıver
Sen benim yarimmisin
Kız geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Kız kurbanlar olayım
Seni bana verene

(2)

Gidene bak'gidene
Boyu benzer fidana
Kız geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Kız kurbanlar olayım
Seni bana verene

(3)

قَدْ نَدَى رُحُو بَحْبَه
قَوْلَانِي أَرَم
خودا

المات بولم قويد
انعمي ريد قويد
خودا

Çorumlunun 7 inci sayısında yanlışlıkla çizgisiz olarak neşredilen Ördek şarkısı ile bir güzellemenin kılışesini aşağıya doğru olarak tekrar koyuyoruz. Yazıları 7 inci sayıdadır. Özür dileriz. (Çorumlu)

I
Ordek:

Nörozo ulan
S. Seblehici

Andante
S. Ordek, çol ka. nur gol ler de Is mum soy le nir
dil ler de Kal mı şın gur bet el ler de
a man şın di ya man yaman şın di dağ lar ba se
du man dı man şın di S.

2
اما اوردن نيل نيل اوردن
هانی سدا انبه انبه اوردن
چيقت كنوك ده كنكي هلدك
هانی سدا انبه انبه اوردن

اوردن
اوردن حافتر كوللاره
اسم سولتر دنلده
فالشم فديت املارده
اما سندن با مان سندن
راغلا باشي دونه سندن

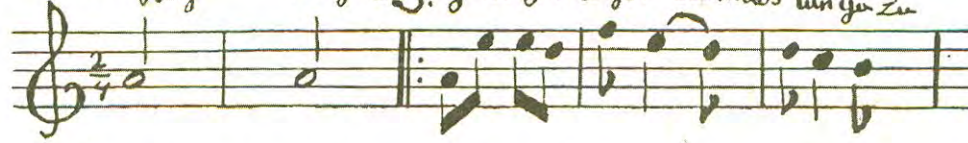
3
آتم خاجي سيم ودرديم
اقت بونته صليدم
سده مي ياره ودرديم
خوده

Güzelleme

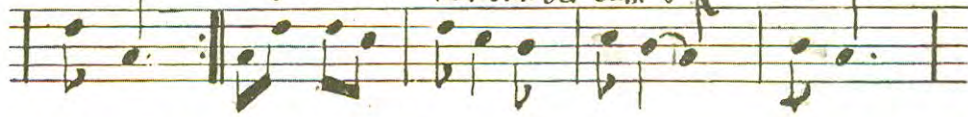
Notaya alan
S. Sehlakıcı

allegro
Hey

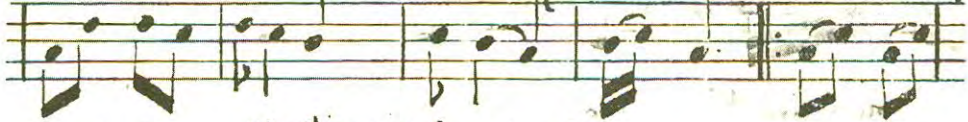
Hey S. Yi ne gamlı gör dümdos lun yü zü

Zü nü O göz le re kurban ver dim göz le ri

O göz le re kurban ver dim göz le ri dost dost

dost ver dim göz le ri S.

Çorumda Ata sözleri :

Toprağa ait Ata Sözleri

Toplayan : EŞREF Ertekin

- 1 — Eşençaylı düşün eder, Yalaklı [1] herkten kalır.
- 2 — Anız [2] bastı kar bastı.
- 3 — Eymir [3] nohudu gibi her şeyin içinden çıkıyon.
- 4 — Atın nasibi onbirdir. Onu nu sahibi, birini kendisi yer.
- 5 — Ayışığına zeytün silkiyor.
- 6 — Eşeğin canı acıyınca atı geçer.
- 7 — Ekmeden biçilmez.
- 8 — Eyer ata yük olmaz.
- 9 — Emek olmayınca yemek olmaz.
- 10 — Atın ne yer ? bulursa kile, bulmazsa sile.
- 11 — Az yede bir hizmetkârtut
- 12 — Aşını ye işine bak. İl den sana fayda yok.

[1] Eşençay, Yalak birbirine yakın iki köydür.

[2] Tarlanın mahsulâtı biçilüp kaldırıldıktan sonraki vaziyetidir.

[3] Eymir Çorumda bir köy adıdır. Bu köyün toprağına ekilen nohut tohumu gayet güzel mahsul verir ve gayet tatlı olur.

- 13 — Âlet işler el öğrenür.
- 14 — Ananın bastığı cüce ölmez.
- 15 — Anan soğan baban sarımsak sen nerden oldun gelepşeker
- 16 — Arpa kırk günde hem biter hem yeter.
- 17 — Bu su böyle giderse bu karık [4] başa varmaz.
- 18 — Bitli mercimeği körden başka kimse almaz.
- 19 — Bağa var izin olsun üzüm yemeğe yüzün olsun.
- 20 — Bostancıya tere satma.
- 21 — Bakar isen bağ bakmazsan dağ olur.
- 22 — Çıbık iken çit Hezen iken küt. [5]
- 23 — Çırpılmış ahlât gibi bir şey.
- 24 — Çatal kazık yere batmaz.

[4] Çorum bağlarında, üzüm, çıbıksırı dikilmek üzere açılan harka derler.

[5] İnsan küçük iken terbiye kabul eder makamında kullanılır. Bunun umumî söylenişi "Ağaç yaş iken eğilir",dir.

25 — Çahyı tepesinden sürüyor. [6]

26 — Çiftçi yağmur ister yolcu kurak, cümlelerin muradını veren hak.

27 — Dirgene dayanmayan harmana gelmez. [7]

28 — Dağa oturdu duman, ekinler çalındı [8] bigüman.

29 — Dolu sonu doyumluktur.

30 — Göğer bağım göğer [9] gelen giden seni öğer.

31 — Göl yerinden su eksik olmaz.

32 — Kavun karpuz yata yata büyür.

33 — Meyveli ağaca taş atan çok olur.

34 — Sap yeyip saman üğüdüyor.

35 — Şah bıdağın bağı var, üzümü yok yaprağı var.

36 — Tarlada darım yok, serçe ile davum [10]

37 — Sel gider lığı [11] kalır, tarlaya bereket gelür.

[6] Sürüklemek demektir. Ters ve inadına iş görenler hakkında kullanılır.

[7] Dayanmak, tehammül ve yaslanmak her iki manaya da kullanılır. Harmana giren başı boş hayvanları dirgenle dövüp kovdukları, hatta yabancı hayvanları öldürdükleri için (Dirgene dayanmayan Porsuk harmana gelmez) denildikte tehammül manasında kullanılmıştır. Dirgen ucu iki çatal sapı uzun yaba gibi bir alettir.

[8] Çalınamak; Ekin danelerinin henüz yetişmeden sıcak yel dokunmasıyla kurumasıdır.

[9] Gövmek : yeşilliğini gaip etme-

38 — Öküz olmadan köpe sıçma

39 — Öküzün kalpi götünü

köpten çıkarır [12].

40 — Yeğinat yemini artırır [13]

41 — Yele tuzak, yağmura süzek.

42 — Yedi derenin başını bir belen zapteder.

43 — Yiğit tarla çavdar getirmez.

44 — Zemheri ya iti soludur, ya çifti yörüdür.

45 — Kışın yaşa, yazın taş oturma.

46 — Ekmeğin büyüğü hamurdan çıkar.

47 — Ayran vakti kürtten, harman vakti türkten, kızan vakti kurttan sakınmalıdır.

48 — Sel ağzına yatma sel alur, tepe başına harman dökme yel alur.

49 — Evvelden gerekti timar, eşek öldü kaldı semer.

Deli ineğin mazlım buzalaması olur.

mek.

[10] Dava demektir.

[11] Lığ; Selin diğer yerlerden getirüb bıraktığı toprak, kum, ot, çöp yığınları.

[12] Şu 38 ve 39 no. lu Ata sözlerinde bulunan Köp ismi kağı arabasının üzerine teker ile öküz arasına kazıklarla berkidilen uzun düz tahtanın adıdır.

[13] Yemini. yeyeceği demektir.

HESAP VERİYORUZ

—Geçen sayıdan artan—

İhsan Sabuncuoğlu

3 — Çorum tarihi için kıymetli olduğu heyetçe kabul edilen vesikalar, notlar ve vakfiyelerin parasız tedariki mümkün olmazsa bunların mühimlerinin münasip ücretlerle satın alınmasını temin etmek.

4 — Tarihî vesikalardan icab edenlerin fotoğrafları ve istinsahen suretleri alınarak komitemiz evrakı arasında saklanmak ve kitabe, sütun başlığı ve saire gibi büyük olanlarını Maarif dairesi altındaki Müze'de saklanmalarını temin etmek. Vilâyetimiz Maarif Müdürlüğüne tayinen Çorumumuzu şereflendiren Neşet Köse oğlunun önemli yardımlarile daha ziyade kuvvetlenen komitemiz namına (Çorumlu) dergisini çıkarmaga başlarken bu programı daha esaslı bir şekilde (tatbikattan aldığımız tecrübelerle teferruatlı olarak genişletildi. Programın son aldığı şeklini de aşağıya aynen yazıyoruz:

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum.

2 — Osmanlılarla, Selçukiler devrinde Çorum.

3 — Muhtelif devirlerde Çorumda mülki teşkilât.

4 — Halk Edebiyatı ve saz şairleri.

5 — Kitabeler.

6 — Tarihî kıymeti haiz vesikalar.

7 — Şive hususiyetleri ve dil derlemeleri.

8 — Yer adları.

9 — Adetler ve ananeler.

10 — Ednografya malzemesi.

11 — Aşiretler.

Halkevleri kılavuzunun gösterdiği direktifler üzerine hazırlanan bu programla şimdiye kadar yaptığımız işleri hülâsatan sayın arkadaşlarımıza arz etmeği bir borç biliriz.

1 — Selçukiler zamanına kadar Çorum :

Bu mevzu üzerinde yapılan araştırmalar mevcut münteşir eserlerde bulunan malûmatın toplanmasına ve Çorum civarında bulunan Hüyük ve Ören yerlerle Kale ve oyulmuş kayalardan bazılarında yapılan araştırmalara inhisar etmiştir. Hüyük ve tarihî kayalarda seramik malzemesi toplanmıştır. Bu malzeme Alaca - Hüyükten getirilen ve Eti, Zirik, Bizans, Roma zamanlarına ait olan koleksiyonlarla karşılaştırmak ve mütehassısların mütaleaları alınmak suretile tasnif edilmiştir. Bunların teşhiri için tertibat almaktayız. Bu

müddet zarfında (13) Hüyük, (9) Ören yeri, (15) Kale ve oyulmuş kayaları tetkik edildiğini ve buralarda yaşamış insanların, medeniyetin devirlerini tespit etmek mümkün olmuştur.

2 - Osmanlılarla, Selçukiler devrinde Çorum :

Osmanlı ve Selçuk devirlerine ait bir çok cami, medrese, hamam Ören yeri ve Türbeler üzerinde uzun araştırmalar yapılmış, intişar etmiş tarihlerde bulunan ve bu mevzulara ait olan kısımlarla karşılaştırmak suretile mühim neticeler elde edilmiş ve tarihe geçmiyen bir çok mevzuların aydınlanması temin edilmiştir. Buna misal olarak Aşık Paşa Zade Elvan Çelebi camii, türbe ve hamamı, Kalehisar Temürlü ören yeri medresesi. Çorumda Muzaffer Paşa camisi, Camiikebir, Ali Paşa hamamı, Beyler hamamı, Yeni hamam ve buna mümasil eserler ve yerler üzerinde yaptığımız tetkikler gösterilebilir. Bunlardan Karahisar Temürlü Ören yerinde ve Dügenci bölgesinde Değirmen derede bulunan ilhanî Selçuk, Osmanlı devirlerine ait bakır ve gümüş paraları ve bunlar üzerinde yapılan tetkikler de buraya eklenebilir.

3 — Muhtelif devirlerde Çorumda mülkî teşkilât :

Bu husustaki araştırmalarımız esaslı şekilde ilerlemiş olup yakında neşriyata başlayacağımızı ümit etmekteyiz. Bu tetkikin bilhassa

hicrî (1000) tarihinden bu güne kadar olan kısmının tamamlanmış olduğunu ve bundan evvelkilere ait vesikaların temin edildiğini arz edersek bu madde hakkındaki araştırmalarımızı hülâsatan bildirmiş oluruz.

4 — Halk edebiyatı ve saz şairleri :

Halk edebiyatı hakkındaki çalışmalarımız diğer sahalara nazaran daha çok ilerlemiş bir haldedir. (Çorumlu) dergisindeki neşriyat yapılan işlerin onda birine ancak tekabül edebilir. Topladığımız cönkler ve halktan derlediğimiz destanlar, güzellemeleler, ağıtların adedi mühim bir yekûna balığ olmaktadır. Halen yaşayan ve gezen şairlerini komitemiz himayesine almış ve eserlerinde derlemekte bulunmuştur. Hazırladığınız Çorum manilerini peyderpey neşretmekteyiz. Ata sözlerini de neşretmek için tertibat almaktayız. Çorum ve bölgesine mahsus olan türkülerin toplanmasını ve arşubesinin yardımı ile notaya alınarak neşrini de ihmal etmedik.

5 — Kitabeler :

Vilâyet dahilinde bulunan ve her biri Çorum tarihi için mühim bir vesika olan kitabelere ait tetkiklerimiz bitmiş ve bunlardan bir kısmı neşredilmiştir. Bunlar yakında tamamlanacak ve bir Büroşür halinde tabedilecektir.

6 — Tarihî kıymetli haiz vesikalar :

Malûmdur ki tarihî destanlar, cami, medrese, hamam kitabeleri işimiz için mühim ve canlı vesikalar olmakla beraber yalnız bunları bulmak ve yazmakla Çorum tarihini aydınlatmak mümkün olmadığı gözi önünde bulunduran komitemiz; şerî mahkeme kayıtlarını, Evkaf idaresinde ve halktan bazı zevat elinde bulunan bir çok vakfiye ve fermanları da toplayarak bu yüzlerce vesika arasında ilinî tetkiklerini yapmağında daima göz önünde bulundurmuş ve bu vesikaları - Çorumlu - da ilâve olarak neşretmiştir. Bu neşriyatın arkası yaptığımız hesaplara göre muntazam ve metodik çalışma ile ancak üç sene zarfında tamamlanabilecek ve yazılacak (Çorum) tarihi için yegâne meliaz olacaktır. Şimdiye kadar neşrettiğimiz vesikaların birinci kitabını yazaçağımız ilâvelerle yakında neşretmeği düşünüyoruz.

7 — Şive hususiyetleri ve dil derlemeleri:

Komitemiz yukardanberi saydığımız işler için çalışan arkadaşların azlığı dolayısıyla bu kısımla doğrudan boğruya meşkul olmak imkânını bulamadık. Yalnız Folklor araştırmaları yaparken tesadüf ettiğimiz hususiyetler hakkında gerekli araştırmalar yapmağında ihmal etmedi. (Çorumlu) derğimizin bu sahadaki neşriyatı bu sözlerimiz için bir vesika yerine geçebilir.

8 — Yer adları:

Tarih noktasından yer adlarının ne kadar ehemmiyetli olduğunu izaha lüzum görmüyoruz. Çorumda Çöplübey, Emir Ahmet, Hacı Nasrullah, Nurullah, Gülabibey, Karamançavuş mahalleleri, Beyler Çelebi Osmancıkta Gazi Ferahat mahallesi, Çorumda Serçe, İlgez, Seydim, Eyne Gazi, Arife Gazi adlarının derlenmesi ve bunlar hakkında yaptığımız araştırmalar bizi şimdiye kadar hiç bir tarafta neşredilmemiş tarihî hakikatla karşılaştırdığını söylersek yer adlarının kıymet ve ehemmiyeti hakkında ancak bir misal vermiş oluruz. Bu husustaki araştırmalarımızdan köy ve mahalle adlarına ait olanları neşredilmiştir. (350) yıl evvelki mahalle adları ile köy adları ve bu günkülerle mukayese si bir çok tarihî hakikatlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu mevzu üzerindeki araştırmaları yer, mevki ve sülâle adlarını da ithal etmek suretile devam etmek fikrindeyiz.

9 — Adetler ve ananeler:

Programımıza koyduğumuz bu mevzu üzerindeki araştırmalarımıza da devam etmekteyiz, Tekemmül ettikçe neşredilecektir.

10 — Etnografya malzemesi:

Belli başlı meşkalelerimizden birini de bu mühim kol teşkil etmektedir. Bu işe şimdiye kadar hiç bir tetkik yapılmamış olan (İskilip) ten başladık. Evler, mutbaktaki kullanı-

lan aletler, bağ malzemesi, dabak-hane eşyası ve adetleri deri kullanan zanat sahipleri ve kullandıkları aletler. Bütün bunların nasıl işlediği ve neye yaradığı ne gibi işler meydana getirdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmamızı yakında ge-yim işlerine de teşmil edeceğiz. İskilpte yapılan bu araştırmalar tecrübe mahiyetindedir. Eğer iste-diğimiz şekilde eleman bulabilir-sek Çorum ile Karakteristik vasfı haiz olan köylerde de bu şekilde çalışmağı ve elde edeceğimiz mal-zemenen mürekkep bir müze tesi-si düşünülebilir.

11 — Aşiretler :

Gerçi Çorumda iskân edilme-miş aşiret kalmamıştır. 900 yıldan beri bu havaliye iskân edilen aşı-retler vardır ki bunların yerlerini

yurdlarını tesbit etmek Çorum ta-rihini yazmak kadar mühim ve mu-azzam bir iştir. Danışmendler at-rafından Çorum ve havalisi alın-dığı zaman iskân edilmiş olan aşı-retlerden başlayarak bu işe ge-rekli olan önemi vermek istiyoruz. Bir tecrübe olmak üzere Mamalı ve Cerid aşiretleri hakkındaki tet-kikleri (Çorumlu) da neşrettik.

Bu çalışmalarımız Vilâyet ve Parti Başkanlığınca takdirle kar-sılanmış 14/6/938 tarihiyle takdir-nameleri hürmetle alınmış olduğu gibi Umum Halkevleri neşriyatını mürakabe eden Ölkü Mecmuası da müteaddit defalar (Çorumlu) muzu sitayişle yad etmiştir ki tak-disi niğmet kabilinden bunları nak-letmek isterim.

Bay İhsan Sıbıncuoğlu Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi

Başkanı

Halkevimiz adına komiteniz taratından ayda bir çıkarılmaya başlanan (Çorumlu) dergisinin metütlü bir çalışmanın mahsulü olduğunu gören İlyön-kurulu arkadaşlarımız sizin ve komiteniz üyesinden Kültür Direktörü Bay Neşet Köseoğlu ile diğer Rüfekayi mesainizin gayret ve himmetlerini şayanı şükran görerek yazı ile İlyönkurul adına beyanı takdirat olma-sına 1-6-938 tarihli toplantısında karar vermiş olduğundan (Çorumlu) dergimizin daha mütekâmil bir şekilde intişarına muvaffakiyetinizi dile-yerek size ve değerli mesai arkadaşlarınıza teşekkür ve takdirlerimi sunarım.

C. H. P. Başkanı

Vali

S. Yurdakul

— Sonu Var —

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

YENİ VESİKALNR :

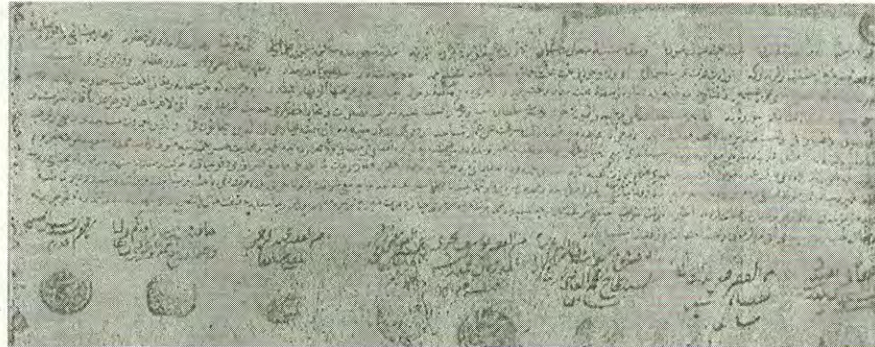

16X18 eb'adında ve Çorum civarında bulunan madeni bir madalyanın
Bir Yüzü

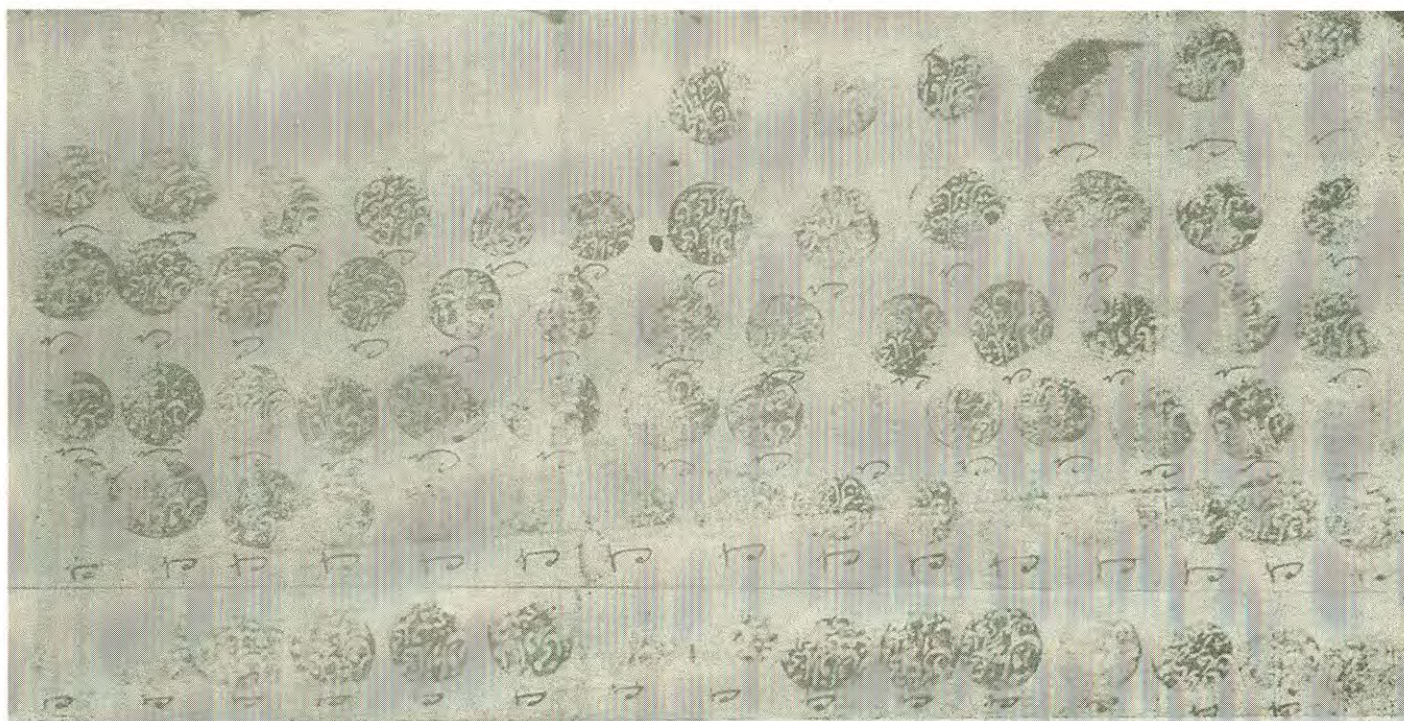
Diğer Yüzü

Çorumlu şair ve âlim
(Yusuf Bahri) nin el-
yazısını gösterir bir
vesikadır. (Şifai şeri-
fe yazdığı şerhin
son sahifesidir. Aslı
Çorum milli kütüpha-
nesindedir.)

(1208 H.) de yeroynamasından yıkılan Camii kebirin tamiri için
(Yusuf Bahri) başta olduğu halde Çorum büyüklerinin Çapanoğ-
luna muracaatları.

1270 taibhricide Gorum mahaile muhtatlarinn muhtürleri

Hüsameddin vakfiyesi suretidir [1]

No : 107

وجدته موافقاً للشرع القوائى و ان الراعى
عفو ربه الفنى ابوبكر القاضى بمدينة اسكندرية
ابوبكر

من اعتصم بالله عصمه الله وانا الفقير اليه عز
شانه اسماعيل القاضى بقره حصار دمورلو
اسماعيل بن اسحاق

ثبت لى بما هو طريق الصواب قبلته وامضيته
مسؤولاً منى ذالك و انا الفقير اليه سبحانه
تعالى سليمان القاضى بقره حصار دمورلو
مهر

ما تضمن هذا الكتاب واشتمل عليه الوقفته
ثبت عندى بشهادة الشاهدين العادلين و
انى امضيته واجريته وحكمت بصحته وانا
الفقير اليه سبحانه مصطفى القاضى
بقره حصار دمورلو

توكلى على حالى عبده سليمان

جرى هذا الوقف عندى و امضيته امضاء
صحيحاً شرعياً وانا الزاجى لرحمة ربه الهادى
ابراهيم القاضى ببلدة قره حصار دمورلو
الفقير ابراهيم

الحمد لله واحد القهار الخذ الفرد الصمد الذى قد افلح من اعترف بربوبيته السرمد و حشر
فى الدارين من انكرها و جحد شهاد ان لا اله الا الله شهادة من احسن به و وحد و نشهد ان
محمداً عبده المصطفى و رسوله المجد صلى الله تعالى عليه وسلم الذى اقصى الامد و يدوم مدى لازل
والابد. اما بعد فقط بان لدى كل ذى عقل سديد واتضح لمن الفى السمع و هو شهيد.
ان الدنيا موطن غرور لاموطن سرور و دار بوار لادار قرار. ثم ان مطلع الخيرات والحسنات
و منبع المكرمات والمبرات حسام الدين لمساعد الاقدار و معاونته العنايته والاقدار اشرق الله
بنيان معرفته و كحل من بصيرته حتى اهدا اليه الشريعة المصطفوية فى رونق الشباب لما له من
المصالح فى باب و حصل عنده من الوجه الخلال والمباح الاملاك المستطاب لما اراد افصاح ماله عن

[1] Bu gün Çorumun Alaca kazasına tabi bir köy olan Karahisar Temürlü çok eskiden kaza idi. Bunun kalesi Selçukilerden evvel ve sonra bir çok hadiselerle sahne olmuştur. Tarih kitaplarının bir çok yerlerinde Develi Karahisar ve daha başka Karahisarlarla karıştırıldığı için adı geçmemektedir. Mukaddimede buna aid izahat bulunacaktır.

زير وباله وقصدة الى برله في كل اوانه حتى وفقه الله بالطافه ويسرله الخير والبر باضافه و من
جلته صنوف خيراته ضاعف الله اجر حسناته. انه وف وف و تصديق سنية الخاوص عن الرياء وطوبة
تلاؤه نورها عن نور وضياء علماء منه ان الوقف خير جار يتجدد فوائدها على مرور الاعصار
وبتاء كد عوائدها بمرور الليل والنهار وعملاً بنا ورد عن النبي صلى الله عليه وسلم (اذا مات
ابن آدم انقطع عمله الا عن ثلاثة ولد صالح يدعو له وعلم يشفع به بعد موته و صدقة جارية.)
و ذلك تمام مالكانه قرية كردك قيا و حدودها النهر الذي يجري من حشير بوغازي الى آشي-
دره سى و بوزاق قيا و بالق قيا و سيازك و طوطليجه بك و الطريق الذي مرالى قرية تركش
و طاش اغيل و منها سورلك ينتهى الى ارض ياغلي و تمام مالكانه قرية قياغلي و حدودها طوى
و چتال قيا و كون كورمز دره و طوياق طاش و بشك تيه و منها اوزون بك ينتهى الى الطريق
و تمام مالكانه قرية قزيرلر و حدودها امين التي حيث حوالى پيكارى سيازك بك و طوطليجه
بك و درين دره و تمام مالكانه قرية كوك و بران و حدودها كبير قيا و كوچك برون و
الطريق الذي مرالى قرية كردك قيا و بيوك بك و الحجر البنية و كوچك بك ينتهى الى مقبرة
چتاق و الطريق الذي مرالى قرية چتاق الى قرية ياغلي و قره پيكار و تمام مالكانه قرية ياغلي و
حدودها زنجيرلى و ياكز تيه بين قره پيكار و ياغلي و ينون صنور و النهر الجارى الى ارض طوى-
مالان و آسياب و تمام مالكانه قرية بيادجق و حدودها الطريق الذي مرالى قره بوغازي الى
فوق پيكارى ينتهى الى تحت كور پيكار و منها طوياق طاش و ايكدهلى دره ينتهى الى ارض
كره من حسين اباد و تمام مالكانه قرية تركش و حدودها الحجر الابيض و الطريقين ينتهى الى
قرهجه قيا و كرسك بك من قره حصار دمورلو و تمام مالكانه قرية حشير و حدودها ابن قيا
و دكه طاش و الطريق الذي مرالى قرية كيجود ينتهى الى ينون صنور من اناالو و تمام مالكانه
قرية بكديكين من مجيداوزى و حدودها چوپراشيق و طريق بازار من قرية صارى سايمان
ينتهى الى كشك پيكارى و تمام الحمام و الدكاكين فى بلدة قره حصار دمورلو المستغنين عن التبعيد
و التوسيف لشهرتهم فى امكنتهم بحملة الخنوق و المرافى و بكل حق داخل فيها و خارج عنها على
تنهاى الوجوه كلها و الاسباب بسرها وفقاً صحيحاً شرعياً المدرسة الحسامية المشهورة بحسام الدين
المينية فى بلدة قره حصار دمورلو فان حرب البلدة ينتقل الى اقرب البلاد و الوضعة المدينة لامتوالى خمس
الغلات و الحمام و الخوانيت و المدرس اربون كياناً من محصولات الوقف و الناظر ثلاثون كياناً
و النجاشى عشرون كياناً و انالى اجزاء الشريعة فى يوم الخميس عشرون كياناً من محصولات من كيان
البلدة المذكورة و ما بقى من الغلات اطلبة المدرسة المذكورة و جعلت التولية على اصالح ابناء العلماء
بطناً بعد بطن و نسلأ بعد نسل فان انقرضو شغل على علماء اولاده من ذى الرحم الاقرب
فالاقرب ترجعون بفرد الدرجة ثم بعد انقرض الاماذا بالله تعالى ينصب الحاكم لمدينة الم-كورة
قياً عالماً صالحاً لاجل ائمة يصرف على شرط الواف حاصلاً لوجه الكرم فكان الوقف صحيحاً جامعاً
لشرائط الصحة و القبول وفقاً صحيحاً شرعياً لا يباع ولا يورثن ولا يشترى ولا يستنل

أكثر من ثلاث سنه ولا يقاطع مناظره مفروقة ولا يوجر ولا يستأجر ولا يستبدل إلى صورت اخرى
 (فمن بدله بعد ما سمعه فأننا آثمه على اثنين يبدلونه) فمن بدله إلى صورة اخرى فعليه لعنة الله والملائكة

 sene hamse ve sittine ve sittemie.

ŞÜHUDÜLHAL

Şehede biikraril vakıf Mehmed bin Cemaleddin elmüfti, Şehede
 Muzaffer bin Hüsnü elmüderriş, Şehede İsmail
 bin Osman Elmüderriş, şehede biikrarilvakıf Mehmed bin Salih
 elhatip, Şehede Hüseyin bin Yusuf hafız, Şehede.
 Ebubekir bin Mehmed hafız, Şehede Halil bin Ahmed,
 Şehede Mehmed bin Ahmed, Şehede Halil bin Ali,
 Şehede bima fih Abdullah bin İbrahim, Şehede bima fih Ömer
 bin Mehmed, Şehede bima fih Muzaffer bin İshak, Şehede bima
 fih Abdullah bin Hasad, Şehede bima fih Osman bin Mehmed,
 Şehede bima fih Ahmed bin Ali.

Elemrũ kema gũvah nemikahũl
fakir ilâ Mevlâh esseyit Hasan
elkadı bikazai Hũseyinabad
ufiye anhũ

(Mũhũrdũr)

No : 108

Sebebi tahriri kitap oldur ki.

Filasıl Hũseyinabad kazasına tabi Gũkveran nam mezreayı ziraat edenlerden Őmer bin Mehmed nam kimesne meclisi řeri hatırı lâzımı tevkirde kariyci Keřlik nam kariye sakinlerinden Bekir bin Mustafa nam kimesneyi meclisi řeri şerife ihzar ve mahzarında űzerine dava ve takriri kelâm edũb tarihi tahrirden onbeş sene mukaddem Gũkveran nam mezreanın Kepez kaya demekle meşhur olan mavzının kurbinde vaki ziraat ve haraset ettiğim tarlalar benim mũlkũmdũr. Mezreai mezbur hududunda dahildir deyũ dava ettikte mezbur Bekir cevabında zikrolunan tarlaların merkur Őmerin mũlkũ ve bu hudut ile mahdut olduğu malũmum değildir alâkası ve medhali yok-

tur deyu inkâr edicek mezbur Őmerin milki olduğunu mũbeyyin beyyine talep olundukta mineludul ahrari ricali mũsliminden ve sıkatı mũvahhidinden kariyci Ağpınardan ve Kılavuzdan Mehmed bin Osman ve Hũseyin bin Sũleyman nam kimesneler liecelişse hade makamı kazaya hazıran olub isril iştihadışseri her biri cevaplarında fiili vaki mezreayi Gũkyeranın bir haddi Sultan kũyũnden Kılavuz nam kariye giden yola ve bir haddi Sultan kũyũ tarafında olan kıranın űstũue ve Çatak nam kariye ve bir haddi Çatak nam kariyenin kurbindeki yırma toprak ve bir haddi Kılavuz toprağına mũntehidir. Mezreai mezburun hududunda dahildir ve milkidir deyu her biri edayi şehadeti şeriye eyiedũklerinde badel tadili vel tezkiye şehadetleri hayyizi kabulde vaki olmağın merkur Bekir mezbur Őmerin bivecih tarla ve hudut nizaından menolunup mahũvel vaki bittalep ketip olundu. vakti hacatta mũzekkiri macera ola hurrire fievaili şehri rebiyũlahir sene hamsin ve elf. 1050

řUHUDũLHAL

Murad bin Mehmed, ve Hasan bin Ömer, ve Yusuf bin Abdullah, ve Mahmud bin Mustafa ve Kara Ahmed bin Kara Mustafa ve Ömer kethuda bin Hũseyin ve Ömer bin Ahmed ve gayrihim minelhazırin.

Sahha indi minel ikrarı min
gayri ikrahin velâ icbarin ve
enelfakirileyh süphanehu ve te-
alâ Mustafa Salim el mevlel
hilâfe bimedineti (Tokat) gufire
lehu

Mühür

Elmütevekkil alel hayyissamed
Mustafa binil Hamid

No : 109

Çorum kazasında Kara hisarı demürlüde vaki Hüsamiye medresesi vakfının vazifei muayyene ile ba berat müderrisi olan ve mukaddema evlâdı vakıfta batnı evvelden olmak üzere mütevellisi olan Mahmud efendi bin şeyh Maden bin Mahmud ile vakfı mezburun ba beratı âlişan İnazırı olan karındaşı Ali nam kimesneler anasii Çorum kazası süknasından olup 42 seneden beri medinei Tokatta sakın elhac Osman bin elhaç Hüseyin bin Osman namı kimesneyi meclisi şera ihzar ve mahzarında mezbur elhac Osman benim refimden vakfı mezburun tevliyeti üzerine berat ettirüb tarafından Çorum sükkânından Abdülaziz beşe nam kimesneyi tevkil vakfı mezburun mahsulâtını 1169 senesinden beri üç sene zabıt ve vazifelerimiz zimmetlerinde kelmağıla yedlerimizde olan beradatı âlişan muciblerince vazir-

felerimizi mütevelliyi mezburdan talep eylediğimizde edadan tealül eder deyu her biri dava ve bir kıta emri âli ibraz etmelerile merkum elhac Osmandan sual olundukta cevabında ben evlâdı vakıftan olmadığımın gayri tevliyeti mezkûrede asla ve kata vecahan minel vücuh bir dürlü alaka ve medhalim yokdur ve lakin benim haber agahım yok iken erbabı tezvıratın ammin oğlunun oğlu Abdul aziz beşe gendu üzerine beratettirmek sevdasile benim gıyabımda bezli irtişa ve şahidi zor ikametile hilafı vakı ilam alup tvliyeti mezkûreye benim üzerime berat ısdar ettirmişler ise bu fakiri hile ve tezviresülük ile mahza muradları ızrardır Hulasai kelim gerek benim ve gerek abdül azizin gerek evlâdiyetinde ve gerek tevliyetinde asla ve kat'a vecahan minel vücuh bir dürlü alâka ve medhallerimiz olmayub 45 tarihinden 69 senesine gelinceye ba beratı âlişan mezbur Mahmud efendi evlâdiyet ve meşrutiyet üzere vakfı mezburun mütevellisi olub bundan mükadem pederi şeyh Maden ve cediti Mahmud vakfı mezburun evlâdından olup vakfı mezburun mütevellisi ola geldiklerin dahi bilürüm deyu ikrar ve itiraf eyledikte yine Çorum kazası sükkânından olub Medinei Tokatta

sakin beş nefer mazbutul esami kimesne meclisi şera hazırın olub istişhad olundukta filvaki mu-maileyh Mahmud efendi ve pe-deri şeyh Maden ve ceddi Mah-mud vakfı mezburun evlâdından olub vakfı mezburun tevliyetine mutasarrıf ola geldiklerini bilürüz ve mezbur Abdülaziz beşe ve ba-bası Osman ve ceddi elhac Ab-dülaziz bu ane gelinceye vazıl yed olmayub canipden olduğun bilürüz bu veçhile dahi şahidle-riz ve şehadet dahi ederiz deyu

her birl edayi şehadeti şeriye etmelerile badel tadılı vettozkiye şehadetleri hayyizi kabulde vaki olucak mezbur Abdülaziz beşe biveçhi şeri müdahale ve muara-zadan meni ve keffiyediçün bil-iltimas mezburanın yedlerine iş-bu hücceti şeriye ita olundu. Hür-rüre fievahiri zilhicce sene ihda ve sebin ve mie ve elf. 1171

Mührü mutabıktır

Ebubekir

Mührün kenarındaki yazılar okunamadı.

ŞÜHU'DÜLHAL

Ali efendi müftiyi Tokat ve Salih efendi şehir kethüdası ve esseyit Mehmed bin esseyit Hüseyin ve elhac Abdürrahman bin Hacı Mehmed ve Mehmed bin ve Ali bey bin İbrahim ve Mustafa ağa bin Hüseyin ve Süleyman bin Hasan ve esseyid Ömer bin esseyit Mustafa ve Ahmed efendi bin Osman ve gayrihüm minel hazırın.

No : 110

Düsturü mükerrerem müşiri müfahham Sivas valisi vezirim paşa ve kudvetil kuzatı velhükkâm Sivas kadısı ve Tokad kazası naibi zide fazlühüma tevkii refii hümayun vasil olucak malum olaki Hüseyinabad kazası kurbinde Karahisarı demürlü kariyesinde vaki Hüsamiye medresesinin vazifei muayyene ile ba berati âllşan müderrisi olan evlâdı vakıftan ve ulema'dan kutvetil ulemai! muhakakın Mahmud zide ilmihi ile medresei mezkûr vakfının berati şerifle nazırı Ali ve cabisi olan diğer Ali ve vakfı mezkûr mahsulünden almak üzere senevi bir mut hinta ile cüzhan Seyid Ahmed zide şerefehu ile mütevellii sabık Mahmud zide kadrihu süddei saadetime arzuhal edüb vakfı mezkûrun müstegallatı kura ve mezarı olmağıle Tokad sakinlerinden Hacı Osman nam kimesne evlâdiyet iddiasile tasallut hevasına tabi olub Çorum kadısını bezli irtışa ile iltmağ edüb ve Çorum sükkânından zümrei aşkıyadan Abdülaziz peşe demekle maruf kimesneyi tarafından tayin etmekle merkum dahi desti tegallübü ile tevliyeti mezkûr vazifei muayyene ve berat ile mezkûr Mahmudun üzerinde ve edayi hizmet eder iken merkum Abdül-

aziz vakfı mezburun salâtını mazıya temlikî mucibince Defteri hakanide mukayyed kura ve mezarıinden 1169 senesinden beri hasıl olan bilcümle mahsulâtı bilâ berat ve bilâ sened füzuli ve tegallüben cebren ve kahren ahiz ve kendüleri ekil ve belig ve ümurine sarfı istihlâk ve canibi vakfa bir habbe verilmediğinden mütevellî mezkûr Mahmudun ve mürtezikanın vazifeleri eda olunmadığından başka merkum Hacı Osman işbu senei mübareke şabanının 9 uncu gününde mezkûr Mahmudun refinden alub gendü üzerine berat ettirmekle bunlar dahi beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifelerini merkum Hacı Osmandan talep eylediklerinde biveçhi şeri edadan teaallül ve muhalefet ve uzûr sevdasında olduğunu bildirüb beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifeleri mahsulü vakıftan mütevellii merkumdan tahsil ve aliverilmek babında hükmü hümayunum rica eyledikleri ecilden beratları mucibince müstehak oldukları vazifeleri şerile aliverilmek emrim olmuştur buyurdumki emri şerifimle vüsul buldukta bu bapda sadır olan emrim üzre amel ve dahi ihzarı husama kılub mukaddema bir defa

şerile görölüb fasıl olunmayan hususları temâm hak ve üzre mukayyed ve beratlarına nazar edüb göresiz ilâm olunduğu üzre ise ol bapda muktazayı şeri kavimle amel edüb dahi beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak oldukları vazifelerin mütevellii merhum Hacı Osman zimmetinde şerile sabit olan her ne ise hükmedüb mahsulü vakıftan mütevellii merkumdan temâmen tahsil ve bunlara aliverip biveçhi şeri teaallül ve nizag ettirmeyüb

No : 111

Erbabıstihkaktan işbu râfii tevkii refii hakani kudvetil saadeti kiram Esseyit Ahmed zide şerefi siyadetihi rikâbi hümayunuma arzuhal edüb Çorum mülhakatından Karahisarı demürlüde vakı Husameddin medresesi vakfından Sivas sancağında İnallu nahiyesinde cisir karyesinde Hüseyinabad nahiyesinde Yağlı karyesi malikânesi vakfından almak üzre vazifei muayyene ile berveçhi meşruta müderrislik ciheti gendü ile evlâdı vakıftan karındaşı esseyid Mehmed ve Danişin üzerlerinde iken karındaşı mumailley Seyid Mehmed bilâveled fevd olub yeri hali vazifesi mahlul olmağıle mahlulundan gendiye

ihkakakı hak eyleyesin minbait şeri şerife ve beratlarına ve emri hümayunuma mugayir kimesneye iş ettirmeyüb ve kaziyede alâka ve medhali olmayanları davalarına karıştırmayub eslemeyenleri isim ve resimleriyle yazıp asitanei saadetime arz ve ilâm eyleyüb hususu mezburçin bir dahi emrim varmalı Eylemeyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifime itimad kılâsız tahriren fievahiri zilkadei şerife sene sebin ve mie ve elf 1170.

Bimakamı kostantiniye

tevcih olunmak babında istidayi inavet etmeğin ve müderrislik vazifesinin nısfı ahirine mutasarrıf ve ulemadan olup hâlâ mahallinde bilfiil tedris eden müteveffayı mezburun karındaşı mumailleyh Seyid Ahmed vücuhiyle ehil ve müstehak idüğü kazai mezbûr ahalisinden Ebubekir bin İsa ve Mehmed bin Veliyyüddin ve Hüseyin bin Ömer nam ehli vukuf haberlerle zahir ve nümayan olmağın nısf müderrisliği mezkûr müteveffayı merkumun mahlulundan karındaşı merkuma tevcih ve yedine beratı şerifim verilmek ricâsile evkaf müfettişi (Kevakibi zâde Mehmed Raşid) zide ilmühu ilâm etmekle mucibince tevcih olunmak üzre bilfiil Şeyhulislâmül müslümin alemel ulemail mütebah-

hirin efdalül fudalail müteverriin
haddi zade esseyid Abdullah eda-
mallahü taalâ fezailehu işaret et-
mekle işareti mucibince tevcih
olunmak fermanım olmağın hak-
kında mezidi inayeti padişahanem
zuhure getirüb 1228 recebinin
guresi günü tarihile müvarrah
verilen rüüsü hümayunu mucibince
bu beratı hümayunumu verdim ve
buyurdumki mezbur esseyid Ah-
med zide şerefi siyadetihi varup
karındaşı müteveffayı merkumun
mahlulundan nısıf müderrisliği
mezkûreye mutasarrıf olub edayi
hizmet eyledikten sonra bundan
evvel müderris olanlar vazifei mu-
ayyenesine ne veçhile mutasarrıf
ola gelmişler ise mumaileyh dahi
ol veçhile nısıf vazifeyi muayye-
nesin evkafı mezkûre mahlulun-
dan ve mütevellisi olan yedinden
alub mutasarrıf ola olbapt işbu
beratı âlişanıma mugayir tarafı
ahardan hiç ferd mani olmayub
dahil ve taarruz kılmayalar Şöyle
bileler alâmeti şerifime itimat
kılalar. Tahriren fil yevmil tasi
şehri şaban sene seman ve işrin
ve mieteyn ve elf. 1228

Elferin mutabıkun lil aslı alâ
behail kadı bimedinetil Üsküdar
elfakir ila affi rabbihil gafur
ufiye anha

Mühür okunmuyor.

No : 112

Düsturu mükerrem müşiri mü-
fahham Sivas valisi vezirim Paşa
ve kutvatil kuzatı velhükkâm Hü-
seyinabat ve . . . Kadıları :

Tevkii refil hümayun vasıl
olucak malum olaki müderrisini
kiramdan kutvetil ulemail muhak-
kakin elhac Ali zide ilmühu süd-
dei saadetime arzuhal edüb Kara
hisarı demürlü kazasında vaki
müteveli ve müderrisi olduğu Hu-
samiye medresesi vakfının defter-
de mıkayyed karyelerinden Hü-
seyinabat kazasına tabi Çopra-
şık ve Gerdekkaya nam karyeler
topraklarında ziraat ve haraset
edenlerin ziraatten hasıl eyledik-
leri terekelerinden şerile müte-
veccih olan uşürleri ahiz ve ka-
bız murad eyledikte bazıları hi-
lâfı şeri ve kanun teallül ve mu-
hasama ve mahsulü vakfa gadir
murad eylediklerin bildirüb vakfı
mezbur karyeleri topraklarında
ziraat edenlerin ziraatten hasıl
eyledikleri terekelerinden şerile
müteveccih olan uşürleri ahzi kab-
zettirip hilâfı kanun ve defter
teallül ve muhalefet ettirilmemek
babında emri şerifim rica eyle-
düğü ecilden kanun üzre amel
olunmak emrim olunmuştur. Bu-
yurdumki iş bu fermanı hümayu-
num vasıl oldukta bu bapda sadır

olan emrim üze amel dahi hususu mezbure tamamen mukayyed olub göresiz ilâm olunan üze ise vakfı mezbur karyeleri topraklarında ziraat edenler her kim olursa olsun ziraatten hasıl eyledikleri terekelerinden şerile müteveccih olan uşûrleri badessübut hükmedüb tamamen aliverip bir veçhile teallül ve inad ve muhalefet ve tereddüt ve mümanaat ettirmeyüb fima bait kanuna ve emrû hümayunuma muhalif kimesneye işettirmeyüb eslemeyüb inad ve mümanaad üze olanları isim ve resimleriyle vukuu üze yazıp âsitanei saadetime arz ve ilam eyleyüb hususu mezbur içün bir dahi emrim varmalu eylemiyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme itimad kılasız tahriren fievahiri şabanil muazzam sene erbea ve sittin ve mie ve elf. 1164

Bimakamı kostantiniye

No : 113

Sivas valisi Paşa ve Hüseyinabad kadıları.

Tevkii refii hümayun vasil olucak malum olaki Karahisarı demürlüde vaki Husamiye medresesi vakfının berveçhi meşruta beratı şerifi mütevellisi olan ulemadan kutvetil ulemail muhakkakın Mahmud zide ilmühu süddei saadeti-me arzuhal edüb vakfı mezbur

mülhakatından Hüseyinabat nahiyesine tabi dört zemin ve hasılı divan 1200 akça yazusu olan kök viran kariyesinin malikânesi vakfı medresei Hüsamîye divanı timar deyu defteri hakanide mukayyed ve kadimden beri divan mutasarrıflarıyla tarafı vakfı mezburdan tasarruf ola gelüb ahardan dahilolunmak icabetmez iken Hüseyinabad nahiyesinde Hacı Hasan kavağı nam kariye ve gayriden 14000 akça timare mutasarrıf olan Ahmed nam sipahi timarı aklamından nahiyeyi mezburda 4000 akça yazusu olan çatak pınarı karyesin müşterekile zaptakanaat etmeyüb marizzikir gök viran kariyesinde dört zemin diye tahrir olunmakla dört zemin bedel size dört kıta tarla zaptettirip maadasın müşterekimle ben zaptederim deyi hilâfı defteri hakani fuzuli müdahale ve iki seneden beru bazı mütegalibeye istinaden tegallüben zabıt ve 200 keyl mahsulü ahiz ve kabız edüb vakfı hakani mümtaz ve muayyen hududu dahilinde olan yerleri divan mutasarrıfları tarafı vakıftan gendüye zabıt ve vaki olan mahsulât ve rüsumatı kanun ve defter mucibince ahiz ve kabzettirilip sipahi mezburu hilâfı defteri hakani ve kanun ve kadime mügayir bir dürlü müdahale ve mümanaat etti-

rilmemek babında emri şerifim rica ve defter hanei âmiremde mahfuz olan ruznamçei hümayun ve defteri icmal ve mefasıla mü-racaat olundukta Hüseyinabat na-hiyesine tabi kariyei Gerdek ka-ya etrakiye malikâne tamam vakfı medresei Hüsamiye der Kara hi-sarı demürlü divanı timar dört ze-min ve hasıl divanı resim hakkını ve benâk ve hinta yekûn maa-gayrihi 4000 ve yine nahiyei mez-bure tabi kariyei Gökviran mali-kânei vakfı medresei Hüsamiye der Hisarı demürlü divanı timar dört zemin ve hasılı divan yekûn maa gayriha 1200 akça yazularile defteri mefassılda muharrir kale-mile tahrir ve yine nahiyei mez-bura tabi kariyei Çatak malikâne divanı timar kırk iki nefer reaya ve bir zemin ve hasılı hinta ve şair ve destibani ve tuyur zemin yekûn maa gayrihi 4000 akça ya-zu ile defteri mefasılda muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda yine nahiyei mezburda Sancar nam kariye ve maa gayriha birik-tirilüb 10600 akça yekûnundan 5000 akçasın ifraz ve ber icmali vel icmal mezbur tamamen mez-bur Ahmedin timari mülhakatı bakisi müşterekleri kaydine ol-duğu mastur ve hazinei âmiremde mahfuz olan Anadolu muhasebesi defterlerine nazar olundukta tev-

liyeti mezbure berveçhi meşruta vazifei muayyene ile mumailayh Mahmud efendi an evlâdı batrı evvelden maliye tarafından beratı şerifimle üzerine olduğu mukay-yed bulunmağın defteri hakani mucibince kanun üzere amel o-lunmak emrim olunmuştur. Emri şerifimle vüsul buldukta bu bapta sadır olan emrim üzere amel dahi Hüseyinabad nahiyesine tabi ha-sılı divan 1200 akça yazusu olan sabıkıl beyan Gökveren kariyesini bermucibi defteri hakani mümtaz ve muayyen hududu dahilinde o-lan yerlerle divan mutasarrıfla-rile tarafı vakıftan mütevellii mu-maileyhe zabıt ve malikâne tara-fına aid olan mahsulâtı vakfiçün ahzi kabzettirip sipahiyi mezburi kariyei Gök virani mezburede dört zemin tahrir olunmağıle dört zemin mukabelesinde sana dört kıta tarla zaptetdirip maadasın ben zaptederim deyu hilâfı defteri hakani ve kanun ve kadime mu-gayir bir dürlü dahli taarruz ettir-meyesiz ve dahledüb şimdiye ka-dar canibi vakfa aid olan mahsu-lünden füzuli bir nesne almış ise badessübut hükmedüb tamamen aliverip teallül ettirmeyesiz min bait defteri hakani ve kadime ve emri hümayunuma muhalif kim-seye iş ettirmeyüb kazıyyede medhali olmayanları kat'iyen ka-

riştirmayub hususu mezbur için
bir dahi emrim varmalu eyleme-
yesiz şöyle bilesiz alâmeti şeri-
feme itimad kılasız tahriren fie-
vasıtı zilkadetişşerife sene tisun
ve sittin ve mie ve elf. 1169

Bimakamı kostantiniye

No : 114

Hüseyinabat kazasında Ger-
dekkaya ve Gökviran ve tevabii
nam kariyelerin malikânesi Hüsa-
meddin nam sahibi hayrin vakfı
olup Hüsamiye medresesinde va-
kıfın ruhu için pençüşenbih gün-
lerinde bir cüzü şerif tilavet eder
kimesne olmayub hali ve mahlul
kalmağıle erbabı istihkaktan ve
evlâdı vakıftan işbu refii tevkii
refiişşanı hakani esseyit Ahmed
halife her veçhile layık ve mahal
ve müstehak olmağın senede bir
mut mahsul ile tevcih olunub mü-
ceddeden beratı şerifim verilmek
babında bilfiil evkafı mezburun
mütevellisi Mahmud zide kadrihu
arzetmeğın mucibince sadaka e-
düb bu beratı hümayunumu ver-
dim ve buyurdumki beher yevmi
pençüşenbih mezbur seyyid Ah-
med halife varup zikrolunan med-
resede cüzhan olup hizmeti lazi-
ması mer'a ve müedda kıldıktan
sonra evkafı mezkûreden almak
üzre senede bir mut mahsul vazı-
fesile mutasarrıf olub vakfın ruhu

hu ve devamı ömrü devletinçün
duaya müdavaniet göstere şöyle
bileler alâmeti şerife itimad kıla-
lar tahriren filyevmil salis aşer
min şabanil muazzâm sne sebin
ve mieteyin ve elf. 1270

Bi makamamı kostantiniye

Abdullah

Bu mühürdür

No : 115

Hüseyinabad kazasına tabi
Gerdek kaya ve Gök viran ve te-
vabii nam kariyeleri tamam ma-
likânosı Hüsameddin nam sahibi
hayrin bina eylediği Hüsamiye
medresesine vakıf olup cibayeti
kimesne üzerine olmayub ciba-
yet olunmak lâzım ve mühim ol-
mağın işbu rafii tevkii refelişşanı
hakani Ali halife her veçhile
layık ve mahal ve müstehak ol-
mağın evkafı mezkûre mahsu-
lünden almak üzre senede bir mut
vazife ile tevcih olunub yedine
müceddeden beratı şerifim veril-
mek babında bilfiil evkafı mezkû-
rün mütevellisi Mahmud zide kad-
rihu arzetmeğın mucibince sada-
ka edüb beratımı verdim ve bu-
yurdumki badel yevmil mezbur
Ali halife varup zikir olunan med-
rese evkafının cabisi hizmeti lâ-
zıması mera ve müedda kıldık-
tan sonra bir mut mahsul vazife-
sile mutasarrıf olub vakfın ruhu

ve devamı ömrü devletimçün dua-
aya müdavemet göstere şöyle
bilüb alâmeti şerifeme itimat kıl-
lalar tahriren fi evaili şaban sene
sebin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 116

Hüseyinabad kazasında ger-
dek kaya ve Gökviran ve tevabii
nam kariyelerin tamam malikânesi
Hüsemeddin nam sahibil hayra-
tın vakfı olup Hüsamîye medrese-
sinde vakfı mezburun ruhiçin
pençüşenbih de bir cüzü şerif
talisi olan erbabı istihkaktan ve
evlâdı vakıftan işbu tevkii refiîş-
şanı hakani esseyit Ahmed halife
beratı şerifle mutasarrıf olub bu
kerre tahtı âli bahtı Osmani üzre
cülusu hümayun meymenet mak-
runum vaki olmağın derseadetin-
den yedine müceddeden beratı
şerif verilmesin yedinde olan atık
berat mucibince inayet talep et-
meğın sadaka edüb bu beratı hü-
mayununu verdim ve buyurdumki
badel yevm merkum varup zikir
olunan medresede yevmi pençü-
şenbih günlerinde kemafissabık
cüzhan olub hizmeti lazımsın
meri ve müedda kıla ve evkafı
mezkûre mahsulünden almak üz-
re senede bir mut mahsul vazife-
sile mutasarrıf olub vakfın ruhu

için ve devamı devletimçün dua-
ya müdavemet göstere ol bapda
tarafı aharden bir veçhile dahli
taarruz kılmyalar şöyle bilüb alâ-
meti şerife itimat kılalar tahriren
fi evaili zilkadetişşerife sene se-
lâse ve sebin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 117

Kara hisarı demürlü kariyesin-
de vaki Hüsamîye medresesi vak-
fının nazareti evlâda ve evlâdın
aslah ve erşedine vakıf ve şart
olub bermucibi şart vakfın evla-
dından rafii tevkii refii hakani Ali
halife bilfiil vazifei muayyene ile
mutasarrıf olub talibi berat olma-
ğile derseadetimden yedine mü-
ceddeden beratı şerifim verilmesi
babında bilfiil vakfı mezkûrın mü-
tevellisi Mahmud zide kadrihu
arzetmeğın sadaka edüb bu be-
ratı hümayunumu verdim ve bu-
yurdumki badel yevm mezbur Ali
halife varub zikrolunan medrese
evkafının kemafissabık nâzırı o-
lub hizmeti lâzımasın meri ve mü-
edda kıldıktan sonra vazifei mu-
ayyenesile mutasarrıf olub vakı-
fın ruhu ve devamı ömrü devle-
timçün hayır duaya müdavemet
göstereler şöyle bilüb alâmeti
şerifeme itimat kılalar tahriren fi
evahirî recebi şerif sene sebi ve
hamsin ve mie ve elf.

Bi makamı kostantiniye

No : 118

Düştürü mekcerrem mēşiri mü-
fahham nızamil âlem müdürü ümü-
rül cümhur bilfikril sakıbi mütmü-
mü mühamül ümür bileyiril salibi
mümebhidi, bünyani devleti vel-
ikbali müşeyyidi erkânıl sadâth
vel iclâl elmahfufi bismüla avatılı,
melikil âlâ Sivas valisi vezirim
paşa edamallahü teâlâ iclâlehu :

Ve kudvetil kuzatı velhükkâm meadinil fazl velkelâm Hüseyinabad ve Çorum kadıları zide fazlühüma tevkîi refîi hümayun vasıl olucak mâlûm olakî canî ve imarâtı olmayan evkâfıan Kara hisârı demürîlde medîun Hüsameddîn vakfının evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere bilfiil beratı şerifle mütevellîsi olan darendeî ferman vacibîizan kudvetil emasîlî velakran Mahmud zide kadrehu süddeî saadetîme arzûhal edîb vakfı mezburun defterde mukayed kariyelerinden Hüseyinabat kazasına tabî Gerderek kaya ve Gökviran ve Yağlı ve Karapınar ve Kızıllar ve Bayadok ve Hısr nam kariyeler toprağında ziraat ve haraset edenlerin ziraatlerle hasıl eyledikleri terekelerinden kanun ve mucbince müteveccih olan usûlîleri taleb eyledikte yedi sekiz seneden beru vermeyüb vakfa küllî gadir eylediklerin bilâtirüb kurai mekûm topraklarında

ziraa't ve haraset edenlerin ziraa't-
lerle hasıl eyledikleri terekelerin-
den müteveccih olan uşürleri gü-
zeş'lesile aliverilip tealhîl ettiril-
memek babında hükümhümayunun
rica eylediği ecilden buyurdum ki
hükmi şerifimle vaddıkla hususu
mezbur temam hak üzere mukay-
yed olub göresiz kurai mezburun
toprağında ziraa't ve haraset eden
gerek mezburlardır gerek gayrile-
ridir her kim olar ise olsun ziraa't-
lerle hasıl eyledikleri terekelerin-
den müteveccih olan uşürlerin ba-
desşübüt hükmedüb güz'eş'lesile bi-
kusur aliverip tealhîl ve muhalefet
ettirimeyesiz vakfiyede medhalî ol-
mayanları bunın davasına karış-
tırmayub eslemeyüb inad ve mu-
halefet üzere olanları isim ve resim-
leriyle vukun ve sıhhatî üzere yazıp
aslanel saadetine arzедüb hususu
mezbur için bir dahi emri şerifim
varmalu eylimiyesin şöyle bilcesin
alâmeti şerifeme itimad kılasın.
Tahriren fi evasıtı satır sen'e hamis
ve erba'in ve mie ve elf.

Bimakamı kostantiniyetil
mahrusa

No : 119

Nişanı hümayun yazılakı
Medinei Çorum sülkânından
esseyit Ahmed ve esseyid Mehmed
ibna esseyid Ahmed nam kimesne-
ler meclisi şeta varup Sivas san-

çağında Hüseyinabat nahiyesinde Gerdek kaya ve Gök viran nam kariyelerin malikânesi Hüsamiye medresesinin vakfı olup vazifei muayyeneleri berveçhi meşruta tevliyeti ve medresenin müderrisliği vakfiyei mamulün bihasında evlâda meşruta olup batnı evvelde olan evlâddan ceddimiz Mahmud efendi fevt olup tevliyet ve müderrislik oğlu ve bizim babamız esseyid Ahmede tevcih olunup mutasarrıfıken babamız mezbur dahi asitanede fevt oldukta zikrolunan tevliyet ve müderrislik berveçhi meşruta bizlere tevcih olunmak üzere iken ecanipten Osman nam kimesne hilâfı şartı vakıf tevliyeti mezburu gendü üzerine ve müderrisliği bizim üzerlerimize berat ettirip bizlere gadri külli etmeğin vakufu tammi olan kimesnelerden tefahhus olunub tevliyeti mezkûre şartı vakıf üzre merkum Osmanın refinden ecdadımız nan paresi olarak biliştirâk üzerlerimize tevcih buyrulmak ricasile ilâm ediver deyü ilhah etmelerile tefahhus ve süal olundukta medinei Çorum ehalisinden cemmi gafir ve cemmi kesir kimesneler meclisi şeride nefsel emir mezburan seyyid Ahmed ve seyyid Mehmed ibni seyyid Ahmed Hüsamiye vakfının batnı evvelinden evlâdlarından tevliyet ve müderrislik evlâdiyete meş-

ruta olduğu malumumuzdur deyü ihbar ve şehadet etmelerile gendünün dahi ilmü muhit olmağın niyazlarına müsaadei cihandarı erzani buyrulmak ricasına Çorum kadısı İbrahim efendi arz etmekle Kara hisarı demürlüde merkum Hüsameddin azizin evlâdından Mahmud efendi zikrolunan Hüsamiye medresesi vakfının tevliyeti evlâdı zükûrun batnı evvelinde olana meşruta olup ve tevliyeti mezbureye merkum Mahmud efendi bilâberat mutasarrıf olmağıle evlâdiyet ve meşrutiyet üzere gendüye tevcihini istida ve Anadolu kadiaskeri ilâmile Anadolu muhasebesine kaydile maliyeden 1145 senesinde berat ita olunduktan sonra evlâdı vakıftan olmayan Osman zuhur ve merkum Mehmed ile mahallinde ledeyittarafu merkum Mehmed ecanipten ve gendusi batnı evvelden evlâdı vakıftan olduğunu isbattan sonra Çorum kadısı arzile bailâm 1170 senesinde mezbur Mahmudun refinden elhac Osmana tevcih olunub üzerinde iken fevt olmağıle mahlulundan 1173 senesi oğlu batnı evvelde Abdülazize badettevcih refinden senei mezburede yine merkum Mahmuda tevcih olunduktan sonra merkum Abdülaziz bin Osman meclisi şeridemezbur Mahmud ile Hüseyin terafulerinden mezbur Abdülaziz evlâdı vakıftan batnı

evvelde olub ve mezbur Mahmud ecanipten ve evlâdiyette kata alâkası olmadığın ehli vukuf ihbar eylediklerinde mezbur Mahmudun keffi yedine tarafı şeriden tenbih birle merkur Abdülazizin yedine hücceti şeriye ita olu mağile tevliyeti mezbure ecanipten olan merkur Mahmudun refinden Çorum ve Hüseyinabat naipleri arzlarile ba ilâm 1174 senesinde mezbur Abdülaziz ibka ve badehu fevt olmağile mahlulünden 1209 senesinde ba ilâm kızı evlâdı vakıftan Hatice hatuna badehu kasrı yedinden 1211 senesi akrabasından Osman halife an evlâdı vakıfa barzuhal anın dahi kariyesinden 1213 senesinde elhac Ömer veledi Mehmed efendi veledi Habibe hatun hemşirei Hacı Osman an evlâdı vakıfa badettevcih mahlulünden kerimleri emine ve Hatice ve Fatıma ve Ayışeye ba arzuhal tevcih olunduğu ve Çorum mülhakatından Kara hisarı demürlüde medfun Hüsameddin medresesinde müderrislik ulema ve müstehakkına meşruta olub Sivas sancağında Hüseyinabat nahiyesinde Yağlı kariyesi ve Anbarlar nahiyesinde Hışır nam kariyenin malikâneleri medresei mezbure vakfı olub lakin timürlü kariyesi harap olmağile ba işaretli aliye Mahmud efendiye 1157 senesinde mahallinde tedris

eylemek şartile müderrislik ciheti vazifei muayyene ile müceddeden tevcih yedine berat verildikten sonra kasrı yedinden 1199 senesinde yine ba işaretli aliye oğlu esseyid Ahmede badehu mahlulünden oğulları esseyid Ahmed efendi ve esseyit Mehmed efendiye 1212 senesinde ba işaretli aliye tevcih ve hâlâ üzerlerinde olduğu Anadolu muhasebesinde mufassalan derkâr oğunmağın işbu arz kuyudatıle maan huzuru feyz güncuru cihandariye arz ve takdim olundukta istidaları vakıa mutabıktır şeran ve kanunen kuyudü kadimesine riayetle tanzim oluna deyu hattı hümayunu şevket makrun şerefyaftei sudur olmağile imdi mezburların refilerinden bermucibi hattı hümayun istidası üzere şurutu kadimine tevfikân berat tahrir ve ita olunmak babında 1227 senesi rebiyül evvelinin 21 inci günü sadır olan rüsusü hümayun mucibince mezburun Emine ve Hatice ve Fatıma ve Ayişenin refilerinden mezkûran esseyid Ahmed efendi ve esseyid Mehmed efendiye tevliyet beratı yazılmakçün işbu buyrultu verildi.

Esseyid Sadık

1223

Mühürdür.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dii, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2

15 NİSAN 939

Sayı : 13

İKİNCİ YILA GİRERKEN

Dergimizgeçen sayısı ile birinci yılını tamamlamış bulunuyor. Komitemizin sayın Başkanı İhsan Sabuncuoğlu (11) ve (12) inci sayılarla bu sayımızda (Hesap veriyoruz) başlığı altında bir yıl zarfındaki çalışma programımız ile neşrettiğimiz ve hazırladığımız vesaik hakkında cidden selâhiyetli bir lisanla izahat vermektedir. Benim bu yazıya eklenecek iki özlü haberim vardır.

Bir yıllık çalışmamız sonunda her sayımızda neşrettiğimiz muhtelif mevzulara ait makalelerden maada (onuncu asırda Çorum), bir yıldır dergimizde ilâve olarak çıkardığımız Çorum tarihini aydınlatıcı halktan ve sicillerden derlenen vesikaları izahları ile birlikte birinci cilt (Çorumun tarih vesikaları) adlarıyla ve iki kitap halinde hazırladığımız eserler tamamlanmıştır. İlk imkân çıktığı zaman bunlar neşredilecektir. Yine ayrıca neşretmeğe karar verdiğimiz (Çorum manileri),

Neşet Köseoğlu

(Çorum kitabeleri ve tarihi abideleri) ve (Çorum yer adları) hakkında yapmakta olduğumuz tetkikler sona ermek üzeredir. Bunlarda aynı birer kitab halinde neşretmeği düşünmekteyiz. Araştırma ve neşriyat işlerinde Halkevi arkadaşlarımdan ve (Çorum) un tarih sever halkından gördüğümüz yardımları burada sevinçle ve teşekkürle kaydetmeği bir vazife bilirim. Çorum ile kazalarında bulunan. Kültür arkadaşlarımızın tarihî ve mahallî bilgileri vermek hususundaki gayretlerini de buraya yazmalıyım.

Vali ve Parti Başkanımız Salih Kılıç'ın dergimize gösterdiği yardım ve alâkaya karşı olan minnettarlığımızı da yazmak bir borçtur.

Bütün bu alâka ve yardımların yeni yıl çalışmalarında bize daima bir destek ve teşvik olacağına ve bizi gayemize doğru kolayca götüreceğine inanıyoruz.

HASBEHAL

Çorum Tarihi Hakkında

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Orta Anadolu şehirlerinin, ortaçağ devrine ve bilhassa Selçukilere dair olan tarihî kaynakları pek azdır. Elde mevcut olan eserler ve vesikalarda henüz Orta Anadolu tarihini vazîh bir şekilde aydınlatıcı mahiyette değildirler. Bu itibarladır ki Orta Anadolu şehirlerinin hakikî manasile tarihlerini yazmak hayli güçtür. Orta Anadolu şehirleri içinde Çorum birçok tarihî vak'alara sahne olmuş bir şehirdir. Şimdiye kadar her yerin olduğu gibi Çorum da tarihî karanlıklar içinde kalmıştır. Asıl bundan sonradır ki sistemli bir çalışma neticesinde memleketlerimizin tarihleri yazılabilecektir.

Yazılacak bir Çorum tarihi, yalnız Çorum ve çevresini değil aynı zamanda Anadolu'nun da bir çok tarihini ve karanlık cihetlerini aydınlatacağı cihetle bir ehemmiyeti haiz olacaktır.

«Çorumlu» dergisinin büyük bir gayret ve isabetle neşretmekte olduğu tarihî malzemeler ilerisi için bize ümidler verecek şekildedir. İtiraf etmeliyiz ki tarih kültürü bizde daha yeni uyanmaya başlamış olmakla beraber eldeki vesikalardan istifade ederek vakaların ha-

kikî ve içtimai sebeplerini bularak yazmak ve bunlardan netice çıkarmak usulü de henüz arzu edilir. Şekilde kök salamamıştır. Bunun için hem zaman, hem de birçok enerji sarfına ihtiyaç vardır.

Çorum tarihini yazmak için gr. rp ve şark kaynakları bizim için zengin hazine mahiyetindedir. İslâmî devirden evvelki zamanlar için bilhassa Roma, Bizans devirlerini aydınlatmak için ecnebi eserleri tedkik etmek her şeyin başında gelir.

Çorum ; Tarih bakımından zengin bir vilayettir. Bu vilâyette Hitit, Yunan, Roma, Bizans, İran, Arap, Selçuk ve Osmanlı medeniyetinin bakayası hâlâ yaşamaktadır. Boğazköy gibi Hitit medeniyetinin merkezi Tavium Nefes köyü gibi Roma medeniyetinin şöhretli sitelerinden biri Çorum vilâyeti içindedir. Çorumda eski bu medeniyet merkezlerinin bulunuşu bir mazhariyettir. Hitit medeniyet ve eserleri üzerine yazılmış bir çok eserler vardır. İlim henüz Hititolojî sahasında son sözünü söylememiş olmakla beraber bu gün hititlere ait bir çok tarihî hakikatleri öğrenmiş bulunuyoruz.

Hele Boğazköy hakkında yazılmış olan eserler ve bu çevrede yapılan kazıların elde edilen neticeler tarihin bir çok karanlık sahifelerini aydınlatacak mahiyettedir.

Yunan - Roma Bizans eserleri için başta Tescier olmak üzere Forbiger, K. Ritter Ramsay V. gibi âlimlerin tedkiklerinden pek fazla itimat edilemezse bile her halde istifade edebiliriz.

Şark kaynaklarını ise ikiye ayırmak lâzım gelir. Yazma eserler, matbu eserler:

Yazma eserlerimizin en mühimleri İstanbul kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bunların içinde çok mühim olanları vardır. Arap ve Türk müverrihlerle coğrafyacıları Anadolu memleketleri hakkında verdikleri malûmatın hepsini tedkik etmiş olduğumuzu iddia edemeyiz. Bu yazmalar içinde henüz adını bilmediğimiz eserlerin bile bulunması muhtemeldir.

Bunlardan başka vakfiyeler, kitabeler, tapu defterleri, şerî sicillerde mühim rol oynar. Her şeyden önce gerek ecnebi ve gerek şark kaynaklarında Çorum ve çevresi hakkında yazılmış malûmatı olduğu gibi neşretmek çok faydalı olacaktır. Bay Neşet Kösenin Çorumlunun 11 inci sayısında (Evliya Çelebiye göre Çorum) başlıklı yazısı bu nevi tedkiklerin başlangıcını teşkil etmektedir. Selçuknamelerde muhtelif coğrafya ve tarih kitaplarında Çoruma dair olan malûmatı neşretmek suretile

güzel bir «Çorum Bibliyografyası» da meydana gelmiş olur.

Çorum adının menşei hakkında kâfi ve katî malûmatımız olmamakla beraber Ortaçağda bu şehre «Çorumlu» adı verildiğini biliyoruz. Şu halee buranın «Çorumlu» adında bir Türk oymağının merkezi olduğunu kabul etmekle hata etmemiş oluruz. Nitekim Ahmed Vefik paşa merhum (Lehcei Osmanî) adlı lügatinde Çorum için (Bozokta Çorum ve Karahisar Belıramşah maakabilei Çepni kazasının merkezi bir şehirdir) diye yazar. Balıkesir vilâyetinin Sındırgı kazasına tabi bir Çorum nahiyesinin bulunması ve halkının da Çepnilerden mürrekkep bulunması da (Çorumlu tabirinin bir Türk oymağına aidiyetini göstermekte, bundan başka Çorumda Bayat ve Beydili gibi eski Türk oymaklarına aid ve onların isimlerinden alınma köylerin bulunması da bu husustaki kanaatlerimizi kuvvetlendirmektedir. «Bizim Verzim» de Çorum, Çorumludan yazıldığı gibi [2] Âşık paşa zade tarihinde de «Çorumlu yüresi» kaydının bulunması [3] ve onuncu asra aid tapu defterleriyle Selçuklulardan kalma bir çok vakfiyelerde de Çorumlu adının bulunması Çorum adının nereden gelmiş olduğunu bir dereeye kadar aydınlatmaktadır.

[1] S. 360.

[2] S. 404.

[3] S. 113.

Ebu Bekir dımuşkı (Coğrafyayı kebir) inde [4] ve ondan naklen kâtip Çelebi Cihannemasında [5] Çorum hakkında şu malûmatı verirler.

(Çorum kalecik şarkı şimalinde bir livadır ki cenubî Bozok sancığıdır. Kazaları İskilip, Tah-tettarik, Hacı Hamza. Saz, Sakız, Osmancık, Kara Hisarı Demürlü, Fevkattarik, Katar. Saray, Mihmadı selâm.

Çorum ka abası mamur bir şehirdir ki her haltada pazarı turur, mükellef hanları vardır. Ve mesaid ve cevami ve esvakı âmiresi ve mahsus paşa sarayı vardır. İki cebel arasında bir vasi sahrada vakidir, şahrah üzere değildir. Çorumdan bir merhale şarkta şeyh Elvan tekkesi vardır. Azim ziyafet hanedir ve müsafire riayet ederler.

İskilip : Çorumun garbisinde bir menzildir. Bir kale ve kasabadır ki müftü Ebussuud bu kasabadan neşet etmiştir. Anda bir cami ve muallimhane ihdas etti. Ve Kızılırmak bununla Çorum arasından geçer.

Osmancık : Amasyadan iki merhale garbe Kızılırmak bunun kurbinden geçer. Şahrah üzere bir kale ve kasabadır ve nehir bir saat kadardır. Koyunbaba derler bir aziz medfundur ki kurşun örtülü kubbeli bir türbe ve tekye içinde âşıklar sakin olur. Ve Bayram ket-

huda anda bir cami bina etmiştir ki Kızılırmak kurbinden geçer.

Hacı Hamza : Cami ve hamam, bir hanı ve dekâkini müstemil bir karyedir.)

İşte en meşhur coğrafyacılarımızın Çorum hakkında verdiği malûmat bundan ibarettir.

Daha eski zamanlarda hicretin altıncı asrında yazılmış bir coğrafya kitabında Orta Asyada Bedeşan nevahisinde (Cirm - Çirm) diye bir şehrin bulunması oradaki Çirm veya Cirm şehriyle bizim Çorum arasında bir münasebet olduğu ihtimalini hatıra getirmektedir. [6]

Ebilfida, Ayni, Yakut Hamavi gibi müelliflerle Kâtip Çelebi, Menazırlavalim sahibi Âşık Çelebi, Evliya Çelebi Çorum hakkında fazla bir şey yazmazlar.

Ali Suad tarafından terceme edilen Ch. Texier küçük Asyasında Çorum ve nefes köy için şu malûmata rastlanır.

Galatinin meşhur şehirlerinden bulunan Taviom Trokmiyenlerin merkezi idi. Burası en mühim bir ticaret merkezi olmakla beraber Jupiter yani güneş ilâhını tunçtan tasvir eden bir heykele ve melce olmak hukuk ve imtiyazını haiz mukaddes bir ormana malik bir şehirdi. Trokmiyenler Firikyada ta-

[6] Merasidülhtlag Ala esmaül emkineti velbuka. Varak 76. Veliyüddin kitapsaray 2338. Bu eser (Safiyüddin Abdül-mümîn) tarafından yazılmıştır.

(Cirm bilkesri sümmessükûn. Medinetünbinevahi Bedaşan.

[4] Köprülü Kitapsarayı Hafız Ahmed paşa kısmi No. 173. Va ak 213.

[5] Matbu Cihannema S. 625.

vattun eden Galatların üç taifesinden birinin adıydı. Tavium Halis-Kızılırmak nehrinin sağ sahilindeki dağların arasında bulunuyordu. Nefes köy Boğaz köy - Hatuşaşın 24 kilometre cenubundadır. Bazı âlimlere göre burası bugünkü Çorumdur. Fakat bugün nefes köyün Çorum olmadığı anlaşılmıştır. Ankaradan Taviumun mesafesi Antonen ve Potinger kayıtlarında mezkûrdur. Bugünkü ölçü mikyasına göre iki şehir arasındaki mesafe 171 kilo metre kadar tutuyordu. [7]

Bütün bu eserlerden istifade etmek, bunlardan başka muhtelif seyahatnameleri gözden geçirmek bir ilim ve memleket meselesi halini almış bulunuyor.

Bir şehrin tarihi Anavatan tarihinin geniş bir faslını teşkil eder. Bu itibarla şehrimizin tarihini yazmak ve bunun için geniş mikyasta çalışmak en verimli ve faydalı işlerimizden olduğuna inanmalıyız. Halkevimizin Çorum tarihi için sistematik bir şekilde çalışmasını ve «Çorumlu» nun bu mevzu için geniş sahifeler ayırmasını memleket

nam ve hesabına çok hayırlı bir hareket olarak görüyoruz. Bütün bu malzemeler ve vesikalar ileride Çorum tarihini yazacak olanlar için zengin bir kaynak vazifesini görecektir. Yakında hazinesi evrakta mevcut tapu kayıtlarına nazaran ve Neşet Köseoğlu ile birlikte (Onuncu asırda Çorum) adı ile yazacağımız eserle de Çorumun bir çok ictimai, iktisadi ve ziraî hayatını aydınlatmaya çalışacağımız zaman bu malzemelerin ne kadar kıymetli olduğunu ve bir memleket tarihini yazmak için ne gibi kaynaklara baş vurulmak lâzım geldiğini ve hangi yollardan yürümeğe gerektiğini tebarüz ettirmeğe çalışacağız.

Sadece bir hasbühâl mahiyetinde olan şu makale bile Çorum tarihinin ehemmiyet ve genişliğini ve bir şehir tarihini yazmanın ne büyük emek ve külfetlere ihtiyaç gösterdiğini izah etmiş bulunuyor. Bunu hep elbirliğiyle başarmaya çalışmak hepimizin vazifesidir ve bundan duyacağımız zevk de şüphesiz o nisbette geniş olacaktır.

[7] Küçük Asya. Cilt 2 S. 424 ve 485
inci sahifelere bakınız.

Malte - Brun Küçük Asyasında Taviumun Çorum olduğunu yazar. S. 95.

Evliya Çelebiye göre İskilip

Neşet Kaseoğlu

Geçen yazımızda Evliya Çelebinin Hacıhamza (1) Osmançık (2) Çorum kasabalarını ziyaretine ait yazılarını nakletmiştik. Evliya Çelebi (1060 H.) cemaziyelevvel iptidasında Sivastan İstanbula gelirken Sivas eyaleti teşkilâtından bahsediyor. (İmad içi) nin (3) Karahisar Temürlü (4) kazasına tabi olduğunu (Hüseyin ova) (5), Budak-özü (6) kazaları ile (Sunguriçi) (7) nahiyesinin (Bozok) a bağlı olduğunu ve (Hüseyin ova) kazası içinde olduğunu yazıyor (8) bundan

[1] Çoruma bağlı Osmançık kazasında bir köyün adıdır. 1000 H. tarihli sicillerde kaza merkezi olarak gözükmüyor.

[2] Osmançık, Çoruma bağlı bir kaza merkezidir. Tarihte Osmançık daima kaza olarak kalmıştır. Selçukilerden sonra Osmanlılar tarafından alınmadan evvel Çorumu da tesiri altına almıştı. Teşkilâta ait hazırladığımız yazılarda bunu tavzih edeceğiz.

[3] Bu gün İmad dedikleri Alaca kazasında bir köydür. Meşhur Alaca - Hüyük kazı yeri buraya yarım saattir.

[4] Bu kazaın çok eskiden (600H.) talerinden bu tarafa kaza olduğu eski kayıtlardan anlaşılıyor. Yakın zamana kadar bunu muhafaza etmiş, sonra münderis olmuştur. Bu gün yakınında aynı adla bir köy vardır. Alaca kazasına bağlıdır.

[5] Bu günkü adı Alaca kazasıdır, Çoruma bağlıdır. Eski kayıtlarda Hüseyinabad şeklinde de yazılıyor.

[6] Bu günkü Sungurlu kazasının bulunduğu yerdir. Çoruma bağlıdır.

sonra (Elvançelebi) köyüne sonra Çorum, a daha sonra şimale giderek İskilibe geldiğini yazarak şu şekilde anlatıyor :

İskilip :

Selçukilerden Sultan Alâeddin fethidir. Bادهu 817 de üşerayı etrak elinden Çelebi Sultan Mehmed han zaptetmiştir. Çünkü bu havalı eşkiyası Temür vakayii mülumesinde hep isyan edüb Temüre iltihak ve sonra nice memalik ve kulai zaptetmişlerse de Çelebi Menmed han hepsini geri almıştır. Bادهu Süleyman han tahriri üzre Sivas eyaletinde Çorum hakinde Asitanei saadetteki şeyhülislâmlara has tayin olunmasından evvabi mahsulâtı cümle şeyhulislâmlara vasil olur. 150 akçalık şerif kazadır. Sipah kethuda yeri yeniçeri serdari, Şehir Subaşı, Şehir kethudası vardır.

Eşkâli kalei İskilip :

Evce peryvste olmuş bir guhü bülendin tâ zirvei alâsında burcu dendanları sengi tıraşide ile bina

[7] Burasının eski yerini tesbit edemedik. Fakat yine Sungurlu kazasının sahasında olduğu zannedilir. Evliya çelebi burada Sunguroğlu hanedanı dibinde 400 yıldan beri taşları aşınmamış bir değirmen taşı olduğunu da yazıyor. E, Ç. C. 3. S. 237

[8] Evliya çelebi C. 3. S. 237,

ediymiş müseddesiyüşşekil bir kaleyi âlidir. Varaşu bir dereli, bağli, bahçeli yerde vaki olmuş olub mamur hanelerle müzeyyen amma haneleri ol kadar vasi değildir. Uleması gayet kesret üzre olmağle her camide medrese ve müderrisini ve talebeden musannifini vardır. Burası zevku hava yeri olmayub ilim ve hilim yeridir. Reşid, necip sıbyanı, 300 kadar hafızı kuranı ve 40 kadar mektebi sıbyanı ebced hanı vardır. Çarşısı bedestanı yoktur. Çarşularda sair şehir çarşuları gibi müzeyyen ve muntazam değildir. Türk şehri ise de halkı umumiyetle halktan münzevidir. Hatta Murtaza paşaya efendimizi kondurmamak murad ettilersede paşa reayaına rağmen üç gün meksederek müft (parasız) ve meccanen yiyib içip, kondu, göçtü.»

Ziyaretgâhlar :

Eşşeyhulkebir (Muhiddin Ülskilibi) aşağı şehir haricinde medfun olub ziyaretgâhı hasu âmdir. Maskatı reisleri bu şehirdir. Eşşeyh (Musluhiddin Attar) bu aziz (Akşemseddin) nin halifelerindedir. Keskin ve havalisinde medfun (Hamza şamî),(Abdürrahmanül Mısri),(Karahisarı sahip)te medfun (Abdürrahmanü Mısri, (İbrahim-Tennurî) işte bu dört halife Akşemseddinin iznile halvete girip ilkin (İbrahim Tennurî) sahibi secade olmuştur. Sonra bu Musluhiddin İskilibi pişrayı tarik oldu. Bu şeyh 40000 müride malik kutbiyete ermiş ekmelindendir. Hâlen şehir içre medfun olub ziyaretgâhı hassûâmdir. Muhiddin İskilibiye (Şeyh yavısı) derler. Müellifinden (Ali Kuşcu) nun damadı Ebüssüud merhumun ceddidir. 903 senesinde merhum olub burada defnedilmiştir.»

NOT : (12) inci sayıda «Evliya Çelebiye göre Çorum» başlıklı yazımızda Evliya çelebi ağzından Çorumda meşhur dediği hamamlar arasında (Ulamapaşa) hamamı da vardı. Bu hamamı bu gün (Küpüroğlu) hamamı diye anılan hamamı olsa gerektir. Küpüroğlu sonradan hamamı yeniden inşa dınecek derecede tamir ettirdiği için hamamın adı böyle kalmıştır. Evliya çelebi Çoruma geldiği zaman adı Ulamapaşa imiş. Ulamapaşanın Çorum ile münasebeti henüz meçhuldür. Çorumlu olmadığı burada sancak beyi olmasından daha az ihtimal dahilindedir. Tarihlerde adı geçen bir Ulamapaşaya tesadüf edildi.

Yine Evliya çelebi (C. 2. S. 295) Ulamapaşanın kanunî vüzerasından olduğunu piri paşa ile harpsiz Şirvanı aldıklarını, Tortum cancağı dahilinde Ağce kaleyi (C. 2. S. 343) Ulama paşanın Güreistanı almak için inşa ettiğini, fakat mürurü zamanda harp olduğunu, (Peşte) de Ulama mahallesi (C. 6. S. 254) olduğunu, (Budın) de Ulama sebili (C. 6. S. 239) bulunduğunu, yine (Peşte) de aynı adla bir tabya (C. 6. S. 902) bulunduğunu

nu, (Erdel) de bir kaleyi 958 de Ulapapaşa yardımı ile serdar Ahmed paşanın zapt ettiğini (C. 7 S. 369), Van eyaletinin kanunî zamaında İbrahim paşa fethinde iki tuğ ile Ulama paşaya ihsan edildiğini (C. 4. S. 174) nihayet vilâyeti Tekeden aceme esir düştüğünü, orada han olduğunu, sonra firar edüb (۵۰۰) ya tayin olunduğunu, oraya harbe gidüb 40 gün muhasaradan sonra muhafızı (Türk frenç) kaleyi teslim ettikten sonra tekrar gelip (958 H.) de Ulapapaşayı şehid ettiğini (C. 1. S. 169) de yazıyor.

Ulama paşanın Çorumda bir hamam yaptırabilmesi için burada bir müddet bulunması ve büyük ihtimale göre sancak beyi olması akla mü-lâyim gelir.

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Çoruma aid neşrettiğimiz beş vesika onuncu hicrî onaltıncı milâdî asra aiddir. Bu vesikalardan biri Kanunî Sultan Süleymanın oğlu şehzade Bayezide aiddir. 17 Zilkade 966 - 1558 tarihli dir.(1)

Müteveffa Süleyman paşanın kapucu başısı olup şehzade Bayezidle birlikte Amasyaya gelen ve yaralanarak onunla birlikte İrana gitmeyen Mahmud isminde bir adam iyileştikten sonra başına bir sürü ehli fesad toplamış ve hükümde okuyamadığımız fakat Niksar olduğunu sandığımız taraflarda hükûmete karşı isyan etmiştir. Hükümde bu adamın yakalanması yazılmaktadır.

[1] Şehzade Bayezid Kanunî Sultan Süleymanın oğludur. Büyük kardeşi Selim ile araları açılmış ve bu yüzden babasına karşı isyan eylemiştir. Künhülâhbar sahibi Âli efendi tarihinde bu kardeş mücadelesinden ve Bayezidin fecî âkıbetinden uzun uzadıya bahseder.

Âli, şehzadelecin mürebbsi olan lala Mustafa paşanın Sultan Süleyman ile Bayezid arasındaki muhaberatı idare etmiştir. Şehzade Bayezidin katlinde lala Mustafa paşanın büyük tesiri olmuştur. Mustafa paşa Şehzade Bayezide taraftar görünerek Sarı Selime hafiyeleik etmiş ve Bayezidi babasının gözünden düşürmüştür. Bayezid Karaman valisi, Selim de Manisa valisi bulunuyordu. İki kardeşin arası açıldıktan sonra Kanunî Süleyman Selimi Anadolu Beyler beyliğinin merkezi olan Kütahyaya, Ba-

İkinci vesika ise Çorum beyinin sancağı muhafazası için kâfi miktarda asker koyarak kendisinin Rum eyaleti askerile birlikte Şirvan muhafazasına gitmesine aiddir. 24 Zilkade 990 - 1582 tarihli olan bu vesika Osmanlı devletinin İranla olan muharebesinin en kızgın zamanlarına aiddir. Çorumluda çıkan bir makalemizde Osmanlı - İran muharebesinin sebep ve neticelerini yazmış olduğumuzdan bu muharebeden ve neticelerinden tekrar bahsedecek değiliz.

yazıdı de Rum eyaletinin merkezi olan Amasyaya tahvil etti. Selim Bursaya gittiği halde Bayazid Konyada kaldı. Ve yirmi bin kişilik bir ordu topladı. Bunun üzerine Sultan Süleyman oğlunun üzerine Cenabi Ahmed Sokullu Mehmed, Piri paşaların idaresinde bir ordu gönderdi. (30 Recep 966 - 8 Mayıs 1559) 29 Mayıs tarihinde iki ordu karşılaştı ve çok şiddetli muharebeler oldu. 21 Şaban 966 - 30 Mayıs 1559 tarihinde Bayazid mağlub oldu ve oğlu Orhanla Amasyaya kaçtı. Oradan babasına dört oğlu ile birlikte affedilmesine dair bir mektub yazdı. Lâkin bu mektub lala Mustafa paşanın tayin ettiği adamların eline düştü ve Sultan Selime verildi.

Halk Bayazidi çok seviyordu. Burada başına oniki bin kişi topladı. Hareminden ve sadık hizmetkârlarından ağlaya ağlaya ayrılarak ve hazinesinin en kıymetli eşyaları ile İran hududuna yollandı. (1 - Şevval - 7 Temmuz) Bayazidi takip eden ordu onu yakalayamadı. Bayazid İran şahı Tahmasebe

Hükümde geçen kelimelerden reaya bir devletin tabiiyeti altında bulunan halk demektir. Ögât tabiri ise münasip muvafık manasına gelen halis bir Türkçe kelimedir ki (evet) tabiri bunun muhafefi olsa gerektir. Zuama ise zaim kelimesinin cemidir. Zaim ise ziamet demektir. Zeamet ise devlet tarafından bir kimseye verilen ve uğru o kimseye tahsis edilen arazi demektir.

Vilâyet askerlerinin harp meydanlarında bulunmasından istifade

iltica etti ve evvelâ hüsnü kabul gördü. Fakat sonra bir çok maceradan sonra şehzade Bayazid pek fena ve her türlü insanî gayelerden uzak olarak 16 Muharrem 969 - 25 Eylül 1961 tarihinde dört oğlu ile birlikte Kazvinde öldürüldü. Bayazid ilmin kadrini bilir ve güzel, üstadane şiirler söyler ve yazardı. Katli müteakıf şah, Sinan ağa ve Hüseyin ağa namında iki korucu zabitanı Sultan Süleymana yazılmış bir mektubla İstanbul'a gönderdi. Bayazid Mihrimah sultanın öz kardeşi idi.

Bayazidle iki oğlunun naaşları Sivasa naklolundu. Kabirleri şimal kapusu yanında yol kenarındadır. Şehzade Bayazidin ve oğullarının idamına mükâfat olmak üzere şah padişah tarafından üçyüz bin ve Selim tarafından da yüz bin altın gönderildi.

Bayazid katledildikten sonra refikası ve hizmetkârları Bursada ikamete memur edildi.

[2] Bu Süleyman paşanın hadim Süleyman paşa olduğu tahmin edilebilir. Hadim Süleyman paşa 931 tarihinde Mısır valisi oldu. Yemen; Hind sahillerine kadar Osmanlı satvetini gösterdi. 947 tarihinde sadırazam oldu. 951 tarihinde Malkarada vefat etti. Müdebbir, şecî ve ihtişamı seven bir vezirdi. Bin kadar kölesi vardı.

eden bazı ehli fesad ve eşkıyalar harekete gelmişler ve halkın şikâyetine sebep olmuşlardır.

Sipahi tabiri ise timare sahip olan bir nevi süvari askeri idi. Bunlar sulh zamanlarında köylerde bulunurlar, kendilerine tahsis edilen araziye eküb biçerler veya ektirüb biçtirirler, harp olunca tam tehzizatla sefere eşerler yani iş-tirâk ederlerdi.

Üçüncü vesika ise İskilip kasabasını basan eşkıyalara dair olup Çorum beyine ve İskilip kadısına yazılan ve 11 Rebiyyülevvel 990 - 1582 tarihli bir hükümdür. Bu tarih yukarıda da arzettiğimiz veçhile Osmanlı - İran muharebelerinin şiddetle devam ettiği bir devirdir.

Fırsattan istifade eden bir takım suhte - softalar ve bazı gençler aralarında bir cemiyet yaparak İskilip kasabasını basmışlar, bir çoklarının mallarını gasbetmişler ve bazılarının emred yani genç oğlanlarının ırızlarına tecavüz etmişler ve bir çok kimseleri de katletmişlerdir. Ve sonra üzerlerine sancak beyinin adamlarının geleceklerini anlayarak ortadan gaybolmuşlardır. Hükûmete karşı gelen bu müfsid ve eşkıyaların sancak muhafazasında kalan askerlerle tedip edilmesi bu hükümde katiyetle emredilmektedir.

Dördüncü vesika ise Ortapare kazasına tabi ve hükümde sarıh bir şekilde okuyamadığımız

(حورنی) cemaatinden alınan vergilere dairdir. bu kaza halkından bazı adamlar İstanbula kadar giderek emin vergilerini toplayan tahsildarlardan şikâyetle bulunmuşlardır. Ağnam yani sayım vergisini kanunun tayin ettiği haddenden fazla alındığı için halkın şikâyetine ne kadar haklı olduğunu bu vesika bize gayet açık olarak göstermektedir. Bundan başka bu tahsildarlar halktan ayrıca cerime bir nevi salgın, cezayı nakdi de almaya kalkışmışlar, bu da yetişmeyormuş gibi üzerlerine (ziyadeatlu ile) gelerek yemeklerini yemişler ve kendilerine zulüm ve teaddide de bulunmuşlardır. Osmanlı malî teşkilâtına göre halktan sayım vergisi Nisan ayında iki koyundan bir akça vergi ve her üç yüz koyundan da beş akça hesabı üzere ağıl resmi alınıyordu. Hükümde işte bu kanunî miktardan fazla halktan bir şey alınmaması ve fazla alınan paraların halka geri verilmemesi ve atlarla kendilerinin para ile halktan yemek ve yem almaları emredilmektedir. Bu vesika 987 - 1579 tarihli dir.

Beşinci vesika ise Çorum sancığında çıkan bir vesika olup 2-Rebiyülahir 990 - 1582 tarihli dir.

Bu vesika da bilhassa dikkate şayandır. İran muharebeleri esnasında meydana boş bulan bazı eşkıyalar yakalanacaklarını hissettikleri zaman timar sahiplerinin ve vergi toplamakla mükellef

bazı memurların yanına sığınmakta ve bu suretle takipten kurtulmak çarelerini aramışlar ve zaman zaman da muvaffak olmuşlardır. İşte bu gibi insanların himaye edilmemesi ve himaye edenlerin şiddetle yazılmaktadır.

Metinde geçen serbest timar tabirinin ne olduğunu izah faydalı olacaktır. Netayucül vukuat sahibi Mansurî zade Mustafa Fevzi paşanın verdiği izahata nazaran hasılatı üçbin akçadan yirmi bin akçaya kadar olan dirliğe timar denir. Ve kılıç timar denilen üç bin akçasından sonra her üç bin akça için dirlik sahibi bir cebelu yani bir müsellaı bir askeri harp vukuunda yanında götürmesi şarttır. Timar üç nev'e taksim edilirdi. Birincisi ve en büyüğü eşkenci timarıdır ki buna sahip olanlar alay ve sancak beylerinin bayrağı altında sefere eşer yani giderdi. İkincisi müstahfız timarıdır ki mensub olduğu kale muhafazasında bulunur. Ve üçüncüsü ise hizmet timarıdır ki bazı serhadlerde bulunan camilerin imam ve hatiplerine ve saray hademelerine mahsustu. Padişahlar bazı emektar sipahilere ellerindeki timarları milk olarak verirlerdi ki buna serbest timar denirdi. Bu gibi timarlar vereseye intikal ederdi.

(Onuncu asırda Çorum) un vergi, nüfus ve arazi vaziyetini ayrıca bir kitap halinde neşredebğimiz için şimdilik bu hususta fazla izahattan çekineceğiz.

Onuncu asırda Çoruma dair neşrettiğimiz bu vesikalar daha ziyade ictimai ve mali cihetten mühimdirler.

Onuncu asırda halkın çok zulüm ve cefa gördüğünü ve hükûmet memurlarının ahz ve celp ile yani rüşvet kasdile bazı kanunsuz işler yaptıklarını bu vesikalar bize gayet açık bir surette göstermek-

tedir. Amansız bir münakkıd olan tarih yapılan uygunsuz hareketleri asırlar geçse de işte bu suretle ahlâfa göstermekten çekinmez.

Biz bu hususta her hangi bir hüküm de vermek mevkiinde değiliz. Ancak vesikaları olduğu gibi neşredeceğiz.

Cönklerden derlemeler :

Çorumlu Yeğen Paşa

Neşet Köscoğlu

Kütüphanemizde bulunan cönk-
leri tedkik ederken Çorumlu
Yeğen paşanın bir parçasına te-
sadüf ettik. Bunda ordunun bo-
zulmasından ve Tunayı geçtiğın-
den bahsettiğine göre bu Yeğen
paşanın Yeğen Osman paşa ol-
ması ihtimali çoğalmaktadır. Ve-
zir İbrahim paşanın Bölük başısı
olub vezir serdar Süleyman paşa-
yı İstanbula kaçıran ve nihayet
Belgrad felâketine Avcı Mehmed'
in hal'ine sebep olan ve taraftar-
larile yıllarca Anadolu ve Rumeli'
yi asayişsizliğe sevkeden ve ni-
hayet Tatar hanımın ısrarile ne-
firiâm fermanile (1100 H.) de İpek
 taraflarında Hasan bey oğlu Mah-
mud tarafından öldürülen Yeğen
Osman paşanın tarihlerde Çorum-
lu olduğuna dair bir kayda tesa-
düf edilmemiştir. O zamanlarda
Rumeli hududlarındaki düşmanları
titreten ve onlar arasında ün sa-
lan (1) Yeğen paşanın aşağıda
yazacağımız parçasından başka
-eğer onun ise- Çorumlu olduğu-

na delâlet edecek bir vesika eli-
mizde yoktur.

Bu parçayı serlevhasile bera-
ber cönkte yazıldığı gibi aynen
aşağıya dercetmekle iktifa edi-
yoruz.

Güftü Yeğen Paşayı Çorumî

Alunsun abdestler ibadet olsun
Hızır sana yardım eylesün Yeğen.

Topla askerini cemet başına
Görenler methini eylesün Yeğen.

Bozuldu ordular otaklar göçtü
Nice vezirlerin tabiri şaştı

Yüzbin kol ağası Tunavı geçti
Çorumlu namını söylesin Yeğen.

Bir name yazdırub aşağı göndür
On yedi kırala namını bildür

Elinde Zülfikar altında düldül
Allah Allah deyüb çalıyor Yeğen.

Urulmuş kolundan kendi bağlıyor
Köleleri siyim siyim ağlıyor

Yeğen gazi der ki kanım çağlıyor
Namımız Çorumda söylensin Yeğen

[1] Silahtar tarihi C. 2. S. 365.

Çorumlu Maniler

Eşref Ertekin

508

Karnefilim al beni
Yara dutu (1) sal beni
Ener yarin almazsa
Yerden yere çal beni

509

Karnefilim ek beni
Al kapuna ek beni
Eğer fidam tutmazsa
Köie deyü sat beni

510

Karnefil ekme ile
Ne olur bakma ile
Çirkin güzel olur mu
Çok altun takma ile

511

Karnefilim çanakta
Yarım şimdi konakta
Zemheride gülmolur
Gül açılmış yanakta

512

Karnefilim susuzum
Ben bu gün uykusuzum
Yatsam yarin dizine
Elim durmaz huysuzum

513

Karnefil olacaksın
Sararub solacaksın
Ben müftüye danıştım
Sen benim olacaksın

[1] İlk kocasından boşanmak veya ölmek dolayısıyla dul kalan bir kadının diğer bir kocaya varacağı zaman varacağı adama kendisile ev-

514

Karnefil katar oldu
Ayrılık beter oldu
Ale gözün sevdiğim
Burnuma tüter oldu

515

Karnefil ekermisin
Bal ile şekerminsin
Dünyada ettiğini
Ahrette çekermisin

516

Karnefil aşlanır mı
Dibi gümüşlenir mi
Küçükten sevdiğim yar
İle bağışlanırmı

517

Karnefil allanıyor (2)
Boy vermiş dallanıyor
Şu benim cahil gönlüm
Keyfimce sallanıyor

518

Karnefil beş paralık
Keyfim yok şu aralık
Eğer keyfim gelirse
Canı cana saralık (3)

519

Karnefilim divarda
Bir yar sevdim huvarı
Yari bana verseler
Su başında pınarda

lenmeğe razı olduğunu bildirmek üzere gönderilen yüzük, elbise ve saireye Dutu denir.

[2] Kırmızılanıyor makamında

520

Karnefilim kalburda
Çok iş vardır sabırda
Dünyada kavuşmadık
Kavuşalım kabirde

521

Kaleden indim düze
Su bağladım nerkize
Yedi yıl emek verdim
Ale gözlü bir kıza

522

Kaleden inişelim
Koç gibi döğüşelim
Yarım sen aç kapuyu
İkimiz konuşalım

523

Kaleden iniş iniş
Yağlım dolu yemiş
Ben güzele bakarken
Bıyığım sıçan yemiş

524

Kaleden üç kız bakar
Sırmalı uçkur sarkar
Sakallıya kim bakar
Sakalsız yürek yakar

525

Kaleden iniyorum
Çağırsan dönüyorum
Derdinden kibrit oldum
Üfürsen yanıyorum

526

Kale dibi kar imiş
Gün düşmüşste erimiş
Hayva deyi sunduğum
Yedi dürlü nar imiş

kullanılır.

[3] Sarılmaktan.

527

Kale dibi gök ekin
Ağlarım sakın sakın
Her gelen benzim sorar
Hiç bilmez kalbimdeki

528

Kaleden indim bu gün
Elinde altın güğüm
Buna can mı dayanır
Ne dün gördüm ne bu gün

529

Kale kaleye karşı
Kalenin içi çarşı
Yavrum bir şeftali ver
Dosta düşmana karşı

530

Kale dibinde kuzu
Kıvrım kıvrım buynuzu
Yok demen yoksul demen
Yiğide verin kızı

531

Kalede kavun yerler
Biz de varsak ne derler
Otursak bile yisek
Şu şunu sevmiş derler

532

Kaleden iniş mi olur
Ham demir gümüşmolur
Evvel meyil veripte
Sonradan dönüşmolur

533

Kalede yatan oğlan
Gönleği keten oğlan
Nişanlını il almış
Kaygusuz vatan oğlan

Köy adlarına göre bir araştırma

Neşet Köseoglu

Çorum köy adlarını dergimizde evvelce neşretmiş ve bunlar üzerinde yapmakta olduğumuz araştırmaları da payderpay neşre-deceğimizi bildirmiştik. Şimdi bir kaç köy adı ile o köylerin tarihî durumları üzerinde hazırladığımız yazıyı okurlarımıza sunuyoruz.

* *

Abdalata :

Çoruma bağlı 640 nüfuslu oldukça büyük bir köydür. 822 H. tarihli (Seyid Mehmed bin şeyh Recep bin şeyh Mahmud bin Abdalata bin şeyh Toklu bin Burhan) vakfiyesinde bu köyün adı Yanacuk yahud Yakacuk olarak kayıtlıdır. Bu tarihlerden sonra Abdalatanın bu köyde medfun bulunmasından ötürü köyün adı Abdalata olarak kalmıştır. 1005 ve daha sonraki kuyudu atıkada bu isim görülmektedir. Bu malûmata göre köyün hicrî altıncı asrından beri mevcut bulunduğu anlaşılıyor. Daha evvel başka bir adla yaşamış ihtimali eski Bizans ankasında istifade edilerek yapılan binalar mevcut olduğuna göre variddir. Yine yukarıda adı geçen vakfiyede yazılı olduğuna göre bu köyün, yakınında bu gün ören yeri haline gelmiş fakat ozaman yaşayan köy-

ler de vardır. Bunların bu gün yalnız adı yaşıyor. Horasan tepe, Sart tepe adları şıyını dikkattir. Bunlar 848 H. tarihli Bânu halun ve Beyler çelebi vakfiyesinde kariyei Horasan ve kariyei Sarta diye kayıtlıdır. Vakfiyenin şahidleri arasında (Min Hacı Halil Kethuda bin İbrahim karyeti horasan) adında birinin de adı yazılıdır. Eğedeki Sart harabeleri ile ikinci ismin münasebetini tedkik etmek ve yine bu köyün karşısında ve çok yakınında Üyük köyü adı üzerinde durmak bu mevkiin ehemmiyetini tesbite kâfidir.

(Danın ve Zennun) :

(Zennun) bu gün yaşayan ve Mecidözü kazasına bağlı olan bir köydür. 286 nüfusu vardır. (Danın) me kûn olmayub ören yeridir. Danın halk ağzında da bu şekilde kullanılmaktadır. Biraz cenubunda ufak bir tepe üzerinde Zennun mezarı vardır. Binası yenidir. Çorumda Veli paşa sülâlesi tarafından tamir ve imar edilmiştir. Bu gün metrûk bir haldedir. Türbede yazılı bir taşta rastlanamamıştır. Zennun iki mahalle olup hem Türk ve hem de Çerkes vardır. Çerkesler sonradan iskân edilmişlerdir. Asıl eski Zennun Türklerin bulunduğu yerlerdir. Zennun 916

H. de bu civarda bir şfa hareketi yapan ve bu muhitte (Zennu-nu Mısır) denilen adamın adına izafe edilmiştir. Zennunname bu-nun sülâlesi (Emirülmüminin Nasırışşeriatüveddin Zennun şah bin Emir Halil bin Emir Kubadül ce-farî) şeklinde yazılmıştır. Buna nazaran Cafarlu aşiretinden ola-caktır. Hicrî sekizinci asır başla-rına kadar olan vakfiyelerde bir kaza halinde idare edilen bu sa-haya Danın özü kazası deniyordu. Merkezi de bu gün harabe halinde bulunan yer idi. Bu köyün şiler tarafından ortadan kaldırıldığı ve 400 metre cenubuna bu günkü Zennun köyünün yeniden yapıldığı hatıra gelir. Bu malûmata ve el-deki vesikalara göre Zennun is-minin 920 H. tarihlerinden sonra kullanılmağa başlandığı anlaşılmaktadır. Bu gün artık köy haline gelmiştir.

Amasya müverrihi Elvan çe-lebi ile bu Danını aynı köy zan-netmiş ve buna istinad ederek Â-şık paşa zade Elvan çelebinin Da-nında 753 H. de cami, imarethane, hamam ve türbe yaptırdığını yaz-mıştır. (C. 1. S. 394) yekdiğerine üç saat mesafede bulunan bu iki köyü görmediğinden bu hataya düşmüştür. Elvan çelebinin yap-tırdığı bu binaların çoğu hâlâ El-van çelebi adı ile anılan köyde mamur bir halde bulunmaktadır. Dergimizin 11 inci sayısında bu bi-nalara aid fotoğraflar vardır. Ki-tabeleri de müsait fırsatta neşre-

dilecektir.

* * *

Danın'ın 400 metre kadar şimalinde bir höyük, bunun takri-ben bir kilometre şarkında Saray-cık adında bir köy harabesi, yine hüyükün yarım kilometre şimali şarkisinde içinde haçlı mezar-lar çıkan Çoraklık adında bir ören yeri vardır. Hüyükte bulu-nan keramik malzemesi bu ge-niş ören yerinde Türklerden ev-vel muhtelif medeniyetlerin yaşa-dığını da göstermektedir. Bu ge-niş harabede yapılacak kazının tarihe çok şeyler vereceğine ina-nıyorum.

Kuduzlar, Kunduzlar :

Bu köylerin biri İskilip, birisi de Mecidözünün Cemilbey nahiye-sindedir. Bunlar Kunduzdan gel-mektedir. Çorumda birde Kunduz-han mahallesi vardır. 647 H. ta-rihli pervane (Emir Veliyyüddin bin Berekât şah vakfiyesinde Kun-duzoğlu Emir Celâleddin Mahâlem bin Mehmed elhavzi'nin imzası vardır. Bu Amasya hakimi iken Tatar mezaliminden müteneffir olan Tokad, Çorum taraflarını zapte-dip bu sahada müstakil bir hale gelmişti. Bu sırada Mısır hüküm-darı (Baybars) Kayseriye gelmişti. Daha evvel Mısır'a firar eden Sey-feddin Torumtay bir ordu ile 675 H. evahirinde (Mah âlem) i Bozok civarında bozmuş, sonra Amasya-yı muhasara ederek katletmiş ve

676 H. de Amasyayı zaptetmiştir. Mahâllem, Kunduzbey oğlu (Şemseddin Mehmed) in oğludur. C. 2. S. 411. (İbni bibiden) babası Havza emiri (Şemseddin Mehmed bin Kunduz) 637 H. de Çorum, Sivas, Tokad, Amasyada bulunan müridlerle beraber isyan eden yalancı peygamber Baba İshak ile yapılan muharebede şehid olmuştur. İbni-bibi esas itibarile yukarıda yazdığımız 647 H. tarihli vakfiyede

Havzalı olduğu anlaşılıyorsa da Amasya tarihi C. 2. S. 411 (Kıdurlu) kabilesinden olduğunu yazmaktadır.

İşte (Alem) beyin veya dedesinin Çorumda bulunduğu sırada oturduğu mahallenin adının Kunduzhan ve yukarıki köylerin de aynı aşirete mensubiyeti itibarile bu şekilde tesmiye edildikleri ihtimali çok yerinde bir görüş olur.

HESAP VERİYORUZ

—Geçen sayıdan artan—

İhsan Sabuncuoğlu

Temmuz 1938 tarihli Ülkü mecmuasının 471 sahifesinden :

İkinci sayısı basılan Çorumlu, gerek şekil, gerek muhteviyat bakımından diğer Halkevleri dergilerine iyi bir örnek olabilir. Dergide, Halkevleri dergilerinin gerek muhitlerine ait, gerek muhitlerinde bulunan vesikaları neşretmek vazifesinin, yerine getirilmekte olduğu görülüyor. Neşet Köseoğlu'nun Kul Mustafa ve Çorum erliği başlıklı yazısı, tertip itibarıyla biraz dağınık olmakla beraber üzerinde çalışılarak yazılmış, faydeli bir makedir.

Burada, 1927 de neşredilen Çorum tarih ve coğrafyası adlı eserdeki müellifi meçhul olan, sonradan Prof. Fuat Köprülünün Kayıkçı Kul Mustafanın eserine tenkid ve ikmal ederek aldığı destanın sonu da bulunduğu, ayrıca destanda geçen Kurd oğlu Süleyman bin Mustafaya dair 1163 tarihine ait bir vakfiyenin elde edildiği haber veriliyor. Kurd oğlu zamanında yazıldığı muhteviyatından anlaşılan bir Aşık Feyzullaha aid, diğeri anonim olan iki destan olan Kul Mustafanın sonu bulunan 27 parçadan ibaret destanı, ilâveten aynı şairin iki güzel şiiri de neşredilmiştir.

Diğer Halkevi dergilerinden de bu yolda tedkikler bekleriz.

Ülkü Mecmuasının Eylül 1938 tarihli nüshasından :

Çorum Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi tarafından 3 üncü Haziran sayısı neşredilen Çorumlu, bu sayısında da, diğer nüshalarında da olduğu gibi, Halkevleri dergileri arasında en iyilerinden olmak mevkiini kaybetmemiş bulunuyor.

Başyazıdan sonra gelen Neşet Köseoğlu'nun makalesinde Çorumdaki Beyler çelebi - Muzaffer paşa camii, bu camiın zamanını tayin etmek hususunda, tarihi vesikalara dayanılarak izahat verilmektedir. Hicri 10 uncu asırda Çorum, Çorumda Cerit aşireti başlığını taşıyan diğer iki yazı da birer tarihi tedkiktir. Bunlardan başka Çorum Yer adlarına dair olan bir araştırma da vardır.

Derginin, iki kısımdan ibaret olduğu görülüyor. Bahsettiğimiz birinci kısım, iki formadır. Bundan sonra gelen bir buçuk forma Çorumun tarihi belgelerine ayrılmıştır. Bu kısım da, Çoruma aid bazı kitapların resimleri, XVII inci asırda Çorum asâyişini ihlâl eden Canfe da oğluna dair fermanların, mahkeme sicillerinin neşrine yer veril-

miştir. Dergi, her cihetten Çorum Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat kolunun ciddi çalışmalarını gösteren ve Çorum için faydalı bir vesikadır.

Ülkü Mecmuasının ikinciteşrin 1938 tarihli nüshasından :

Halkevleri dergilerinin en iyilerinden sayılabilecek olan Çorumlu üzerinde biraz durmak istiyoruz:

Üç formadan ibaret olan derginin son 4 üncü forması, vesikaların neşrine ayrılmıştır. Çorumun hicrî 10 uncu asırdaki tarihine, Çorum adı üzerindeki incelemelere aid yazılardan başka, Halk edebiyatına aid tedkikler de vardır.

Kul Mustafaya aid, bir cönkten alındığı kaydedilen üç parça vardır. Bu koşmalardan birinci ve üçüncü de Kul Mustafa, ikinci de Kul oğlu isimleri son dörtlülerde geçmektedir. Yine halk şairlerinden Ceyhunî ve çırakları hakkında, şairin kayın biraderinden alınan bilgiye ilâve olarak iki tam koşması, âşık Hizbinin Ceyhunî'ye yazdığı bir nazire bu münasebetle basılmıştır.

Âşık Muhtarın Kurtuluş Savaşı ve Atatürk hakkındaki, Âşık Haydarın birer destanları, anonim bir ağıt da âşık tarzına ait neşriyat meyanındadır.

Derginin sonunda, kısaca Çorum Halkevinin bir aylık çalışması gösterilmiştir. İhtiva ettiği mevzuların değerinden başka maksadın lafa boğulmadan mehz göstererek, en kısa yollardan ifadesi

diğer bazı Halkevi dergilerinin de örnek olması lâzım gelen bir hususiyettir.

Halkevleri dergilerinin ün alanlarından birisi bulunduğu yolundaki Ülkünün bu takdirleri çalışmalarımızda daha ziyade hızlanmamızı saik olmuştur.

Bizi dinlemek hususundaki müsaadelerinizi daha fazla israf etmiş olmamak için sözüme nihayet vermeden evvel şimdiye kadar sarfettiğimiz paraların hesabını da arz etmek isterim.

937 Malî senesinde 8500 liralık olan Halkevi bütçesinden şubemiz emrine başlangıçta 250 liralık tahsisat konmuş ve bilâ harç 200 lira daha ilâve edilerek 450 liraya iblâğ edilmiş idi. Bu paranın 134 lirası mürettip ücretine, 125 kuruşu bir geziye, 18 lira 92 kuruşu fotoğraf ve klişeye, 30 lirası kitap istinsahına, 187 lira 19 kuruşu kâğıt mübayaasına sarfedilmiş ve 538 kuruşu da istihlâf ettiğimiz komitenin tahakkuk eden bir borcuna verilmiştir.

938 Malî senesinde 8450 liralık olan Halkevi bütçesinden şubemiz emrine 800 lira tahsisat konmuş olup bundan şimdiye kadar 530 lirası sarfedilmiştir. Bu sarfedilen 530 liranın 80 lirası mürettip ücretine, 122 lirası tertip edilen 13 geziye, 73 lira 87 kuruşu fotoğraf ve klişeye, 9 lira 70 kuruşu eski para mübayaasına, 40 kuruşu kitap ciltlemesine, 193 lira 38 kuruşu kâğıt bedeline, 45 lirası da

makale ve konferans için sarfedilmiştir.

Komite arkadaşlarımızı dinlemeye gelen siz sayın arkadaşlarımızı sıkmamak için daha fazla iza-

hat vermekten çekindik. Eğer bu mesaimizi uygun buluyorsanız bu işlerle uğraşabilecek arkadaşlarınızı seçmenizi en derin saygılarımızla rica ederiz.

MUSTAFA VAZIH

(2*)

İhsan Sabuncuoğlu

Mustafa Vazih'in taassubdan azâde bulunduğu bilhassa şayanı kayıddır. Ezcümle (Belâbilürraziye firiyazı mesailül Amasiye) isimli kitabında 78 inci sahifede (1200 da İstanbulda tahsilde iken lâtîn lisan- nı ve hattını Galata mütemek-killlerinden, Devletimizin mutemed tercemanı ve Düveli nasaranın mer-ci ve müsteşarı eyisi nam bir hakimi benamdan telemmüz etmişidim) diyor. Ve 1205 tarihinde Limaslaha-tin yine İstanbula gittiğinde 40, 50 gün aynı adam tarafından müsafir edildiğini kaydediyor.

Mustafa Vazih yine aynı ki-tabında Trabzonda olmuş bir hadise-yi naklediyor : (1231 - 1232 tarih-lerinde Hazinedar zade Süleyman paşa şehri Trabzonda Vali iken ramazan münasebetile İstanbuldan Trabzona gelmiş olan bir varızın, sabah namazı vakti hakkında yap-tığı bir mevızası ifsadı şeru din te-lâkkisiyle umumî gazabı mucip ol-duğundan Varız hapsedilerek key-fiyetin Amasya ulemasından sorul-ması paşayı mumaileyhce tensip edilmiş olmasına binaen Amasyada mevcut ulemanın bu meseleyi te-zekkür için toplandıklarında ha-reketi mezkûreye iştirâk ettiklerin-den bahsederek (Böyle bir vartaya

dûçar olan din kardeşini velev mesağı şerîi zaife ile olsun kurtar-mağa saiy etmek şaairi ulemadan iken Varıza taziri şedid lâzım gelir. Zira bunda ifsadı dini mübin var-dır diyerek cevabî mektuba cesa-ret eder olduklarında fakir, tere-düt eder oldum gördüm yalnız ka-lacağım haneme gelüb kendim yazıp : . . ihfaen Tatara verdim . . . gitti) diyor ve bu fet-vasını paşanın kabul etmiş oldu-ğunu anlatıyor. Ve (Cenabınıza dahi bir kürkpaha ile yüz aded rûbiye irsal kılındı kabul buyurub duamızda olasınız) diye iltifatname almış olduğunu da hikâye ediyor.

Mustafa Vazih'in bütün Amas-ya ve Trabzon ulemasının hareke-tine karşı yalnız geniş bir din çer-çevesi içinde Varız müdafaa etmesi din işlerinde ne kadar olgun bir düşünceye malik olduğunu göster-mektedir.

Mustafa Vazih, muhitinde bü-yük bir şöhrete sahip olmuş edebi-yat ve ilim sahasındaki kıymetini gösteren divanına takriz olarak 1246 tarihinde Amasyada hâkimlik yapan Elhac Esseyid Mustafa Nuri tarafından yazılmış bir manzumeyi aynen aşağıya dercediyoruz.

[*] Birinci makale 9-10 sayılı nüshadadır

Bârekâllah zehi hameyi muciz pira

Lev haşerallah ? hoşa nev eser kilki düpa

Aferin ey kalemi nadire Ârayi sühan

Dadihakdir sana bu tarzı pesendide erda

Sen o reşk âveri efnasi mesihasin kim,

Âbü pür feyzına dil teşne geçer bayügeda

Sen o sermayei endişe iken lâyık mı ?

Şimdi pazarı sühan böyle kesadüzre ola.

Niçe bir kûşei vahdette olursan hamuş

Yoksa şayeste mi yok ede medhin imla

Hayli müddet idi kim Mahkemeyi harşende

Ben dahi gerçi sükût üzre isem de emma

Yine im'an ile etrafe nazar ettikçe

Görmedim bi sühan ârayi zarifü dâna

Ufuku şemsü maarif bu Amasiye iken

Bulmamış pertevi envari letafetle ziya

Hayf sad hayf ki bu şehri Amasiyyede hiç

Yokimiş bir hüner ehli deriken bir de bana

Camüzerrini kadeh badei engûriiveş

Sundular destime bir mecmei gam fersa

Nice mecmua ki pür ziynet mazmunü hayal

Nice mecmua ki pür gevheri has mana

Nice mecmua ki mergubei erbabı kemal

Nice mecmuaki mahbubei pür hüsnü baha

Nice mecmua ki mecmuai envai fûnun

Nice mecmua ki maşukai eshabı safa

Nice mecmua ki ârayişi divanı hüner

Nice divan ki kütüphanei esrarı huda

Nice diyvan ki her tarafı dilâviz

Şûğlei şem'aver pertevi bezmi fuzala

Nice diyvan ki her beyti dilâarasında

Nev urûsu nutku bikir maâni peyda

Levhai sineye bu resmiyle ressamı ezel
Vasfını hamei zerrin ile resmetse seza

Mecmai bahri hüner menbai ilmü irfan
Sadafi dürrü giran mayei şiyrü inşa

Mahzeni sıdku vefa madeni fazlı daniş
Hamili kâni kemal zübdei fahrül ulema

Hazreti Vazih efendi o maarif perver
Olamaz fenni sühande ana (Nefi) hempa

Gülşeni nazmına bülbül gibi ziynet vermiş
Mürgü hoş lehcei tab'i edüb agazi neva

Ey cihan didei allâmei yektaî zeman
Sensin ol fazılı bimisilü fehmü dâna

Seni lebrizi sühan eyledi âsarı kim
Dillî mecburum olup farti safadan gûya

Ne kadar eylese medhinde tekâpu kalemim
Leyk mümkün mü senin vasfını hak üze eda

Muhtasar eyle kalemin hele (Nuri) şimdi
Hem dua eyliyelim hem edelim celbi dua

Tülû ömrile olup naili kâm âlemde
Eyliye haşre değın sıhhat ile kesbu safa

Taze âsarı sühanle koca Vazih sağ ol
Edegör tabe kıyamet kalemin elde asâ

Kâhice gülşeni ahaba nihali gül edüb
Kâhı eyle seri âdâvü hasûdane sopa

(Nuri) Muhlisi hak gûyi dahi sultanım
Ziyyeri kalbi şerif eyliyerek eyle dua.

Takriben 1250 H. tarihlerinde
Çorumda ilmüfazılile tearüf etmiş
bulunan Leblebici oğlu müfti Hacı
Arif efendinin, bahsi geçen Riya-
zülamasiyye kitabının lâhikasında

şu şiiri görülmüş ve bu dahi uzun
bir müşacca takriz olduğundan
bir kaç parçası aynen nakil edil-
miştir.

تضحي الدهر وما يصادف
لعلها في الكون ما يطابق
بدية الانفاظ والتطابق
كأسمه بلابل الحقائق

الح

(1) سعى بهمة الى تأليفها
وفق الاتمام رب خالق
وما ترى الاعين امتاليها
لا في الاواخر ولا اسوابي

Hamdū lillāhi zehi ravzai behcet efza

Şükrü lillāhi Belâbil dil oldu gûya

Ne güzel taze kalein işlemesi buldu kemal

Ehli hacata ola sayesi hemçü tûba

Mültekal ebhurü ya mecmâi nehri faik

Dürrü muhtarı giranmabei kenzi fukaha

Surra bahşayı dürrer hem dahi keşfü esrar

Verdi ebsari fühule yeni bir nuri cilâ

Seyyidi ehli kemal mefharü ebnayi ümem

Sahibi keşfi hakayik pertevi nuri ziya

Nedir ol nadire ârayı pesen dide eda

Reşkeder nazmı nızamine Aliyyi siyna

Sen de kâlâyi maarif var iken

Layık mı gayriler sevki fetavada ede beyuşıra

Barekâllahü havii ihyayi ulum

Eylese kişveri faslı teshir seza

Eseri nazmin eya, Vazihı irfanı kemal

Etti emvatı dili cahili keşfü ihya

Sen o keşşafı kemalâtı mani sin kim

Şevketi nazmına dense nola mısrumana

Fikri endişen eder cevheri ferdi kısmet

Zöhre tek derrakin olur âleme mir'ati hafa

Serfiruz oldun eya gevheri daniş

Münşakani hüner menbai şirü inşâ

[1] Bu takrizi ve diğer Vazihın Farsî ve Arabî eş'arından parçaları geçen sene vefat eden Amasya Tapu Başkâtibi Mehmed Sabuncu göndermiş olduğundan bazı imla hataları düzeltilmiş işde harf ve kelime hatalarının kitabı görmeden düzeltilmesi mümkün olamamıştır. Özür dileriz.

Ne kadar³vasfa tekâpu ede bu kilki rakam
Leyki hakkınca ne mümkün edecek ihşa

Eremez kühü kemalına anın vassafan
Çend huruf yazmak ile Arif eder celbû dua

Mustafa Vazih, şark lisanları-
na⁴da vakıf idi. Arapça, Türkçe ve
Farsça olarak⁵yazdığı şiirlerinden

¶ birer nümuneyi de aşağıya derce-
diyoruz.

Türkçe eş'arından :

Kimini keştei ser gamzei hunriz eyler
Kimini tamei tiyri müjei tizeyler
Kimini bestei, zinciri cünun eylemede
Kimini reştei kaydinde naciz zeyler

Farsî eş'arından :

بر مشاب از خنجر جانان این نیز بگذرد
هر چه یاد آباد مشو ترسان این نیز بگذرد
خامه ابروش پریشان چون بر لوح سیم
سطرزیاست با خط ریحان این نیز بگذرد

Arabî eş'arından bir müstezadının başlangıcı :

باناظرأ بالعين غصوب اللخطات دون النمرات
كالشاه بالسيف على كل جهات نحو السكران

Mustafa Vazihın⁶eserleri:

1 — Çorum kitapsarayında
1888/60 numarada kayıtlı Farsî
emsileye aid yazma (Tutii Vazih
Kelimat) adlı bir kitabı vardır. Bu
kitabın bir nüshası da Çorum
Meb'usu Süleyman Köstekçi'de bu-
lunmaktadır. Bu kitap, kendi el-
yazısı ile, Son sahifesinin foto-
grafi Çorumlunun 12 inci sayısın-

dadır. Kütüphanede bulunan nü-
sha Yusuf Bahrinin oğlu Hüseyin
tarafından aslından istinsah edil-
miştir. Fotoğrafta görüleceği üzere
müellif :

Bilmek ister iseniz tarihin
Tutii Vazih okun ezber ile

diyerek bu beyti ile tarih yapıyor
ki Ebced hesabı ile 1218 ediyor.

2 — İkinci eseri (Güldestei gül- lüstan) dır. Bu da Çorum kitapsa- rayında 2142/213 numarada bu-

lunmaktadır. Bu kitabı neden telif ettiğini şu şiiri ile anlatıyor :

Akıl oldur ki koya dünyada bir hob eser

Eseri olmayanın gör ki yerinde yel eser

Bu cihan içre anın kim eseri bakidir

Ölmez ol hızı sıfat zinde durur ta mahşer

Ve şu rubaiyi de ekliyor :

Meded et Vazıha ya hazreti Hayyülbakı

Yine zaptedemedi tab'i dili müştakı

Bu kadar cehlü gabavet var iken zatinde

Öyle telife ne mümkün ola istihkakı

Sonra Gülüstani medhediyor, bundan birkaç parçasını aşağıya ya-

yoruz :

Kitabı hoş kıraet Gülüstani sadidir

Kitabı pür halâvet Gülüstani sadidir

Kitabı pür nasihat Gülüstani sadidir

Kitabı cayı ibret Gülüstani sadidir

Lisanı Farside menfaatler gün gibi Vazih

Gınayı hal safayı bal ve fûrû mal hepi Vazih

Tekellümde fesahatte lebi hem gab gabi Vazih

Olur evci saadette anın hem kevkebi Vazih

Kitabı Güiüstana rağbet eyler müşteri Vazih

Muvafık sözleri şeri şerife mezhebi Vazih

Bunun âmilinin gündüzü bayramı şebi Vazih

Heman âmil ola bununla abdül müznibi Vazih

Diyor ve Gülüstani kitabının hi- kâyatını bırakarak ebyatını def- terü isbat ettim yani bir gülüsta- na girdim, cümle güllerini derdim

devşirdim, yirmi altı güldeste edip ismini (Güldestei gülüstani Hedi- yeten lilihvan) koydum diyor. Ve şu beyti de ilâve ediyor.

Nedenl  derlerise bana cahil
Anılmak yegdir unutulmadan bil

Nedenl  münkir olursa adem
G r b taan eyler ise halkı  lem

Yine der  l cek ehli mürüvvet
 u ölmüştür hudası ede rahmet

Badehu  u k t'ayı da yazıyor :
Ol veziri bendei perver kim g l  fersudeler
 ebnemi lutfu ile daim taravet yabolur

Hazreti Derv   pa ayı Muhammed menkabet
Kim vara derg hına elbette feth  babolur

Dedikten sonra bir çok mutantan
sözlerle Derv   Hacı Mehmed p.-
 ayı vasfediyor. Ve kitabının 26
faslından şöyle bahsediyor.

(1) Güldestei takdisi bari (2)
Güldestei nati resul, (3) Güldestei
a k  hakik  ve mecaz , (4) Güldestei
safa ve g na ve vas  mehabib, (5) Güldestei
mahabbet, (6) Güldestei riyazi enhar, (7) Güldestei
 ubban, (8) Güldestei piyran, (9) Güldestei
mevt ve taziye, (10) Güldestei sal tin, (11) Güldestei
v zera, (12) Güldestei muhafazai
nefis ve m darat, (13) Güldestei
v l t velh kk m ve zalimin, (14) Güldestei
ulema, (15) Güldestei ezayi cahil alelulema, (16) Güldestei
zahidan ve  rifan, (17) Güldestei k  ei
inziva, (18) Güldestei gureba ve bineveyan, (19) Güldestei
ilm  meskenet, (20) Güldestei hizmet ve itaat, (21) Güldestei a niya, (22) Güldestei ehissa ve edani, (23) Güldestei hikmet, (24)

Güldestei mütenevvia (25) Güldestei
tercemei hik yat, (26) Güldestei
hatimetil kitap kad  hemedan.

Mustafa Vaz h bu kitabının oğulları
Nimetullah ve Mehmed mulla için yazdığını kitabın başında
söylemiştir: Kitabın nihayetindeki  u yazılarla kitabın aslından
istinsahını  orum m ftisi lelebici oğlu H.Ali bin Osman'ın yaptığı
anlaşılıyor. Mustafa Vaz hın bu eserlerden başka birinci makalede
yazdığımız kitapları varsada Çorumda bulunmadığından gerekli
izahati veremedik. [2]

Temmet l kitab bi avnill hilevhab fi ihda ve a er min şehri
cemaziyel ahir lisene erbain ve m eteyn ve elf harrereh l fakir esseyid
Ali bin Osman elm ft i esbak bi  orum ufiye anhüma.)

[2] Son zamanlarda elimize geçen bir vesikada Vaz hın oğlu Mehmed Nimetullahın  orumdaki Hacı Ahmed ve Hacı Yusuf vakfından hisse aldıkları da anlaşılmıştır.

No : 120

Kudvetül nûvabül müteşerriin Hüseyinabat naibi mevlâna zide ilmühu tevkîi refii hümayun vasil olucak malum olaki essıyit Ahmed zide şerefefu sūddei saade-time arzuhal edüb Sivas sancağında Hüseyinabat nahiyesine tabi Gökveran karyesinin malikânesi Karahisarı demürlüde vaki Hüsamiye medresesi vakfı ve divanisi timar ve müsterekile Sivas nahiyesinde Kiroğlu nam karye ve gayriden 7710 akça timare mutasarrıf Hasanın ve yine Hüseyinabad nahiyesine tabi Çatak pınarı karyesinden malikâne ve divanisi müsterekile Hüseyinabat nahiyesinde Hacı Hasan kavağı nam karye ve gayriden 20000 akça zeamete mutasarrıf seyyit Hasan veledi Mehmedin kayıtlarında dahil olduğu defteri hakanide mukayyed ve merkum seyyit Ahmed vakfı mezburun vazifei muayyene ile evlâdiyet ve vakfiyet üzre maliye canibinde verilen beratı şerifiyle bahattı hümayun mütevellisi olmağıle merkum seyyit Ahmed karyei Gökviranı mezbureyi ber mucibi defteri hakani sipahi merkum Hasan ve müsterekile vakfı mezbur tarafından bittevlıye zabıt ve malikânesi canibine aid mahsulâtı ahzû kabz murad eyledikte dahilolunmak icabetmeziken zaimü mezbur seyyit Hasan zikrolunan Çatak pınarı karyesini müsterekile zabit ademi kanaat birle marizzikir Gökveran karyesinin malikânesi canibine ait

mahsulâta hilâfı defteri hakani fuzuli müdahale ve tegallüben ahiz edüb vakfı şerite gadri külli eylediğın bildürüb defteri hakani mucibince amel olunup zaimi merkumun hilâfı defteri hakani vaki olan müdahalesini neni ve defolunmak ve fuzuli mehuza olan mahsulâtı marifeti şerile istirdat ettirilmek babında emri şerifini sudurunu istida etmekten naşl defter haneı âmiremde mahfuz ruznamçei hümayun ve defteri icmal ve mufasıla müracaat olundukta Hüseyinabat nahiyesine tabi zemin ile karyei Gökveran malikâne vakfı medresesi Hüsamiye der Karahisarı demürlü divanı timar hasıl 1200 akça yazularile defteri mufasılde muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalde yazuyu mezkûresi meşhedı ekber nahiyesine tabi çiftlik karyesile biriktirilip yekûn maa gayrihi 2400 akça ber icmal ve icmalı mezburun 180 akçası merkum Hasanın bakisi müstereki kayıtlarında ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin ile karyei Çatak pınarı malikâne divanı timar ve hasılı tahtide ponç ve hinta ve şair ve resmi güvare yekûn maa gayrihi 4000 akça yazularile defteri mufasılde ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalde yazuyu mezkûresi zikrolunan Hacı Hasan kavağı karyesile biriktirilüb maa gayrihi 10600 akça yekûnundan 3600 akçası ifraz ve maa gayriha biriktirilüb yekûn 9000 akça ber icmal ve icmalı mezburun 8 akçası mezbur seyyit Hüseyin ve-

ledi mehmedin bakisi müştereki kayitlerinde olup bu takdirce ber muktazayı defteri hakani kariyei Gökveran el mezburenin malikânesi canibine ait mahsulâtı Karahisarı demürlüde vaki Husamiye medrese-i vakfı tarafından ve divanisi canibine ait mahsulâtı ve rüsumatı merkum Hasan ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Çatak pınarıl mezburenin malikâne ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı merkum seyyit Hüseyin veledi Mehmed ile sair müşterekleri taraflarından zabt olunmak iktiza eylediğin bilfiil defter emini olan iftiharil emacidi velekarım Yusuf dame mecdihu arzetmeğin arzı mucibince amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki işbu beratı şerifimle vüsul buldukta bu bapta sadır olan emrim üze amel dahi kariyei Gökveranıl mezbureyi berimucibi defteri hakani sipahi merkum Hasan ve müşterekile medresei merkuma vakfı tarafından bittevliye mezbur seyyit Ahmede zabt ve malikânesi canibine ait mahsulâtın vakfı mezbur tarafından ve divanisi tarafına raci mahsulât ve rüsumatın müşterekile merkum Hasanın tarafından ahiz ve kabzettirüb merkum seyyit Hüseyini hilâfı defteri hakani bir dürlü dahil ve taarruz ettirmeyüb meni ve defi eylesin ve dahil olunub karyei merkumenin malikânesi tarafına raci mahsulâtı şimdiye değin zaimi merkumun fuzuli mehuzi olan mahsul her ne ise badessübut Hükmedüb aliverip min-

bait defteri hakaniye ve emri hümayunuma muhalif kimseye iş ettirmeyüb hususu mezbur için bir dahi emri şerifim varmalu eylemeyesin şöyle bilesin alâmeti şerifeme itimat kılasın tahriren fievaill şehri rebiyyül evvel sene selâse ve selâsin ve mieteyn ve elf.

Bimakamı kostantiniye

No : 121

Osmancıkta Mehmed paşa imareti evkafı mütevellisi kaymakamı Dede balının yolsuzluklarına dair :

Osmancık kadısına hüküm yazıla ki :

Musa halife nam kimesne hâlâ süddei saadetine gelip ben nefsi Osmancıkta merhum Mehmed paşa imareti evkafına mütevellî olan Nebî nam kimesnenin kayınakamı olup öyle olsa evkafı mezburenin nezareti evlâda meşrut olmağın evlâddan nazır olan islâm miriye külli alâkası olan Dede balı nam kimesneyi kaymakamı nazır nasbetmekle mezkûr Dede balı malı vakfı dahi ekl ve belî edüb vakfa gadir eder şerile görölüb malı vakfa dahlettirilmesin deyü bildirdi. İmdi buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta ihzarı husama ve bigaraz ehli vukuftan teftiş ve tafahhus edüb şerile göresin. Filyaki kaziye ilâm olunduğu gibi olub mezkûr Dede balının miriye alâkası olub ve malı vakfı dahi ekl ve belî eyledüğü vaki ise ki bihasbeşşeri şerif sabit ve zahir ola badessübut zimmetine lâzim gelen mal vakfı talep ve tal-

şerif eyleyüb malı vakıftan zimmetinde bir akça ve bir habbe baki kalmadıktan sonra minbaid dahil ettirmeyüb bu husus için tekrar emri şerifim gönderilmeğe muhtaç etmiyesin. Kaziyye muhtaç arzolursa yazub kayyuma arzodesin deyu tahriren.

Fi. 7 Z. 987 (1579)

No : 122

Osmancıkta Mehmed paşa imareti evkafından olub yanan han ve dükkânlara dair.

Osmancık kadısına hükmü yazılaki :

Hâlâ kapuma arz gönderüb kasabai Osmancık ağyanı ve fukarası meclisi şera gelüb merhuni Mehmed paşa imareti evkafından kasabai mezbure dahilinde olan han ihrak olmağla ayende ve revende kasaba halkına envai teaddiden hali olmayub fevkanî ve tahtanî otuz bap dükkânı dahi ihrak olub üslubu sabık üzre tamir ve bina olunması kasabaya lâzım ve vakfa enfadır deyu yarar muhammenlerden cemi gafir üzerine varıldıkta hanı mezburun vazı kadını ki zirai benna ile tülen otuz zirağ ve arzan onsekiz zirağdır. Oniki bin akçaya ve her bir dükkânı altışar yüz akçaya tağmir olunır deyu tahmini sahih ile tahmin olundukta vakfı mezbur rakabe olunub veçhi meşruh üzere tamir olunması babında emri şerif ricasına ilâm eylemişsen. İmdi hususu mezbur sene 987 zilkadesinin 8'inci günü arz olundukta şeri

şerif üzere rekabe olunub tamir olunması enredüb buyurdum ki hükmü şerifim vardıkta emri şerifim mucibince evvelâ vakıf müvellisinin muhasebesin görüb bir mucibi muhasebe badelharç kalan akça ile tamiredüb vefa eylemezse rakabe olunub tahmin olunan meblâğı mezbur hasıl olduktan sonra tamirâtı mezbureye sarf ve müfredat ile defter ettirüb tamam olduktan sonra âdet ve kanun üzre muhasebesin görüb imzalayub ve mühürleyüb dergâhı mualâma gönderüb ve yazub bildirsin, Amma tamirat hususunda ziyade ihtimam edüb tahmin olunan dan dahi noksan ile berveçhi istihkâm ittimame erıştirmeği sağyedüb emri şerifime muhalif minbait kimesneye teallül ve niza ettirmiyessin.

Tahriren 10 Z. 987 (1579)

Mühümme 41 S. 324.

No : 123

Çorumda bulunan bazı kızılbaşların ahvallerine dair :

Çorum ve Göl kadılarına

Çorum kazasından Ahmed ve Turak ve Turhan dede, Vehhap ve Âdilcan nam kimesneler ehli sünnet olmayub kızılbaş olub hâşa Çihariyari güzine ve müslümanlara ihanet üzre oldukları şayi olub muttasıl fesad ve fitneden hali olmadıkları istimağ olunmağın ahvalleri teftiş olunub arzulunması enredüb buyurdum ki vüsui buldukta mezburları meclisi şera ihzar edüb dahi ahvallerin

bigaraz ve mutemedün aleyh kimesnelerden hak üzere teftiş edip göresin. Mezburların filvaki razf ve ilhadı şerile sabit ve zahir olursa üzerlerine sabit olan mevaddı sicil edüb ve dahi muhkem habsedüb sureti sicillerile ahval-lerin yazub arz eyliyesin. Amma hini teftişte hak üzre olub tezviren ve şuhudu zordan ve hilâfı vaki kazıyye ilânından ziyade hazer eyliyesin.

Fi 24 şaban 9 2 (1584)

Mühümme 13 S. 145.

No : 124

İnalı ve Dallu kadısına hüküm ki :

Mektub gönderip şehsüvarnam kimesne nice yıldan beru naip olub nice defa niyabetten refolunmağıcün emri şerif varid olub hâlâ refolunmayub niyabet edüb telbis hüccetler ve arzler peyda ettiğinden maada kazai mezburdan Ali kethuda ve oğlu Ahmed nam kimesneyi gaibane arzedüb zulum ve teaddiden hali değildir, refi lâzımdır deyu hakkından gelinmek için arzemeğin buyurdumki vardıkta naibi mezburu husamasile ihzar edüb dahi hak üzre şerile teftiş edüb göresin. Filvaki arzolan mevad bihasbeşşeri sabit ve zahir olursa niyabetten refedüb dahi sureti sicillerile yazub arzeyeleyecin ki hakkından geline.

5 Zilkade 991 (1583)

Mühümme 52 S. 134.

No : 125

Ortapare kazasında bulunan bazı cemaatlerin vergilerine dair.

İnalı ve Ortapare kadılarına hüküm yazılaki :

Sen ki Ortapare kadısısin. hâlâ kapıma arz gönderüb Ortapare haslarına tabi kazai mezburda sakın Çağan ve (جورجی) nam cemaat ehalisi meclisi şera gelüb biz hasa yürük taifesinden olub öyle olsa resmi kurrelerimiz defteri hakanide onüç akça mukayyed iken hâlâ emnimiz olan yahşinin kabız malı olan (Katırcı oğlu Maden) vilâyet defterine muhalif yirmi dört akçalarınız aldugundan maada vezn ile almağın her birimizden otuz kırk akçamız alub âdet âğnamımızı dahi olagelen âdet ve kanunüzre almayub koyun başına birer akça talep edüb ve haliya hırsızluğu fesad ve şenaati nice kere müseccel olan Kaya fıkıh ve Müştak nam kimesnelerin ganımazlıklarile nice müslümanların üzerlerine şerile cürüm sabit ve zahir olmadın nahak yere tutub hilâfı şeri kanun ve bilâ marifeti kadı cebren ve ik-raken muradı üzre akçaların elub defeatle tenbih olunup memnu olmadıklarından maada varan naip ve muhzıra envai şetimler etmiştir. Bundan maada (جورجی) nam cemaat ellerinde emri şerif varid olub mazmununda defteri hakanide on üç akça resmi kurre ve iki akça cevha ve üç akça resmi deve mukayyed olub cümle onsekiz akça olur. Vilâyet defterinden ziyade bir akça ve bir

habbelerin aldırması deyu fer-
man olunmağın bermucibi emri
şerif mezkûr cemaatin eline mü-
raşele verilmişti. Haliya mezkûr-
lar zikrolunan emri şerif ve müra-
seleye itaat etmeyüb cemaati
mezbure halkını muhkem döğüb
haps eylemekle mezkûrlar dahi
mahkemeden gelür iken Umranlu
nam kariyede Abdülcebbar fakih
nam kimesnenin evine konukla-
rında mezkûr Abdülcebbarın evin
basıp ve oda urub cemaati mer-
kumeden on nefer mikdarı kimes-
ne tutub alub gidüb mezkûr zalim-
in cevru zulmünden reaya pa-
yyımal ve mükedderülhal oldukla-
rın ilüm eylemişsin. İmdi buyur-
dum ki hükmü şerifim vardıkta
göresin. Kaziye ilâm olunduğu gi-
bi ise bunların muvacehesinde
emini mezbure tebliğ ve tekid
edesin ki vaki olan resmi bennak
ve cevha ve resmi deve ve sair
hukuk ve rüsumların olagelen â-
det ve kanun üzre vilâyet defteri
mucibince aldırub ve her Abril
evvelinde ellerinde mevcut bulu-
nan koyunların ad ve defter ettik-
ten sonra iki koyun bir akça âdet
ağnam ve her üçyüz koyun beş
akça hesabı üzere resmi ağılla-
rın aldırub ve şer'ile üzerlerine
cürüm sabit ve zahir olmadın ehli
garaz eşkıya ve gammaz söziyle
hilâfı şeri ve kanun ve bilâ marifet
kadı cerime deyu bir akça ve
bir habbelerin aldırması. Şöy-
le ki bu bapta hilâfı şeri ve kanun
nesnelerin dahi almışlar ise ba-
dessübur şerile müteveccih olan
hakların teveccüh edenlerden dahi

ashabına aliverip minbaid şera ve
kanun muhalif kimesneye iş ettir-
meyüb zulüm ve hayf olmaktan
hazer edüb hakkı sariha tabi ola-
sın. Eslemiyenleri sekidüb memnu
olmayanları ve muhtacı arzolan
kaziileri de yazub kapuma arz
edesin.

Tahriren fi. 6 şevvalülmükre-
rem 987 (1579)

Muhimme 41. S. 195.

No : 126

Şehzade Bayezidin adamların-
dan Mahmudun yakalanmasına
dair :

Çorum beyi İlyas beye hü-
küm ki.

Bundan akdem müteveffa Sü-
leyman paşanın kapucu başı olub
oğlum Bayezid yanında olan Mah-
mud nam müfsid mecruh olub
Amasyada kalub badehu ya-
nına bazı ehli fesad cem edüb
(سكارت) caniplerinde fesad üzere
olduğu istima olunub öyle olsa
buyurdumki vusul buldukta bu bap-
da mukayyed olub tettebbu ve te-
cessüs edüb her ne tarikle olursa
ele getürüb habsedüb arzedesin.
Hususu mezbur mahallî ihtimam-
dır ana göre mukayyed olasin.

Abdi çavuşa verildi.

Fi. 17 Zilkade 966 (1558)

No : 127

Çorum beyinin sancak muha-
fazası içün kâfi mikdarda asker
koyarak cepheye gitmesine dair.

Çorum beyine hüküm ki :

İskilip kadısı mevlâna Fazlul-
lah mektub gönderip kazai mezbure
reayası mahkemeye gelüb haliya
rum askerine şirvan muhafazası

ferman olunub vilâyeti mezbure hali kalub suhte taife-i ve sair ehli fesad huruç edüb fukaraya zekât salub ve ehli eyallerimizi teaddi edüb ve bundan akdem ele gelüb şer'ile siyaset olanların intikamın bizden almağa haber gönderirler. Sancağımız beyi kifayet mikdarı sipahiler ile muhafazaya alıkonulmak rica ederiz deyu tezallum ettiklerin ilâm eylemeğin buyurdum ki vardıkta bu bapta öğât mukayyed olup sancağın hüriz ve haraseti ve reaya ve berayanın zabıt ve sıyanetiçin yarar ve mutemedün aleyh adamların alıkoyub kendün sancağına müteallik olan zuama ve erbabı timarınla varub memur olduğun üzre beyler beyin yanına varub edai hizmet edesin.

F. 24 Za. 990 (1482)
Mühimme 47. S. 68

No : 123

İskilip kasabasını basan eşkiyalara dair.

Çorum beyine ve İskilip kadısına hüküm ki :

Tahtı hükûmetinizde bazı suhte ve levend cemiyet edüb kasabai İskilibe varub evler basub ehalü vilâyetten nice kimesnelerin mal ve menallarını garet ve hasaret edüb ve nice kimesnelerin emred oğulların çeküb ve nice kimesneleri katledüb öğle namazı vaktinde kasaba dahilinde bir zaimin evin basub kendüyi katledüb hayf eyledüklerinde sancak beyi üzrine gelmek ihtimali ile kasaba halkına şart verüb sancak beyini

kasabaya koyman deyu muhkem tenbih eyleyüb kasaba halkı dahi ittifakan yat ve yarağ tedarik edip sancak beyi muavenetile zikrolunan müfsidleri hüsnü tedarikle ele getürmek kasdin eyledüklerine vakıf olmakla her biri bir canibe gıbet edüb muhkem ittifak üzre oldukları zahir ve muhakkak olmakla kasaba halkı başların korumak için bazısı tüfenk ve sair yat ve yarak tedarikinde iken bazı yenîçeri ve sair ehli örf taifesi kasaba halkının ellerinden yat ve yarakların cebren çeküb aldıkları ilâm olunmağın buyurdum ki vüsul bulduktaki bu bapta mukayyed olup tehir ve terahi ve bir dürlü dahi eylemeyüb zuama ve sipahilerden muhafazada kalanlar ile yarar ve harbe kadar ileri ihraç edüb bu makule fesad ve şenaad üzre bulunan suhte ve levendatı hüsnü tedbir ve tedarikle ele getürüb bermucibi şeri kavim husama muvacehesinde şerile teftiş edüb fesad ve şenaatı sabit ve zahir olanlardan muhtacı arz olanları yazub arz cyliyesin. Muhtacı arz olmayanların haklarında şerile lâzım geleni icra ettirüb yerine getiresün. Bu bapta tamam hak üzre olup garaz ve taassuptan ve hilâfı şeri iş olmaktan ziyade hazer edesin.

Fi. 11 Ra. 990 (1582)

Mühimme 47. S. 94.

(Çorum beyinin kapu kethudası olup livai mezburda on bin akçe timarı olan Nurullah kethudaya verildi.)

No : 129

Ortapare kazasına tabi (حرفى) cemaatinden alınan vergilere dair.

Çorum ve Ortapare kadılarına hüküm ki :

Ortapare haslarına tabi (حرفى)

nam cemaatten Hüseyin ve Nusrat ve İshak ve Hızırşah ve Gülâbi ve Meşih ve Resul fakih ve Alâeddin nam kimesneler kapuma gelüb emin ve âmillerimiz olanlar vaki olan hukuk ve rüsum ve âdet ağnamımızı olağelen âdet ve kanun üzere almayub ziyade alub üzerim ze şerile cürüm sabit ve zahir olanadan hilâ marifet kadı ve hilâfi şeri şerif cerimemiz alub ve ziyade altu ile üzerimize konub manen ve meccanen yemeklerimiz alub envay zulüm ve teaddiden hali degillendir deyu bildirdiler. İmdi buyurdunkı hükmü şerifim vardıkta göresin. rılvakı kazıye ilâm olunduğu gibi ise bunların muvacehesinde zikrolunan emin ve âmillere muhkem tenbih ve tekid edesin ki vaki olan hukuk ve rüsumların olağelen âdet ve kanun üzere ve âdet ağnamların her Abri evvelinde elferinde mevcut bulunan koyunların ad ve defter ettükten sonra iki koyun bir akça âdet ağnam ve her üç yüz koyun beş akça hesabı üzere resim ağrıların aldırub andan ziyade bir akça vermiyeler ve aldırması. Ve şerile üzerlerine cürüm sabit ve zahir olmadan hilâfi şeri şerif cerime talep ettimeyüb ve ziyade altu ile üzerlerine kondurmayub manen ve meccanen yem ve yemek talep ettimiyessin. Ve lâzım olup aldıkları yem ve yemegin narı

cari üzere akçaların ashabına alıverüb bu husus için tekrar kapuma şikâyet gelmeli eylemeye in. Es-lamyanları sikedüb muhtacı arz olursa yazub kapuma arzadesin deyu tahriren.

Currei Ramazan 987 (1579)

Müh. nme 41. S. 75.

No : 130

Çorum sancagında zahur eden eşkıyalara dair.

Çorum beyine ve livai mezbu-rede vaki olan kadılara hüküm ki :

Sen ki sanjak beyisin şüddei saadetime mektub gönderüb bundan evvel olarlarda zahureden ehli fesad sühteleri ele getirüb tef-iş edüb lâzım-larz olanları arz-edüb ve sairlerinin şerile haklarını dan gelirmek babında fermann hü-mayunun sadır olunağın emrişerifime imtisal tefiş mübaseret olundukta fesad ve şenaaat üzere olan suhte taifesi kimi ahar sanca-ğa varub ve kimi ümena ve serbest timar sahipleri mani olduğun bil-dürdüğün ecilden buyurdum ki vü-sul buldukta bu bapla her biriniz kemali dikkat ve ihtimam ile bizi-zat mukayyed olub aın gibi ehli fesad ve suhte olub husuzlukları şerile sabit ve tescil olanları üme-na ve serbest sahipleri marifetleriyle ele getirüb bir defa şerile görüüb fasloluş olmayub üzerinden onbeş yıl mürur eylemiyen hususların bermucibi şeri kadim tefiş ve te-zahus eyleyüb ehli fesad sipahi taifesinden ise haps ve arzeyeley-sin. Degil ise marifeti şerile lâzım geleni icra edesin. Annma bu ba-hane ile kendü halinde olanları

mücerred ahzû celp sebebi ile te-
addi olunub ve serbe t sahiplerine
aid olan hukuka dahlolanub ehli
terada himayet olunmaktan hazer
edesin.

Fi. 2 R. 990 (1532)
Mühimme 47. S. 37.

No : 131

İlyas Beyin Kudüsü Şerif San-
cağı beyliğine nasb edildiğine dair.
Çorum Bevi İlyas Beyehükümki
Halâ Mutasarrıf olduğun
haslar ile Kudüsü Şerif Sancağı sa-
na tefviz olunmuştur. Buyurdumki
hükmü şerifim vardıkda asla tehir
etmeyüb memur olduğun teftiş
hizmetinden feragat edüp varup
zikrolunan sancağın hıfız ve hara-
setinde olasın.

Fi. Rebiyyülevvel 972 (1564)
Mühimme defteri 6. S. 205.

No : 132

Çorum kadılarının emniyet
müfettişliklerine tayinlerine dair.
Sabıka Çorum kadısı Osman hali-
ya Çorum kadısı mevlâna Sinana.

Haliya vilâyeti rumda mehayif
teftişinde olan Çorum beyi İlyas
dame İzzenin yanına sizi müfettiş
tayin edüb buyurdumki hükmü
şerifim varıcak tehir eylemeyüb
müşarünileyhe varub mülâki o-
lub mehayif teftişi için verilen mu-
fassal hükmü hümayunum mukta-
zasınca teftiş hizmetinde olasız.

Fi 26 Rebiyyülevvel 972 (1564)
Mühimme defteri 6. S. 150.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2

15 MAYIS 939

Sayı : 14

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Hicri onuncu milâdi 16 inci asra aid olmak üzere divanı hümayun vesikalarına müstenid olarak 8 vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalardan birincisi: Çorum beyi İlyas beyinin 1564 - 972 tarihinde aidat ve kendisine tahsis edilmiş haslar ile Kudüs sancağına tahvil edilmiş olduğuna dair bir hükümdür. Osmanlı devletinin asırlarca devam etmiş olan malî siyaseti memurlara bu günkü usul üzere her ay maaş vermek olmayub senelik bir tahsisat vermek ve bunu da muayyen varidatla tediye etmek esasına dayanıyordu. İlyas beye tahsis edilmiş senelik varidatın mikdarını bilmemekle beraber (Eyaleti Rum) yani Sivas vilâye-

tinde bir sancak merkezi olan Çorum beylerine senede üçyüz bin akça has yani varidat ayrılmış olduğunu Evliya Çelebi ile Ayn Alî efendiden öğrenmekteyiz. Onuncu asra aid defteri hakani kayıtları bize Çorumun varidat ve masraflarını daha vazih olarak gösterecektir. [1]

İlyas beyin Çorumda ne kadar kaldığını bilmeyoruz. Ancak onuncu asrın hicride Çorumda İlyas, Mahmud, Yusuf, Gülâbi beylerin sancak beyliği yaptıklarını hazinei ev-

[1] Bu hususta fazla malûmat almak isteyenler (Çorumlu sayı 11. S. 7.) de Neşet Köseoğlu'nun "Evliya Çelebiye göre Çorum ve havalisi,, makalesini okumalıdır.

rak kayıtlarına göre anlıyoruz.

İkinci vesika ise Çorum kadı-ları Osman ve Sinan'ın Sivas vilâyeti dahilinde mehayıf yani inzibat ve asayiş işlerini teftişe memur olan İlyas beyin yanına yardımcı mürettiş olarak gönderildiklerine dairdir. Mehayıf kelimesi havf kelimesinin cemi olup (korku) lar manasına gelmektedir. Neşrettiğimiz vesikalara göre Çorum havalisinin onuncu asırda bir takım eşkıya ve zorbalar elinden ne kadar bizar ve perişan olduğu anlaşılmaktadır. İhtimal ki bu yolsuzlukların sebep ve ictimai zaruretlerini tahkik etmek için böyle bir teftişe lüzum görülmüştür. Vesika-da zikredilen (mufassal hükmü hümayun) elde edile bilmiş olsaydı vaziyeti ve hangi meselelerin teftiş edildiğini öğrenmek kabil olurdu. Fakat maalesef şimdiki gibi merkezden vilâyetlere gelen emir ve tahriratlar o devirlerde muntazam bir kayda tabii olmadıkları için bunun gibi bir çok hükümler, talimatlar, emirler ve tahriratlar yığın ve ihmal yüzünden kaybolmuştur. İşte bu nokta bize şu hakikati bir kerre daha öğretmiş oluyor ki bu gün ehemmiyetsiz sayılan en ufak bir tezkere bile yarın tarih bakımından büyük bir değer taşı-

yacaktır. Şu halde her vilâyetin evrak hıfzına mahsus bir arşiv da-iresinin bulunmasının ne kadar zaruri olduğu kendiliğinden anlaşılır. Bu vesikanın tarihi de 1564/971 dir.

Üçüncü vesika ise İstanbul'a gönderilen koyunların muhafaza-sına dairdir. Onuncu asırda İstanbul iâşe ve erzak meselesi devleti başı başına uğraştıran bir mesele olmuştur. Anadolu, Rumeli, Mısırdan İstanbul'a gönderilen, pirinç, her türlü meyve, et, un ve her nevi hınbubatin doğrudan doğruya İstanbul'a gönderilmesi için sancak beylerine, kadılara hep bu yolda emirler verilmiştir. Kırkkilise kadisile beyinin Tuna boylarından İstanbul'a gönderilen sürülerden beş on koyunun kaybolmasından dolayı ne büyük felâketlere uğradığını yine mühimme defterlerindeki kayıtlardan anlıyoruz. Nitekim bu hükümde de Çorum beyi-ne (ademi ihtimamınla zikrolunan koyundan sancağında koyun zayi ola. Özü'n makbul olmaz.) diye şiddetli emir verilmektedir.

Dördüncü vesika 1568/976 tarihli olup Çorum beyi Gülâbi beye yazılmıştır. Gülâbi camii ile semtinin ne itibarla Çorumda meşhur olduğu bu suretle aydınlan-

maktadır.

Vesikada Çorum sipahilerinden 50 neferin alaybeyi idaresinde Kırimde kefe beyi Kasım beye yardıma gönderilmesine dairdir. Kırım Osmanlı devletinin himayesi altında bir devlet olmakla beraber sahilde bulunan (Kefe) doğrudan doğruya devlete tabi bir sancak bulunuyordu. Bu yardım her halde yapılacak bir akın veya muharebe için istenmiş olsa gerektir. Çünkü gönderilecek askerlerin tam bir tehzizatla hazırlanmış olmaları emredilmektedir.

Beşinci vesika ise yine Gılla beye 1568/976 tarihinde yazılmış bir hüküm olup (Burunsuz) adındaki eşkıya ile avenesinin yakalanmaları hakkındadır. Bunların bilhassa Köse dağında eşkıyalık ettikleri anlaşıldığından takiplerine çıkılmış fakat sancak hududunu aşan eşkıyaların takibine imkân bulunulamamıştır. İşte hüküm ne şekilde olursa olsun, ister sancak hududunu aşmış ister aşmamış olsunlar bu eşkıyaların her halde yakalanmalarını ve bu yolda icap eden yerlere emirler verilmiş olduğunu tasrih etmektedir.

Altıncı vesika ise bazı derbendleri ve bilhassa Hacı Hamza ve kepez derbendlerini basan kürt

taifesinden Oruç adındaki haydudun yakalanmasına dairdir. Derbend basmak yakın zamanlara kadar bu devletin en müzmir yaralarından biriydi. Bunun içindir ki Osmanlı askeri teşkilâtında (Derbentci) adıyla bir sınıf asker bulunur ve bunlar bir çok muatiyetlere mazhar olarak derbendleri muhafaza ederlerdi. [2]

Yedinci vesika ise Çorum kalesi muhafızlarından Bayazid isminde bir yeniçeriye aid olan yıllık 1423 akçanın gedik olarak oğluna verilmesine dairdir. Gedik kelimesi burada bir nevi imtiyaz manasını ifade etmektedir. Vaktile esnaflarımız arasında da gediklikten bir teşkilât olduğu gibi gedikler kalemi ve kâtipliği diye devlet teşkilâtında bir nevi memuriyet vardı. Çorum kalesinin vaktile çok mamur bir kale olduğunu bu suretle anlıyoruz. Hatta 1200 tarihinden sonraki mühimme defter-

[2] Derbendlerin muhafazası meselesi Çorum vilâyetinde zaman zaman bir mesele olmuştur. Nitekim hicrî 1205 tarihinde Osmançık ile Hacı Hamza arasındaki (Sarmasık kaya) denilen yerde devleti esaslı bir surette meşgul etmişti. Çünkü burası Keban ve Ergani madenlerinden İstanbula gönderilen altın ve gümüşlerin geçtiği bir yerd. Bu meseleye aid bir vesikayı daha sonra neşredeceğiz.

lerinde bile Çorum kalesinden bahs edilmesi bu kalenin ancak son bir asır içinde harabe yüz tutmuş olduğuna göstermektedir.

Sekizinci vesika ise 1563/973 tarihli olup Çorum beyine sancağı askerlerle derya seferine yetişmesine dair bir hükümdür. Bu tarihte Kıbrıs adasının fethile uğraşıldığı için devlet hemen her tarafa bu yolda emirler vermiştir. Bizde de-

niz seferleriyle donanma Nevruzdan sonra çıktığı için Çorum beyine sefere iştirak etmesi için acele etmesi bildirilmektedir.

Onuncu asırda Çorumun icti- timaî, askerî, malî halini aydınlatmaya çalışan bu vesikalarla diğer neşredeceğimiz vesikalar aynı zamanda tarihimizin karanlık bazı noktalarını da aydınlatmışsı bakımından ehemmiyetlidirler,

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

ABDALATA

Neşet Köseoglu

Çoruma bağlı 640 nüfuslu bir köy olup Çorumun 18 kilometre güneyindedir.

Bu köy Çorum köyleri arasında tarih noktasından en mühim olanlarından birisidir.

Elimizde bu köyü ilgilendiren vesikalar aşağıdadır ;

1 — (822 - 1419) tarihli bir dava ile bir vakfa aiddir. [1] Bu davada (Şeyh Bayazid bin Sultan bin Ulubey bin Şemseddin), Abdalata adı ile anılan Burhanın torunu (İlyas bin Şeyh Mahmud) dan Karahisar De-

mürlü kazası [2] dahilinde bulunan (Yamadı [3]) divanında bulunan hissesini dava ediyor. İlyas, gerek şeyh Bayazidin, gerek Şahin bin Ulubeyin [4] kızkardeşi (Serv) in [5] hisselerini satın almakla davayı hal etmiş oluyor. Bu vesikaya göre

(2) Şimdi Alaca kazasına bağlı bir köydür. Gerekli izahat bu köyün tedkiki sırasında verilecektir.

(3) Yamadı köyü bu gün Sungurlu kazasına bağlı Yamadı kebir, Yamadı sagir adlariyle yaşamaktadır. (8) ve (9) uncu asırlarda Karahisar demürlü kazasının genişliğini göstermesi noktasından pek ehemmiyetlidir.

(4) Şeyh Bayazidin amcası olduğu anlaşılıyor.

(5) Bunun da Sultanın kızı olduğu anlaşılıyor. Bu sülâleye aid

(1) Bu vesikanın aslı Abdalata köyünde mütevelliler elindedir. Çorum evkaf dairesinde kaydı varsa da birçok yerlerinden mana çıkarılamadığı gibi eksik noktaları da çöktür.

şeyh Bayazid tarafından Ulubey öldükten sonra vereseleri olan iki oğlu Sultan ve Şahin ile kızı İslam Melik aralarında taksim edilerek İslam Melik hissesinin Şahine hibe edilmediği ve bu sebeple şeyh İlyasın satmağa salâhiyeti olmadığı iddiasile dava edilmiştir. Netice de İlyasın bütün hisseleri satın aldığı tezahur ediyor. Bu vak-

verilen malûmatla bir silsile tertip etmek mümkündür :

Bu sülâlede bulunan Ulubey hakkında (Cavunkar) beylerinden —Bezmi Rezim S. 311— olduğuna dair olan malûmattan başka bir bilgiye rastlanamadı. Selâmet beyle kardeş olması ihtimali vardır. Ulubeyin babası olan zatın adı yoktur. Şemseddin sıfatıdır. Esas adı olsaydı belki bir fikir ve uç vermek mümkün olabilirdi.

fiyeyi Amasya kadısı Abdürman bin Mehmedülmusluhi sonradan tasdik etmiştir. Bu tasdik şu şahidlerin şehadetile olmuştur. Ali ibni şeyhpaşa, Fethullah ibni ahi Sadeddin, Abdülvehhap ibni âlim elmütefakkıh, şeyh paşa ibni Salih, Mahmud ağa ibni İdris emirülkaramanî ebühü.

2 -- İkinci vesika Recep [826 - 1423] tarihlidir. Bu vesikada Musa bey kızı Şah Hatun adında bir kadının kocası Selâmet beyden [6] olan oğulları

(6) Şah hatun Selâmet beyin hanımıdır. Selâmet beyden Hasan, Hüseyin ve Yakub adında üç oğlu olmuştur. Aziz ibni Erdeşirin Bezmirezmine göre (S.311.) Selâmet bey (Cavunkar) Türklerinden idi. Bu devirde bazan (Şadgeldi) eline geçmesine rağmen 788-1386 tarihine kadar Cavunkarlar Çorum ve havalisine hakim idiler. Osmanlılar eline geçtikten sonra da İskilip, Çorum, Osmancık havalisinde yaşamışlardır. Bunların bu devirdeki beyleri yine Bezmürezime göre Ulu, Selâmet Gözlar beyler idi. İnal bey de bunlarla beraber hareket ediyordu. Şimdi-

Hasan, Hüseyin ve Yakuptan kendine intikal eden [Orucak] [7] ve [Ağca mescit] [8] köylerindeki bütün hissesini Abdaladata zaviyesine vakf etteğini yazar [9] Şahitler şulardır:

ye kadar Cavunkarların yerleştiği sahalara sülâleleri tarihçe malûm değildi. Bu vesika Cavunkarlardan Selâmet beye bağlı olanlarının buralarda bulundukları Musa beyle akraba oldukları -biraz sonra Musa bey hakkındaki malûmat yazılacaktır- kızı Şah hatunun Selâmet beyin karısı olduğu, Hasan, Hüseyin, Yakub adında üç oğlunun bulunduğu anlaşılmış oluyor. Cavunkarları bazan Amasya emiri Hacı Şadgeldi paşa ile oğlu emir Ahmed beye bazan da kadı Burhana ve Osmanlılardan evvel İsfendiyar oğluna itaat ettiklerini de Amasya tarihinden öğreniyoruz. Bu vakfiyeyi 840 - 1437 tarihinde Amasya kadısı meşhur Muslih zadelerden Abdurrahman bini Mehmed de tasdik etmektedir.

(7) Bu köyün adına 1004 - 1596 tarihli sicilde de tesadûf edilmiştir. Yalnız Anbarcı maa Orucak köyü 768 - 1367 tarihli Kara hisar demürlü emiri alhac İlyas

Yanbeybin kumral [10] Yusuf bin Bedreddin, Şeyh Ali bini Resul, kutlupaşa çaşnigir, Devlet Hacı bin Bekir.

3 -- Eevali Muharrem [829-1426] tarihli bir vesikadır. Bu vesikanın aslı yine Abdaladata bulunan mütevelliler elindedir. Evkaf dairesinde kaydı yoktur. Fakat malesef bu değerli vesikanın bir kısım yerleri eskimiş ve kopmuş bazı yerleri de yanmış olduğundan tam olarak anlaşılması mümkün olamamıştır. Mealen anlaşılabilen manaya göre Safiye Safihi hatun bin Taybu vakfiyesinde adı geçer. Bu gün yaşayan köy Anbarcıdır. O zaman olduğu gibi bu gün de İskilibe bağlıdır. Buna nazaran bu arazi 60 yıl sonra Selâmet bey evlâdı eline geçmektedir.

(8) 1004 - 1596 tarihli sicilde de bu isim vardır. Bu gün ören halindedir. Üyük köyünün tedkiki sırasında izahat verilecektir.

(9) Bu vakfiyenin aslı da Abdaladata bulunan mütevelliler elindedir. Dairesindeki şureti yanlışlıştır.

(10) Çorumda yan oğulları diye bir sülâle vardır.

binti merhum Umur [11] ve Devlet hatun binti merhum me-
zid beyi, Halefulekâbir veleazım Bulad bin koç Hasan [12]
ve şeyh Büğed bin Boikutlu [23] Şah paşa hatun binti mer-
hum Selâmet bey [14] ve Halefulekâbir veleazım Hamdi
bey ebnasından Murad ve Mür-
rûvvet beyler [15] kendilerine
irsen intikal eden Çat mıntaka-
sında olan hisselerini (Yanucak) köyünde bulunan Abdal

(11) Umur bey Amasya tarihine göre (C. 3. S. 69.) Taşan oğlu koca kayası müdafii Haydar beyin biraderidir ki 763 - 1352 tarihine tesadüf ediyor. Safiye hatunun bunun kızı olması çok muhtemeldir.

(12) Koç Hasan veya Hüseyin hakkında Karahisar demürlü köyüne aid tedkikler yapılırken izahat verilecektir. Şimdilik vesikada Halefulekâbir veleazım denildiğine göre Koç Hasan beyin 785 - 1383 tarihinde Cavunkarların dağıtılması üzerine Şadgeldinin oğlu Amasya emiri emir Ahmed tarafından Çorum emiri nasbedildiğini yine Amasya tarihi yazdığını (C. 3. S. 129)s öylemek-

ata zaviyesi için seyyid Ali bin merhum Recep [16] dedeye vakfediyorlar. Bu vakfiye 857-453 de emlâk naibi, 840 - 1437 da Mecidözü kadısı, Çorum kadısı ve diğer bir çok kadılar tarafından tasdik edilmiştir. Bunların içinde Amasya kadısı Mehmed bin Abdürrahmanül-muslihinin de imzası vardır. Bununla beraber vakfiyeyi tazim edenin adı kopmuştur. Vakfiyedeki şahid adlarından bazıları :

(Hacı Yusuf bin Hacı Ahmed, Mehmed bin Süleyman le iktifa edeceğiz.

(13) Çorumun şimalinde Büğet köyü vardır. Şeyhin adına izafetle bu ismin verildiği anlaşılıyor.

(14) Selâmet bey hakkında malûmat vermiştik. Fakat o vesikada kızından bahsetmiyordu. Şimdi bir kızı olduğu da anlaşılıyor.

(15) Hamdiköy tedkik edilirken izahat verilecektir.

(16) Aynı aileden Seyid Mehmedin kardəsi olduğu ve ondan evvel zaviyenin şeyhi olduğu anlaşılıyor.

şah, Ahi Lutfullah bin Ahi has-
bey, Bahşayış bin Kutlu şah,
Dusan bin Yenice, Ahi Men-
teşe bin Hacı Ömer, Mahmud
bin İbrahim bey, Malûm bin
Hüseyn elcündî.)

4 — (840 - 1437) tarihin-
de Abdalata zaviyesinin şeyhi
olan Seyyid Mehmed bin şeyh
Recep [17], Emir Mukaddem
Daruddan aldığı Çat sahasın-
dan Sancar [18] divanını yine
zaviyeye vakfetmiştir. Vakfi-
yede Davudun silsilesi şöylece
kaydedilmiştir :

(17) Bu vesikalara göre Sey-
yid Mehmedin silsilesi şöylece
tertip edilebilir : Seyyid Mehmed
bin şeyh Recep (diğer oğlunun adı
Seyyid Alidir) bin şeyh Mahmud
bin Abdalata bin şeyh Toklu bin
Abdalburhan.

Aşağıdaki vesikalarda görü-
laceği veçhile Mehmedin oğlu İb-
rahim vardır ki babasından sonra
zaviyedar olmuştur.

(18) Bu köy bu gün yoktur.
Ovasaray köyünde bir mevkidir.
Bu tarihten daha evvel bu diva-
nın adı (Devlet divanı) idi. Sahibi
olmak itibarile Devlet hatuna iza-
fe edilmiş olsa gerek, Bundan

“Emirülmükerrerem Mukad-
dem Davud ibni Emirülkebir
şeyh paşa ibni Emir Musa ibni
Emirülkebir Önerbey ibni Gö-
cek ağa ibni emir Tağacar ibni
emirülkebir” [19]

başka Bozbuğa köyünde Sincan-
lar mevkii, Alacada Koçhisar kö-
yünden geçen Sincan deresi yine
Mecidözünün Ahmedoğlanı kö-
yünde Sincan deresi bulunduğu
da kaydetmek faydadan hali de-
ğildir. Fakat vesikada bahsedilen
Sincan Çoruma bağlı Üyük ile
Ovasaray arasında bu gün ören
olan yerdir.

(19) Bu vesikanın da evkafıta
kayı yoktur. Mütavevllisi elin-
dedir. Tarihine göre İ k i n c i
M u r a d fdevrinde yapıldığı an-
laşıyor. İki numaralı 826 - 1423
tarihli vesikaya göre Musa beyin
kızı Şah Hatun Cavunkarlardan
Selâmetbeyin karısı idi. Buna na-
zaran emirülkebir Davudun halası
oluyor demektir.

Bunların cedleri olan emir Ta-
ğacarın kim olduğunu tedkik et-
mek lâzımdır. Amasya tarihinde
Kitabüssülûk mehz gösterilerek
bir Anadolu valisi olan emir Ta-
ğacar bin emir Sütaydan bahse-
diliyor. Emir Sütaydan sonra Di-

Bu vakfiye yırtılmış ve bir çok yerlerini güve yemiş olduğundan bilâhare Said bin Bâli adında bir hakim tarafından hem eklenmiş hem de şuşahidler huzurunda tescil edilmiştir.

Şahidler : Çorumlu muhakemesi kâtibi Seyid Salih bin Ebülvefa, Durmuş bin elhac kaya paşa tabeserah [20], şeyh paşa elfıddavî, Bahşayış fakih bin İdris. Esas vakfiyenin şahidleri şunlardır :

yarbakır valisi olan diğer oğlu emir Baramboydur. Emir Tağacar Gazan hanın Anadolu mümessili idi. Türk ümerasından Balıhan tarafından 698 - 1299 da Sıvasta katledilmiş ve Gazan hana da isyan etmişti. Eğer bu vesikada Tağacarın babasının adının yeri okunamayacak birhale gelmeseydi emiri kebirin kim olduğunu anlamış olurduk. Bir de 662 - 1964 tarihlerinde müslüman olan ilhanilerin eyaleti Rum nazırı (Samuk Nuyin) oğlu Tağacar vardır. Bu Amasyada bulunduğu için akla daha mülâyim geliyor. İlhanilerin Anadolu emiri bulunan zat vesikada adı geçen emir ise Selâmet beye emir Musanın kızı Şah Ha-

İlyas bin Yakub, Süleyman bin Kutlu bey, Menteşe bin Melik şah, Süleyman bin karz Ahmed, Aydın bin Keremedin, Cüneyd bin Beyazid.

5 — Abdalata zaviyesi şeyhi seyid Mahmud şimdiye kadar yaptığı vakıfları 844-1440 tarihli bir vesika ile tevhid ediyor.

A — Seyid Mehmed, Ömer bey oğlu emir İsa beyin kızı Yüzü kutlu hatunun kızı Ba u hatun binti Mehmed fakihten 800 dirheme satın aldığı Sintunu nasıl verdiğini izah etmekte mümkün olacaktır. Çünkü her ikisi de İlhani Türklerinden idi. Bundan sonra gelen emiri kebirlerden şeyhpaşanın Gümüşte, diğerlerinin de Çorum ve havalisinde hakim bulunduklarını kabul etmek mümkün olur.

(20) Bunlardan imza üzerine şehadet edenler arasında şeyh paşa Elfıddavî, Durmuş bin Kaya paşa vardır. Bu Kaya paşa Torum tay oğludur. (805 - 1403) te Çorum (814 - 1411) de Anadolu beylerbeyi idi. Şeyh paşanın da emirülkebir Davudun babası olması ihtimali vardır.

can divanının dörtte bir hissesini. [21]

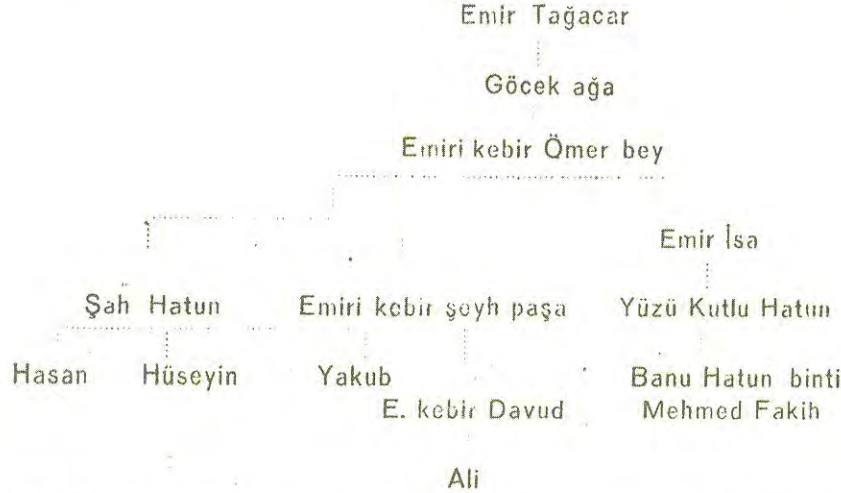
B - Seyid Mehmed Mukaddem Davud ibni şeyh paşa ibni Musadan 500 dirhem gümüş paraya satın aldığı Sincan divanının dörtte bir hissesini.

C - Seyid Mehmed, Ali bin Davud, Asayış bin Yusuf ibni cabî demekle meşhurdur.

paşa hatun binti Yusuf, Barsa hatun binti Yahşiden [22] 870 dirhem gümüş paraya satın aldığı dörtte bir hissesini 844-1440 tarihinde Abdalata zaviyesine aynı sülâleden Seyyid Mehmed tarafından vakfedilmiştir.

Bundan sonra emir Mukaddem Davud bin şeyh paşa ken-

(21) Elimizde bulunan malûmat ile bu sülâleye ait şemayi tesbit edebiliriz :

(22) Yusuf ile Bahşi iki kardeştir. Yusufun Asâyış adında bir oğlu Paşa hatun adında bir kızı olduğu gibi (851 - 1447) de Rumeli Beylerbeyi olan Sinan paşa da Asâyış beyin oğludur. Barsa Hatunun babası, Bahşi beyin Bayazid paşa ile Hamza paşa adında iki oğlu vardır. (826 - 1423) da ölen Bayezid paşa ile diğerlerinin durumu tarihlerde mazbut olduğundan ızaltan ictinap ettik.

disine kalan son dördte bir hisseyi de aynı zaviyeye aynı vesika ile vakfetmiştir.

Bu vesika Çorum Kadısı Abdülvehhab, Karahisar Demürlü kadısı Lutfullah tarafından tanzim edildiği anlaşıyor. 854 - 1450 de de Tokad kadısı şeyh Hasan imza etmiştir. Vakfiyenin altında şu şahid imzaları vardır :

“Dursun bin Salih elcündi, Ahi Lutfullah bin Mahmud, Hacı bey bin Hisar bey, Seyyid Ebülvefa bin Seyyid Ali min karyeti Yakacuk, Ulubey bin Ahi misafir min karyeti Zile Ulaş bin SaruHacı ettürkmanî,,

6 — Emir İsa bey bin Ömer kızı Yüzü kutlunun kızı Banu hatun evvelce Beyler çelebi bin Hacı çelebi bin beyler çelebi den satın aldığı araziyi Seyyid Mehmed bin Recebe satmış. Bunların hepsi bir araya gelecek içinde Yanacuk-Yakacuk, Sarta, Maza, Horasan [23] Horca [23], Büğet, Buğabağı, köyleri bulunan araziyi Abdalata zaviyesine 848 - 1444 de vak-

fediyorlar Bu vakfiyede Üyük, Horasan [23], Tertik [23], Colus [23], Karapınar köylerinden gelen şahidlerin imzası vardır. Bu vesikadaki şahit adları şunlardır :

“Sadullah çelebi bin Abdulfellâh elkazı ebühü bi Çorumlu bizemanihi, Ahi Lutfullah bin seyid Mahmud, Mehmed bin Cüneyd bey, Hasan bin Doğan Aslan min karyeti

(23) Bu köylerin hepsi bugün münderiç olmuştur. Codus denilen yer Saray köyünün bir mevkiidir. Çok kıymetli eserler çıkmaktadır. Fakat köylünün tahribi işlerin gidişini durduruyor. Bunlara aid Üyük, Maza, Saray köylerinin tedkiki sırasında izahat verilecektir. Bu vesikada anılan Beyler çelebiye aid malûmat Kılıcören köyünde yazılacaktır. Yine aynı tarihli bir vakfiyede Beyler çelebi bin Hacı çelebi Abdalata ve civarında bulunan bazı köylerdeki hisselerini Kılıcören ve Abdalata bulunan zaviyelere vakfediyor. Bu vakfiye ile yukarıki vesikayı tanzim eden Çorum kadısı Lutfullah bin Abdulvasidir. Bu vesikalar da müteveli elindedir.

Colus, Seyyid Ali HacıAli min cümleti Beyler çelebi bivakı-fülmezkûr fihâzel kitap, Said fakih bin Bahm.,,

7 - 858 - 1454 tarihli bir fermanla Sincan divanı ile tevabiinin vergiden muaf olduğu yazılıdır. [24]

8 — 868 - 1464 tarihli vesikada Abdalata bin şeyh Toklu bin Abdülburhan zaviyesi ile mensubları masalihine vakfiyenin baş tarafı kopuk olduğundan ismi belli olmıyan bir zat tarafından Karadeğın, Mânşar, Karataş, Yassı üyük, Karapınar, Sokucak, Çınar dere, Çat, Hacılar, Kavak ağacı, Sincan mezrealarının vakfediği yazılıdır. Şahid imzaları şunlardır :

“Eyne bey bin Mehmed, Mevlana mezidbin Hacı Murad Dursun bin Yusuf.,,

9 — 874 - 1470 Recep ayı başları tarihli bir fermanla Abdalata zaviyesinin şeyhi vefat

(24) Bu fermanın aslı da Abdalata bulunan mütevellisi elindedir.

ettiğinden yerine oğlu Seyyid İbrahim [25] tayin edildiği ve eskiden olduğu zaviyeye bağlı Yanacuk ve Yamadı divanile bilcümle arazinin ve tekkenin bütün tekliflerden muaf olduğu yazılıdır.

10 — Ali bin Davudun kırk yıl sonra yani 881 - 1479 tarihinde ve 874 - 1470 yılında Seyyid Mehmed öldükten sonra vakfiyesinden dönmek istemesi üzerine Buğabağı, Saray, Ma-

(25) Bu vesikadaki malûmat-tan sonra Abdalatanın sülâlesini yazabiliriz :

Abdal Burhan

Şeyh Toklu

Abdalata

Şeyh Mahmud

Şeyh İlyas Şeyh Recep

Seyyid Ali Seyyid Mehmed

Şeyh İbrahim

Bu müessese yedinci asırdan itibaren yaşamağa başlamış ve tekke ve türbelerin ilgasına kadar devam etmiştir.

za, Çat [26] köylerinden gelen şahidler Ali huzurunda beş numarada yazdığımız vesikayı aynen tekrar etmişlerdir. Hakim bunun üzerine Alinin iddiasının reddine karar vermiştir. Bu mahkeme Çorumda kadı bulunan Lutfullah bin Abdülvasi tarafından yapılmıştır. Bu vesikanın altındaki şahid isimleri de şunlardır :

"Mehmed bini Süleyman şah, Dursun bin Yenice, Avutmuş bin Yenice, İlyas bin Yakup, Menteşe bin Melik şah, Süleyman bin Kutlu bey.,,

11 — Abdalata köyünde bulunan Abdalata zaviyesinden Mehmed adında birinin hak iddia etmesi üzerine gelen bir fermanla [27] Çorum ve Boya-

(26) Çat köyünden başkası bu gün vardır. Yerlerinde izahat vardır. Çat artık ören haline gelmiştir.

(27) 1034 - 1625 tarihli bir fermanla âyende ve revende için Boyabad anharı mahsulünden tayınlolan 500 batman pirincin verilmediği anlaşıldığından her yıl verilmesi emredilmektedir.

bat kadıları müştereken şahidlerle beraber 989 - 1581 de toplanub meşihatının ve istifadesinin, zaviyenin evlâdiye olmasından ötürü Seyyid çelebi bin Halil baba, Seyyid şah çelebi bin Cafer çelebi, Ahmed çelebi bin Marifet çelebiye ait olduğuna hükmetmişlerdir. [28]

12 — Bu köyün etrafında bulunan yeradları da şunlardır:

Horasan tepe (burada ören vardır) 1004 - 1596 tarihli sicilde köy olarak ismi olduğuna ve bundan sonra tesadüf edilmediğine göre bu tarihten sonra münderris olmuştur. 822-1419 tarihinden itibaren bütün vesikalarda adı vardır. Bu tepede ve eteklerinde Selçuklerden evvel klasik ve bakır devrine ait keramik malzemesi vardır. Bunlardan yapılmış bir kolleksiyon Maarif dairesi müzesinde saklıdır.

Dört tepe, Ak pınar, Sarı kaya, Delikli kaya (burada in-

(28) Bu isimlerin yapılan silsileden nereye gireceği şimdilik bilinmiyor.

ler vardır) Kara tepe, Karadere, Âyânderesi, Gökçesu, Davudlar türbesi (burada yazılı mezar taşlarına tesadüf edilmiş isede yukarıki vesikalarda adı geçen Mukaddem ve Ali Davudlara ait olması pek muhtemeldir.) Amre hey, Karoni dere, Hocaköy (822 - 1419 dan 1004 - 1596) tarihine kadar olan vesikalarda adı geçer. Bugün ören halinde olup keramiden başka bir esere tesadüf edilememiştir.

Horasan tepe kaear eski olduğu anlaşılmaktadır. gibi dağ, tepe, dere, mevki adlarına tesadüf edilmemiştir. Hâlen yaşayan bu isimler köyün eskilik derecesini gösterir en önemli vesikalardır.

13 — Köyün bulunduğu dört tepe dağları eteği tamamen ören yeridir. Buralardan çıkarılıp köye getirilmiş birçok sütunlar mezarlıklara konulmuş, Bizanslılara ait çiçekli lâhidler parçalanarak Abdalata zaviye ve camisi yaptırılarken kullanılmıştır. Bu tezyinatlı

taşlardan mezar taşı olarak kullanılmış ve ev yapılarında da istifade edilmiş olanları pek çoktur.

14 Bizans devrine ait parçalara tesadüf ediliyor.

* * *

Bu vesikaların tedkikinden de anlaşılacağı veçhile Abdalata köyünün adı 900 - 1000 tarihlerine kadar Yakacuk - Yanacuk olarak anılmış ve bu tarihten itibaren de içinde zaviye ve camisi bulunan Abdalata adı ile anılmağa başlanmış tır. Selçukiler ile Danişmendilerden evvel Bizans, Roma ve hatta daha evvelki devirlerde yaşatmış olmasına rağmen bu zamana ait ismine tesadüf edilememiştir. Bu köye ait yazılı vesikalarımızın en eskisi 822 - 1419 tarihli dir. Bu tarihte Abdalatanın torunu İlyas bin şeyh Mahmud bin Abdalata binşeyh Toklu bin Abdalburhan şeyh Bayazidden ve kardeşlerinden aldığı araziye zaviyeye vakfetmiştir. Zaviyenin Abdalata ze-

manında yapıldığı ve onun namına izafe edildiğine göre bu sülâlenin bu köye bu tarihten tahminen 150 - 200 yıl evvel yani 600 - 124 tarihlerinde bu köyde bulunduğuna neticesi çıkarılabilir. İlyasın bu araziye satın aldığı adam şeyh Bayaziddir. Bayazid ise bir numaralı vesikada gösterilen silsileye göre bu sülâleden daha evvel köye gelüb bu araziye sahip olduğu anlaşıyor.

844 - 1440 tarihinde İlyasın kardeşi şeyh Recep oğlu Seyyid Mehmed bu sahada bulunan eski adı ile (Divanı Devlet) o zamanki adı ile (Sincan) divanını bütün sülâlesi emir ve emirülkebir olan Mukaddem

Davuddan aldığına, Davudlar mezarlığının Abdalatada bulunduğu, Davudun dedesinin, dedesinin dedesi dört numaralı vesikada tesbit edildiğine göre bu sahanın ilk sahiplerinin malûm olanlarının en eskisi olduğunun tebarüz ettiğini kaydetmek lâzımdır.

Bu izaha göre Selçukilerin son devirlerinde ve bütün Osmanlılar zamanında bu köyün mevcut olduğu ve bu sahada bu devirden evvel ehemmiyetli bir medeniyet yaşadığı gösterilen mebzul ören yerlerinden ve toplanan keramik malzemesinden anlaşılmaktadır.

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

534

Kalenin ardı bayır
Yanıyom cayır cayır
Yavrem bir şeftalü ver
Hem sevaptır hem hayır

535

Kalenin burcumuyum
Dil bilmez gürcümüyüm
Felek gözün kör olsun
Ben gurbet harcı mıyım

536

Kalenin ardı bağlar
Selâm göndersemi ağlar
Selâm yürek soğutmaz
Belgüzar gönül eğler

537

Kalenin ardı sancak
Bir yar sevdim utancak
Hiç vefasın görmedim
Ateşe yandım ancak

538

Kalenin taşına bak
Gözümün yaşına bak
Kimi sevsem yar olmaz
Talisiz başıma bak

539

Kalenin ardı bostan
Yıkılsın Arabistan
Çorumlu kızlarının
Geydikleri hep fistan

540

Kalenin ardındayım
Garipler yurdundayım
İl işinde gücünde
Ben senin derdindeyim

541

Kaleden indim şimdi
Elinde kara hindi
Karşımda durma yarım
Öperim seni şimdi

542

Kaleden inişelim
Kaz gibi dönüşelim
Sen orada ben burda
Cahiteyle kavuşalım

543

Karnafil oydu (1) beni
Bir güzel soydu beni
Soyduğunu kayırmam
Ortada koydu beni

[1] Oymak mest etmek ve tesir etmek manasında kullanılır. (Şu çiçeğin kokusu ciğerimi oyuyor veya derliyor) diye söylenir.

544

Karnefil oylum oylum
Geliyor suna boylum
Suna boylum gelirse
Şen olur benim gönüm

545

Karnefil destc yörü
Can feda dosta yörü
Yağmur yağmış yer çamur
Sineme basta yörü

546

Karnefilin çotağı
Sinem dilber yatağı
Olursa başa olsun
Ben istemem ortağı

547

Karnefilim dalım yok
Küçücüğüm yarım yok
Yitme beni göksünden
Yapışacak dalım yok

548

Karnefil destesiyim
Bir kızın hastasıym
Ak meme eğri bilmiş
Ben onun ustasıym

549

Kaşların karasında
Cigerim yarasında
Bayılmışım kalmışım
Ak göbek arasında

550

Kaşların karasına
Ben basmış arasına
Gülüşün aklım aldı
Bilemem çaresi ne

551

Kaşların keman dedim
Elinden aman dedim
Yavru senin uçundan
Dostuma düşman dedim

552

Kaşların gözün kara
Varırım ara ara
Fil dişi tarak aldım
Yavrum zülfünü tara

553

Kayalarda sarmaşık
Olmuşum sarı âşık
Kaçan aklıma gelsen
Düşer elimden kaşık

554

Kayaların ışığı
Elinde bal kaşığı
Dün gece nerde idin
Evlerin yakışığı

555

Kayalar kertilmesin
Yemenim yırtılmasın
Seni benden ayıran
Can verip kurtulmasın

556

Kaya başı durağım
Kesmez oldu orağım
Sen orada ben burda
Taş mı benim yüregim

557

Kayalar kertüş kürtüş
Kertüşüne gün düşmüş
Sen avreti neylersin
Sakalına kır düşmüş

558

Kaya dibi gürgentlik
Ne hoş olur ergenlik
Ergenlikte yar sevmek
Bey ile bezirgânlık

559

Kayaların karını
Kürüseler yolunu
Şu gamımın içinde
Yollasalar yarimi

560

Kayalar buz bağladı
Avcular iz bağladı
Beni bir gelin vurdu
Yaremi kız bağladı

561

Kaya kayaya beklik (2)
Kayanın ardı keklik
Şu Çorumun kızları
Bir çift potine satlık

562

Kayalar karda kaldı
Bülbüller zarda kaldı
Gönüm evi kitledi
Anahtar yerde kaldı

[2] Berkidilmiş sağlamlaşmış demektir.

Çorum Halk türkülerinden :

12

NO. 14 **ZİLE** notayaalın S. Leblebici

Ö lü yo rum kâ rı
Şu zi nin ya rı

ke re met gu ze l ze l
kü re met yav ru yav ru yav ru yav

ze l içi ze l Ah ka na ke kil li oğ
ru lan yav ru Ah ka na ke kil li yav

la n oğ la n oğ lan n oğ lan
ru yav ru yav ru yav ru

ZİLE

No: 14

(1)

Şu Zilenin yapıları kiremit yavru..
Ölüyorum kâfir kızık eremet yavru
Ah kara kekilli yavru
Ah kara kekilli oğlan oğlan
Ah nasıl edelim oğlan

(2)

Şu Zileden gecede geçtim
Görmedim yavru
Acı tatlı suları içtim
Ölmedim yavrum
Ah kara kekilli yavru
Ah kara kekilli oğlan
Ah nasıl edelim oğlan

5

NO. 15

CEȘTEAȚLARI

Notaya alan
S. Leblebici

Handwritten musical score for a song in 6/4 time. The lyrics are written above the notes. The score consists of six staves of music. The lyrics are: "Ge sei bag lann da hui ta sin lan", "lag al lah lan nam mas", "sa na la na ...", "O tinn de gel sin genn lik te lu lann war", "At ma a nas t. man", and "be ni dag lar ur ... die na". The score ends with a double bar line and a final note.

GESİ BAĞLARI

No : 15

[1]

Gesi bağlarında bir top gülüm var
Hey Allahtan korkmaz sana bana ölüm var
Ölüm değil şu gençlikte zulüm var
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

[2]

Gesi bağlarından gelsin geçilsin
Kurulsun şişeler ırakı konyak içilsin
Herkes sevdrgini alsın seçilsin
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

[3]

Merzivandan (*) tıkr mıkır (**) inerken
Yazması boynuma dolanıyor öperken
Uyumuşum ak ~~gerdandan~~ emerken
Atma anam atma beni dağlar ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime.

[*] Merdiven kelimesinin galatıdır.

[**] Tutlu ses çıkararak ölçülü iniş.

Âşık Haydar köşesi :

İNÖNÜ İÇİN

ÂŞIK Haydar

Gelin dua eyliye ey vatandaşlar
Allah ömür versin İnönümüze
El ele verelim arslan kardaşlar
Allah ömür versin İnönümüze

Düşmandan yurt aldık yoktur hatanız
Her zaman düşmandır bizim putağımız (*)
İnönü İsmettir ikinci Atamız
Allah ömür versin İnönümüze

Atına binince haykırır atı
Şarktan garbe cereyan eder heybeti
Kılıcı keskindir nüfuzu kati
Allah ömür versin İnönümüze

Fevzi Çakmak Ordu kumandanımız
Millet vekilimiz can Saydamımız
İnönü İsmete feda canımız
Allah ömür versin İnönümüze

Cümleden uludur ol Fevzi Çakmak
Vururdu düşmana dönmezdi mutlak
Çeküb ordusunu hem hücum etmek
Allah ömür versin İnönümüze

Ne güzel şecaat, ne güzel fikir
Dünyanız şen olsun ahretiniz nur
Sayenizde yaşıyoruz çok şükür
Allah ömür versin İnönümüze

[*] Hedefimiz manasında kullanılıyor.

Padişah zamanı ulus harbında
 Çok otlar yayıldık dağlar ardında
 Vatanı terketti hemen sonunda
 Allah ömür versin İnönümüze

Yunan geldi karşımıza dayandı
 Kılıcımız alkanlara boyandı
 Kahramanlar için için dolandı
 Allah ömür versin İnönümüze

Düşmanı koğdular vermezler aman
 Bir birine girdi tozunan duman
 Yunanı denize döktüler heman
 Allah ömür versin İnönümüze

Âşık Haydar der ki süreriz safa
 Gördüğümüz günler bu bize defa
 Gece gündüz dua eyleriz Haka
 Allah ömür versin İnönümüze.

Gönlüklerden derlemeler :

**Medrese tahsilinin son zamanlarda ne fecî bir hale geldiğini
güzelce anlatan bir destan [*]**

Güş edin kelâmım dâna olanlar
Pendimi dinleyin ey kâmil insan

Üç yüz on bir sene olunca tarih
Ne in'am eyledi gör bize sultan

Dedi mektep medrese küşad olsun
Din evi anınla hoş abât olsun

Okunsun yazılsun bütün şad olsun
Cehil marazından kurtulsun insan

Yozgad iç nahiye Köse Yusufu
Medresesi mahbup güzel mergublu

Murabbauşşekil böyle uslublu
Nadirül emsaldır böyle bir mekân

Vâkıf merhum bunu yaptı bi bedel
Sarfetti malını tutmadı emel

Rahmet etsün ana Hallâkı ezel
Gitti kendi kaldı andan bir nişan

Koydu dairesine çok ehli kemal
İm.r etti anı oldu çok hoş hal

Geçirdikleri ömür oldu pamal
Ahiret beytini tuttular evtan

Hiç ilim evlâda miras olur mu
Mal gibi evlâda ölye kalır mı

Mal sarf olur amma ilim olur mu
Bu emri bedihi hep bilür âvan

Medrese müderrisi şahsı cahil
Ahmed ibni hebbennaka muadil

[*] Bu destanı söyleyen Köse Yusufu ihtiyar gayet latifeci bir hoca olup seferberlikten evvel vefat ettiği yapılan tahkikattan anlaşılmıştır.

İlmi kimden öğrendin dese bir sail
Der ecdattan kalma var bende ferman

Kırk senedir vekil vekâlet eder
Okumak yazmak yok böyle gider

Bu uslûp inkıraz sabıktan beter
Lâ cerem bu hale gelür bir ziyan

Yoklamanın emri gelince heman
Hep bütün hocalar oldular şadan

Bize bir kâr geldi dediler ol an
Oynayub güldüler oldular handan

Devlet medreseye yoklama verdi
Hocaların eli bir kâra erdi

Bıraktılar ilmi dağılıyordı
Aradılar kârı kisbi ol zaman

Mücedditsen şimdi bir lira getir
Kaydedelim seni var rahat otur

İlmü haber vakti hatıra hutur
Edeni hazırla korkma ol zaman

Sığındılar sokuldular girdiler
Talebenin bağırsağın yardılar

Sansar gibi kanlarını sordular
Çektiler parayı aldılar o an

Emir geldi yoklamaya gelin tez
Gelmezseniz biz işimiz biliriz

Sonra başınıza çare kılınız
Biçareler koşub gelür ol zaman

Medreseye yollamaya gelürler
Gülbengi ahenkle meşgul olurlar

Bir gün durub varub izin alurlar
Bırakın hepiniz gidin der heman

İkinci vekil derki bu nasıl gündür
Ben gezmem perişan halim üzgündür

Birinci vekilin eğni düzgündür
 Ben saymam sonunu yıkarım heman
 Beş liralık üç liralık mulla çok
 Beş mecidiye üç mecidiye sözü yok
 Kömürden odundan söyleme söz çok
 Böyle bir gün bulduk edelim cevlan
 Vekil derki bu zaman hiç ele girmez
 Ak ile karayı hiç kimse seçmez
 Ekmeden ekini hiç kimse biçmez
 Oldu bu halimiz cümle rayikân
 İkinci vekil tevfik aslından cellâd
 Fırsat elde iken hiç ararmı dâd
 Yıkar urur ezer hiç etmez imdad
 Gözedelim sonra ne olur zaman
 Parası çoğaldı vekille yer hem
 Yüzden yukarıyı demez hiç verem
 Yüzden aşağı heybe torba bölemem
 Nısfı benim nısfı vekilin heman
 Herkes sabağının başını bilür
 Heybeyi torbayı hep iki bölür
 Böyle tenbih oldu hep öyle olur
 Kırk para fazlolsa hiç bilmem aman
 Abdülkadirime beş mulla yeter
 Etemin öykese hem andan beter
 Ona dahi beşin verirsen gider
 Şimdilik taksimde hiç yoktur ziyan
 Arslan daha küçük veremem mulla
 Ana da davarı ederim ita
 Çekeriz alırsız oluruz balâ
 Ediniz cümlesin bizlere kurban
 Vekil der ki sana izin verelim
 Getirelim hocaları derelim
 Kisbin tarikına hile kuralım
 Ben cceztü derim söylerim yalan
 İbadete kardeş hile olur mu
 Bu hileden kimse nefi bulur mu
 Sermayesiz kârden vefa gelürmü
 Bu emir âşikâr gün gibi ayan

Cihad farzı kifaye olduğu iclâ
 Müçtehid bu kavli ettiler fetva
 Buna nasıl dedin pek iyi mulla
 Korkmadın Allahtan söyledin yalan
 Yoklama vaktinde bulunun bir gün
 Boş gelmen getirün hissemiz ol gün
 Başka günler gezin eyleyin düğün
 Tenbihini verir fallah softayan
 Bu gün elli mulla medrese bilmez
 Paraları gelür kendisi gelmez
 Mulla gelince yüzleri gülmez
 Sanki içersin yapılmış bir han
 Yirmi şinik onbeş şinik hissemi
 Getürenler alsun şehadet namemi
 Getürmeyen tebdil etsün camemi
 Cümlesinin borcu olmuş ol zaman
 Yok mu bunda kardeş dine ihanet
 Devlete ihanet şera ihanet
 Bu üç ihanetten çıkmaz sadakat
 Kabul eimez bunu kâmil müslüman
 Lâcerem ahir vakıt gelür dedi ol Resul
 Ravi hadis Enes ibni malik ol
 Ulema gadrei ederler ekûl
 Hıfzet bizi yarâp ol günde heman
 Gazete neşretti mümeyyiz lafın
 Devletin yeniden lutfu eltafın
 Meb'usanın adli reyi eltafım
 Duyunca oldular anlar perişan
 Gelenden gidenden haber alurlar
 Mümeyyiz lafı var doğru mu derler
 Geliyo derlerse çok düşünürler
 Çünkü ticarete uğradı ziyan
 Fukaha zekâtı eyledi beyan
 Kırkta biri olur zekâta şayan
 Bir davarı dahi alurlar heman
 Arşuna zekât deyü ettiler bühtan

K Â Z İ M [*]

Gitti bir suretle çünkim şah Hüseyni Kerbelâ
Geldi istikbaline Hasan Rızayı Kibriya

Döndü hunü aldan gülşen sarayı adne hak
Doldu nurü rahmeti rahmanile cevvi sema

Cem edüb hep enbiyâyü evliya ervahını
O güne düştü Cenabı Mustafa ve Murtaza

Kıldılar azmi huzuru izzeti perverdigâr
Oldu deşti bi nişanı lâ mekân matem sera

Ayılıb bayıldı hüznünden safa puyanı kurp
Döndü sahni kerbelâya heyeti arşı ulâ

Küfrü imanın kemalin âleme ilân için
İbni Süfyana emaret verdi ol dem kem kaza

Nari zulmünden yanub dâmani samâni Ali
Desti mekrinden şehadet camin içti mücteba

Hem o ateşten olub ikaz bu nari fiten
Yandı mahvoldu sarayı hanedanı Mustafa

Pare pare eyleyüb sıptı Resulü Ekremi
Atlara çığnettiler cismi şerifin aşkıya

Gezdirildi nizeler üzre rüusu ehli beyt
Raptolub kaydi esaret narına tıflu nisa

Tesliyet bahşa olub hatta Resulullahı hak
Yevmü uhraya olundu terki faslı masabak

Çeşmi imandan geçir bir defa hali müslüman
Bak nasıl bi insaf söz söyler emali müslüman

Görmeyüb caiz yezide lâneti badel helâk
İltizam eyler o karizi gılali müslüman

Kim eza etse Resulü Ekreme mel'un olur
Oku Kur'anı Celili Zülcelâli müslüman

[*] Bu kaside Kâzım divanında yoktur. Başka bir şair Kâzım'a ait olduğu veya divana girmedigi anlaşılıyor.

Alinin katli eza olmaz mı bir Peygambere
 Kim kabul eyler bu lafı bi meali müslüman
 Etmedi mutlak Halilullahı nemrudı lâin
 Böyle bir gadri azimi bi misali müslüman
 Kâfiri mutlaktır elhak düşmanı Ali aba
 Eylemez mü'min bu sözde kıyli kali müslüman
 Farziken her müslümana hubbü evlâdı Resul
 Kim görür şayeste anınla kıtali müslüman
 Sırrı Sultana ahed cüz'ü Muhammeddir Hüseyin
 Subhu sadık pişe bir sahip kemali müslüman
 Mümkün olmazsa bulub bu emri öğretmek nana
 Çeşmi dikkatten geçir oku celâli müslüman
 Anla yine itikadı ehli sünnet nolduğun
 Anlara zulmün olurunu ihtimali müslüman
 Eylesün süfyanıyane ol kadar lânet huda
 Almasun mişarinin mişari arzu sema
 Saykalı matem verir ayinei imana tap
 Nari aşk eyler çırağı canı reşki afitap
 Dahili ruzu hesap olmaz muhabbet keştesi
 Olmamış ruzu ezelden anlara ruzu hesap
 Şanını ehli kemalın sözleri ilân eder
 Nalişi efganlarından bellidir nayı rübap
 Ruyi zerdi sevdilir insana âşık erbabını
 Veçhi budur ki eder altuni âlem intihap
 Olmaz evlâdı resulün veçhine amma şebih
 Eylese huni şafakla ruyini dünya
 Kabilî ülfet değildir faciati Kerbelâ
 Beyti mamur olsa kalbi ademin eyler harap

—Sonu var—

MESUL MÜDÜR : *Eczacı Bedri Bilginer.*

No : 133

İstanbul'a koyun gönderilme-
sine dair.

Çorum beyine hüküm ki :

Mahrusei İstanbul zahiresi-
çün vilâyeti rumdan ola geldiği
üzre koyun ihraç edüb sahipleri
veya vekilleri ile gönderesin deyu
rum beyler beyisine hükmü şeri-
fim gönderilüb emrim üzere mü-
şarüneyh koyun ihraç edüb gön-
derip tahtı hükûmetine dahil ol-
dukta kimesne dahl ve tecavüz
etmemek için yarar adam tayin
olunub doğru İstanbul'a gönderil-
mesin emredüb buyurdum ki hük-
mü şerifim varıcak bu bapta biz-
zat mukayyed olub emrim mucibi-
nce mahrusei mezbure zahire-
siçün koyun gelüb sancağına uğ-
radıkta mutemed adamın tayin
edüb kasabat ve kuradan bir fer-
de koyun sattırmayub ve boğaz-
lattırmayub ve kimesneye zayi ve
telef ettirmeyüb cümlesin bikusur
mahmiyei mezbureye gönderesin.
Şöyle ki ademi ihtimamınla zikir
olunan koyundan sancağında ko-
yun zayi ola özürün makbul ol-
maz. Ana göre mukayyed olub
emrime muhalif iş olmaktan ha-
zer edesin.

(Mahniud çavuşa verildi.)

Fi. 12 Ramazan 972 (1561)

Mühimme 6. S. 476.

No : 134

Çorum sipahilerinin kefebeyi
Kasım beye yardımı gönderilme-
sine dair.

Çorum beyi Gülabi beye hü-
küm ki :

Haliya Kefebeyi Kasım dame
ulüvvühuya bazı hizmetemrolunub
sancağın sipahileri ile bile olmak
lâzım olmağın sancağına müteal-
lik olan sipahilerden elli nefer
sipahi ile sen muhafazada kalub
madasın alaybeyi ile hazır olmak
emredüb buyurdum ki vusul bul-
dukta emrim üzere sancağın si-
pahilerinden elli nefer sipahi ile
sen sancağın muhafazasında olub
baki sancağına müteallik olan a-
laybeyine zuama ve erbabı timar-
rın cümlesine tenbih ve tekid
eyliyesin ki alâtı harp ve kıtal
ve edevat cenk ve ıidal ve bil-
cümle düşman yarağıle hazır ve
müheyya olub bir dahi emri şeri-
fim varub ne zamanda çıkub ve
ne mahalle varmak emrim-
olursa emri şerifim mucibince
sipahileri alay beyine koşub bi-
tevakkuf ihraç eyleyüb mahalli
memura gönderesin ki varub mü-
şarileyh vecih ve münasıp gör-
düğü üzre hizmette bulunalar.
Hususu mezbur mühimdir. İhmal-
den hazer edüb gönderilen sipa-
hilerin yat ve yaraklarında kusur
ve noksan komayub mürettep ve
mükemmel hazır ve amade ettirüb
bir dahi emri şerifime müterakkib
olasın.

(Kâtip Musa çelebi ile kethu-
dasına verildi.)

Fi. 8 cemaziyelulâ 976 (1568)

Mühimme defteri 7. S. 924.

No : 135.

Burunsuz adındaki eşkıya ile diğer eşkıyaların yakalanmasına dair.

Çorum beyi gülâbi dame izzihuya hüküm ki :

Mektub gönderüb livai mezburda ehli fssad sühte ve katta-uttarik olub saap yerler olmağın ele getirülmek murad olundukta haric sancağa gidüb halâs olub bilfiil (Burunsuz) nam suhte sekiz nefer yoldaşile (Köse dağı) demekle maruf dağda giderken haber alub iki gün mikdarı ardla-rınca ilgar olunub ele girmek üzere iken ahar sancağa gitmekle ele getirülmedi deyü bildirdiğin ecilden buyurdumki vusul buldukta sancağında suhte taifesinden ve gayriden fesad ve şenaat üzere olanları ele getürmek murad edindüğünde ahar sancağa vardılar demeyüb ardlarınca ilgar edüb yetişüb ele getiresün. Anın gibi kendü sancağından kaçan ehli fesad ahar sancağa ele getürmek lâzım gelürse ol sancağın zuama ve sipahileride ehli fesadı ele getürmekte sana muavenet eyleyeler,

(Kethüdası Hüseyine verildi.)

Fi. 21 Rebiyülevvel 976(1568)
Mühimme defteri 7. S. 976.

No : 136

Çorumda bazı derbendleri basan kürd taifesinden (Oruc) adındaki haydudun yakalanmasına dair

Çorum sancağı beyi Gülâbi beye hüküm ki :

Haliya dergâhı muallâma mektub gönderip livai mezbure tabi (Hacı Hamza) ve Kepüz nam derbendlerde kürd taifesinden oruç nam kimesne etrafında olan kura halkından yedi sekiz nefer kimesneler ile ittifak edüb bir yıldan berü derbendlerde katli nefis eyleyüb ve dört beş nefer ele gelüb şerile sabit olub sicil olunub haklarından gelinüb ve müslümanların malların mezbur oruç beşyüz koyuna verip İstanbul ve Bursa caniplerine bey eylemek için gitmiştir deyü ilâm etmişsin. İmdi zikrolunan ehli fesadın gaybet edenlerin dahi ele getirülmesin emredüb buyurdum ki zikrolunan ehli fesadı yataklarına ve duraklarına ve akvam ve akrabalarına ve bilcümle şerile buldurması lâzım olanlara her kande ise buldurub ele getirüb husama muvacehesinde bir defa şerile fasl olmayub onbeş yıl mürur etmiyen kaziyelerin bermucibi şeri kavim toprak kadıları marifeti ile teftiş edüb göresin. Badessübut ehli fesad sipahi ise hapsedüb sureti sicillerile bile yazub arzedesin. Değil ise şerile lâzım geleni yerine koyasın. Bu bahane ile şeri kavime muhalif teaddi olub ahzû celpten hazer edesin.

(Kethudası Hasana verildi.)

Fi 20 Rebiyülevvel 976 (1568)
Mühimme defteri 7. S. 765

No : 137

Çorum kalesi dizdarı mektub gönderip nefsi Çorumda vaki olan kalede Hisar erenlerinden bin dörtyüz yirmiüç akçaya mutasarrıf Bayazid dede Gedüğün oğluya verilmesin rica ettiğün bildirmegiñ buyuruldu.

Fi. 16 Saferülmuzaffer sene 979 (1571)

Mühimme defteri 15. S. 450.

No : 138

Çorum beyine hüküm ki :

Bundan akdem sana sancağının askeri ile derya seferine gelüb irişesün deyü emrim olmuştu. evvel emri şerifim mukarrerdir. Buyurdum ki vüsul buldukta tehir etmeyüb muaccelen sancağın askeri ile mürettep ve mükemmel düşman yarağı ile nevruzdan mukaddein mahrusei İstanbulda hazır bulunmak gereksin.

(Hasan çavuşa verildi)

Fi. 6 Şaban 973 (1565)

Mühimme defteri 5. S. 402.

CORUMDA CAMİKEBİRE AİT VESİKALAR

No : 139

Vilâyeti Anadolu Eyaleti Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda Cami'i Kebir demekle meşhur Cami'i Şerifi bina eyleyen bozuk ve kengiri Sancakları Mutasarrıfı mirahor evvel peyesile payeli Cabbar Zade Süleyman bey ve mahtumu Müderisini kiramdan Abdül Fettah bey İbni Süleyman Paşa İbni Ahmet Paşa akarı vakfından almak üzere yevmi altmış akça vazife ile Cami'i merkumun Kayyımı evvellik cihetine erbabı cihetten biri fevtoldukta vazifeyi edaya muktedir evladı var ise ana evladı yok ise na ehil evlada tevcih olunmayup vazifeyi edaya muktedir Âherden ehline tevcih olunmak şart olduğundan işbu vazifeye mutasarrıf olan Lelebici zade Esseyyit Feyzullah Kazai âherde Naip olduğundan hizmeti mezkûreyi Edâden imtina ettiğinden yeri hali ve vazife mahlûl olduğundan Çorum Naibinin ilami ve vakfı mezburun ber veçhi meşruta Mütevellisi Abdül Fettah beyin inhasile ciheti mezkûre Feyzullah-tan refi olunarak Esseyyit elhaç Ahmet Halifeye tevcih ve yedine berat verilmek recasına nazırı vakıf

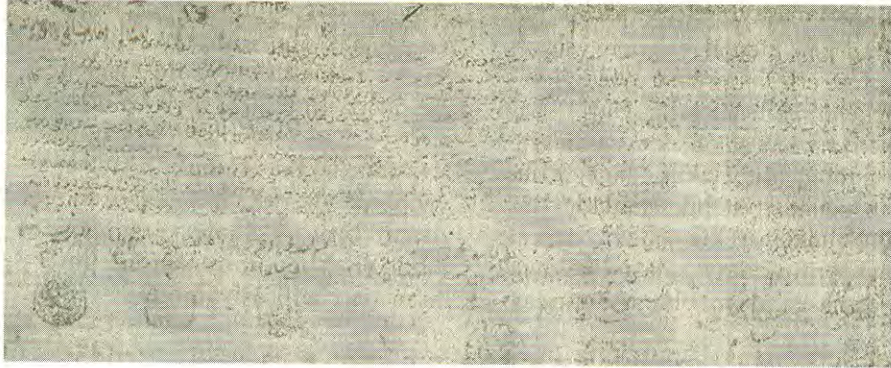
babisseâde ağası Osman ağa arz etmekle mucübünce tevcih ve yedine berat verildi Şaban 1241

Çorumda ulucaminin tec-dided tamirini anlatan bir Berat hulasası

No : 140

Vilâyeti Anadolu Eyaleti Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda Cami'i Kebir demekle maruf Cami'i Şerifi müceddeden bina eyleyen mir ahuru evvel peyesile hala Bozok ve Kengiri Sancakları mutasarrıfı Abdül Cabbar Zade Süleyman bey ve ashabi hayrattan Müderisinden Abdül Fettah Bin Süleyman Bin Ahmet Paşa vakfının küçük evkaf muhasebesine kayıt olunan vakfiyei mamulün bihasında Cami'i mezkûr ferraşlarından ehil ve müstehik olanlardan ferraşı evvel tayin edüp Cami'i mezkûrun dahil ve haricini ve haylisini vesah ve gubardan tathir etmek üzere yevmi yirini bir akça vazife tayin ettiğinden erbabı istihkaktan Mustafa Bin Ali tayin edilerek berat verilmeği vakıf ve mütevellî Abdül Fettah bey arz etmekle işbu berat verildi. 16-Muharrem 1228

Ulucaminin taminine dair
muracaat arzuhalı
suretidir.

No : 141

Melcei erbarı hacet ve merkezi dairei âfitap olan âtebei aliyei âdâlet invan ve sūdēi seniyei seadet nişan lazalet âliyeten ila yevmül mizan turabına :

Medinei Çorumda Sakinun bil cümle ülema ve sulaha eimme ve hutaba ve sadatı kiram zevil ihtiram zühhat ve meşayih ve bil umum-ibadin ber veçhi mahzar arzuhalı hakikat eserleridirki ol rabbi İzzet Azzet esmauhu ve ol mevcudü bi illet allet neamauhu nizamı alem ve intizamı ümeme ahkâmı adalet âsar Salâtını namüdari medar ve mazheri vekâleti uzma olan sudurü ızam ve vüzerayı Kirâmi âsari seniye vesatai emniye hususa binayı imareti azime inşayı Cevami'i fahime ile dünyada vasıtai bahti bidar ve tahti payidar ve uhrada vasıtai duhulü cennati tecri min tahtihel enhar eylemiştir bir vechile ki hak

süphanehu ve teâlâ efdali kütübü semaviye olan kelamı mucüzü rabbanide itinaen lişanihim buyururlarki (İnnema yamürü mesacidallahü men amene billâhi velyövmülahir) ve hazreti sultanül Enbiya ve bürhanül asfiya aleyhi şeraifissalavati vettehaya hazretleri hadisi şeriflerinde (İnni le ehemmu bi ehlil ardı azaben feiza nazaret ilâ ammari büyüti velmütehabbine fi vel müstağfirine bileshtar surüfet an-hüm) ve dahi (iza ahetün minessemai enzelet surüfet an ammaril mesacid) ve dahi kelimatı kudsiyede (inne ehabbe ibadi illellezine yetehabbune fi vellezine yüammerune mesacidi) vaki olub esatirei diniye ve salâtini osmaniye binai cevami ile hayrat ve hasanatları lami ve ihyayı cihat ve anların tecdid hayırlarının devamı zımında bazı kerre kazayı ilâhi münsak olan mahallerde yine tamir ve imaret hüsnü himmetlerine manut olub

müceddeden mazharı daavatı hayri ebrar olub tamiri kulubi ahbarile dahi sırf imara muvaffak olanlardır. Tamiri ahkâmı imareti kâbetullaha müsavi beldemizde sultan Murad han aleyhil rahmeti velguf-ran hazretlerinin bina eylediği camii Kebir akdemi vuku yaftei hareketi arzdan münhedim ve imarete muhtaç olub fakat tamir ve ihyası himmeti müluke muhtaç bir mani olmağın sekiz senedir deruni camii şerifte edayı salâtı mefruza ve cuma ve ideyn olunmadığından

kat'an nazar Kâbetullah âsâ camii şerifin bu gûna harabî beldemizin dahi baisi perişaniyet ve perakendesidir deyu katıbatan didelerimiz nemnâk ve kulûplarımız perişan ve gamnâk olub ihtiramen lil vakfişşerif tamir ve ihyasile cümlemizin mürde kulûbları ihyâ ve daavatı hayriyemize mazhar buyrulmak ricasile hakikatil hal bittazarru velibtihal deri devlet medara muh-zırımız birle arzuhale cesaret olundu. Baki emrû ferman ve lutfu ihsan deri adli aşıyanındır.

ŞÜHUDÜLHAL

Minelfakir esseyit Hasan elmüfti biÇorum, Mafihî minelrica nafiun leküm ve lena ve hâzelfakir eşşeyh Ahmed Hulûsi elmüfti sabıka, minelfakir Abdürrahman elmüfti sabıka, Minelfakir müftü zade esseyid Mehmed elmüfti sabıka biÇorum, minelfakir Yusuf Bahri elmüderriş limedresei feyziye biÇorum, mafihü hakkun ve savap nemikahül fakir ileyh azze şanihu esseyid, minelfakir Fey-zullah elkadı bikazai is sabıka, Ennecati fissıdık esseyid Hüseyin elmüderrişi Hasbi, Elhac Mehmed elkadı bimedinei Denizli sabıka.

**Câminin Cabbarzade tara-
fından tamiri ile hizmetleri
hakkında**

No : 142

Vilâyeti Anadolu ve Sivas dahilinde nefsi Çorum kasabası derununda vakı camii kebir demekle meşhur camii şerifi müceddeden bina eylediği Mirahor ulâ payesile hâlâ Bozok ve Kengiri sancağı mutasarrıfı ıftiharil emacidi vele-kârım Abdülcebbar zade Süleyman bey dame mecdihunun mahdumu ashabı hayrattan ve müder-risini kiramdan kudvetil ulemail mahakkıkın Abdülfettah bey ibni müşarünileyh Süleyman bey ibni Ahmed paşa zide ilmühu akarı vakfının küçük evkaf muhasebesine kaydolunan vakfiyei mamulün bihasımında camii şerifi mezburda ulema ve fuzaladan bir kimesne eyyamı ramazani şerif ve yevmü cumada camii mezkûr kürsüsünde cemaati müslimin hazratına vazı nasihat edüb vakfı mezkûr galle-sinden yevmî onbeş akçaya mutasarrıf ola ve erbabı cihattan biri fevtoldukta müteveffanın cihâtı hizmeti edaya muktedir evlâdı var ise mutasarrıf olduğu ciheti evlâdına tevcih olunub eğer erbabı istihkaktan evlâdı mevcud değil ise mutlaka evlâtattan na ehil evlâ-

dına tevcih olunmayub ciheti mer-kumeye edaya muktedir ahar kimesneye tevcih oluna ve erbabı cehetin kat'an ferağ ve kasrı yedine itibar olunmaya deyu şart ve tayin eylediği bilâ isim mukayyed olub henüz kimesnenin uhdesine kaydile berat verilmemekle salı-füzzikir yevmî onbeş akça vaizlik ciheti erbabı istihkaktan işbu rafii tevkii refiîşşanı hakani kudvetül sulehaissalihin esseyid İbrahim ibni Mehmed zide salâhuhuya bermucibi vakfiye tevcih ve yedine müceddeden beratı âlişanım verilmek ricasına vakfı mezbur mütevellisi olan Abdülfettah bey zide ilmühu arz etmekle mucibince tevcih olunmak üzere âlenül ulemail mütebah-hirin efdalül fudalâül müverrihin biltiil şeyhulislâm deri zade mev-lâna esseyid Abdullah edamallahü taalâ fedailehu işaret etmekle işa-reti mucibince tevcih olunub beratı ita olunmak fermamın olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure getirüb bin ikiyüz yirmisekiz senesi muharremül harâmın onikinci günü tarihile müvar-rah verilen rüüsü hümayunum mucibince bu beratı hümayunumu verdim. Muharrem 1228

HALİFE KOYU HAKKINDAKİ VESİKALAR

Halife karyesi ve Faruk mezraası hakkında ferman.

No : 143

Kutvetül nüvabil müteşerriin Çorum naibi mevlâna zide ilmühu ve kutvetül emacidi velâyan Çorum sancağı mütesellimi zide medihu tevkii refii hümayun vasıl olacak malum olaki sen ki Çorum naibi hafız Mehmed Vesim zide ilmühu süddei saadetime varid olan ilâmında Hasan bin Mustafa halife ve şeyh Mehmed ve şeyh Mustafa nam kimesneler meclisi şera varub Çorum sancağında ve nahiyesine tabi kariyei halife ve mezraai farık malikâneleri Halite kariyesinde Hacı Halil zaviyesi vakfı olduğu defteri hakanide mukayyed olub Hacı Halil zaviyesinin nısıf zaviye darlığı vazifei muayyene ile merkum Hasan bin Mustafa halifenin ve nısıf ahari merkuman eşşeyh Mehmed ve eşşeyh Mustafanın maliye canibinden verilen başka başka beratı şerifimle üzerlerinde olduğuna ve zikrolunan karye ve mezraa Çorum sancağının defteri iltizamatına dahil olmadığına binaen kariyei Halife ve mezraai farukul mezburelerin divanileri kimesnenin kaydine dahil olmamağla yalnız malikâneleri caniplerine aid olanı zaviyei merkuma vakfı tarafından ahiz ve kabız murad olundukta dahlolunmak icap etmez iken Çorum sancağı alaybeyisi İbrahim nam kimesne

bu makule divanisi kimesnenin kaydine dahil olmayan karye ve mezraa hasılatı sancak alay beyinindir deyu zikrolunan karye ve mezraanın divanisi hilâfı defteri hakani bilâsened zapteylediğinden mada zaviye vakfı malikâneleri tarafına aid olana dahi müdahale ve vakfa gadir daiyesinde olduğu beyanile merkumun hilâfı defteri hakani zaviyei mezbure vakfı malikânesine dahil ve taarruz ettirilmemek babında emrû şerifim suduru niyazında oldukları derç ve iş'ar olunmuş olmaktan naşi defter hanei âmiremde mahfuz defteri evkafa muracaat olundukta Çorum nahiyesine tabi vakfı zaviyei Hacı Halil der kariyei halife deyu yazıldığı mahallin tahtında kariyei halife malikâne vakfı zaviyei mezkûr ve mezraai faruk malikânei vakfı zaviyei mezkûre biciheti meşihat filyevm berhaliyen derdesti muharrem ba beratı hümayun zaviyei mezburenin vakfı şeyün kalil olub yevmî bir akça ile şeyh olan muharrem ayında âyende ve revendeye hizmet eder deyu defteri evkafta muharrir kalemile tahrir ve kariyei Halife ve mezraai farukul mezbureler ki divanileri icmal ve mufassal defterlerinde tahriri mahalli bulunmadığının cevabı tahrir olunub bu takdirce bermuktazayı defteri hakani kariyei Halife ve mezraayı farukul mezburelerin ma-

likâneleri caniplerine ait mütevec-
cihatı ber mucibi defteri evkaf Ha-
life karyesinde Hacı Halil zaviyesi
vakfı tarafından zaptolunmak ikti-
za eylediğin bilfiil defter emini o-
lan mir Ali dame mecdihu arze-
düb iltizamat hakkında karargir
olan nizamı müstahsene şürutu
mucibince hususu mezbur Çorum
sancağı mutasarrıfı miri miranı ki-
ramımdan emiril ümerail kiram
Ahmed dame ikbalühunun kapu
kethudası olan kalyunlar kâtibi
sabık elhac Ömer zide mecdihuya
ledelhavale zikrolunan karye ve
mezraa bu tarafta derdest olan il-
tizamat defterine dahil olmadığını
ilâm etmekten naşi mumaileyhin
ilâmına mebni bu emrim zaviye-
darı merkumunun yedlerine ita
kılınmış isede bu makule eyalat
ve elviye dahillerinde kâin iltiza-
mattan şimdiye kadar dahili defter
olmıyanlar ki bundan böyle dahi
vülât ve mutasarrıfın taraflarından
zabıt ve iltizamına rağbet olunur
isede sahipleri mahallerinde mev-
cut olduğu halde hakikî irza ve
mevcud değilse yine mahallerinde
bedeli sabıkları ve hailatı gadir-
den âri olacak veçhile tahkik ve
yahud fakat bir sene mutasarrıf-
larına zabıt ve taşir etmeğin hası-
latının zahir ve ihracına itina olu-
narak ana göre bedeli sabıka iti-
barile kapu kethudaları tarafla-

rından deruhde olunmak için key-
fiyeti batahrirat ve ilâm derseade-
time inha olunmak talep ve rağ-
bet olunmadığı surette eshabı ta-
rafından zabıt ve taşir ettirüb ca-
nibi aharden hilafı defteri hakani
bila sened vaki olan müdahalenin
meni ve defî hususuna mübaderet
kılınmak iradei seniyyem muktaza-
sından olmağla veçhi meşruh üzere
amel ve hareket eylemek fermanım
olmağın imdi sen ki mütesellimi
mumaileyhsin keyfiyet malûmun
oldukta marizzikir karye ve mez-
raanın malikâneleri iki yüz kırk
senesi iltizamı talep olmadığı hal-
de defteri hakani ve emini muma-
ileyhin arzı mucibince karyei Ha-
life ve mezraayı farikul mezbure
lerin gayriez divanı yalnız malikâ-
neleri caniplerine ait olanı ber-
mucibi defteri evkaf Halife karye-
sinde Hacı Halil zaviyesi vakfı ta-
rafından ahzû kabız ettiği alay-
beyi merkumu hilafı defteri hakani
zaviyei mezbure vakfı malikâneleri
tarafına aid olana dahlü taarruz
ettirmeyüb men ve defî hususuna
mübaderet eyliyesiz. Sen ki naibi
mumaileyhsin mazmunu amri şeri-
fim meczumun olarak mucib ve
muktazası üzere amel ve harekete
dikkat ve iltizamat nizamına ve
kuyudü defteri hakaniye ve kanu-
na münafi vazi tahvizden hazer ve
mücanebet olunmak babında fer-

manı âlişanım sadır olmuştur. Bu-
yurdum ki hükmü şerifim vüsul
buldukta bu bapda veçhi meşruh
üzre şerefyaftayı sudur olan fer-
manı vacibülittiba ve lazimülinti-
salimin mazmunu itaat makrunile
amel ve hareket ve hilafından ha-
zer ve mücanebet eyliyesiz şöyle

bilesiz alameti şerife itimad kıla³¹²
tahriren fi evaili şehri saferülhayr
sene erbain ve mieteyn ve elf.

Bu ferman kütüphanede 1744/1
numarada kayıtlı sicilden istinsah
edilmiştir. 26 Teşrini sani 937. Sa-
hife 26.

ERGULİ BABA VAKFIYESİ SURETİDİR

No : 144

.....
emma badü kudvetül arifin hadi-
mül fukarai velmüsafirin Ergulu
baba edamallahü taalâ tevfikahü
işterâ karyeti Sarı kâmiş min na-
hiyeti Kara Hisarı demürlü küllü
makâne lehu küllüha min Sevvî-
detissaadat velâyan ve eşrefu...
baili velakran Şah Hüseyin ve
uhtihî enne ve tamamühu finamü-
ha bilittifak aşere elfin ve hamse
mie dirhemün fehüve dirhemün
şeriyyn. Başare karyeti Sarıka-
miş tamam malikâne vakfun li
Ergulu baba feyeteyakkane ve
tahakkaka hüssadril izzil muhte-
rem Erguli baba fealime enneth
dünya fenaün ma ekelehül insan
kad daahü ve efnee ve ma tasad-
daka fakat ebkahü likavlihi aley-
hisselâm. (leyse min malikin illâ
inaekelet) ve alime ennel fayizü
muzariune fein leyse lil insani illa
masea ve enne sayehu sevfe yü-
ra etteveccühü ilallahü taalâ hat-
men makdiya ve vaden me'tiyen
ve şahiden likıyamihî ve
teyakkane ennel vakfa. eammün
ve evfaku sun'an fetekarrübün ilal
lahi taalâ ve taleben limerdatihi
..... Fevakafe ve habese
vetteka taviyetehu ve ahlâsa se-
riyetehu ve eazze semıyyetehu
ve emhade akıdetehu iptigaen
livechillâhılkerim ve hereben min
azabihilelim ve taleben lisavabihi!
cezıl ve şarata en yeküne müte-
velli veşşeyh ebnauhu batnen ba-

de batnin ve nesien bade
neslin fein sefel fein inkataa ev-
lâdizzükür feyekünü evladı ünasüz-
zükür fein sefel fein inkataa fe-
yekünü ünsa fein inkataa feyekü-
nü evladı zükürü ahihi fein inka-
taa feyekünü evladı zükürü abdihi
fein inkataa surufe ilel fukarai
velmesakinil müslimin bimarifeti
kadiyyen hineizin fimedineti Ka-
ra Hisarı demürlü elmezkûre ve
şaratal vakıfil mezkûr en yeste-
gille evkafil mezkûr faslı envail
istiglâl fema hasale min kura vel-
mezari vettahune elmezkûrül mev-
kufe yüc'alü ve yusrafü alâ ma-
sarifil zaviyetil mezkûreti lissadi-
rine velvaridin minel fukarail me-
sakinil müslimin fein hedemet ez-
zaviyetil mezkûre yusrafü ilâ fu-
karail mesakin hine izin fime-
dineti Kara Hisarı demürlü elmez-
kûr ve hiye cemii kariyeti ve me-
zariil mezkûr bicümleti hududiha
ve hukukuha vemerafikıha ve leva
hikiha vesair masebete ilel karyeti
velmezarii vettahunetil mezkûrün
minel kalili velkesir vel hatırı vel-
hazır velzahiri vessagir vel kebir
velcedidi velkadim vettarıkı ...
velkaribi velbait vel ahcabi vel-
hafi vezzahiri velbaki veddairi
velâmmi ve kâffetil merafiki ve
âmmetil menafii minettaraiki vel
mesaik... velmasani ve küllü hu-
kukul dahileti velhariceti velmut-
tasılatı velmunfasıla vema yen-
tefii bihi aslen ve tebea sivel
makabiril zaviyeti elleti beneha

enşeeha eleazzül ekrem iftiharül âyani velmeşâih velakran Erguli baba edamallahü izzehu ve sehaha tilfukarai velmesakin fizahiri karyei Sarı kamış min tevabii Kara Hisarı demürlü. Bu karyenin hududu evvelâ Unut gedüğinden sınır sıra Kara pınara ve andan teke seküsü ve andan öylen tepesine çıkar ve yine Kızılasardan Tülü babanın sağ tarafından kale deresinin öte geçesinden Ak buruna iner badehu karşısında olan Kızıl kayaya geçüb sınır sıra Tolkan tepesine çıkub ve yine sınır sıra mağara delüğüne ve andan top yığuna ve andan karşı geçesi Ak buyan sınır sıra Kızılkuma andan tuzladan gelen yola varır ve yolsıra acı suya inüb ve andan mezer gedüğüne varub sınır sıra Tülü babaya varır sınırsıra tüm yaprağa inüb ve büyük dere sıra ince yola ve ince yol sıra Kara ağaçlı kuyuya varır ve andan yolsıra daşlı gedüğe ve andan Kızıl uçukların başından Danna yurduna çıkar ve andan sınır sıra Kanlı yokuşa ve tolaşık yoldan yol sıra Kızıl gedüklerden yol sıra Terkeş kaya mezraasının tarafından sınır sıra Tamlalı kayaya ve andan yol sıra inüp ve yine yol sıra küçük gedikten yol sıra çaya ve çay sıra (جولفی) mezraasının sağ tarafından Ay doğmuşlu mezraasının sol tarafından çay sıra kuş kayasına ve andan Karapınarın kible canibinden ulu yola ve uluyol sıra çatal çama ve yine yolsıra inerek dereye ve an-

dan boyunsıra Sincan pınarına ve ve andan çaysıra (اوران) kayasına ve andan boyundan aşan yol (محل کتوک) ve Hak Ali kuyusuna ve andan çağşak kayadan sınırsıra (کتک چامه) ve yine sınır sıra ak gedüğe ve yine sınır sıra yüce kayadan yapraklı buruna ve (امز اریله) sağ tarafından kara yol sıra köye giden gedüğe çıkub sınırsıra ziyaret taşından sınır sıra (اشجه بورکه) ulaşub (اشجه) sınırsıra yola inüb yoltepenin kiblecanibinden yolsıra koçu bey yaylasının büyük gedikten yol sıra (صوران) sırtından yolsıra (لوط) alandan yine yolsıra alaycık beline ve andan sıra piyamlara ve andan eşekli tepeye ve andan çay sıra Âşık Ahmed türbesinin kible canibinden (اصدار) kayasına ve andan kızsınır sıra yola çıkıp yolsıra (خانی ارک) nammahallin kible canibinden yol sıra (زکاکه) ve andan yolsıra gedüğe ve andan yolsıra üçoluğa ve yine yol sıra (قزیل کریشاردن) sınırsıra çamlık tepesinin sağ yüzünden (قزیل کریشه) ve andan sınır sıra (آق بوره) varır ve yine sınır sıra (بوزسوايه) ve andan hoca Ali özünün kible canibinden (بوز بوجه) ve anılan (اوپط) canibine varır ve yolsıra (اوپط) gedüğünde müntehi olur deyu

mastur ve muharrer olub kadimüleyyamdan beru dahi işbu hududu mezkûrenin havi olduğu arazinin uşûr ve resmi tarafımızdan ve sultanımız tarafından ahiz ve kabız olunagelmıştır. Hududu mezkûrelerin alâmeti kadimeleri bil-

müşahede ve bilmuayene mevkuf olan civar karye ehalisinin müsin ve ihtiyarlarından sūal olunub vakıf şart olundu min şühur fissülüsü ve işrin şehri Ramazanilmübarek lisene sebün ve selâsin ve tisamie minel hicretil nebeviye 937

ŞÜHÜDÜLHAL

Himmet fakih bin Hüseyin, Emrullah bin Hüseyin, Durmuş bin Murad, Şah Murad bin Aygut, Şahverdi bin Piri, Davud fakih bin Murad fakih, Hacı Ali bin Ali, Üveys bin Yusuf, Kanber bin Ali, Seyid Hasan bin seyid Cafer, Musa bin Hasan fakih, Hüseyin fakih bin Süleyman, Mahmud bin Habip, ve gayrihim minelhazırin.

HAMDİ BEY EVKAFINA AİT VESİKALAR

No : 145

Avdüşşehade bissima finne
sebi ve aslıl vakfı lâ fi tefas lüş-
şurut nemikahülfakir Abdülhalim
ibni Mehmedil kadi bimedinetil
Kostantiniye elmahmiye ufiye
anhüma

Mühür : Lutfukel ataya Ab-
dülhalim yer çoğun ya satirel
hataya ya gafirezzünub

Yumelü bima fihi salimün yaz-
herü biityanihi nemikahül fakir
Ahmedül müderris b medreseti
amaya bil ifta

Yumelü bima fihi inde sübutihi
şeran nemikahül fakir Abdül-
kadir bin Abdülgaffar elkadi
bimedinetil Çorum ufiye anhüma

Mahüvel mastur fi hazikil sahi-
hifeti carün alâ nehcişşeriatüş-
şerifeti fe yumelü bihi şeran bi-
lâ mümaniatin hürrüre ma fihi
marifetullah elhasbiyi memur
bilkaza

Mühür :

Elmütevekkil alâllah Esseyid
Mehmed elfakir ilâllahül gafur.

Ve sahha ve suhha mafihi
indi harrerel fakir Mehmed bin
elhac Musa elmevlâ bimedinei
Çorum elmahruse ufiye anhüma.

Mühür :

Yahafiyyel altaf abdüke Meh-
med neccini mimma nehaf.

Sebebi tahriri kitabi şeri ve
baisi tastiri hitabi mer'i oldur ki :

Çorum kazasına tabi Hamdi
nam karye (Hamdi) oğlu demekle
maruf Hamdi bin Murad nam ki-
mesne yedinden miri liva hazret-
leri ile bu fakire hitaben emri şe-
rifi vacibil itaa varid olmağın
mazmunu saadet makrununda Ham-
di nam kimesne süddei saadeti-
me gelüb Çorum kazasında Eyne
gazi ve Tarhan ve çiftlik nam ka-
riyelerin malikâneleri bunun de-
desi Hamdi beyin salâtini maziye
temessükü ile milki olub ol dahi

ebazı evlâdına vakfedüb bu dahi
evlâddan olup şartı vakıf mucı-
bince tasarruf etmek istedikte
Cafer nam kimesnenin oğulları
babamız Cafer bey ceddin Bu-
daktan satun almış idi. Babamız
fevt olmağile bize intikal etmiştir
deyu şartı vakıfa muhalif havası-
na tabi kadiye sicil ettirüb hü-
cet ibraz etmekle nizâ vukuunu
bildirdi imdi buyurdum ki hükmü
şerifimle vardıkta göresiz zikro-
lunan karyelerin malikâneleri def-
teri atik ve cedidde mukayyed
vakfı evlâd olub bu evlâddan ise

haliya mezburlar şera ve kanuna ve şartı vakıfa muhalif olvechile dahlederler ise meni ve defi edüb hilâfı şeri ve kanun ve mugâyiri şartı vakıf kimesneye dahl ve nizâ ettirmeyüb buna zaptu tasarruf ettiresiz deyu buyrulmağın imtisalen ilemlilâli akdi meclis olunub kaımmakamı miri liva olan Mehmed bey zide kadrehu müteveffa Cafer beyin oğulları Mustafa ve Mehmed ve Yusuf nam karındaşlar tarafından bu hususa şeran sabitülvekalé olan Nasuh ağa ibni Abdullahı meclisi şera ihzar eyledikte merkum Hamdi kemafissabık filemrişşerif vechi meşruh üzre takriri dava edüb mamulün biha vakfiye ve sureti defatir ve salâtini maziyyeden milk namei hümayun irad edüb nazar olundukta zikrolunan karyelerin her birinin Hamdi beyin evlâdının ebnasına vakfolduğu meşruh ve mukayyed olub merkum Nasuhun muvacehesinde kiraat olundukta cevap talep olunup mezkûr karyelerin vakfolub ve Hamdinin evlâddan olduğun inkarile cevap verüb merkumdan beyyine talep olunub ayanı vilâyetten tef-

tiş olundukta fahrissikat şeyh Ataullah ibni şeyh Mahmud ve elhac Murad bin Budak ve elhac Ali bin Yusuf ve pir Seydi bin Seyid Ali nam kimesneler lieclişşehade meclisi şera hazırun olub edayi şehadeti şeriye edüb dedilerki işbu mezbur Hamdi Murad oğludur Murad Budak oğludur Budak Mürüvvet oğludur Mürüvvet Hamdi bey oğludur Hamdi şeyh Ali bey oğludur ve bu zikrolunan karyelerin tamam malikâneleri Hamdi ve şeyh Ali beyin ebnasına vakfıdır şahidleriz bu hususa Allah için şehadet ederiz dediklerinde ve bade riayeti şerailtil kabul şehadetleri hayyizi kabulde vaki olduktan sonra mamulün biha vakfiye ve defatiri sultaniye ve milk namei hümayun ve hâlâ varid olan fermanı ceiiilil-kadir mucibince zikrolunan karye tamam malikâneleri vakfı ebnalık üzre merkum Hamdiye hükmolunub bu vesikai şarihatal beyan ketip ve tahrir olunup yedi talibe vazolunduki ledelhace müzekkiri macera ola cera zalik ve hurrire filyevmil hamis min şehri zilhicce min şühurü sene erbaa ve elf. (1)

ŞÜHÜDÜLHAL

Fahrül müderrisin tayyip efendi bin Abdurrahman efendi, Fahrülâyan Yusuf kethudai şehir, Turabi bin Pir kulu, Tursun bin Ramazan, Mehmed çebebi bin Mustafa, Hacı Satılmış bin Ahmed, Mehmed bin Ümur Erkulu bin İskender, Seyid Ali bin Seyid Ramazan ve gayrihim minelhazırin.

[1] Aslı tahafiyeci Câlâl babası Hiseyin elindedir.

No : 146

ثبت مضمونه عندى بشهادة اخى لطف الله
بن اخى سيد بن محمود و شهيدى ابنى الوفا
بن سيد على فامضيه و نافذته امضاء
و تنفيذاً صحيحين شرعيين حرره الراجى
فقو ربه الصمد فرحشاد بن مؤيد بن احمد

القاضى بهما بحق فى تاريخ
سنه احدى و خمسين و ثمانمائة

ملك الامراء الحاجب حضر بك

لما ظهر مافى عندى فقبلته
حرره الفقير حاجى محمد بن
مسعود القاضى باماسيه

عرض على قبلته حرره الفقير

لما ثبت مافيه عندى من مصبجه الى
من اخى لطف الله بن سيد محمود
من الحاكم الموقع امضيه
المحتاج الى فقو ربه الجلى
براهيه بن حاجى محمد

ثبت مضمونه عندى بما هو جزأ من يكونه شرعاً
امضيه مسؤولاً حرره الفقير يوسف بن عمر القاضى
بتوقن حقه غن لافات

مافى الكتاب من مفتحة الى اخره . . .
بختمة ثابت عندى و صحيح لدى
بالمبيوت الشرعى امضيت مسؤولاً .
حرره الفقير المحتاج الى رحمة
ربه الغنى عبدالرحمن بن محمد
المصلحى القاضى بمدينة
دار العز آماسيه تفرامها العلى

وامضاؤه اما محمد بن عبدالرحمن المصلحى
القاضى باماسيه فى محرم الحرام سنه
خمس عشر و ثمانمائة هجرية

السبب الموجب لتحرير هذا الكتاب والباعث لتسطير هذا الخطاب هو انه حضر مجلس الشرع العزيز
المطهر بمدينة آماسيه حيث عن القلوب القاسيه لدى حاكمها الموقع انلاه جعل الله اخراة خيراً من
اولاد يوسف بن بايزيد المولود من بطن المدعوة معنى باشا يثت يكن شبيبك واحضر معه الاخوين
الاعزى مراد بك و صروت بك ابن حمدي بك بن شيخ على و ادعى عليهما وقل فى تقرير دعواه
مات حمدي بك المذكور عن ثلاثة ابناء مراد بك و صروت بك و على المولود ايضاً من بطن معنى
باشا المذكوره ثم مات على المذكور عن اخ الام و هو يوسف بن بايزيد المذكور و اخ لابون
صروت بك المذكور ولى حصته بطريق الملكيته بالارث الشرعى وهى سدس اثاث يعنى سهم واحد
من اصل ثمانية عشر سهماً من القرى والمزارع التى فى ايديكما الان الاقنى ذكرها يتنقل تلك
نصبة الى من موروثى على بن حمدي بك المذكور و هو اخ لام لى بالارث الشرعى و اطلب الان حصتى
لكما و فى ايديكما بنهر حق و بنهر سند شرعى و ذلك بعد ما ثبت بالبينه ان صاحب اليد فى القرى

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2

15 HAZİRAN 1939

Sayı : 15

Çorum tarihine dair vesikalar (*)

Güzide Dağhoğlu

Çorumun yakın tarihine aid vak'alarını aydınlatma bilmek için yalnız vak'anüvislerin yazdıkları tarihleri mutalea etmek şübhesiz ki yetiştirmez. Çünkü vak'anüvisler daha fazla devletin umumî siyaset hadiselerini kaydetmekle iktifa etmişlerdir. Vilâyetlerin hududları içinde geçmiş olan bir takım iktimaî daha doğrusu mahallî hadiseler çok zaman tarihlere geçmeden yavaş, yavaş unutulmuşlardır.

Halkın arasında masâl veya türkû şeklinde söylenen vak'alar zamanında büyük tesirler halk arasında geniş akisler yapmış olan eşkıya ve isyan hareketleridir. Günlük vak'aları yazan meraklı insanların bizde asla yetişmemiş

olduğunu iddia edemeyiz. Gerçi mahallî, tarihî hadiseleri aydınlatacak vakayinamelere pek az rastlayabiliyoruz. Fakat bir çok yangınlar, dahilî isyanlar, göçler ve baba ata yadigârı eşyalara karşı olan lâkaydi ve daha buna benzer bir çok zaruretler bu gibi yazma, evrak, cönk, kitap, ferman, berat, vakiye ve tapu kuyudatını mahvetmiştir. Halbuki mahallî bir tarih yazmak için bu gibi vesikalara çok ihtiyacımız vardır. Bizden sonrakilere devrimizin siyasi, iclimatî, iktisadî ve kültürel hukukî, mali ve saire gibi vak'aların anahatlarını tayin edecek vesikaları derli

[*] Bu makaleye aid vesikalar gelecek sayımızdadır.

toplular bir halde bırakabilmek için tedbir almak vazifesi karşısında yız. Devlet merkezinde ve vekâletlerde yapılan arşivlerin tesis hikmetini bu noktada aramalıdır. Vilâyet merkezlerinde de bunun için ciddi tedbirler almak tarihimizin yarınki fasıllarını yazmak için çok gereklidir.

İstanbulda Başvekâlet Arşiv dairesinde bulunan milyonlarca evrak arasında geniş Osmanlı imparatorluğunun hududları içinde bulunan birçok memleketlerin başka, başka bakımdan durumlarını aydınlatacak vesikalar, tahriratlar, fermanlar, hükümler ve saire vardır. Bu evrakın pek az kısmı tasnif edilmiş olmakla beraber bunların içinde bazan cidden mühüm olanlarına rastlanmaktadır. Bu makalemizle birlikte neşrettiğimiz dört, beş vesika Arşiv dairesinin dahiliye kısmındaki evrak arasından çıkarılmış bazı vesikalardır. Bunlardan birisi Çorumlu Ölçek oğlu Hasan ağanın öldürölmesine dair bir mahzardır. Herne kadar bu mahzarda tarih yoksada bunun hicrî 1200 tarihinden sonraya aid olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü mahzara mühürlerini basmış olan birçok insanların mühürlerinde hep 1200 tarihinden sonraki meselâ

1204, 1210 gibi seneler göze çarpmaktadır.

Muhzur bize Ölçek oğlu Hasan ağanın yirmi beş seneden beri Çorumda halkın kendisinden çok bizzar kaldığını göstermekte ve nihayet kendi ocaklısı tarafından bir gün (Güpür hamamı) denilen hamamın camekânında otururken yaralandığını ve bundan müteessiren öldüğünü göstermektedir. Mahzarda altmış yedi kişinin imzası vardır. Bunların arasında birçok müderrisler, âyan, askerler ve halk tabakasından birçok fukaralar vardır. Bu mahzar Çorumun hicrî 1200 tarihinden sonra yetişmiş veya o tarihte Çorumda bulunmuş en meşhur insanların bir tablosunu göstermektedir. Bu mahzara göre Çorumda yeniçerilerin 31 inci ortasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yine bu tarihlerde yine Çorumda(Süleyman ağa) isminde bir kütüphanenin mevcut olduğunu görmekteyiz.

Bundan başka Çorum müftileri olarak Abdullah ve Lemi Hasan efendilerin olduğunu öğreniyoruz. Ve Çorumda Muzafferpaşa, Camiikebir, Pazar camii, Abdibey, Defterdar, Burhankethuda, Narullah, Şarkıyan gibi camilerin ve Şeyheyyub, Hacireceb, Goncalı

balı, Emir Ahmed, Sağrıçı, Kubeli, Sofular, Uç, Acceliülâ gibi mahallelerin bulunduğunu öğreniyoruz. (Ki bunlar bu gün hâlen mevcuddur.)

Hulâsa bu mahzar her bakımdan üzerinde durulacak tarihî bir vesikadır.

İkinci vesika ise 1121 tarihli vesika Arşivin dahiliye kısmında 2803 numarada kayıtlı Osmancık kazası kadısı Ahmed efendiye aid bir arzuhaldir. Ahmed efendi bu arzuhalında Çorum mütesellimi Ali-den şikâyet etmekte ve bu yolda eşkiyalar tarafından soyulduğunu da ilâve etmektedir.

Arzuhalın üzerinde devrin sadırazamının Sivas valisine mücrümlerin yakalanması için yazmış olduğu bir derkenardır. (Karaveran) köyünde soyulan kadıya eşkiyaların pek fena muamele etmiş oldukları arzuhalda okunmaktadır.

Üçüncü vesika ise 1132 senesine aid bir vesikadır ki çok mühimdir.

Bu vesikada hazinei evrakın dahiliye kısmının Mahmud Kemal tasnifi içerisinde olup 2076 numarayı taşımaktadır. İçinde bir çok köy ve mezraa adlarının bulunduğu bilhassa yeradları bakımından dikkate şayandır.

Vesika Çorum sancağında bulunan Ekrad kazası ki bu kazanın merkezi bizzat Çorumdur. Hakikatte Ekrad diye bir kaza mevcut olmayub Çorum kürdlerinin bilcümle muamelâtına bakan ve nefsi Çorumda oturan bir kadı bulunduğu için böyle bir ad almıştır. Kürdlerinin ziraat ve haraset ettikleri ve otundan, suyundan intifa eyledikleri yerlerin bir listesidir. Burada adı geçen yerlerin hâlen mevcut olup olmadığını tedkik etmek için çok yerinde bir hareket olur. Bunların içinde Kozveran İncegöz, Kuyulupınar, Deve boyunu yaylası, Kozlu, Kızılveran, Kızıoğlu gibi enteresan köyadları vardır.

Dördüncü vesika ise Çorum mutasarrıfı Mehmed paşaya yazılan bir hükümdür. Bu hüküm Arşivin dahiliye kısmında merhum muallim Cevdet tasnifleri arasında olup 17224 numaralı ve 13 Safer 1229 tarihlidir. Cebbar zade Süleyman beyin vefatına mebni İskilip kazasında bulunan voyvodası firar etmiş ve yerine Çorum mutasarrıfı Mehmed paşa tarafından yeni bir voyvoda gönderilmiştir.

Fakat İskilipte âyanlık iddiasında bulunan Hasan beşe oğlu Mehmed adındaki şakı sancak mu-

tasarrufunun gönderdiği voyvodayı kabul etmemiş ve bundan başka bazı uygunsuz hallere de girişmiştir.

Çorum mutasarrıfı Mehmed paşa işte bu adamın idamını merkezden rica etmiştir. Fakat sadareten padişah namına yazılan hükmünde bir sızıltıya meydan verilmemesi ve halkın hüsnü suretle idare edilmesi bildirilmektedir. Bun-

dan anlaşılıyor ki Hasan Beşe oğlu Mehmedin idamını mucip ya bir hareketi görülmemiş veyahud devletin gaileli bir zamanında Cebbarzade ailesini gücendirilmekten çekinilmiştir.

Elimize geçtikçe bu gibi vesikaları neşredecek ve bu suretle Çorum tarihi için malzemeler vereceğiz.

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

Ve

PAŞAKÖY İLE SAKIZ DİVANİ

Neşet Köseoğlu

Paşaköy Çorumun şimali şarkisinde 143 ü kadın olmaküzre 238 nüfusu vardır. Sakız divanında bulunan köylerden Eşençayı, Tut ve Çaltıcak köyleri bu gün de mevcuddur. Sazdan yalnız Salur vardır. Muhtelif vesikaların tedkikinden bu divan ile Paşaköy ve Beydili ilk defa Türklerin eline geçtiği tarihten itibaren Sorhun aşiretinden Sencer beye ve ahfadına aid olduğu anlaşılmaktadır.

Bu günden (1004 - 1596) tarihine kadar elimizde mazbut olan muhakeme sicillerinde bu köylerin adı geçer. Bundan evvel (890-1435) (841-1438), (834-1431), (769-1368), (756 - 1355) tarihli vakfiyeler ile diğer nevi vesikalardada adı geçiyor. Bu vesikalar Çöplü sülâlesine aiddir. Bu sülâlenin tarihi bu köylerin tarihidir. Bundan ötürü elimizde bulunan vesikaları tarih sı-

rasile aşağıda hulâsa ediyoruz :

1 — (890 - 1435) tarihli olan vesika Sultan Beyazid hanın bir hükmüdür. Bu hükümde Paşaköyün Çöplü bey ailesine aid olduğu zikredilmekte ve halen oğulları olan Sancıdı ve Şükrullah çelebilerin tasarrufunda olduğu tasarih edilmektedir.

2 — (841 - 1438) tarihli olan vesika bir murafaanamedir. Bu muhakeme istinafen Tokadda hakim Mahmud bin Şeyh Hasan huzurunda cereyan etmiştir. Aynı tarihte Amasya kadısı Abdürrahman bin Ömerülmusluhi, Osmanlı kadısı Ferahşad bin Müeyyed bin Ahmed bin Taybı (1), Çorum kadısı Lutfullah bin Abdülvasi bu vesikanın şera uygun olduğunu tasdik etmişlerdir. (2)

[1] Ferahşad hakkında Ayas köynün izahı sırasında malûmat verilecektir.

[2] Bu ve aşağıda anlatacağımız

Bu vesikada şahidlerin imzaları da şunlardır :

Kutbiddin bin Beyazid, Veli bin İlyas, Kazıasker Mehmed bin Abdülkerim elmûderris, Emir Hasan bin Abdullâtif, Nebi bin Sultan şah, Zahid bin Abid çelebi el-gazi, Ali bin Hacı Ali Erzincanî, Yusuf bin Ömer elkazi bi Tokad, Sinanülmilletü veddin mevlâna Hayreddin bin Mes'ud, mevlâna Cüneyd bin şeyh Ali, Osmancık kadısının mezalimini defe memur Gayve kadısı Hacı bin misafir, Mustafa bin Yürgüç, Hacı İlyas bin Ahi Danişmend elcünci, Şeyh paşa elfıddavî (3) Amasya kadısı Mehmed bin Habip elömerî, Yusuf bin İsa.

Bunlar içinde Tokadı alâkalandıran daha birçok imzalar vardır.

Vesikanın hulâsası :

Gıyas bey bin Ulu beyin oğulları Emir Hüseyin bey ile Ali çelebi Halefül erbabüleazım Çöplü dört vesikanı Evkafta kaydı vardır. Fakat çok yanlış ve noksandır. Biz asullarını Şücaattin zade Salimden getirdik. Oradan kopya ettik. Sonra ölen Salime ancak şimdi teşekkür etmek fırsatını bulduk. Bu vesikalar Çorum tarihinin aydınlatılmasına hizmet edecektir.

[3] Abdalata adı geçen Şeyhpaşa ile ilgili olduğunu zannediyoruz.

bey bin İbrahim bey bin Hacı Sancıdıyı muhakemeye çağırarak sultan Murad bin çelebi Mehmedin davanın şer'ile görülmesi hakkında bir fermanını çıkarıyorlar. Müddei Hüseyin bey ile Ali çelebi, Çöplü beye diyorlarki «Sakız divanındaki şimdi Çorumlu âmilinden bulunuyor, bunun hepsini babamız Gıyas bey senden satın almıştı, vefatında bize intikal etti. Halbuki şimdi Çorumlu hakimi Lutfullah bin Abdülvasi bin Abdülmelik bin Yusuf'dan zulmen sadır olan bir hüküm ile bu divanı elimizden aldın, bu bizim hakkımızdır.»

Çöplü çelebi ise : «İddia edilen Sakız divanı bir tarafı Kızılırmak, bir tarafı üzümçü, bir tarafı da Kırmercan diye meşhur hududlarla çevrilmiş bir yerdir ki burasını babam İbrahim erkek çocuklarına neslen bade neslin vakfetmiş, buranın mahsulâtından Çorumluya tabi Paşaköyde yaptırdığı mescidin mesalihine sarfeylemeği de şart kılmıştı. Babam İbrahim bey ölünce babanız Gıyas bey (4) beni doğub söğüb hapse-

[4] Gıyas beyin bu tarihte Çorum beyi olduğu anlaşılıyor. Bu sülâleye ait malûmat diğer bir fırsatta verilecektir. Abdalata sülâlesi ile müasebetini kaydetmek ve bu noktaya nazarı dikkati cel-

derek bu yerleri elimden zorla satın aldı.» dedi. Hakim ise bunların isbatını istedi. Çorumlu kadısı geldi, Sultan Ali bin Muradın (5) işareti ile yazılıp Sakız divanının vakfolub satışın batıl olduğuna dair bir çok kadıların imzasını taşıyan vesika görüldü, buna göre hükmedildi dedi. Dokuz şahid Gıyas beyin sözünün geçtiği bir devirde Çöplü beyi asmak ve dövmek ile tehdit ederek zorla aldığını halbuki bu arazinin vakıf olduğunu müttefikan söylediler. Mahkeme ise bu satışın batıl olduğuna karar verdi. Gelen şahidler şu köylerdendir: İncesu, Kazan, Büğdüz, İlemin, Ahmedşahna. (6)

betmek faydadan hali olmayacaktır.

[5] Şeyhzade Ali ikinci Muradın oğlu olup bu tarihlerde Amasya valisi idi. Amasya tarihi, Beheetüttevarihe şatfen Sultan Ali diyor. Bu vesikada da Sultan olarak kaydedilmiştir. 846-1442 da Karaman oğlu ile yapılan müharebede bu genç Şeyhzade büyük yaralıklar gösterdi. Aynı sene Kara Hızır Paşa vasıtasile Padişah boğdurdu. Hindistana kaçtığı rivayeti de vardır. Tarihlerle nazaran Muradın bunu rakip telâkki ettiğinden ötürü bu cinayetin yapıldığını kabul etmek lâzım. Böyle yazılı vesikalarda Sultan diye anıldığına göre ikinci Muradın tevehhümüne yer vermek yerinde bir düşünce olur.

[6] Bu köylerden Kazandan başkası bugün de vardır. Kazan köyü Çoruma

3 — Bu vesika 834-1431 tarihli olan bir vakfiyedir. Vakfiye Sakız kadısı Nureddin bin Abdullah tarafından Merzifon naibi Mahmud bin Abdürrahman huzurunda tanzim ve tescil edilmiştir.

İbranim bey bin merhum el-hac Sancıdı Beydili (7) köyünde ve Köse dağı nahiyesinde kendi hissesi olan mal ve mülkünü Paşaköyünde yaptırdığı mescidin mesalihine vakfediyor. Köse dağı nahiyesinde şu köyler vardır:

Doğanarslan, Kırık mıdık -mudlık, Karağöbek, Busal, İzeddin kara, Akca köy.

Vakfiyede imzası bulunanlar: Mevlana Zekerıyya bin Mehmed fakih, İsmail bin Halil Elmütefakih, Mevlâna Salih bin Hamza, Hacı Murad bin Beydili (7).

yakın bir mevki adıdır. Kazan bağları derler. İncesudan madası Çoruma bağlıdır. İncesu Osmanoğlu tabidir. Bu köyler hakkında yerinde izahat verilecektir.

[7] Bu köy de Çoruma bağlıdır. Oğuz boyundan bir Türk aşiretinin adıdır. Çorumun bir çok yerinde Beydili adına tesadüf edilmektedir. Bağdadın Murad 4 tarafından muhasara ve zaptı sırasında Beydili Gazî nin destanı ile keadını metheden Taş demir'in yazısı Çorumlunun 12 inci sayısındadır. Bu köy ve kabile adı olarak yaşadığı gibi insan adı olarakta bu bölgede iskân tarihlerinden biri kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

4 — 3 (756 - 1355) ? tarihli ? bir vakfiyedir. Çorum kadısı Abdülmelik bin Yusuf tarafından tanzim edilmiş, Osmancık kadısı Mehmed bin Ahmed, Sakız kadısı Ali bin Hacı Bayram, Çorum kadısı Lutfullah bin Abdülmelik bin Yusuf ile Ahmed paşa sabık müderrisi Fahreddin bin Hayreddin şahit olarak tasdik etmişlerdir.

Şahitlerden şayanı dikkat görülenleri şunlardır:

Ahi Ahmed bin Ahi Dmir Hasan (8).

İsa bin Mürsel (9).

İshak bin İsmail Küthüda.

İsmail bin Aziz Elhannad.

Yamadı bin Hacı Ayvaz (10).

İsris bey bin Musa bey.

Fmir Hasan bin Bahadır.

Hacı Ayvaz bin Mahmud (10).

Mehmed bey bin Mahmud

[8] Bunun 768-1367 tarihli bir vakfiyesi vardır. Yerinde izah olunacaktır.

[9] Bu tarihlerde yaşayan bir Mürsel köyü divanı vardır. Şimdi bu köy kalmamıştır. Yalnız Çoruma yakın Mürsel bağları diye bir mevki vardır. Bu gün için bu zat hakkında tarihi malûmatımız yoktur.

[10] Yamadı aynı zamanda Sungurlu İlçesinde bir köy adıdır. Hacı Ayvas ismi bu devirde bu sahada çok görülmektedir. Meşhur Hacıyvad'ın yaşadığı devir ile münasebeti üzerinde durulacak bir meseledir.

(Amasya naibi).

Mevlana Bahadır bin Kutlu bey bin Abdullah Elmüderriş Ahmedellâhü ileyh (11).

Hasan bin Selâmet.

Mehmed bin cender.

Halil efendi Elkadı.

(İbrahim bey ibnilmerhum ta-cüddevle Elhaç Sancıdı) kendisine ait olan Sakız ve Saz divanından (12).

Çorum : Paşaköy

» : Beydili

Divanı Sakız : Eşençayı

» Saz : Salor

» : Akyar

» : Atyalı

» Sakız : Serbeyi

» : Erdek

» : Tutmaa Çaltıcak

Şu köyleri erkek evlad tarafından tasarruf edilmek şartile Paşa köyünde bulunan mescid mesalihine vakfetmiştir.

5 — (769-1368) tarihli diğer bir vakfiye vardır. Bu vesikanın Paşaköy ve Sakız divanı ile doğ-

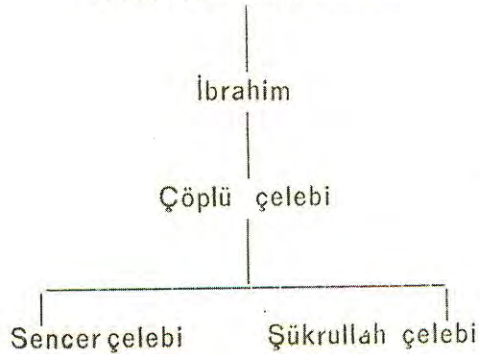
[11] 762-1361 tarihli Kutlubey bin Abdullah Bahadır vakfiyesi olup Çorumlu da ilâve olarak çıkmıştır.

[12] Çorum divanları hakkında müteakip kısımlarda gerekli izahat verilecektir. Bu köylerden ilk dördü ile sonuncusu halen mevcuttur. Erdek ören halindedir.

rudan doğruya alâkası olmamakla beraber Çöplü sülâlesinin ceddini tespit ettiğinden bu plân içine alınmasına zaruret hasıl oldu.

Bu gün Seydim denilen Ovacık köyünü geniş bir hudut ile umdetülmeşahir velâyan, Fahrül-kabail velakran Hacı Sancıdı ile Seyyidülmeşayih Murad Seyid adında iki zat vakfiyede hudutları belli araziyi Ovacık köyünde bulunan Darülfukaraya vakfediyorlar. Vakfiye ile Murad Seyid hakkındaki esaslı malûmatı Seydim köyünü tetkik ederken yazmağa çalışacağız.

Tacüddevle Hacı Sencer

Vesikalarda Sancıdı diye yazılan zatın Sencer veya Sancar olması üzerinde şöyle düşünüyor Rıza Nur bu kelimeyi Sancar kullanıyor ve eski kitaplarda Senger - Sencer şeklinde yazıldığını da söylüyor. Türk T. R. N. C. 3. S. 34. aynı zamanda

Kale manasına kullanıldığı gibi Sancımak masdarından muzari olup Kargı saplar manasına gelir diyor. Çorumun Alaca ilçesinde Sancı adlı bir köy de vardır. Aşık paşa da bu kelimeyi aynı manada kullanıyor. Kosva muhasarasında Sırlı Miloş için Mızrak göndürünü çevirdi, Murad hanı sancıdı diyor (13).

Cevdet paşa ise tarihinde Sencer şeklinde harekelemiştir. İnsan adı olan bu kelimenin arapça vakfiyelerde tarip edilerek Sancıdı, Sancıtı şeklinde yazılmıştır.

Yaptığımız araştırmalarda (1250-1834) tarihine ve daha sonraki zamanlara ait ferman ve beratlarda Sancıddin sancıddin, Şücaiddin şekillerine de tesadüf edilmiştir. Bu yanlış şekiller resmî kayıtlarda olduğu gibi sonraları bu sülâlenin bir koluna soy adı olmuştur. Tabii bu galat olarak gelen bir ismin menşei tetkik edilmeden kullanılmasından münbaistir. Pakat Çöplü çelebinin oğulları hâlâ Çöplüler diye yaşamaktadır. Çorumda hâlen yaşayan bu sülâle hakkında Çorum hakkındaki tetkiklerimizi neşrederken izah et-

[13] Aşık paşa tarihi S. 63.

meğe çalışacağız.

Bu muhfelif şekiller arasında biz Sencer şeklini tercih ederek gerek sicilde ve gerek bundan sonraki yazılarınızda bunu göze-teceğiz.

Bu vesikalara göre bu köylerin yanı Sakız diyanına ait köylerin bu bölgenin Osmanlılar eline geçmeden evvel mevcut bulunduğu ve Sencer (769-1368) tarihli vakfiyede Fahrülkabaili velekran dediğine göre yine bu köylerin mühim ve güzide bir aşirete mensup olduğu anlaşıyor. Bunun hangi aşiretten olduğunu tespit için bu sahanın ilk defa islâmlar tarafından alındığı zaman iskân edilen aşiretleri bilmek lâzımdır. Mirkatülcihadın ve oradan naklen Amasya tarihinin (14) verdiği malûmata nazaran Melik Ahmed Gazinin Nkonya (15) denilen bu günkü Çorumu Serkez Ahmez ve Karatekin vasıtasile (468-1076) de aldıktan sonra (16) bu livada Oğuz beylerinden Alayundlunun oymaklarından olan Çorumlu oy-

mağını, reisi İlyas beyle beraber, aynı tarihten biraz sonra (Osmancık-Eflenosu aldıktan sonrada oraya aynı boydan Osman beyin reisliği altında bulunan Sorhun-oymağını iskân ettiği anlaşılmaktadır. Amasya tarihi bunları bu şekilde naklettikten sonra (731-1331) tarihli Osman bey vakfiyesi ile tevsik etmek istiyor. Ve (731-1331) tarihli Osman bey vakfiyesini öne sürüyor. Halbuki aradaki büyük tarih farkı muhtacı teemmüldür. Çorum (468-1076) tarihinde alındığına göre aradaki tarih farkı bize aynı sülâleye ve aynı aşirete mensup fakat (731-1331) tarihinde Osmancığa hakim olan başka bir Osman beyi veya hakikî Osman beyi bu vesikanın tespitettiğine şüphe yoktur.(17) Sonra İlyasbey denilen zat mehz Mirkatülcihad olduğuna göre Karahisar Temürlü beyidir İlyas beyin elimizde bulunan vakfiyesine göre bu zatın (764-1363) tarihinde de sağ olduğu anlaşıyor. (18) Tabii (468-1076) tarihinde Çorumlu oymağı reisi olamaz.

[17] Bu vakfiye Çorumlunun 2 numaralı nushasında 12 vesika numarası ile neşredilmiştir.

[18] Karahisar Temürlüyü tetkik ederken bu hususta geniş izahat vermek mümkün olacaktır.

[14] Amasya tarihi C. 2. S. 286-87

[15] Tavium diyorlarsada şüphelidir.

[16] Çorumun ilkdefa nasıl alındığı hakkındaki izahatı Çorum kelimesinin tetkiki sırasında vermeğe çalışacağız.

Bunun (764-1363) tarihinde Çorum veya Karahisar Temürlü beyi olmasını kabul etmek eldeki vesikalara göre daha uygun bir hareket tarzı olur.

Amasya tarihinde bundan sonra (C. 2. S. 287. Not. 1) Osmancığa Sorhun denildiği ve (731-1331) den sonra Osmancık adı ile anılmağa başladığını Sencer beyin de Osman beyin amca zadesi olduğu kaydediliyor. Bu malûmata göre vaziyet tevazzuh etmektedir. İlyas beyin Karahisar beyi olduğunu eldeki vakfiye ile Mirkatülcihada göre kabul ettiğimize nazaran Sencer beyin de yine aynı kabileden olarak Çorum havalisine hakim olduğunu iddia edebilir ve vakfiyedeki Fahrülkabail tabirini de izah etmiş oluruz.

Yukarıdanberi verilen izahlar Sakız divanının merkezi ile vesikalarda kayıtlı olan köylerin islâm devrinin başından itibaren mevcut bulunduğu anlaşıldıktan sonra bu köylerdeki yer adlarından bu mutaleayı teyid edecek mahiyette vesika verip vermeyeceğinin de tetkiki faydalı görüldü. Bu köylerden toplayabildiğimiz yer adları şunlardır :

Beydili :

- 1 - Yalın özü (Dere)
- 2 - Ören yeri (Mevki)
- 3 - Kamışlı »
- 4 - Karaman çayırı »
- 5 - Cennet deresi »
- 6 - Çapan oğlu (19)
- 7 - Acıpınar
- 8 - Akpınar
- 9 - Çıkrıkçı

Bu isimlerden 2, 4, 6 numaralılar köyün eskiliği hakkında bir fikir veriyorlar. İlk kısımdaki izahları da teyid ediyor.

Eşen çayı :

- 1 - Büklüce (20)
- 2 - İnönü
- 3 - Akseki
- 4 - Büyük eşen
- 5 - Derebey
- 6 - Kışlacık
- 7 - Eskiköy
- 8 - Hacıyvad
- 9 - Çelikkaya
- 10 - Kale
- 11 - Küçük kale
- 12 - Celem sekisi
- 13 - İn
- 14 - Dingil taş
- 15 - Sakızlık (21)

[19] Bir sülâle adıdır.

[20] Bu köye bağlı bir mahalledir.

[21] Köylü bu mevkiden çok eskiden altın buyunduruk ve sapan çıktığını dedelerinden işittiklerini söylemektedirler.

16 - Uurlu çay

2, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15. sayılı olanlar çok şayanı dikkattir. (2) de büyük ve müteaddit inler vardır. (3) de ören olup eski bir köy adıdır. (5 ve 6) deki mevki adı tamamen islâm devrinin bakayasıdır. (7) örendir. Bu sahanın eskiliğini gösterir (8) üzerinde durulacak bir isimdir. (10-11) deki isimler eskilik hakkında bir fikir verir. (15) Sakızlık ismi bu divanın merkezi olup şimdi ören halinde bulunan yerdir. Köylü bu sahanın büyük bir şehir olduğunu dedelerinden işiterek bildiklerini söylemektedirler. (13) Bu tahminen 150 kişi alacak kadar geniştir. (14) de mağara vardır.

Salor :

- 1 - Gınığı ağız (Ö) (22)
- 2 - Akdere (Ö)
- 3 - İnmihan (Ö)
- 4 - Nohaylar (Ö)
- 5 - Hüyük (Ö)
- 6 - Bucak
- 7 - İlgayır (Çay)
- 8 - Emir dede
- 9 - Kızıloğlu

Buna inanmak müşkül olmakla beraber bu yerin pek eski ve mühim bir yer olduğuna hükmedebiliriz.

[22] Bu işaretler ören demektir. Kınık şeklinde söylenirse daha doğru olur.

10 - Kartal uçuran

11 - Göçen dere

Bir numarada bulunan isim umumî şive ile söylenirse Kınık şeklini alır. Bu isim ile (4) numarada Nogaylar ve Emir dede ve Hüyük adlarına bakmak köyün eskiliği ve sahanın eskiden marmur ve insan ile meskûn bulunduğu hakkında bir fikir vermeğe kâfidir. Aşağıdaki köylere ait yer adları da aynı fikiri teyid edecek mahiyettedir.

Tut :

- 1 - Osmanlı çukuru
- 2 - Kaya ağıl
- 3 - Delikli kaya (Mağara ve kuyu vardır)
- 4 - Arluburun (ören yeridir)
- 5 - Kilise » »
- 6 - Verenler » »
- 7 - Cemolar (eskiden 10 haneli bir köy imiş şimdi mevkidir).
- 8 - Sellik
- 9 - Sav kaya
- 10 - Sakızlı çukuru (Eşençay mevkileri arasındaki (Sakızlık) ile alâkalıdır).
- 11 - Kargı tepe
- 12 - Domalan »
- 13 - Siyez deresi
- 14 - Nizam »

Bu gün bu köye yakın bir köy daha vardır ki (Tutçakallı)

denir. Çakallı aşiretine mensup-
tur. Ağcagız. Taşlıbadal mahalleri
vardır.

Erdek : (Bu gün münderistir)

Erdek öreni

Gülcük

Hızır tepesi

Gülekçi yurdu (eskiden gülek
yaparlarmış)

Bulancık dere

Bağırsık »

Yanık »

Çaltıcak :

Akseki tepe

Yasdıran »

Kaplan dere

Bodur »

Sarı baba

Bu köylerde elimize geçmiş
olan para yoktur. Yalnız bu isim-
ler tetkik edilirse Osmanlılardan
daha evvel bu köylerin mevcut
olduğu iddiasını tespit etmek
pek alâ mümkündür.

Bu kısım üzerindeki tetkiklerimiz ilerde derinleştirilecektir.

Çorum vilâyeti sulama vaziyeti hakkında verilmiş bir rapordur

Çorum vilâyeti Sulama mevzuları hakkında mahallinde yaptığım tedkikatı iki sayfaya ayırdım :

Birisi yağmur ve feyezana sularını teraküm ve idhar suretile ovaları suvarmak, baraj yapınak ; diğeri dere ve ırmakta mevcut ve kâfi gelen suyu bir Regülatör ve ve kanal vasıtasile tarlalara vermektir. Takip edilen bu iki sayfaya göre vilâyet tarafından gösterilen Boğazköy deresi, Alaca deresi, Kayabüket deresi, Orukaya deresi ve Çomar deresi üzerine yapılması muhtemel baraj yerleri ile Kızılıрмаğın teşkil ettiği Osmançık ovası ve yarımca ile Salur arasındaki ovaları sulama keyfiyetleri tedkik olunmuştur.

A — Umumî vaziyet : Çorum vilâyetine düşen yağmur irtifai senevî vasat 358 mm. ibarettir. Bu yağmur mikdarı vilâyetin asıl ziraati teşkil eden hububatın yetişmesine Marttan 10 Hazirana kadar kâmilten düşecek olursa sulamaya-

ihtiyaç kalmazdı. Halbuki bu yağmur mikdarından Mart ayına 36, Nisan ayına 44, Mayıs ayına 56, 10 Hazirana kadar 6 mm. isabet eder. Ceman 142 mm. dir. Halbuki hububatın yetişmesi Marttan 10 Hazirana kadar 350 mm. irtifanda suya ihtiyaç vardır. İşte bu sebepten dolayı köylüler mevcut dere, çay ve menba sularından temamilen istifade ederek her tarafta küçük arklarla tarlalarını suluyor ve her su damlasından istifade ederek mahsulünü yetiştirmeğe çalışıyor.

Vilâyetin müteşekkil bulunduğu arazi arızalıdır. Sathı bahirden 400 - 1700 metre mürtefidir. Çok münbit, âsarî atıka zengin jeolojik teşekkülü IV devrenin tertian zamanına aiddir. Yani kısmen genç Tertian neojen, kısmen ihtiyar Tertian eojandır. Arazinin kayaları ve yeraltı dabanı kısmen adi Kalker ve kristallı kalker ve kısmen kristallı ve bilbeni şist ile filattır.

Vilâyetin cenubunda tuz maddenlerine tesadüf olunur. Vilâyetin iklimi, Kızılırmak vadisi müstesna temamlle yüksek bir yayla iklimidir. Kızılırmak vadisinde pamuk yetişir. Yayla kısımları de hububattır.

B — Sulama tedkikatı :

1 — Boğazköy deresi : Boğazköy deresinin teşkil ettiği boğaz gayet dar ve kapatılması gayet kolaydır. Ancak boğazın teşkil ettiği kaya sert bir kalker olmakla beraber derenin meyli %5, 6 m. olması dolayısıyla buralarda suyun terakümüne ve idharine havuz sahası yoktur. Binaenaleyh buralarda bir baraj yapmak imkânı yoktur.

2 — Alaca deresi : Alaca deresinin teşkil ettiği iki yerdeki boğaz temamlle (füsip) li çatlaklı çürümüş kalkerden ibaret olub derenin meyli her iki boğazda %8, 4 dır. Bu vaziyete göre suyun terakümüne havuz olmadığı gibi, barajın inşasına lüzum olan sağlam kaya dahi mevcud değildir. Buralarda baraj yapmak imkânı yoktur.

3 — Kayabüğdet deresi : Kayabüket deresi teşkil ettiği muhtelif yerlerdeki boğazlar temamlle kalkerdir. Füsipli ve çatlaklarla doludur. Derenin umumî meyli %3, 4

dır. Buralarda ne suyun terakümüne lüzum olan havuzun, ne de barajın inşasına lüzum olan sağlam kaya mevcud değildir. Binaenaleyh baraj yapılamaz.

4 — Örükaya deresi : Örükayası deresinin teşkil ettiği Örükaya boğazında 12, 15 m. irtifanda bir baraj halen mevcuddur. Bu barajın irtifakı takriben 12 - 15 metredir. Baraj iri, büyük işlenmiş taşlardan harçsız bir divar olarak yapılmıştır. Bu barajın muntazam bir dip savağına ve bir peveresuarre malik olduğu görülmüştür. İnşadıldığı boğaz gayet sert kalkerdir. Yalnız bu barajın teşkil ettiği havuz barajın üst kenarına kadar temamlle rûsup ve toprakla dolmuştur. Havuz tarla haline gelmiştir. Tarla haline gelen bu havuzun vasatî meyli %1 - 11/2 dir. Bu baraj hangi zamanda ve kimin tarafından yapıldığı belli değildir. Her halde çok eski ve örülü harçsız taş barajların tarihinde çok mühim ve büyük bir rol oynayacağı şüphesizdir. Buralarla alakadar olan vilâyet tarafından tarihi tahariyatta bulunması fennen ve tarihan çok faydalı olur.

Bu mevcut barajın 20 metre kadar yükseltilmesi varidi hatırolabilir. Yalnız teşkil edeceği id-

har havuzunun hacmi istiabisile sulanacak saha ve bu hususta sarfedilecek mebalikle iktisadi olamayacağı kanaatindeyim. Mevcud derenin sarfiyatı hakkında da hiç bir tedkikatımız yoktur. 23/VI/1937 Tarihinde gördüğüm dere sarfiyatı ancak saniyede 15-20 litre-den ibarettir. Her halde civarda görülen eserlerden buralarda bir şehir veya bir kalemevcut olduğuna ve içme suyu ihtiyacı için bu küçük baraj yapıldığına hüküm edilebilir. Zira bu küçük barajın idhar edebileceği 3 veya 4 milyon M, su ile çok geniş ve vasi olan ovanın iskasına kifayet edemeyeceği bellidir.

5 — Çomar suyu : Vilâyet merkezinin 4-5 kilometre şimali şarkisinde bulunan Çomar dere-si gayet dar, kısmen sert Kalker ve kısmen Kristallı Kalker ve Kristallı Şist den mürekkep uzun bir boğazdan geçmektedir. Kayanın teşekkülü itibarile baraj yapılabilir mevkideki derenin meyli yapılan nivelman neticesinde yüzde 21/2 olduğu tespit edilmiştir. Bu kadar dik bir meylin mevcut olması yapılacak barajın arkasında vücade gelecek idhar havzusunun pek küçük olmasını intaç eder. Buda barajın in-

şasına yapılacak masrafla idhar edilecek su ve sulanacak arazi sahasile nisbet edildiği zaman iktisadi olmadığını meydana çıkarır. Bunu katiyetle ifade edebilmek üzere evvel emirde barajın oturacağı yerde temel kayasının hangi derinlikte bulunduğu, yapılacak barajın alacağı irtifaa göre idhar havzusunun hacmi istiabisinin tesbiti ve idhar edilen su miktarile ne kadar arazi sulanabileceğini anlamek üzere temel yerinde üç adet Sondaj derenin 2 kilo metre menba tarafına doğru her elli metrede bir azamî almak lâzımdır. Bundan başka derenin sarfiyatını lâakal 5-10 sene ölçmek lâzımdır. Bu husus temin edildikten sonra baraja sarfedilecek meblağ, idhar edilecek su hakkında bir fikir beyan olunabilir. Ancak şunu şimdiden söyleyebiliriz ki baraj inşa edilecek sağlam kaya dabanı 10-12 M. derinlikte bulunabileceği gibi idhar havzu hacmi istiabisi barajın (50) metre yüksekliğinde yapıldığı takdirde azamî (20) metre mikâptır. Bu dere gayet ufak bir yağmur havzasına malik olmakla bu miktar suyu hiç bir zaman temin edemeyecektir. Temin etse bile (20) milyon metre mikâp su ile ancak

(5000) hektar yani (50) bin dönüm sulanacaktır. İnşaat masrafı takribi dört milyon lira tahmin edilebilir yani hektar başına düşecek sulama masrafı beher hektara (800) lira ve dönümüne (80) lira bu ise pek fahiştir. Akonimik olabilmesi için sulama parası hektar başına (100) lira ve dönüm başına (10) olması icap eder. Binaenaleyh burada bir baraj yapmak iktisadî değildir çünkü bu güne kadar yapılan tecrübeler göre iktisadî barajlar hektar başına (100) lira ve dönüm başına (10) lira olduğu zamanda tatbik edilmiştir. Bu ise bu miktar hektar ve dönüm başına sekiz misline bali olmaktadır.

Yirmi milyon metre mikâp suyun toplanacağı dahi pek müşküldür. Çünkü yağmur havzası çok küçüktür.

6 — Osmancık 'deresi : (1)

[1] Nafia Vekâleti su müheendislerinden Ş. İnalın bu vadide yaptığı tetkik için yazdığı raporda 2, 500 hektar yani 25000 dönüm tahmin etmiştir.

Zîraat Vekâletinin bu vadiyi pamuk ziraati noktai nazarından tetkik için gönderdiği Fransız Müsyü . . . ye göre bu vadiyi . . . kadar dönüm tahmin etmiştir.

Eldeki haritaya nazaran bu vadinin

Bu ovanın vüs'ati ancak on bin dönümdür. Bu on bin dönüm yekpare bir arazi parçası değildir bir kıtası (5000) dönüm, diğeri (300) ve diğer parçası (2000) dönümdür. Bir tek (Regülatör) ile bir kanal ile sulama işi yapmak mümkün değildir. Çünkü bir ovanın parçasından diğer ova parçasına geçmek üzere uzun yarmalar yapmak lâzımdır. Arazının bu gayri müsait olması dahi buralarda Kızıl ırmak üzerinde (Rekületör) gibi bir sınaî inşaat yapabilmek ancak (31) milyon liralık tahsisat programında yazılı bulunan Kızılırmaktaki Sefainin seyri seferine ait olan tetkika bağlıdır.

Bu tetkikat halen başlamak üzere bulunmakta olduğu cihetle bu ovanın iskasını arzedilen bu tetkikata bağlamak mecburiyetindeyiz.

Yarımcı-Salo arasındaki Kızılıрмаğın teşkil ettiği ovadır :

Bu ovada pamuk yetiştirmek kabiliyetindedir. Ovanın vüs'ati (90000) dönümdür. Kızılırmakta yapılacak bir (Regülatör) ile sol ve sağ yamaçlarda inşa edilecek birer kanal vasıtasile ovayı

lâakal 60000 dönüm olması lâzımdır, ölçülebilir.

sulamak kabildir. Bu iş iktisadî bir iştir. Yalnız yukarıda arzolunduğu veçhile Kızılırmak üzerine yapılacak sınaî bir inşaat mezkûr ırmağın seyrü sefere ifrağı işile alâka-

dar olduğu cihetle bu hususu yakında icra edilecek tetkikata bağlamak lâzım olduğunu arz ederim.

Âşık Haydar köşesi

DESTAN (*)

Sabahlayın erken yollara baktım
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe
Kör olasin şoför yoluna çıktın
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Kamyona yüklemiş yükü ziyade
Getiren var mı kazayı yâde
Çavuşluk ederdi velediyede
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

İşaret eyledim eğleyemedim
Nasıl olduğun anlayamadım
Ecelimiz dolmuş ağlayamadım
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Dönmüyor dilleri ezilmiş başı
Ağıttan figandan inleşir çarşı
Çok hizmeti vardır Çorum'a karşı
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Bu kaza bilinmez gelecek başa
Kimse yokki imdadına ulaş
Gelin ağlaşalım Necip çavuşa
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Kavum hısım akrabalar gelsünler
Mezarımı derin geniş kazsınlar
Emir verin tam çalgılar çalsunlar
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Makine çalınca altına aldı
Bütün azaları hurdahaş oldu
Ufacık yavrular külyetim kaldı
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Dutun salacamı çekin çarşıya
Benden selâm eylen konu komşuya
Halim arzeyeyleyin vali paşaya
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Akıyor kanları çıkmıyor ünü
İncitmen çavuşu eziktir teni
Çırpınır karısı yolar saçını
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

Âşık Haydar derki söylerim size
Yolumuz duş geldi kudomsuz göze
Çorum vilâyetinde oldu bu kaza
Kanlı kamyon nasıl kıydın Necibe

[1] Çorum Belediye çavuşlarından (Necip) için söylenmiştir.

Yeniköylü âşık kör Musa

DURSUNUN ÖLÜMÜ (*)

Tevellüdüm dokuz yirmi altıdır yaşıım
Vadem tamam oldu pek müşkül işim
Kahbe felek melul koydu kardaşım
Validesi melul kaldı Dursunun

Kıtaatım gitti Diyarbekire
Öleceğim çok gelirdi fikire
Felek bana açtı onulmaz yâre
Acaip dert ile öldü Dursunum

Emsalinden evel çekilüp geldi
Konunun komşunun halini sordu
Evinde üç gece misafir kaldı
Bir dunuk ay gibi battı Dursunum

Gençlikte dünyaden göçmesi çetin
Kim gönlünü görsün Ali, İsmetin,
il eline kaldı dört dane yetim
Çocukları yetim kaldı Dursunun

Gönlün gözün ağlamasunmu İdris
Felek pençe vurdu yareliyiz biz
Dört tane yavru kaldı babasız
Nazlı yari melul kaldı Dursunun

Yüzbaşından tezkiremi getirin
Hasta düştüm yatağıma yatırın
Dört yavruyu kime emanet ederin
Sözleri dilinde kaldı Dursunun

[*] Çorumun Çağşak köyünden İhtiyat zabitlerinden Şehit Alinin oğlu 329 doğumlu Dursun askerden döndüğünün ikinci günü öldüğünden Yeni köylü âşık kör Musanın vak'ayı tasvir eden ağıdı. Musanın gendisinden alınmıştır:

Ne yatarsun Dursun emsalin geldi
 Kahbe felek bizden intikam aldı
 Dayın ile baban nerede kaldı
 Hepsine baş oldu nari Dursunun

Felek bakmaz oldu gözler yaşına
 Neler gelir validenin başına
 Gençliğini yazın mezar daşına
 Tarihi dillerde kalsun Dursunun

Cenaze giderken boynumuz eğri
 Felek pençe vurdu ciğerim dağı
 Bu destanı deyen dayının oğlu
 Nari kör Musada kalsun Dursunun

Cönklerden derlemeler

K Â Z İ M

—Geçen sayıdan artan—

Kim bükâ etse vaciptir ana
 Cenneti âli Cenabı ibni ammi boturap
 Bak nasıl izam kılmıştır o şahî azamın
 Kadrü şanın hazratı peygamberi âli cenap
 Aksunol göz kim bu dem akmaz sirişki hemçü nil
 Yansun olcan kim bugün olmaz yanub reşkikebap
 Farz durur icrayı matem mümine terkeyleyen
 Şeri istihfafa kalkışmış olur bi irtiyap
 Matem et matem ki (Kâzım) matemî ali aba
 Mümin eyler ehli küfrü müminini evliya

Elimizde bulunan ve bütün muhteviyatı bektâşî babalarına aid olan bir cönkte (Leyla) mahlaslı bir kadının bir şiirine tesadüf edilmiş ve yapılan incelemede bu meşhur divan sahibi Leylâ banım olmayub bektâşîlerden bir kadın olduğu ve bu şiiri ile Liylâ hanım divanının 61 inci sahifesindeki (Bir kerre felek eylemedi gönlümü mesrur) mısraile başlayan bir şiirini tanzir etmiştir. Şiir şudur :

Bu virane haneyi zannetine mamur
 Değil cayi meserret olma mesrur

Harap olmuştu vakti kerbelâda
 Olurmu köhne dünya gayri mamur

Heman evsafı ehli beyte ömrüm
 Cihanda tabe mahşer ola mahsur

Melâzü melceim ali aba kıl
 Odem isyanile oldukça mahşur

Bağışla cürmümü hayrîl bütüle
Gözümünden nurü vechin etme mestur

Usata aadeti lutfu atadır
Şefiim pinti mahbubu hudadır

Bu kara yüzlü (Leyla) yı ilâhi
Deri isna aşerden eyleme dur.

Yine aynı cönkte ve bu şîirin altında aynı yazı ile yazılmış (Mecnuniye) aid bir nazîre dahi vardır. Nazîre şudur :

Virane deni dehri sanma mamur
Değil cayibaka hem olma mesrur

Yıkılsa idi vakti Kerbelâda
Cemii âşık olurdu fartile mesrur

Müdam evsafı haydar ile ömrün
Cihanda tabe mahşer vaktin imrur

Tevakki hem niyazı alî aba kıl
Ki saklıya seni olunca mahşur

Gece gündüz fakir hayrül bütüle
Şefii Mustafadan etmeye dur

Âdâtı usata lutfetmek anın
Özün bil kibredüb sen olma marur

Şiyah ruyine bakıma mecnuninin hak
Bî hakkı şehidan lutfunla marur.

Leyla ve Mecnunî mahlasile şîr söyleyen bu bayan ile bayın hem-asır oldukları hatta bir şar veya köyden oldukları yekdiğerile müşarâada bulundukları anlaşılıyor. Bu nazîrenin nihayetinde yine aynı yazı ile yazılan bir divan dahi olup bu divanda şair her ne kadar mahlasını yazmamış isede bunun dahi Mecnuniye aid olduğu ve Mecnuninin asıl adının İlyas olup ve bu divanı Leylaya karşı söylediği sanılmaktadır. Divan da şudur :

Şöyle bir dilbersin güllerde koğu
Ahmere karışmış ruyinin ağı

Dost urdun sineme bir bitmez dakı
Bulunmaz emsalin bîrsindir güzel

İncu gihi dihaninde dişlerin
Barekâllah kudretten çatık kaşların

Yüzotuzbeş müsemmanız negüzel
Ervahımız sevmiş kadimden ezel

Teşrifi hube rağbet ettiğin zaman
Emlâki Süleyman bahşolur heman

Kametın hak vasat eylemiş karar
Nadan rakipden pek eder firar

Zatına dûş olsa hubanlar hezar
Temaşa cemalin edenler nazar

Muhibbi ehli beyt olanı sever
Cahdeder mahbubun görmeye ever

Gelüb akla eriştikte işlerin
Deridim maadini ulusun dilber

Görelî benzime düşürden kazel
Lutfedüb mevtetme ihyasın dilber

Puse ver lebinden derim elman
İstemem yakutu kimyasın dilber

Her an her dakika maşukun arar
Yahşi okumuştur hem yasin dilber

Mecnun olub anlar sahrada gezer
Deli etmezsen birin amyasın dilber

Dertliş olmuştur zaine züvvar
Halis sevdiği için İlyasın dilber.

D E S T A N (*)

Bir davet tertibi kurd bir vakıt
On beş kadar ehli irfanımız var

Sufra geldi döşenildi çörekler
Kırk bin sini kızarıldı börekler

Bu davet sırrını faş edtmemeli
Bismillah dedikte sığadık eli

Yüz bin sini döşenildi baklava
Erciyas misali yığıldı helva

Burkurla bulamaç hoştur kaynarsa
Makbul olur on bin kazan olursa

Bin kazan çorbayı kaynadır ocak
Salata sepzesi elli bin tabak

Bin sini hazırdır sarığı burma
Hamsi balığının hesabın sorma

Hepimiz bir yere cem olduk amma
İçimizde çok yer yaranım z var

Pilav için hazırlandı kürekler
Yüzaltmış kuzu bür yanımız var

Bastırma yapmağa bir ay evveli
Bin sekiz yüz deve kurbanımız var

Geldi toz şekeri otuz bin tapla
Kadayıfle halka çok şanımız var

Hizmetci yer ögümüzden artarsa
Elbette yol ile erkânımız var

Lâzım olur deyü hıyarla kabak
Yüz elli beş tarla bostanımız var

Kara denizliyiz bize taş vurma
Gönülde coş verir ummanımız var

[*] Bu iki destanda Nahifi adlı bir şairindi Nahifi gendisinin Kara deniz sahillerinden bir şehirden olduğunu ima ediyorsasada şive itibarile Çorunluya pek benzemektedir,

Bamya hem batlıcan eşkili paça
Döşeneli yüz bin sini siyahca

Lahna büber turşusunu al berü
Anadolu yağı otuz bin deri

Hepsin yerde demez git geri
İşkembesi büyük insanımız var

Elma ile armut şeftali kiraz
Kavun karpuz binbatman olursada az

Kırk beş kadar derler Rumeli hubi
Çerkez ile gürcistanın hoş abi

Bu kadar dır bu destanın tarifi
Bize düştü güzellerin zarifi

Kızarırken yüz bin tepisi bohça
Sallası bir karış akanımız var

Tayın somunları gelmez hesaba
Üçünü zor çeker bir çift araba

Taamı kotardık koyduk kap kaba
On yedi bin tulum ayranımız var

Soğukluğa sütlü eriştir eyvaz
Susuzluk defolsun yanamız var

Sade birimizin iki mahbubi
Ol gece döşekte mihmanımız var

Cümlesine deger aşık nahifi
Şimdi bir afeti devranımız var

DİĞER BİR DESTAN

Taciz kaldım bu gönlümün elinden
Tabıl tozu satar kisbi kâr olur

Bu sırrı derinden eyledim teftiş
Demirci dükkânın yanından savuş

Bu kârdan çıkardım hep acıları
Gönlümün var hezar bin acıları

Bir yumurta gördüm uçar havada
Öküz bir bülbülü tuttu yuvada

Manda bir kavağın dalına kondu
Bir tilki bir fili altına aldı

Kara dağda bir hamama soyundum
İncir yaprağından şala büründüm

Kalâ yaptım bir yumurta ağını
On ay çektim bir sineğin yağını

Kaşıl: ovasından bir zaman kaçtık
Gezer iken piriç dağından aştık

Minare gölgesi pire kösteği
Kaza yular yapar usta kâr olur

Ustası rehberi demiri derviş
Çekiççi meşayih sude kâr olur

Lâmekân şhrinin helvacıları
Helva yapar satar Sat şikkâr olur

Merkep tavşan kovar bir düz ovada
Kulakların sallar ne rüzgâr olur

Deve karıncanın omzuna bindi
Harir dokumaktan bi şikâr olur

Anda bir kehleye kice süründüm
Dellâkleri kehle cilvekâr olur

Bir tazi kaldırdı kühü dağını
Dahi bundan böyle ne şikâr olur

Derya yolu bağılı dilden dolaştık
Dil uğruluk eder ziyankâr olur

Serçe kuşu vezir olur söz ile
Şahin karşısında hizmetkâr olur

Geceye kurulur plaz kundağı
Ben üzmem deyü nevrekâr olur

Bir dilber seyrettim kamer taşından
Ne tahtinden iner ne hünkâr olur

Bir oğlan doğurdu yüz bir yaşında
Bu nasıl kelâmdır salahkâr olur

Erkeği dişisi hep ehli perde
Evlisi bekârı hep bikâr olur

Kim yalan derise karadır yüzü
Fehmeden aşıkâ aşikâr olur

Bir bir beyan edem hak divanında
Ol vakit divanda aşikâr olur

Sivri sinek doksan batman gürz ile
Cücük böcük masal söyler saz ile

Hiç yalan kuşunun koptu tozağı
Harap etti bütün bahçei bağı

Bir kahve bişirdim kar ateşinden
Hararet ateşin sundum peşinden

Erle avret ölmüş ocak başında
Ani bişirdiler mermer daşında

Gezerken eğlendik biz bir şehirde
Bir evde bin adem olur ol yerde

Bu remzi fehmeden sıkır omuzu
Âşikâretmedim ben bu rûmuz

NAHİFİYEM arzum dost divanında
Gözüm pürhun ettim aşk meydanında

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertehin

563

Kar yağar evlek evlek
Kış geldi gitti leylek
Yazı yazladık amma
Kışın ayırdı felek

564

Kar yağar erirmola
Gidenler gelirmola
Murad verici hudâ
Muradım verirmola

565

Kar yağar kürek ister
Meyveler direk ister
Yarım hamamdan çıkmış
Öpmeye yürek ister

566

Kar yağar kar üstüne
Yar sevmiş yar üstüne
İtin köpeğin kızı
Turp yemiş nar üstüne

567

Kar yağar kar dağına
Gül sokmuş bardağına
Yar bizi davet etmiş
Ak meme çardağına

568

Kar yağar karış karış
Kesildi varış geliş
Kömür gözün sevdiğim
Şeftalün alda barış

569

Kar yağar alçaklara
Dökülür saçaklara
Nasıl ana doğurmuş
Sıgmıyor kucaklara

570

Kara ben
Eli yüzü kara ben
Acemi tavşan gibi
Saplanmışım kara ben
Şaşıdım nereden öpeyim
Beyaz gerdân kara ben

571

Kaya dibinde yılan
Kaşları dolan dolan
Dilbere baka baka
Ne din kaldı ne iman

672

Karşuda kale yeri
Sızılar yare yeri
Hünkâr köşküne benzer
Memenin ara yeri

573

Karşıda kara kedi
Ağzında keklik eti
Verin benim yarimi
Yıkarım memleketi

574

Karşuda gördüm seni
Gül ike derdim seni
Öpmeye kıymaz iken
İllere verdim seni

575

Karşuda kürt evleri
Yayılr develeri
Oturmuş inek sağar
Terliyor memeleri

576

Karşuda kuzu gördüm
Tüyün kırmızı gördüm
Şeftalü pınarında
Sevdiğim kızı gördüm

577

Karşu karşı kapumuz
Karşudadır yapumuz
Sen orda ben burada
Çatlasun düşmanımız

578

Karşu dağın odunu
Yakan bilir dadını
Ener oğlum olursa
Ölmez koyam adını

579

Karşı pınar akıyor
Yavru bana bakmıyor
Çok güller kokuladım
Yarım gibi kokmıyor

580

Karşıdan nazlım gelir
Gülü biyazlım gelir
Sen benim öz yarımın
Öpsem ne lâzım gelir

581

Karşıda oturdunuz
Meşvereti kurdunuz
Benim bir tek yarimi
Bana çokmu gördünüz

582

Karşıda gül kırmızı
Aledir yarin gözü
Yiğit malı neylesün
verin sevdiği kızı

583

Karşıda herk ediyor
Sapanı sol gidiyor
Hergin başını yesün
Yarım elden gidiyor

584

Karşıda herk edenler
Sapanı sol gidenler
Ah çeksün kan tükürsün
Yari yarden edenler

585

Karşıda çam alışır
Ay buluda kavuşur
Bu aylar hasret ayı
Hasret olan kavuşur

586

Karşudan hindi gelür
Atına bindi gelür
Eski yar kalk köşeden
Yenisi şimdi gelür

587

Kaşı karalı bülbül
Başı belâlı bülbül
Sen şakı ben ağlayım
Ciğer yaralı bülbül

588

Karşıda kayalıklar
Suda oynar balıklar
Yârim sahraya çıkmış
Koşuşsun halayıklar

589

Karşıda duran sensin
Zülfünü buran sensin
Bana cellât kâr etmez
Boynumu uran sensin

590

Karşımda bakana bak
Canımı yakana bak
Kâfir isen esleme
Gözümnden akana bak

591

Karşıda kaba yıldız
Kuyruğu ucu kunduz
Seni benden ayıran
Dilensin gece gündüz

592

Karşıma geç göreyim
Topludan gül vereyim
Sende dodak bende yüz
Sen iste ben vereyim

MESUL MÜDÜR : Eczacı Bedri Bilginer.

والمزارع الآن ذكرها المندرجة تحت الدواوين التي ذكرها الاخوان مراد بك ومرت بك المذكوران فقال الاخوان المذكوران انت عتيق دعواك اولاً وبين الدواوين المشتمل على القرى والمزارع ثم يجيب لك على وجه المبرع فقال يوسف المذكور في تقرير دعواء ان حصتي وهي منهم واحد من اقل ثمانية عشر سهماً من جميع ديوان چوبان المشتمل على القرى والمزارع الكائن كلها في ولاية مجيداوزى ومن جميع ديوان اينه غازى المشتمل ايضا على القرى والمزارع الكائنات بتاحية مدينة غنمايق و من نصف ديوان آقمار المشتمل على القرى والمزارع ايضا الكائنات من اعمال قراحصار دمرلو ومن جميع ديوان طايى المشتمل على القرى والمزارع ايضا الكائنات ايضا من اعمال قراحصار دمرلو ومن جميع ديوان . . . المشتمل على القرى والمزارع ايضا ومن جميع ديوان كردبوك المشتمل على القرى والمزارع ايضا الكائن كلاهما ايضا من اعمال قراحصار دمرلو المذكور المستغنى كل ما ذكر من الدواوين المذكورة عن التجديد وتعريف شهرتها في مكانها وعدم اثباتها بما يتبعها لعدم سمي لها هناك والان حصتي من الدواوين المذكورة في ايديكما بغير حق فقال الاخوان مراد بك ومرت بك المذكوران في الجواب دفعا له ان الدواوين المذكورات المشتمل كلها على القرى والمزارع وقف على ابناء على حمدي بك المذكور وعلى ابنائه و ابناء ابنائه ايضا بعد بطن و نسلاً بعد نسل وما انت من ابناء حمدي بك المذكور بل انت ابن صابى ابايزيد المذكور فلاحق لك في هذه الدواوين المذكورات بوجه عن الوجوه وسبب من الاسباب وما ترك حمدي بك المذكور مكاناً حتى تبت انت بالارث والانتقال بل كل ما ذكرت من الدواوين المذكورة وقف على ابناء و تصرف حمدي بك وتصرف ابناء مراد بك ومرت بك المذكوران على الوقفية على ابناء منذ اربعين سنة الى يومنا هذا فانكر يوسف المذكور ذلك فقلوب من الاخوان مراد بك ومرت بك المذكوران البينة على اهلهم المذكور فشهد غيب الاستشهاد الشرعى رجلان شاهداً عدالة من المسلمين وهما نصر الدين بن شرف الدين من قبله طات و بولاد بك بن فوج حسن بن بونلو وقالوا فلا نشهد ان الدواوين التي ذكرها يوسف المذكور في تقرير دعواء وهي ديوان چوبان و ديوان اينه غازى ونصف ديوان آقمار و جميع ديوان طايى و ديوان . . . و ديوان كرد بوبك المشتمل كلها على القرى والمزارع المستغنى كلها عن التجديد لشهرتها هناك وقف على ابناء وتصرف حمدي بك المذكور وتصرف ابناء مراد بك ومرت بك المذكوران على الوقفية على ابناء منذ اربعين سنة الى يومنا هذا فاستخف يوسف المذكور الشاهدين المذكورين وطالب التذكية ايضا وركى الشاهد الاول الامام كمال الدين اسمعيل بن الخايع ابراهيم الشافعى ومحمد جاني بن جنيد بك البروانى الجندى وذكر الشاهد الثانى الاموان حسين و مهريد ابناء شيخ احمد بن موسى الجندى كلاهما تركية صريحة مرعية وحلف الشاهدان المذكوران على صدق شهادتهما شيئاً تماماً شريعة على يرى من يرى تخلف الشاهد للاختياط من الائمة المجتهدين رضوان الله عليهم اجمعين فلما آل الامر الى هذا سمع الحاكم المرقع اعلام شهادتهما وقبلهما وحكم بموجب شهادتهما على ان الدواوين المذكورة المشتملة على القرى والمزارع وهي جميع الديوان چوبان و جميع ديوان اينه غازى و جميع ديوان طايى و جميع ديوان . . . و جميع ديوان كرد بوبك ونصف ديوان آقمار وقف على ابناء و ابناء ابنائه بطناً بعد

بطن و نسلاً بعد نسل اى وقف على حدى بك المذكورة و على ابناءه بعد و ابناء ابناءه
 بطناً بعد بطن استصحاب الحال بشهادة الشاهدون المذكورون و هو حجته مثبتة عند الشافى وحجته
 دافعة عند الحنفى رضوان الله عليهم كلهم اجمعين حسب ما ينطق بذلك كتاب الوقفية على الابناء و ابناء
 الابناء بطناً بعد بطن فى يد الاخوان مراد بك و مروت بك المذكوران المضى بامضاء القضاة
 على وجه يوسف المذكور حكماً صحيحاً شرعياً و ذلك كله بعدما اذن و اجاز الحاكم لموقع اعداء
 جعل الله اخراء خيراً من اولاد الامير المعظم منيع المظف والكريم مجمع محاسن ايشم صاحب السيف والشم
 والواء واعلم زائر بيت رب العالمين امير الامراء خير الدولة والدين . . . ضائف الله تعالى اقداره
 ويسر جميع مراداته و مقاصده الدينية والدنيوية بعدما ارسل الى و احدا من ملازميه . هو الاعز
 براق چاوش بن شيخ باشا الحكيم عن قبل الامير المشار اليه بهذه القضية و بعدما رضى الخصماء المنة
 كوريه بحكمتنا و بعدما اجمعونا حكماً بينهم فصل هذه القضية و بحسب ذلك وقع الاشهاد والتحرير
 فى الخامس والعشرين من محرم الحرام سنة احدى و خمسين و ثمانمائة ١٧٥١ .

ثبت ما ذكر فيه عندى وحكمت بصحته
 حرره العبد الفقير لطف الله بن عبد الواسع
 القاضى بمدينة جرمالو تبنى عنهما تحريراً فى
 جمادى الاول سنة ثمان و خمسين و ثمانمائة هجرية

قل الحق ولو كان ممزاً حرره
 عبدالرحمن المصالحى عفى عنه

وصل الاشهاد صحيح و صادر من اجل عبد
 الرحمن المصالحى الحاكم بان عفى له

اشهدنى العلامة بامضائه مولانا القاضى
 باماميه حرره الفقير معروف سعيد عفى
 عنه العلى

اشهد به سيد بحر الدين بن سيد محمد المشهور
 بجاورى سيدى

بشهادة سيدى محمد بن محمود الجندى
 المشهور بتصرف قربة التكين بسبب الحصة فيها

طالعت ما فى هذا الكتاب موافقا الى اخره
 فوجت شرعياً فامضت امضاء وانا استحقاق
 بن حمزة القاضى باملاك على اتمائه عن قبل
 الحاكم غم بمحق فى تاريخ

يشهد بالامضاء المؤمن اليه محمود بن عبدالله
 انقضى

يشهد بالامضاء المولى العلامة القاضى بتوقات
 قطب الدين تاجر الدين

يشهد بالامضاء سيد العلماء والفضلاء القاضى
 بتوقات امضته العبد الضعيف امير حسن بن
 لطيف تقرر لهما

يشهد به جمال بن الحاج ابراهيم الثقفى

بشهادة سيدى محمود بن عثمان
 من قرية . . من قرى قازا د الجندى

بسمه الله احمد المشهور بولد شيخ على الدباع
الامامى

شہادۂ پیر احمد چاہی بن مولانا صوفی
الہندی

شهادة ابي بن حسين القمير شيخ الزويه
في اماميه

بشهادة حاجی حضور بن شاد علی

یہ شدہ بہ پیر احمد بن مولانا صوفی

بسم الله قاسم چلبی بن محمد چلبی بن ذکریا
الاعتالی الامامی

بشهادة قاسم بن حضر الحضرة

بشهر ربیع الثانی سنه ۱۰۰۰ بن حشایش المنعمه

يشهد به محمد بن محمود الفضوي

يشهد به عازف بن حاحي عنده المتفق

No. 147

حرره العبد الفقير . . . الزؤف . . . محمد
. . . شهاب . . .

افصول ثم ان ملك الامراء مقام الموالى والمحرر المائى شيخ على بك من المرحوم
النفوز وقف وحبس
من الوقفية منه على اولاد الذكور لا الاناس وعلى اولاده بطناً بعد بطن و سلاً بعد
نسل و ذلك جملة الديوان المسعوة . . . من اعمال مدينة قره حصار دمورلو و نصف الديوان العرب
من اعمال قره حصار دمورلو و جملة الديوان ديكير من اعمال قره حصار دمورلو و نصف الديوان
كوره من اعمال مدينة قره حصار دمورلو و نصف قرية ججى و جملة القرية الشعبان و نصف الديوان
ايشغازى من اعمال جات ديه ان ايشغازى و جملة قرية كوكرجينك في ديوان ايشغازى
و نصف الديوان . . . من اعمال جات و نصف الديوان طاش من اعمال جات و ربع ديوان اوواجق
من اعمال . . . و نصف قره دكين و جبرها املاك چقان بوغمان اعمال جات و ربع اقيكار
ديوان من اعمال جات وفقاً صحفاً
وقف الحكم والاشهاد من غرة محرم المكرم سنة ثمانين وسبع مائة.

شـــــرود الحـــــال

Seydi Ahmed çavuş bin Sinan, İlyas bin Hacı Mes'ut elmüttetakkîh, Seyyid Ahmed bin Mahmud hatip, Bayezid bin hoca Ahmed, Gürlar bey bin Ali hoca, Pir Ahmed bin Gürlar bey, Paşalar bin beyler, Sultan bin Ulubey, Şahin bin Ulubey, Hacı elper bin Mesut, Ahmed okcu. Ahi Mes'ud bin Mehmed, Ahi Abdullhak ibni Hasan Ali, Gündek bin Miri, Şeyh Mahmud bin Zegar, Hacı İlyas bin elhusam, Ömer bin elhac Ali, Hacı Yahya bin Mehmed Yunus bin Musa elmüttetakkîh.

H Ü V E L M U İ N

No : 148

Şehide bima Mehmed bin
Hamza ve mevlâna Ahmed
bin Osman Hasan

Lemna sahha mazmunühu inde-
hu bişehadetihî
.

Lemna sebete indi mafihî ve te-
hakkaka ledeyye mayahtevihi
.

ve enelfakir ilelgani Mehmed bin
Ömeril Halebî hakimen bibeldeti
Merzifon humiyet anil beliyê
vettaun

Uruza Ali fakih bin Süleyman
Şehede imzaen kâdı Amasya
Mehmed bin

Emzaytü hazel kitap alâ imzai
Ulubey elvazı hattahu hâzel hat-
tu medde zillehu bişehadeti sey-
di ve muhibbin nas har-
rerehu Abdürrahman bin Mehmed
Musluhi elkadı Amasya gafere
lehümei ulâ fievahiri recep lise-
ne hamsin ve semane mie.

Sebete mafihî indi ve tehakkaka
Beyne yedeyye harrerehür raci
afüvve rabbühüssamed Feraşad
bin Ahmedil kadı Os-
mancık ve tevabihi fitarihihi

Sebebi tahrir ve mucibi tastir
oldur ki :

Fahrül ümerail kiram velea-
zım Murad bey ve Mürüvvet bey
ibneyl merhum Hamit emiri kebiri
muazzam ve serveri yegânei mü-
fahham paşayı kâmrân ve kâmü-
yap saruca paşa dev-
letehu hüküm ge-
tördüler bu kemineyeki Eyne Gazi
divanından Sinan bey ve piri pa-
şa çelevi ile sınır münazaaları var
imiş üzerine varub teftiş edüb o-

tuz yıldan ziyadesin sorma-
yub geru kalan davaların
faslile bitüresin deyu emri aliye
imtisal edüb varduk mezkûreyn
Murad bey Mürüvvet bey şeri . . .
olub mezkûr Sinan bey ki ibni Sa-
di beydir ve piri paşa çelevi ve
Ahmed bey ve Saadet bey ki eb-
nayı gelüb
dava ettiler ki Çorumlu tarafın-
dan Osmancık tevabiinden Ağca-
mescit ovasında Eyne gazi divanı
tevabiinden cba anced bizim vakfı

ebnamızdır mutasarrıf ola geldik elimüzdedir ve Kınık ve Saru bey ve çaruk köy sizün velâkin sinurumuza teaddi ve tecavüz edersiz sinurun evveli yol üstünde kızıltaştan en kök taşa varır andan kerşe varur andan burun üstünden dikilü taşa andan aktaşa andan içme suyu yoluna varır andan yolca eski meşhede varır andan dikenci sarayına andan kuşcu tepesine geçer andan hatap yoluna varır andan terkik sınırına girer bazısına otuz yıldan ziyade a ve andan sonra biz mutasarrıf olageldik şimdiki halde dahi elimizdedir vakfı ebnamızdır deyu tasarruf edegeldikleri yerlerin hadlerin dahi beyan ettiler ve bazına dahi bunlar mutasarrıf dururlar asabiyetle deyu mezkûreyn Sinay bey ve Piri paşa çelebi ve gayrisi cevap verdiler ol sinure dek evveli kızıltaşandır andan yol kıbleye karşı kerş burnuna iner delulardan bahçeye inen yolca akmeşhede gelüb andan Saru bey . . . gelür andan sol canipteki delüklü taştan inine varır andan kerşi taşluca burnuna varır deyu de mezkûreyn Murad bey ve Mürüvvet bey tasarruf ede geldikleri yerin bunlar dahi o . . . iki yıl var tasarruflarındadır deyüb anları tasdik edüb ikrar ettiler aralarında çok

bahis geçti ahir şuna karar oldu ki otuz yıldan bu demedek tasarruf edegeldiklerini tanıkla isbat ederler Murad bey ve Mürüvvet bey iki tanık getirdiler biri İvaz bin Bekbek min karyei Seydi ve biri Yahya fakih ibni Hüseyin Fakih min karyei Viran gelüb sınura yürüdüler mutasarrıf olageldikleri yerlerin evveli yine ol kızıltaştan Göçbeği tarlasına andan aziz ağılı viranına andan bağçacık sınırına andan kerş burnuna geçti andan kuşcu tepesine andan kerş sıra çay indi andan andan taşlu tepeye vardı bu zikrolunan sınır ve Eyne Gaziden yanı mezkût Hamdi bey ve mezkûreyn Murad ve Mürüvvet bey otuz yıldan ziyadedir vakfı ebnalık züre tasarruf edegeldiler bunların tasarrufundadır deyu şahideyni mezkûreyz şehadet ettiler öyle olsa mezkûreyn Piri paşa çelebi ve Sinay bey ve kalanı mühel talep ettiler tanıdıkları cerh etmekliğe mühel verildi andan sonra mezkûr Sinay bey ve Pir paşa çelebi ve gayriden tanık talep olundu tasarruf edegeldikleri yerlere tanıklar getirdiler sınır üzerinde yürürken bu esnada cemaati müslümin tavassut edüb musaleha ettiler. Tarafeyni mezkûreynin cümlesinin rızaları ve rağbetleriyle tarafeyn bile riayet

edüb şunun üzerine sulh ettiki yine sınırın evveli kızıltaştan yolca kara çaluya gelür andan özü keser Mazlum şeyh tarlası başından belene çıkar andan İsmail tarlası başında kerş üstüne gelür andan aygıt tarlası başından belen üstüne çıkar andan göç beği tarlasının bir köşesinden geçer . . . iner andan su akıntısına geçer andan su akıntısını tutup koğa burunun kible yanından Süleyman ağa tarlasile viran arasından ak . . . cylvuk aktaşa doğru gelür andan yolu tutar Saru bey sınuru ile bağçacık sınuru arasından Seyfe hakine iner. Bu zikrolunan hudutların kiblesi Eyne Gazi ki Murad bey ve Mürüvvet beyindir . . . şimalisi koluki Sinay bey ve Pir pasa ve Ahmed bey ve Sadet beyindir ve garbisi bağçacık dereki Eyne Gaziye tabidir ve şarkisi Saru beydir ki Sinay bey ve Mürüvvet bey ve Ahmed beyindir andan hatap suyun geçüb zinbil taşı tu-

tup kuşçu tepesine çıkar andan kerş sıra Hacı Ahmed yerile firenli burun arasından buruncuktan çaya iner çaydan domu yol tuttu kerşe çıktı andan daşluca kerşi tuttu hisar yerine vardı . . . Hatap yoluna inen gedük Bu zikrolunan hududun garbisi Eyne gazi ki mezkûr Murat bey ve Mürüvvet beyindir Bunun üzerine iki taraf bile riayet eder oldu tarafeynin rızasile sahha sahihi şeri edüb tarafeyni mezkûreynin camisinden şeriat meclisinde terazi hasıl olub sulhu mezkûri kabul edüb bir birinin zimmetini bu bapta cemii davadan beri kılub mebâdâ uyuştular mezkûrlardan sınır babında hiç bir vehile davaya nizaları kalmadı dava ve tenazu etmeyeler eğer ederlerse şeran mesmu olmaya hazır olan cemaatin şهادetleriyle tahriren fil âşiri muharremül mükerrin sene hamsin ve semane mie [*]

ŞÜHUDÜLHAL

Yahya bey bin Elkarahisarı miḥman Hacı ibni elhac Şaban, Ümmet ibni İshak bin Hamza İlyas bin Fazılı Cündi, Bahşayış ağa ibni Haydaril cündi, Eyne Ali, Sadettin bin Selâmet bey, Kenan bin Gıyas, Bey bek bin Süleyman, İvaz bin Hacı Bayezid, Güvendik bin kaya, Ehi ahullah bin Hasbey, Cafer bin Cemal bey, Ömer kethuda ibni Bektes, Hüseyin bin Mehmed, çavuş bin Tor bey, Mehmed bin altun buğa, Hüseyin ağa bin Torsan ağa, Hasan bin Doğan Arslan, Yunus fakih ibni tor fakih, İvaz fakih ibni Hamza, İsmail bin Halil, Turak bin Halil, Yusuf bin Yolbeyi, Âlim kethuda ibni Hüseyin, Cemal bin Hamza Hasan fakih ibni Hacı bey, Mevlâna Abdi elmüderris fi Karahisar, Mevlâna Müslüm biraderi kadıyi Karahisar.

[*] Aslı tüccar bay Celâl babası Hüseyin elindedir.

AHMED HULÜSİ PAŞA VAKFIYESİ

No : 149

.....

 Darül hilâfetül aliyei koutantiniye-
 de keçeciler kurbinde vaki mek-
 tebi şerif ve evkafı sairenin vakfı
 olub bundan akdem biemrillah irtihali daribeka eden müşirani dev-
 leti aliyyeden esseyid Hulusi Ah-
 med paşa necil merhum Ebubekir
 efendinin tenfize vasii
 muhtarı olduğu bernehei şer'i sa-
 bit olan ecillei ricali devleti aliyyeden ve meclisi ahkâmı adliye
 memurlarından devletlu utufetlu
 Mustafa Kâni ibni Mehmed efendi
 meclisi şeri Ahmedi ve mahfeli dini
 münifi Muhammedide zikri âti vak-
 fına liecelittescil müte-
 velli nasb ve tayin olunan hace-
 gani divanı hümayundan Mehmed
 Emin seyyid efendi ibni merhum
 Ebubekir efendi mahzarında bilva-
 saya ikrarı sahihi şeri buyurub va-
 sii muhtarı olduğum müteveffayı
 müşarünileyh hazretleri işbu cihanı
 faninin gınasını ve bakası
 fena ile meşhum ve izzeti zillet ile
 mütebadil ve nimeti ile müteşakül
 olup ayeti kerime (Vema tükaddi-
 mu) fetvayı saadet
 iradesile mabait mevtine
 izafet ile Murat ve meramın bu

veçhile ifade eylediki biemrillah
 dari fenadan sarayı bakaya irtihal
 eyledüğimde hasbeten lillah atyabı
 mal ve ahseni menaliminden 34000
 kuruş vakfı müebbet ve hepsi mu-
 halletile vakf ve haps olunub ve
 meblâğı merkum rehni kavi ve ke-
 fîli mali veyahud ikisinden biri ile
 alâ veçhil helâl ıstırbah ve ıstıglâl
 olunub hasıl olan gallesinden vilâ-
 yeti anadoluda Çorum kasabası-
 da müceddeden bina ve tahsili ulûmu
 nafia için ihyasına muvaffak
 olub tarihi mezkûrdan beri deru-
 nunda ulûmu nafia kesb ve istifade
 olunan medresei celilede müderris
 olan efendiye senevî 400 kuruş
 vazifei derisiye ve taam baha verile
 ve medresei mezkûre seknesinden
 istifazai maarif eden talebei ulûma
 beher sene 600 kuruş taamı baha
 olmak üzere alesseviye tevzi ve
 taksim oluna ve medresei mezkûre
 hücre nişinlerinden müstehakkın-
 dan biri imamet hizmetinde olub
 tevzi olunan 600 kuruştan hisse-
 sine isabet edenden maada beher
 sene 60 kuruş vazifei imamet veri-
 le ve medresei mezkûrde bevwap
 olan kimseye kezalık tevzii mezkûrdan
 fazla senevî 25 kuruş vazife verile ve kasabai mezkûrde yine tarihi mezkûrde kâfîi atşan için
 adadile müceddeden bina ve ihyasına muvaffak olduğum mai leziz

çeşmesinin kanavatlarını tathir eden su yolcusuna senevî 60 kuruş vazife verile ve medrese ve çeşmei mezkûrların tamir ve termir ve ümuru sairesi için müftîi belde bulunan efendiler nazır olub nemai mezkûrdan senevî 60 kuruş vazife verile ve medresei mezkûre ile çeşme ve kanavatlarının iktiza eden mahallerini tamir için nemai mezkûrdan beher sene 150 kuruş medresei mezkûrenin müderrisi bulunan efendilere irsal olunup ol dahi badelkabz hakimi belde ve naziri merkum ve medresede sakin talebei ulûm marifetleriyle harç ve sarf oluna badettamir fazla kalır sa nukudu mevkufeye zam oluna eğer meblağı mezkûr tamire yetmeyüb külli tamir iktiza ederse tamiri tevkif olunarak mahallinde ilâmı şeriye ve arzı mahzar olub bu taraftan mütevellî marifetile tamir oluna ve hakim bulunan efendiler vakfı mezkûrın tamirat ve mesalihi sairesi için harcı ilâm ve muhasebe ve hücret harcı namile bir nesne mntalebe etmeyüb ancak mûmza suret defter tahriri için senevî 30 kuruş verile ve derunu vakfiyede mastur mektebi şerif ve kapristan ve kayıkhane nin tamiratına senevî 250 kuruş sarfoluna ve namei mezkûrdan beher sene 450 kuruş kezalik derunu vakfiyede mezkûretülisim ha-

lilem sahibetül hayrat merhume Nefise hanımın bina ve ihyasına muvaffak olduğu mai leziz çeşme ve kanavatlarının tamiratına harç ve sarf oluna ve derunu vakfiyede mûnderiç suret ve tayin eylediğim cihetlerin cabi vazifesine mukaddema tayin eylediğim senevî 240 kuruş üzerine 20 kuruş zam olunub ceman beher sene 260 kuruş vazife verile ve vakfı mezkûrumun beher sene muhasebesi evkafı hümayun müfettişi efendiler huzurunda rüyet olunup derunu vakfiyede mukaddema tayin eylediğim senevî 30 kuruş üzerine 20 kuruş zam ile ceman 50 kuruş harcı imza verile ve muhasip olan kimseye mukaddema tayin eylediğim senevî 15 kuruş üzerine 25 kuruş zam ile ceman 40 kuruş verile ve galle ve nemadan her ne fazla kalur ise asıl nükudu mevufeye zam oluna ve nükudu mevkufei mezkûre memhur sandık ile bezanistanı atikte hıfzoluna ve vakfı mezkûrine evkafı hümayunu mülükâne nazırı bulunan zevatı kiram hazaratı hasbi nazaret buyuralar ve derunu vakfiyede zikir ve beyan olunan bilcümle şurut ve kuyut işbu vakfiyemde dahi amel ve icra oluna.

Gurrei Rebiyyülevel 1154.

İşbu vakfiye ve zeyli vakfiyede mastur ve maharrer

olduğu üzere asitaneî seadet aşiyane de yeni bahçe kurbinde keçe-ciler nam mahalde vakı mektebi şerif ve hayratı sairenin vakfı olup bundan akdem irtihali daribeka eden eazimi müşirani devleti aliyeden merhum esseyid Ahmed Hulusi paşa ibnil merhum Ebubekir efendi hazretlerinin vasayayı muayyene ve hayır asâr hayriyelerini tahrir ve tenfize vasî muhtarları ve hâlâ vakfı müşarünileyhin bilmeşruta mütevellisi kıbari müderrisini kiram zevilhtiramdan esseyit Mehmed Emin bey tarafından hususu atide vekilleri olup kezalik derunu vakfiyede isimleri mastur esillei ricali devleti aliyenden hâlâ evkahı celile nazırı saadetli utufellu Mustafa Kâni bey efendi ibnilmerhum Mehmed efendi meclisi şerifi şamihül imat ve mahfeli dinî münî rasihül evtatda taktiri kelâm ve tabiri anıl meram edüb yedinde olup 1243 senesi saferülhayrının on beşinci günü tarihile müverraha kassamı askeri esbak kütahyevi zade semahatlı esseyid Mehmed Arif efendi hazretlerinin imza ve hatmını haviye dair bir kıta mücellede vakfiye natık olduğu üzere vasî muhtarı olduğum vakfı müşarünileyh hayatında vakfı mezkûrümün tebdil ve tağyirini ve taklil ve teksirini yedimeşiyetlerinde ibka ve

1254 senesi rebiyülevvel guresi tarihile müverrah zeyl vakfiyesi mantukunca dahi mabait mevtime izafet ile vakf ve haps eylediğim 34000 kurun badeyri şeri hasıl olan rii nemasından vilâyeti anadoluda Çorum kasabasında ihya kerdeleri olan medresei mezkûrenin müderrisi bulunan zevata senevi 400 kuruş taamı baha ve derunundaki talebei uluma senevi 600 kuruş ve içlerinden imamete ehil olup imamet hizmetinin eda eden kimseye talebei mezkûre hissesinden maada yine senevi 600 kuruş ve yine talebei mezkûre hissesinden gayri bevvabına senevi 20 kuruş ve kasabai mezkûrede vakı ihyasına muvaffak olduğu maileziz çeşmesi su yolcusuna senevi 60 kuruş ve müttü belde olan zalı âliye senevi 60 kuruş ciheti nazaret tayin ve çeşmesi mezkûrun ve bereyan eden maileziz merkuman ledeliktiza tamir ve terminine ve zeyli mezkûrda tafsil ve zikrolunan hususâtı sairesini ben zikrolunan 254 senesi tarihinde bilvasaye hini takririmde meblağı merkum 400 kuruş üzerine medresei mezkûre müderrisine beher sene 600 kuruş hinta baha zam ve ilâve ile ceman senevi bin kuruş verilmesi bilvasaye takrir ve ifade ve beyan etmiş isemde selve binnaen bermiava i maharrer ifade

Teylediğim meblağı mezkûr senevî 600 kuruş zam ve ilâvesi tahrir olunmamağla zikrolunan hinta bedeli nemai mezkûrdan müderrisi merkuma ita ve teslim olunması işbu vakfiye zeyl ve tahririnden olunan deyu vasii muhtarı mumaileyh hazretleri bilvasaye ve bilvekâle takrir ve iltimas buyurub ve hususu mezkûr veçhi meşruh üzre olduğunu merkum vakıf paşay müşarüniley hazretlerinin biraderleri hâcegânın divanı hüma-

yundan Emin bey efendi ibnilmerhum Ebubekir efendi ve hayatında kethüdaları Mustafa efendi ibni Osman ve iç çokadarı Ahmed Hurşit ağa ibni Abdullahtan her biri alâ tarikişşühade haber vermelerile mucibince nemai mezkûrdan senevî 400 kuruş taam baha ve 600 kuruş hinta baha ki ceman senevî bin kuruş müderrisi merkuma verilmesi biliptiğe ketbolundu.

29 Zilhicce 1258.

**Osmancıkta türeyen Tarak adındaki eşkıya ile
avenesinin tenkiline dair.**

No : 150

Osmancık kadısına hükümki :

Dergâhı muallâma mektub gönderüb Tarak nam suhte sekiz nefer yoldaşlarile Hasan nam sipahinin derbendde esbap ve emvalin yağma edüb kuttai tarik ve bağiler olub tüfekleri ve ikişer yayları ve okla memlu ikişer kurburları ve kılıçları olub Hacı Hamza nam kasabada yollar kesüb kasaba halkına altun salub ve naibi hapsedüb yedi yüz akça ve elli bir altun verüb halâs olub sana haber gönderüb müşarün-ileyh dahi âdemler gönderüb mezburun bağiler ile kıtal edüb bir ademisın katledüb Kastamonu sancağına sarp yerlere gittiklerinde asitanei saadetten ele getirüb haklarından gelüb nice olduğun arzedesin deyu buyurulmağın emrû âli mucibince müşarün-

ileyh Çorumdan ilgar edüb ahır sancaklara aşub Karadeniz yalı-sına varub kazai Bafraya tabi kariyeyi Alaçamda yetişüb sekiz neferin katledüb birisini hapsedüb getirdüb nefsi Osmancıkta siyaset olunub ve maktul olanların başların getürüb asakoyub cümle bağilere ibret olduğun arzylemişsin. İmdi bu bapta daima mukayyed olub anın gibi ve ehli fesad hususunda bundan akdem sana irsal olunan evamiri aliyye mucibince amel edüb ehli fesad ve şenaatin gereği gibi haklarından gelüb muntacı arzolanı yazub bildirsin.

(Amasya Hisarı erlerinden topçu Hacıya verildi.)

Bir sureti Çorum beyine.

Fi. 20 Recebülmüreccep 967 (1559)

Mühimme 3. Sahife.

Mustafaya timar tevcihine dair

No : 151

Çorum beyi İlyas bey mektub gönderüb livai mezburda ve nahiyesinde (Salgonşa) nam kariye ve gayriden dört bin yedi yüz on dokuz akça timarı olan Süleyman fevt olub timarı mahlûldur

deyu livai mezburda üçbin dokuz yüz doksan dokuz akça timarı olan Mustafaya olmasın rica etmeğin ziyadesile buyuruldu.

Fi. 967 (1559)

Mühimme 2.

Çorum Bozahanesine dair

No : 152

Çorum sancığı beyi İlyas beye hüküm ki :

Mektub gönderüb sancığı haslarından nefsi Çorumda olan Bozahane mukataa taikile kâh müslümana ve kâh zimmilere verilegelüb haliya bir zimmi undesinde olub lâkin kasabai mezburede şirretle meşhur ve maruf olan kimesnelerden Hacı Nasrullah ve Mahmud ve Musa fakih nam kimesneler kendulere tabi olanı cemedüb tabi olmayanlara evlerine ve dükkânların üzerine varub külli cemiyet edüb mumaileyh hazır değil iken Bozahane de hamir vardır deyü cemi kesir ile bozahaneyi mühürleyüb mezbur zimmiyi kadiya eletüb muhkem tazir etdirdikten sonra vilâ-

yetten reddedüb ve minbait vilâyette durmıyasın deyü şart ettirüb bu bapta mumaileyhe asla iltifat etmeyüb ihanet etmişlerdir. Ve mezburların şerrinden kimesne anlara müracaat etmeden kariye muracaat edemezler, ettikleri takdirde isnadı malemyekûn edüb şahidi zor ile bir nesne isnad ederler. Ol ecilden her hallerine tabi olurlar deyü arzetmeğin buyurdum ki vardıkta bu husus onat veçhile ve hak üzre teftiş edüb göresin. fiivaki ol kimesneler arzolunan gibi midir, nicedir vukuu üzere yazub arzeyeleyesin.

(İlyas bey âdemi Behrama verildi.)

Fi. 12 Rebiyülevvel 968 (1590)

Mühimme 3. Sa'ife 569.

**Haksız yere İstanbul zindanlarında mahpus olan
Safa ve Mehmedin ahvaline dair**

No : 153

Çorum beyine ve Çorum ve İskilip ve Katar kadılarına hü-küm ki :

İskilip kadısı mektub gönde-rüb mahrusei İstanbul zindanında mahbus olan Safa ve Muhammed ve gemiye konulan Rüstem ve Subhanverdi nam kimesneleri bun-dan akdem Çorum beyi olan Mahmud nefsi Gümüşte şirret ve şakavet ve haramilik ile meşhur olan Karakabil nam âmilin tahriki ile mezburları hilâfı v. ki arzey-lemiştir deyu Katar halkından Yedipare nam kariye halkının şe-hadetleriile mezburların istikamet-lerini bundan akdem Katar ka-dısı arzeyelemenin kimesneye iti-mat etmeyüb kendün bizzat ka-zai mezbureye varub zikrolunan kura halkını cemedüb yarar ehli vukufu ve mûtemedünaleyh müs-lûmanlardan teftiş edüb sıhhati üzere arzedesin deyu ferman olun-mağın kendüm bizzat kazai mez-bureye varub zikrolunan kura hal-ki cemolub mahpusu mezkûrların ahvalleri teftiş olunub âyanı vilâ-yetten ehli vukuf ve bigaraz müs-lûmanlar mahbusü mezburlar hak-larında dediler ki mezbur Mah-

mud bey mezkûrları Karakabil nam şeririn tahriki ile arzeyeledi hilâfı vaki arzeyelemiştir ve Katar kadısının arzı sahihtir. Mahbus-lara hayıftır kimesneye cevirleri ve ziyanları olmamıştır deyu ce-vap verdikleri arzeyelemenin bu-yurdumki hükmü şerifim varıcak mezburün ahvallerin bigaraz ve mûtemedünaleyh müs-lûmanlardan teftiş edüb göresin. Filvaki sabı-ka Mahmud bey arzettüğü üzere şirret ve şekavetleri ve olveçhile fesad ve şenaadleri varmıdır yok-sa sabıka arzolunduğu üzere âyanı vilâyet eyülûğüne şehadet edar-ler mi şöyleki mezburlar kendü hallerinde olub ahvallerine garaz müteallik olmak ile bigünah ar-zolunmakla mahbus olmuşlar ise hakikat hallerin tamam malûnı idinüb vakıf ve müttali olduğunuz üzere sıhhati ile arzedesin ve hi-lâfı vaki kazıye arzolunmaktan hazer eyleyesin.

(Arzı getüren Süleymana ve-rildi.)

Fi. 20 Muharrem 972 (1564).

Mühimme 6. Sahife 20.

Çorum sancağı sipahilerinin derya seferine çıkmalarına dair

No : 154

Çorum beyine hüküm ki :

Haliya İnşaallah deryaya donanmai hümayunum çıkmak emrim olub olbapta sancağın sipahilerile sen dahi derya seferine gelüb gitmen emrädüb buyurdum ki hükmü şerifim varıcak tehir etmeyüb sancağının alabeyisine ve sair zuama ve erbabı timare gereği gibi tenbih ve tekid eylesin ki her biri kanunnamei hümayunum mucibince cebe ve cüşen ve cebelulari ile bilcümle mürettep ve mükemmel düşman yarağı ile hazır ve müheyya olub inşaallahı bileaz nevruzu müba-

rekte mahalde cümle hazır olub gemiye girüb hizmette bulunalar. Şöyleki tayin olunan zamanda mahalli memura gelüb erişmiyesin veyahut sipahilerde kusur olup kanunnamei hümayunum muktazasınca yat ve yaraklarında noksan ola asla özrün makbul olmayub muatep olmağı mukarrer bilib ana göre şimdiden mukayyed olub tekid ve tenbihte kusur etmeyesin. Benevbet timar tasarruf edenleri sancağın hıfzı için alıkoyasın.

Fi. 15 Cemaziyelevvel 973 (1565).

Mühimme 3. S. 253.

Çorum'a umumî idare ve inzibat işlerine ait birkaç vesika

No : 155

Kutvetil kuzatı velhükkâm madenî fazlî velkelâm mevlâna Çorum kadısı zide fazluhu tevkii refii hümayun vasıl olacak malûm olaki maden nam kimesne hâlâ derî saadetime gelüb şöyle bildirdi ki nefsi Çorum mahallâtından Sağrıçı mahallesi ahalisi mahfeli kazada kariyei İlgaî ve kariyei Çanakçı ahalisi muvacehelerinde takrirî kelâm edüb ve mahallemiz hane defterinde oniki hane olub ve zikrolunan kariyeler dahi altışar hane olub bizlm üzerimize olan bargirleri beslemeğe razılar olub ve biz dahi üzerimize lâzım olan avarızımızı verüb bargir beslemekten feragat eyledik dediklerinde mezburan kariyeler ahalisi dahi kabul etmeğın kariye İlgaî ve kariye Çanakçı bargir beslemeğe tayin olunmak için kazai mezbur kadısı mevlâna İbrahim mahzarında müterif olub vecihî meşruh üze olmak babında asitaneî saadete hücceti şeriye irsal edüb mucibince emri şerif ricasın ilâm eylemeğın zikrolunan kariye ahalisi rızalarile menzîl bargirlerine hizmet eylemek emredüb buyurdumki göresiz kaziye ilâm olunduğı gibi olub mezburan kariyeler ahalisinin menzîl bar-

girleri hizmetine rızaları var ise minbait hizmet ettirüb bunların avarızlarına bedel mahallei mezburanın avarızların alub bir sal dahili hazine eyleyesin ve menzîlcilere avarızdan ve teklifi urfiyeden bir nesne teklif ettirmeyüb aharden kimesneye rencide ve remide ottirmiyesin şöyle bilesin ve badennazar bu hükmü hümayunumu ellerinde ibka edüb alâmeti şerife itimad kılasın tahriren filyevmil rabi şehri cemaziyelahir lisene erbaa ve elf. (1)

No : 156

Düsturu mükerrem müşiri müfahham nizamül âlem müdiri ümürül cumhur bilfikrisakibi mütmümi mühamil ümur birreyil sakibi mümevhidi yenaibil izzi velikbal müşeyyidil erkânı saadeti veliclâl elmahfufi bisunufi avatıfı ecellil alâ Sivas valisi vezirim paşa edamallahü taâlâ iclâlehu ve kudvetül kuzatı velhükkâm madenîl fezaile velkelâm Çorum ve mulhakatı kadıları zide fazlühuma tevkii refii hümayun vasıl olacak malûm olaki Piranî kiramdan darendei ferman vacibil izan kudvetisadatil kiram Seyyid Hasan ve

[1] Kütüphanede S. 137 kayıtlı sicilden istinsah edildi.

ve Seyyid Abdullah zide şerefi-
hüma süddei sandetime arzuhal
edüb bunların ve müteveffa ba-
baları Seyyid Abdullahın Çorum
kazasına tabi Beydili namı karye
sakinlerinden Mehmed nam ki-
mesneye vereceği olub ve üzer-
lerine dahi şühudü udûl ile şeran
bir nesne sabit olmuş değil iken
mezbur Mehmed zuhure gelüb
fevtolan babanız zimmetinde ala-
cağı var idi deyu bazı üşera ile
yekdil olub 1130 senesinde hilâfı
şeri şerif 36 rûus davarları fuzuli
alub ziyade gadir olduğun bildirüb
şerile görölüp aliverilmek babın-
da emri şerif talep etmeğin bu-
yurdumki hükmü şerifimle vardık-
larında ihzarı husama kılub mani-
bir defa şerile görölüp fasloluna-
cak hususları temâm hak ve âdil
üzre mukayyed olub göresin ilam
olunduğu üzre ise olbapta muk-
tazai şeri kavimle amel edüb dahi
veçhi meşruh üzre hilafı şeri fu-
zuli tahsil eylediği tavrının ba-
dessübut hükmedüb aliverüb icrai
şeri edüb minbaid şeri şerife ve
emri hümayunuma muhalif kimes-
neye iş ettirmeyüb ve kaziyede
medhali olmayanı davasına karış-
tırmayub eslemeyeni ba taktır
arzedüb hususu mezbur için bir
dahi adem varmalu eylemiyesin
şöyle bilesin alâmeti şerife itimad
kılâsin tahriren fiavastı şaban sene

seman ve selasin ve mie ve elf.

Binakamı kostantiniye

No : 157

Şeriat şiar ve Çorum kadısı
faziletlü efendi zide fazluhu ve
kudvetil emacidi velâyan silah-
şuranı hassadan izzetlü Hüseyin
ağa zide mecdihu inha olunurki
Osmancik ahalisinden ocağı mül-
ga takımından Hasan fazla ve
değirmenci deli Hüseyin nam şa-
kiler Osmancik mahkemesin ba-
sarak bir takım fitne ve fesada
badi olmuş ve eşkiyayı merkur-
lar ele götürülerek vazı zindan
oldukları bu defa varid olan ila-
mı mealinden müsteban olarak bu
veçhile mukrızı fitne olan eşkiya-
nın idam ve izaleleri muktazai
iradei seniyyeden olduğundan maz-
munu buyrultu zikrolan eşkiyaları
derhal idam ve izale ederek key-
fiyeti tarafımıza işare mübaderet
eylemeniz babında divanı eyaleti
Sivasta işbu buyrultu tahrir ve
ısdar ile irsal olunmuştur. Bimin-
nihi taâlâ vüsulunda ber mucibi
buyrultu amel ve hareket ve hilâ-
fından tehaşi ve mübaadet eyle-
siz. Fi. S. 25, sene 1243 (1)

[1] Millîkîtapşarayda 1744-1 kayıtlı
şekilden istinsah edildi, S. 100.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2

15 TEMMUZ 939

Sayı : 16

ÇORUMUN FOLKLORUNU

DERLEMEK MESELESİ

Mahmud Ragıp Kösemihal

Çorumun folkloru ile temas etmek üzere bu güzel yurt parçasına gelmiş olan Ankara Devlet Konservatuvanı folklor derleme heyetinin bir ferdi olmak, heyetteki diğer arkadaşlar gibi şahsını da şereflendirmiştir. Çorumda folklor için bizden evvel çalışan yerli meraklılar -az da olsa- bulunmuş, yani böyle bir rekor başkalarınca kırılmış, fakat musiki folkloru için bu muhterem vatan köşesine gelen ilk heyet biz olduk ki böyle bir birinciliğin mübahı olduğumuz hizmet şerefini tetvic etmesi biz naziz ilim hizmet-kârlarını ayrıca gururlandırdı.

Yeşil yaylalar ortasındaki sıcak yuvalarda konuksever insanlar gördük, ilme yardım için gönüllerini açan samimi arkadaşlar kazandık. Böyle şeyler insanda öyle duygular uyandırıyor ki tasvirine kalkışacak yerde susmak daha kuvvetli bir ifade yolu olacaktır. Büyük duyguları küçük cümlelere sığdırabilmek kudreti sanatkârlığın karihası elinde kaldıkça bizler için en emin duygu ifadesi sükût olabilir. Çorumlulara ne kuvvette müteşekkik kaldığımızı anlamak isteyenler yanımıza gel-sinler, bakışlarımızdan bu duygu-yu belki daha iyi anlarlar ; fakat

ne yazık ki o da şimdilik mümkün olmayacak, şu satırlar çıktığı zaman istemiye istemiye aralarından uzaklaşmış bulunacağız.

Çorumlu mecmuasının ilim adamlarımızdan başka gençlikçe de okunduğunu düşünerek onlara folklorun memleketimizdeki başlangıcı hakkında ve mevzuun ehemmiyetine dair bir iki noktayı hatırlatmakla söze başlamak isterim.

Bizde folkloru ictimai bir mevzu olarak ilk ele alan âlim Ziya Gökalp olmuştu. Ahmed Vefik paşa' Necip Asım, Fuad Köprülü gibi bilginler halk edebiyatına dikkati celbederken Macar türkoloğu Dr. Kunoş İstanbulda çıkan Türk halkıyatı kitabında türkülerini derlemek lüzumuna da işaret etmiştir. Bu sıralarda musikiciler henüz musiki folkloruna el sürmemişlerdi. Rauf Yekta merhum bile yolun uzağında kalmıştı. Türk musikicilerinin Anadolu sesine kulak kabartmağa başlamaları tarihi takriben 1920 dir. Fakat Avrupalılardan bir iki kişi daha evvel yurdu-muza gelerek birer miktar türküyü fonografa aldılar. Bu arada Alman Luschan Adana civarındaki Zencirlide bir kaç türküyü yerinde kovanlara doldurdu, kötü surette notaya geçirilmiş suretlerini de

Almanyada neşretti. Bu gibi teşebbüsler bir Türk musikiciler için birer ikaz vesilesi oluyordu. Nihayet biz de harekete geçtik, propaganda başladı.

Yukarıda isimlerini saydığım Türkiyatçıların temennilerine katıldık. Acıklımadan sofraya oturulamıyacağı gibi, böyle bir «temenni ve ikazlar» devresinin açılmasından önce de fiili çalışmalara geçmek mümkün olamazdı. Yol gösterenlerden Ziya Gökalp «Halkıyat» tabirini kullanmıştı, 1927 de onun yerine «Halk Bilgisi» kelimesi geçti, fakat bu gün - bütün dünya ilim dilinde olduğu gibi bizde de - beynelmilel «folklor» sözü tercih edilmiş bulunuyor. Musiki halk bilgisine «Musiki Folkloru» diyoruz. Bu nisbeten her yer için genç olan ilim, halk türküsü, oyun ve çalkılarını derleyip tedkik ve neşretmekle uğraşır ; neşri mümkün olmayan malzeme ile türkü arşivleri ve çalgı müzeleri kurulur. [1] Musiki folklorunun her memlekete göre ister istemez az çok değişen muayyen metodu bulunduğu gibi «alıcı gramofon» oyunları tesbitte

[1] Türkülerden yeni eserleri için kompozitörler de istifade ederlerse de bu sanat işi şüphe yok ki folklorun hâriş kalır.

elzem «alıcı sinema» ve - buna imkân yoksa - «fotograf» gibi aletlerden de istifade eder. Kırık oyun havalarını yazmağa nota kifayet ettiği halde, Türkiye folkloruna has olan, hele uzun havaları tesbitten nota acizdir. Bu itibarla bizde gramofonsuz musiki folklorculuğu etn.çe imkân yoktur. (Çorumlu mecmuası kabul ederse bir iki makale ile musiki folklor metodunun anakaidelerini gençlere kısaca bildirmeğe çalışırım.)

Musiki folklorunun ikinci tabikat devresi de bizde başladı ki işte bu esas hareketin tarihi Cumhuriyet devrine düşer. Acemilik devrine aid ilk çalışmalar olarak İstanbul konservatuarı derlemelerinin ilk defterlerini göstereceğiz. Ozamanki fonograf disklerinin iyi olmadığı zamanla bozulmaları neticesinde anlaşılmıştı. Bu bir ders oldu. Teşekkür edelim ki disklerdeki parçaların vaktinde notaya geçirilmesine dikkat edilmişti. Devlet işe Ankara konservatuarında müdahale etti. İlk «Devlet folklor arşivi» 1937 de kuruldu ; Kurumun ilk derleme seyyahatı o sene, ikinci seyyahat ertesi sene, nihayet Çorum ilinin kaza ve köylerine teşmil edilen üçüncü derleme seyyahatı bu yıl yapıldı. Yeni

teknik vasıtalar mükemmeldir. A-kimülâtörleri elektrik olan bir merkezde doldurulmak şartile, elektrigi olmayan kasaba ve köylerde de kullanılıyor. Bundan daha mükemmel bir âlet daha küçük ve hafifinin icad edilmesile elde edilmiş olacaktır ki böylesine de galiba elektrigin bütün köylerimize girdiği tarihte kavuşacağız. Fen her sahada dev adımlarile ilerlediği bir asırda folklorcuların çanta kadar küçük fonograf «alıcı makine» lerine ne kadar muhtaç olduklarını böylelerini yapmak yolunu ve ucuza maletmek çarelerini fonograf fabrikaları ne yazık ki hâlâ düşünmediler.

Devlet Musiki Folklor arşivinin tertip ettiği derleme gezileri İstanbul konservatuarının vaktile tertip ettiği gezilerden daha esaslı neticeler elde ederek, kendi arşivine yani «ses müzesi» ne malzeme topluyor. Plaklar teksir edilip satılığa çıkarılmıyacaktır. İçindekiler notaya geçirilecek, kendileri de diskotekler halinde numaralanarak artislerin ve ahfadın tettebbüüne açık bulundurulacaklardır.

Yukarıda folklor hareketinin tekâmülüne aid şu ilk iki safhadan bahsettik :

A) Teşvikçi, hazırlıkçı ve me-

todlara aid didaktik mahiyette neşriyatın uyandırdığı alâka ;

B) İlk derleme işinin tek merkezden çıkarılan gezici heyetler tarafından başlatılması..

İlk safha olmadan folklor sevgisi uyanamazdı. İkinci safha ise yurdun her semtine teşmil edilen kısa vadeli gezilerle umum Türk musiki folkloru hakkında ilk bir mukayeseli bilgi temin eden, böylece en orijinal ve üzerinde durulması gerekli semtleri bulmaya yarayan bir nevi sondaj hareketi gibi olacaktı...

Fakat tekâmülün bir de asıl ve üçüncü safhası var ki şudur : Her vilâyet merkezi kendi folklorundan mes'ul gençleri yetiştirmeli, Halkevleri böyle bir iş için gerekli masrafa katlanmalı ve Ankaradaki arşiv merkezi ile sıkı bir elbirliği kollamalıdır. Yani mahalli teşkilât yapılarak bu yoldan her vilâyet kendi türkülerini ve oyunlarını makinelerle tespiti, taramaya koyulmalıdır. İşte asıl beklenen hareket safhası budur. Biz gezerken yalnız ilk derlemeleri yapıyoruz, aynı zamanda alâkalı gençlere ve öğretmenlere makinelerimizi de tarifi ediyor, kullanırken gösteriyor ve - bu yazımla yaptığım hibi - mevzuun ehemmiyetini

propaganda etmeğe çalışıyoruz. Sorulacak suallere Ankaradan cevap vermeğe de her zaman hazırız... Alaturka ve alafranga musikilerin, radyo ve gramofonların, sonra da münakalâ kolaylaşmasının tesirleri Anadoludaki «Ozan» ve «Âşık» yadigârı olan, hem de çobanın kavalına kadar her obadan yükselen öz Türk seslerini önce bozacak, sonra öldürecektir. Yaşayan seslerde asırlık orijinallik kalmıyacaktır. Halkevleri bu orijinal şeyleri yaşatmak yolunu tutmalı, folklorcu gençlerde koleksiyonlarını tespit etmelidirler. Demek ki beklenerek vakit kalmamıştır. Hafriyat geciktirilebilir. Çünkü maddî antikalar toprak altında bir müddet daha bekleyebilirler, halbuki seyyal bir ömür süren ses hatıraları çabuk bozuluyor. İşte bir misal :

İskilipte bir ihtiyar bize eşsiz bir türküyü okuyordu, sözleri içinde «tepesinde gözleri olan» acayip bir mahluktan bahsediliyordu. Bunun dede korkut efsanelerindeki Tepegöze aidiyetini sevinçle anladık, fakat aynı şeyi o ihtiyardan başka kimsenin bilmediğini, hikâyenin temamı o havalide unutulmuş bulunduğunu tahkik ile de müteessir olduk. Köylü okuyucular bize «bu destanlar için artık Sivas tarafına

bakin» diyorlardı. İşte eşsiz bir Oguz hatırasının halk dilinden düştüğüne dair acı bir misal daha :

X Çorumun Halkevi kütüphanesinde benzer yurd tedkikleri ile uğraşan kıymetli arkadaşlarla tanıştım, değerli «Çorumlu» mecmuasının kolleksiyonunu görüb tedkik ettim; Bay Sadinin yazılarını okuyub düşüncelerindeki samimi-yete şahsen de şahit olduğum için böylece musiki halkıyatının Çorumdaki ilk öncüsü olarak onu gördüm ve tebrik ettim. İşte bu mahalli hareket genişler, metoda bağlanır ve makineler ile çalışılır ise gelecek ilmi gezileri yapacak kimseler böyle hazırlıklardan başkaca yardım görmüş olurlar. «Mahalli folklor çalışmaları»nın başlaması ile «merkezden gelecek folklor seyahatlarına» lüzum kalmıyacak değildir; o çığır yine devam edeceği gibi, hatta didaktik mahiyetteki «folkloru teşvik ve propaganda» yazıları da daima çıkacaktır, böyle şeylere ihtiyaç daimidir. İşte bay Sadinin yazıları Çorumun bu yoldaki ilk yayınları oluyor. İstanbul ve Ankarada musiki folkloruna aid olarak yapılan bütün yayınları Çorum Halkevi kütüphanesi toplar ve hepsini alâkadarlar bir kere görürlerse muhakkak

ki çok yeni metod fikirleri edinmiş olurlar. Başarılar diler ve bekleriz.

Beş on satırla da folklor konusunun haricinde konuşmadan edemeyeceğim :

Çorum merkezinde danslara yarayacak bir caz takımı, bir de halk bandosu gördük. Bunlar için biraz para sarfedilip ve ücretleri kâfi bir kadroya bağlanıp çalışma disiplini temin olunmasını dileriz. Eski ve gayretli talebemiz Bayan Hayriyenin Ortaokulda başladığı musiki öğretiminin ilerliyeceği açıktır. Ve en istidatlı talebelerile kurmağa çalıştığı halk korosunun alâka görmesi temenni olunur. Ankara konservatuarında eski bir koro ananesi vardır ve Bayan Hayriye o ananenin terbiyesi içinde büyümüştür. Onun için kendisinin bu işte yardım görmesi lâzımdır, yavaş yavaş muvaffak olacağı açıktır.

Muhitteki bütün kulak itiyadı aykırılığına rağmen bir esas kurabilir. Çorum Halkevi için bu üç heyetin ve hele üçüncünün çalışmaları belki az gelirse de, özlü meşklerle çalışılırsa en sonunda esastı ahenklere varılacağı açıktır. [2]

[2] Çorumda gördüğüm piyanolar hep kötü şeylerdir. Hepsiain yenilenmesi temenni olunur.

Düşünelim ki Ankaranın o mükemmel ve 70 kişilik C. A. Filarmonik Orkestrası bile her gün dört saat meşk yapmak suretile her cumartesi konserinin programını birer hafta ancak hazırlıyor. Tokim musikisi itina ile çalışılmak isteyen bir sanattır, iyi konser «disiplinli çalışmalarla» olur; uzun çalışmalar ise masraf olur. Halkevinin konserler işini madeten bir esasa bağlamasını, icap ediyorsa doha öğretmen getirtip kurslar açmasını temenni ederiz. Başı bozuk musiki icraatının ceremesini İstanbul, İzmir gibi şehirlerimiz evvelce çok çektiler, binlerce lirayı hiç bir netice almadan harcadılar; başı bozuk işlerin mütegallesini türeyeceğini, v. s., hep öğrendiler; böyle kötü itiyadların Çorumda ürememesi için şimdiden iyi vaziyet alınması temenni olunur. Gençlere bu yolda da başarı, itidal ve elbirliği dileriz; feragatta şarttır. Her başlangıç

mütevazi olur ve birparça kanaatkârlık bekler. Ağabeyce dileklerimiz işte bunlardır, açık kalple konuştuk.

Öğretmen Nurullah Şevket, öğretmen Muzaffer, teknisyen Rıza ve şu satırları yazandan mürekkep olan Ankara Devlet konservatuarlarının folklor derleme heyeti, Çorumun merkez, kaza ve köylerinde, başta değerli Vali olduğu halde bütün idare âmirlerinden, Maarifcilerden ve öğretmenlerden, yardımı istenen bütün halktan sevgi, konukseverlik, kolaylık ve işe karşı ıftiharı mucip alâka gördü. Buna karşı gönlümüzde uyanan ve hiç unutamıyacağımız şükran duygularını tekrar ederek sözümü bitiriyorum.

Yazımı kabul eden Çorumlu mecmuasına da teşekkür ederim uzun ömürlü olmasını eski bir gazeteci sıfatı ile dilerim. Çıkan nüshalarının muhteviyatından çok istifade ettik.

Hazinei evrak vesikalarına göre :

ONUNCU ASIRDA ÇORUM

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

Onuncu asırda Çorumun askerî ve içtimai hayatına aid beş vesika daha neşrediyoruz. Bu vesikalardan birincisi M. 1559 H. 967 tarihli olup Osmancık Kadısına hitaben yazılmış bir hükmüdür.

Osmancık havalisinde töremiş (Tarak) adında bir medrese kaçağının (suhte) sekiz avenesile birlikte Hasan adında bir sipahinin Derbentte esvab ve malını yağma ettiklerini bu hüküm bize anlatmaktadır. Eşkîyaların elde edilmesi için ta Karadeniz sahillerinde bulunan o zaman Bafra kazasına tabi Alaçam kariyesine kadar takip eylediklerini bunlardan sekiz tanesinin öldürüldüğünü ve birisinin tutularak Osmancığa getirildiğini ve bunun da sonradan orada siyaset yani idam eylediğini hükmen mütaleasından anlamaktayız. Hükümün

sonunda halkın huzur ve rahatını bozanların haklarından gelinmesi ve bu babda asla müsamaha gösterilmemesi tasrih edilmektedir. Bu hükmün bir sureti ayrıca Çorum sancağı beyine gönderilmiş olduğu hükmün altına kaydedilmiştir.

İkincivesika ise bir timar tevcihi hakkındadır. Bu emrin tarihi M. 1559- H. 963 tarihli olup (Salgınşa) köyü ile diğer köylerden (4719) akça timara sahip olan Süleymanın ölümü ile mahlul kalan timarının (3999) akça timara sahip olan Mustafa isminde birisine tevcihi-ne dairdir. Bu hükmün kime yazıldığı tasrih edilmemiş olmakla beraber sancak beyine gönderilmiş olduğunu anlıyoruz. Çünkü bu timarın verilmesini teklif eden bizzat Çorum sancağı beyi olan İlyas beydir. (1)

[1] Salgınşa Çoruma tabi bir köydür. Bugün (Salkuşa - Salkoşa) denir.

Üçüncü vesika ise Çorum bozahanesine dair sancak beyi İlyas beye gönderilmiş bir hükmüdür ki M. 1560- H. 968 tarihli'dir. Bu hükmün mütaleasından anlaşıldığına göre: Bozahane mukataa tarikile senevi icare verilmekte ve bunun geliri sancak beyine tahsis edilmektedir. Bozahane bazan müslümanlara bazan da (zimmi) lere verile gelmektedir. 968 Senesinde bozahane ismi zikredilmeyen bir hıristiyanı verilmıştır. Çorumda şirret ve uygunsuz hallarile tanınmış olan Hacı Nasrullah ve Mahmud, Musa Fakih isminde üç adam başlarına kendileri gibi epeyce adam toplayup bozahaneye giderek (rakı vardır) diyerek kapusunu mühürlemişler ve sahibi olan hıristiyanı da Kadiya götürmüşlerdir. Ve zavallı adamı vilâyet hududu haricine çıkarmışlardır.

Bu adamların şerrinden bütün kasaba halkı bizar olduklarından haklarında tahkikat yapılması emredilmektedir. Bazı açık göz ve belalı adamların havada para kazanmak için şunun bunun işine burunlarını soktuklarını bu suretle anlıyoruz. Bu hükmün Çoruma İlyas beyin adamı Behram

vasıtasile gönderilmiş olduğu hükmün sonundaki kayıddan anlaşılmaktadır.

Dördüncü vesika ise haksız yere İstanbul zindanlarında mahpus olan Safa ve Mehmed isminde iki adamın ahvaline dair olup M. 1564- H. 972 tarihli bir hükmüdür.

Hükmün mütaleasından anlaşıldığına göre bu adamlar sabık Çorum beyi Mahmud bey zamanında (Gümüş) kazasında şirret ve şakavet ve hatta hırsızlıkla meş'hur olan (Karakabil) isminde bir mal memurunun tahriki eseri olarak haksızlığa uğramışlardır. Bu adamların masum olduklarına dair (yedi pare) kariyesi halkının şehadet etmekte olduğunu (Katar) kazası Kadısı ayrıca bildirmiştir. İşte bunun içindir ki bunların ahvalinin bir daha tahkiki Çorum beyi ile (İskilip) Katar, ve Çorum Kadılarına bildirilmektedir.

Beşinci vesika ise Çorum sancağı sipahilerinin deniz seferine çıkmalarına dair olup M. 1565- H. 973 tarihli'dir.

Sipahilerin Alay beyi kumandasında silâh cûş yani zırh ve cübbeli yani timar sahiblerinin yedek götördükleri silâhlı

adamlar ve kafiye muhafaza için verilen yerli süvarile ile mükemmel bir surette harekete hazır olmaları ve sancağın emniyetini muhafaza için (benevbet) timar sahiplerinin alıkonulması zikredilmektedir. Benevbet timarın ne demek olduğunu izah etmek faydalı olur. . Bu timara münavebe timarı da denir. Bu timarlar Anadolu'da bir kaç kişinin üzerinde olan timardı. Buna sahip olanlar harp zamanlarında nöbetle sefere gittikleri için timarlarına bu isim verilmişti. Benevbet timar (Eyaleti Rum) denilen Sivas eyaletinde sipahi-

nin mevrus mülkü gibi mutlaka sahiplerine intikal ederdi. Anadolu'nun diğer cihetlerindeki benevbet timar ise mevrus mülk gibi olmayup sahibinin vefatında oğluna ve oğlunun oğluna ve biradere verilirdi. Yani silâha muktedir erkek olmak lâzımdı. (2)

Bu beş vesika Çorum'un onuncu asrı hicrideki umumî vaziyetini aydınlatması itibarıyla ehemmiyetlidirler. Bu vesikaların hepsinde Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatının son devrince rastlamaktadır. Çünkü Kanunî 1566 tarihinde ölmüş ve yerine oğlu Selim geçmiştir.

[2] Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı
S. 35 Uzun çarşılı oğlu İsmail hakkı.

TARİHTE ÇORUM KÖYLERİ

AYAS, TÜRKLER VE BÖLGESİ

Neşet Köseoglu

Ayas köyü 143 ü kadın olmak üzere 292 nüfusu vardır. Çoruma bağlı bir Türk köyüdür. Türkler köyü de 258 i kadın olmak üzere 507 nüfusludur. Bu da halis Türktür.

1004 - 1596 tarihinden bu güne kadar mevcut olan mahkeme sicilleri ile bütün vesikalarda bu iki köyün adı geçer.

873 - 1473 tarihli Gazi Ferahşad vakfiyesinde de yine bu iki köy ile bölgesinin adı vardır. Bu köylerin bölgesi diye kaydedilen yerler Ağcakilise köyü ile Söğütpınar mevkiidir. Ferahşad vakfiyesinde adı geçen bu Ağcakilise köyü ile Söğütpınar mezraası Ayas köyüne çok yakındır. Ağcakilise bu gün ören halindedir. 1004 - 1596 tarihli sicillerle daha sonraki tarihli vesikalarda adına tesadüf edilmediğine göre 350 - 400 yıldan beri münderis olduğu anlaşılmaktadır. Ayas'ın yeradları arasında

Söğüdpınarı, bir mevki adı olarak hâlâ yaşamaktadır.

Şimdi 878 - 1473 tarihli Ferahşad vakfiyesini izah edebiliriz :

Merhum ve meşhur Osmancık kadısı Ferahşadın torunları arasında dedelerinden olan muntekılât hakkında uyuşma neticesi olarak tanzim edilen vesikaya göre Ayas, Türkler, Ağcakise köyleri ile Söğüdpınarı mezraasının ve Osmancığa bağlı bağlarla Hasandegin köyünün evvelce Ferahşad bin Müeyyed [1] tarafından Osmancıkta inşa ettirdiği mescide vakfettiği sa-

[1] Ferahşadın 841-1438 tarihli Çöplü ve 859-1466 tarihli Hamdi bey vakfiyelerinde imzası vardır. Ferahşadın metindeki vesikada İskender Çelebi'nin kardeşi olduğu tasrih edildiğine göre Halil paşanın evladlığı olduğu anlaşılır. Bu iki vesikadaki imzası şu şekildedir.

Ferahşad bin müeyyed bin Ahmed bin Taybı. Ferahşad Haticeden olan kızı Şerifeyi Mahmud Çelebi bin merhum Mehmed bin Abdullah bey adında ekâbirden birine vermiştir.

bit oluyor. Bu davada şunlar bulunmaktadır :

A — Kadı Ferahşadın kardeşi olan İskender çelebi bin merhum, vezir Halil paşanın [2] oğulları Mehmed ve İskenderin vasisi olan şeyhi bin Musa Neccar,

B - Anası emirülkebir Mehmed bey kızı Hatice hatun, babası kadı Ferahşad olan Şerife hatunun kocası ve aynı zamanda vekili o-

lan Mahmud çelebi bin Mehmed bey,

C — Hatice hatunun Ferahşadın karısı olduğuna şahadet edenler, bunlar arasında sofı Mustafa bin cellâd Mehmed bin elmerhum Ferahşad vardır. [3]

Bu ve ikalara göre Ferahşad ve İskender sülâlesini şu şema ile tesbit etmek mümkündür ;

Kutlu Bey

Vezir Halil Paşa

İskender Çelebi		Ferahşad	
Mehmed Çelebi (Mami Çelebi)	İskender [4]	Cellâd Mehmed	Şerife
Hamza	Hüseyin	Hüseyin	Süleyman Mustafa

Halil paşa ile bu sülâle hakkında mevcut kitaplarda bir malûmat bulunup bulunmadığını araştırdık, yalnız Amasya tarihinde oda birbirine mütenakız olarak bir malûmata rastladık. Bu malûmat kanaat ve itimad verecek bir halde olmamakla beraber mütenakız noktalarını tespit etmeği ve doğruyu ortaya çıkarmağa çalış-

mayı düşünmüştük.

Amasya tarihli Çelebi Tishnâd

[2] 865-1461 Tarihli esleme hatun vakfiyesinde bu hatunun vekili olarak mahkemede bulunmuştur. O vesikada mefharülümere İskender diye yazılmıştır.

[3] Bu vesikanın aslı Osmanlıkta mütevellileri elindedir.

[4] 865-1461 Tarihli Esleme hatun vakfiyesinde bu üç oğlunun adları yazılmıştır.

den sonra Gümüş (5) kasabasında Kadı bulunan Osmancıklı (İmamzade Halil efendi) Çelebiye evvelâ nişancı sonra Veziriazam olduğunu ve (818-1415) de. (Gümüş) te başladığı medreseyi tamamladığını yazar. (6)

Aynı tarih Çelebi zamanında Amasyalı Kutlu beyin oğlu Halil beyin (Gümüş) maden emini olduğunu ve (818-1415) te Beylerbeyi olan bu Halil Paşanın (818-1415) te Selçukkûrî bir medrese inşa ettirerek vakfiyesini tanzim ettirdiğini yazıyor. (7)

Yine aynı tarih Amasyada üçler türbesi karşısında ufak kârgir bir türbe içinde Kutlu beyzade Mehmed Çelebi demekle meşhur Muhiddin Mehmed Çelebi ve mahdumu İskender Çelebinin medfun olduğunu ve ref'iyesinin İskender tarafından tanzim edildiğini ve ümeradan olduklarını yazar. (8)

Bu malûmatın bir kısmı yukarıya çırdığımız şamaya ve verdiği-

[5] Bu gün Amasyaya bağlı bir nahiye'dir. Kazasının adı Gümüş hacı köydür. Malûmâtının eski adı olan Aykat Hacı köy ile ilgili için birine Gümüş diğerine Aykat denmiştir.

[6] Amasya tarihi C. 3. S. 191 ve 171

[7] " " C. 1 S. 257

[8] " " C. 1 S. 180

miz izahata tevafuk eder. Bir kısmıda etmez.

Amasya tarihinin yekdiglerine mütenazız olarak verdiğini zannettiğimiz malûmat bunda mües-sirdir. İzah edelim :

1 - Gümüşte bulunan Haliliye medresesini yapan imamzade evvelce Gümüş Kadısı olan Osmancıklı Halil paşa mıdır ?.. Yoksa Gümüş maden emini olan Halil bey veya sonradan Beylerbeyi olan Halil paşa mıdır ?..

Bizce Gümüşte bulunan medreseyi inşa ettiren üzerindeki kitabesine göre Temür istilasından sonra Osmanlı hükûmetinin yeniden kurulmasını temin edenlerden Osmancıklı Gümüş Kadılığı yapan ve sonradan nişancı ve veziriazam olan İmamzade Hacı Halil paşadır. Bir yıl sonra yani (818-1416) da ölmüştür. Bir adamın aynı tarihte aynı yerde aynı medreseyi yaptırması tabii kabil değildir. O halde İmamzade ile Kutlu beyzade nin aynı adam olduğunu veyahud Kutlu beyzade nin bu medrese ile alâkalı olduğu hakkındaki Amasya tarihinin verdiği malûmatı kaydı ihtiyatla kabul etmek zarureti vardır.

2 - Amasya tarihi bir yerde Halil paşaya Osmancıklı, bir yer-

de ise Amasyalı diyor.

Bonlar yukarda söyledığımız gibi aynı adam ise bu tarihlerde Osmancık kazası Amasyaya bağlı olduğu için bu şekilde kabul edilmesi Amasyaya bir fazla adam kazandırmak fikrile vilâyet adına bağlanmış olabilir. Aynı adam değilse müellif tamamen haklıdır.

Kadı Ferahşadın vazifesi Osmancıkta idi, yaptırdığı medresede orada, arabası, ahfadı da orada olduğu bu vesikadan anlaşılıyor. İskender beyin kardeşi olduğuna göre ecdadının da Osmancıklı ve vesikadaki Halil paşanın da keza Osmancıklı Halil paşa olduğunu kabul etmek zarureti hasıl olacaktır.

Şimdi silsileye göre şahıslar üzerinde duralım :

a - Ferahşad (878-1473) tarihli vesikaya göre İskender beyin kardeşi ve Halil paşanın övey oğludur.

b - Amasya tarihine göre Mehmed Çelebiye Memiş Çelebi veya Muhiddin Mehmed Çelebi diyorlarmış. İskender Çelebinin de kardeşi olarak gösterilmektedir. Memi bey (848-1444) de Amasya Beyler beyi Hayreddin Hızır paşaya Kaymakamlık yapmıştır.

c - Halil paşanın oğlu İskender

der bey mühim bir zattır. Osmancıklı Koca veya Hoca Mehmed paşa bin Hızır Danışmend'in kızı Esleme hatunun (865-1461) tarihinde kardeşleri ile arasında çıkan bir ihtilâf üzerine İskender, vekâletini deruhte etmiştir. Buna nazaran bu aile sıkı münasebeti olduğu ve belki de bu hatunun zevci olduğu anlaşılmaktadır. Esasen Amasya tarihi bunlar için ümerradandır dedği gibi yukarıda adı geçen Esleme hatun ibranamesinde de İskender hakkında da Mefharülümera tabiri kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu vesikada İskender Çelebinin üç oğlunun imzaları da vardır. (9)

Yukarıda adlarını yazdığımız köylerden başka Ferahşad türbesine Osmancığa bağlı Bayır divanından (10) Evhadı, Sakız divanından Narlı, Sekü köyleri de vardır. Bu malûmatı (1104-1693) tarihinde çıkarılan yeni mufassal defteri Sultani suretinden anlıyo-

[9] Bu vesikanın tam bir sureti Çorumlu dergisinin 1. 2 inci sayılarını ilâve kısmında çıkmıştır. Aslı mütevellilerin elindedir. Çorum Evkafında kaydı bulunmamıştır.

[10] Bu gün Bayır adında bir köy yoktur. 10-12 köyden ibaret Osmancığın garbında bir bölge vardırki halen dahi buraya Bayır Divanı derler.

ruz. (11)

Buraya kadar verdiğimiz iza-
bat Ayas ve Türkler köyleri ile
bölgesinin Hicri yedi ve sekizinci
asırdan itibaren mevcudiyetlerini
tevsik edecek mahiyettedir. Bu
tarihlerden daha evvel bu köyler
ile vakfiyede adı geçen diğer köy-
lerin ve mevkilerin bulunup bu-
lunmadığı hakkındaki mahallinde
yaptığımız araştırmaları ve bul-
duğumuz vesikaları aşağıya yazı-
yoruz :

a - Ayas köyünde bulunan
yer adları.

Alayurd : Burada Keramik
malzemesi pek çoktur. Çatak ile
Şeyhamza arasında geniş bir arazi
parçasıdır. (12)

[11] Bu vesikayı çıkarıp mühürünü
basan zatın gayet süslü müseddes şeklin-
de bir mührü vardır. Mührün içindeki şu
yazı şayanı dikkattir:

Varıcak darı bakaya
Ver elini Mustafaya
Şefi ola Muhammede

Bu vesikanın aslı osmanlıkta mü-
tevellisi elindedir.

[12] 683 - 1285 tarihli Melike hatun
ve Arif çelebi vakfiyesinde Alayurd adında
bir köye rastlanmıştır. Bu vesikada Çoruma
bağlı olduğu da kaydedilmektedir. Alayurd-
Alayurd adları muhtacı tedkidtir. Çoruma
ilk defa iskân edildiği iddia edilen bu Türk
aşiretinin adına izafeten verilen bu isim
bize çok şeyler öğretecektir. Yaptığımız

Gülek pınarı.

Kale : Burada harçlı yapı te-
melleri vardır. Çanak, çömlek
parçaları da çıkıyor.

Eğrek : Burada da Keramik
parçaları çıkıyor.

Ulucak dere;

Cincik buğazı;

Ali çayı.

b - Türkler köyünde bulunan
yer adları :

Kepeözü;

Kapaklı başı;

Bayram kaya;

Hasarman;

Çalıca;

Yukarda saydığımız ve ika-
larda adı geçmiyen Şeyhamza
köyünün arazisi bu bölgeye karış-
makla beraber yer adları bizi
doğrudan doğruya alâkadar etti-
ğinden buraya yalnız onları yaz-
makla iktifa ediyoruz :

Kışla deresi;

Bace deresi;

Ağca kise; (13)

araştırmaları Güreü köyünün tedkiki sıra-
sında izah etmeğe çalışacağız.

[13] Kadı Ferahşad vakfiyesinde adı
geçen Ağcakilis köyüdür. Bu köy bu gün
ören halindedir. Gayet geniş bir sahayı
kaplamıştır. Şeyh Hamzanın iki kilometre
batısındadır. Keramik malzemesi çok çık-
maktadır. Osmanlı ve Selçuk parçaları ile
daha eski devirlere ait birçok parçalara

Çamlıca : Asıl-Şeyhamza denilen zatın mezarı buradadır.

Söğüd pınarı : Ferahsad vakfiye-inde adı geçen yer.

Göynük : Büyük ve küçük Göynük vardır.

Dikmen tepe : (14) Çamlık bir tepedir.

Dobacı dede: (14) Bu da çamlık bir tepedir.

Gazet pınarı :

Buraya kadar yazdığımız köy isimleri ile yer adları şekillerinden de anlaşılacağı veçhile tamamen Türk ve islâm devrine aittir.

Bunların içinde Türk-İslâm devirlerinden daha evvel bir varlı-

ğa muhit olmuş sahaların mevcudiyeti de anlaşılıyor. Notlar daha münasebet düştükçe yazdığımız veçhile bu muhitte tezyinât taşlar, soku taşı denilen sütun altı taşlar, küp halinde çıkan mezarlar ile klasik devre, Friklere ve Etilere ait Keramik ile Bizanslara ait bir çok paralar çıkmaktadır.

Bu vesikalardan anlıyoruz ki bu bölgede yerleri belli oldukça önemli bir medeniyet yaşamıştır. Fakat o zamanki adlarına ait bir vesikaya maalesef raslanmamıştır. Yapılacak bir sondaj pek faydalı neticeler verebilir.

raştanmaktadır. Bu köyün yaşadığı devirde Şeyh Hamzanın bulunmadığı anlaşılıyor.

[14] Ağeakise öreni bu tepelerin eteklerini temanın kaplamış bir haldedir.

ÇORUMLU MANİLER

Eşref Ertekin

593

Kadifeler geyen yar
Şöyle böyle diyen yar
Cennet yüzü görmesün
Şeftalünü yiyen yar

594

Kadife yasdığım yok
Odana bastığım yok
Kıtap getir el basam
Ben sana küstüğüm yok

595

Kadifeden kesesi
Kahveden gelür sesi
Dün gece nerde idin
Koynumun menevşesi

596

Kavak senden uzun yok
Dallarında üzüm yok
Yarım küsmüş gidiyor
Döndürmeye yüzüm yok

597

Kavak sende üzüm yok
Dallarına sözüm yok
Dünya dola yar olsa
Hiç birinde gözüm yok

598

Kavaktan kazal indi
Dibine güzel indi
Bir öptüm bir ısırdım
Ciğerim buza döndü

599

Kavakta dal titirir
Elinde nar titirir
Yar kapuyu açınca
Dil durur can tiririr

600

Kapun kapuma bakar
Kapundan kanlar akar
Etme bu kötülüğü
Yine yüz yüze bakar

601

Kapuları kalındır
Adamları zalımdır
Şurada üç güzel var
Biri benim malımdır

602

Kapun kapuma yakın
Altun hamail takın
Kaşlarına uruldum
Gözlerine bin altun

603

Karatut kazelmolur
Her evde güzelmolur
Seversen gelini sev
Kız ile pazarmolur

604

Kara kara kəzanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesün
Aramızı bozanlar

605

Kaynar kazan taşmazmı
Yol gedikten aşmazmı
Ağlama kömür gözlüm
Ayrılan kavuşmazmı

606

Kalk gidelim sazlara
Yem dökelim kazlara
Kazlar yemini yesün
Sarılalım kızlara

607

Kırlankuçum kırlankuç
Kanadı meviç meviç
Beni yarden ayıran
Kan kussun avuç avuç

608

Kahveyi kavururlar
Dumanın savururlar
Ne kötü mehle imiş [1]
Sevmeden ayırırlar

[1] Mahalle demektir.

609

Kahve bişirdim ağır
İçtim ki daha ağır
Etine beha yetmez
Kemiklerin cevahir

610

Kara kuşu urdular
Kanadını kırdılar
Biz buralı değiliz
Bize tuzak kurdular

611

Kara tavuk kararsız
Kararım yoktur sensiz
Yılan aksun koynuna
Nasıl yatıyon [2] bensiz

612

Kara tavuk kaz oldu
Komşular kamaz [3] oldu
Yavuz komşu şerinden
Yare varılmaz oldu

613

Konaktan sesin aldım
Eğildim fesin aldım
Şu Çorumun içinde
Beğendim hasın aldım

614

Koyun kuzulayınca
Yarem sızılayınca
Nerelerde bulayım
Canım arzulayınca

[2] Yatıyorsun demektir.

[3] Gammaz demektir.

615

Kıbram suya daldırdım
Doldu deyi kaldırdım
Benim birick yarım
Ben gönümü çaldırdım

616

Kara tut dalın eğmiş
Eğmişte yere değmiş
Şu Çorumun içinde
Zararım kime değmiş

617

Kız ne bakan bacadan
Urbası alacadan
Seni alır kaçarım
Kurtuluş yok kocadan

918

Kar yağar ergin ergin
Ağlarım hergün hergün
Ben derdinden ölürüm
Kanlım [4] olursun birgün

619

Kaşların karasında
Ciğerim yarasında
Bayılmışım kalmışım
Ak göbek arasında

620

Keklik taşa ne gezer
Kalem kaşa ne gezer
Bu gün ben yari gördüm
Akıl başta ne gezer

[4] Katilim olursaun demektir.

621

Keklik çimenden gelir
Yükü Yemenden gelir
Kömür gözün sevdiğim
Çıkmış hanmandan gelir

622

Keklik çıktı meşeden
Avcular dört köşeden
Gülden almış rengini
Kokusun menevseden

623

Kekliğim deste yörü
Ayagın meste yörü
Yere basma sevdiğim
Sineme basta yörü

624

Keklikler dağda gezer
Balıklar suda yüzer
Oğul ana demezse
Analar meler gezer

525

Küp içinde hurmayım
Yeşil başlı durnayım
Senden gayri seversem
Gençliğime doymayım

626

Küp içinde kömeler
Tombul mumbul memeler
Yar kadrini ne bilsün
Senin gibi semeler [5]

[5] Akıl az olan demektir

627

Küp içinde bastırma
Kız kekülün kestirme
Bu gece misafirim
Aman beni küstürme

628

Küp içinde bulgurum
Ben de sana vurgunum
Aç koynunu gireyim
Dün geceden yorgunum

629

Küp içinde ezmeyim
Kız koynunda yazmayım
Bana bir öpücük ver
Boynum eğüb gezmeyim

630

Küpe koydum pirinci
Benim yarım birinci
Yarabbim sen kavuştı
Ay buluda girinci

631

Köplüden geçemiyom
Az doldur içemiyom
Sen benden geçtin ise
Ben senden geçemiyom

632

Köplünün başındayım
On iki yaşındayım
On iki yaştanberi
Kızların peşindeyim

633

Köplünün altı ırmak
Akıyor parmak parmak
Yenile icad olmuş
Kız oğlana yalvarmak

634

Köprünün altı desti
Çiçekli şalvar esti [6]
Ak memenin üstünde
Beni bir gaffet bastı

635

Köprünün altı buzlar
Dönerini [7] yaldızlar
Yine aklıma düştü
Turunc memeli kızlar

636

Ketenim var tarakta
Bir yar sevdim konakta
Iraklığın kayırmam
Sevgisi var yürek'e

637

Keten gömlek iki kat
Birini gey birini sat
Benden gayri seversen
Kalkmaz döşeklere yat

(6) Eski kadınlar bolpaçalı şalvarlar geyerler. hızlı yürüdükleri leri zaman yellenir eserd. Filanca şalvarı geydi esdiriverdi derler.

(7) Tabanca demektir. Altıpat-lar dahi derler.

Cönklerden derlemeler

R İ F A T (1)

Bu aşık aslan Derendeli olup Çoruma gelerek yerleşmiş burada vefat etmiştir. Bir divan teşkil edecek kadar şiirleri olduğunu bunların oğlu şimdilik mahkeme baş kâtibi bulunan bay Servette saklı bulundüğünü öğrendik. Halk edebiyatına ait bu eserlerin saklanması değil neşredilmesi lâzımdır.

Bay servetin vereceği malûmata Çorumlunun sahifeleri açıktır, Biz elimizdeki cönklerde rastladığımız bir koşmasını yukarıya koyduk.

K O Ş M A

Bir çeşmi ahuye gönül düşürdüm
Ruzi şep yelerim sevdasına ben

Anınçin böyle aklım şaşırdım
Varup yalvarayım ninesine ben

Ümmünden mukaddem yokmudur ebi
Derseler irfanlar nedir sebebi

Fevt olmuş pederi yar iken sabi
Fatiha okurum babasına ben

Geçer güvenilmez alem dostuna
Badema karmatar yağar üstüne

Veririm darıbım seni destine
Karışmam belâyı kavgasına ben

Sorarsa yarimin ismini her kim
Harfi müsenna dokuz dörtten evel mim

İsmi aslından ha mukaddemi cim
Rifata yazarım imlâsına ben

D E S T A N (1)

Hakkın dizarında gizli sırdım
 Kudret kandilinden indirdin beni
 Emreyledin sızdım eridim aktım
 Atanın beline gönderdin beni

Anadan doğmadan kâbeye vardım
 Ana rahminde ben gör neler gördüm
 Üçyüz altmış altı gün ayagın durdum
 Depemin üstünden dönderdin beni

Emreyledin geldim anadan doğdum
 Getirdiler bana bezler dolandım
 Bir zamanda beşik verdin belendim
 Ananın südüne kandırdın beni

Beş yaşında elim ermez işime
 On yaşında gezdim başlı başıma
 Kemalin buluuca on beş yaşına
 Seraser sevdasına yeldirdin beni

On beşimden yigirmiye yol oldım
 Otuzumda kan bulanık sel oldum
 Kırk yaşında bir değirmi göl oldum
 Hayrımle şerimi bildirdin benim

Ellide yarı yaşı geçirdim
 Altmışımda bildiğimi şaşırdım
 Yetmişimde yol yokuşa düşürdüm
 Yolumu yokuşa düşürdün benim

Seksenimde belin başına çıktım
 Doksanımda cümle aleme baktım
 Yüz yaşta osandım dünyadan bıktım
 Ayak ayak kırdın indirdin beni

Abdal pir sultanı derde düşürdün
 Ecel şerbetini ezdin içirdin
 Azrail gönderüp canım uçurdun
 Dünyaye gelmediğe döndürdün beni

[1] Bu destan Milli Kütüphanesi kütüğünün 5556/84 numarasında kayıtlı kitabın son sahifelerinin birisinden yazılmıştır.

A Ş I K B E D R İ

Bu aşığın hakkında yaptığımız incelemede Çoruma iki defa Zileden geldiğinden Zileli olduğu zan ediliyor. hangi gelişi olduğu kestirilemiyor isede 1304 de Ceyhuni ile birlikte bir kahvede saz çalup müşâ arede bulunduklarını ve yanlarında birde Cihani isminde diğer bir şair dahi bulunduğunu gören ve yaptıkları fasılları dinleyenler pek çoktur. Ne yazıkki bunların hiç birisinden Bedriye ait ufacık bir beyit bile almak mümkün olamadı. Yalnız Bedrinin genç güzel uzun boylu yakışıklı tahminen otuz yaşlarında çeket (1) Zivka elbise geydiğini okur yazar olmadığını söylüyorlar. Asıl isminde ne olduğunu bilen yok isede bizim şimdiye kadar bulduğumuz cönklerden birisinde bulup aşağı yazdığımız gazelin serlevhasından isminin İsmail olduğu anlaşılmaktadır.

G Ü F T Ü İ S M A İ L B E D R İ

Manî i aşk dilberanın çeşmi şebbazındadır
Nuri hakkın pertevi ol hüsnü mümtazındadır

Zazihidin gerçi muradı cenneti âladadır
Aşkın maksudu yarin vuslatı razındadır

İdi haçtır aşık dilber terahhum ettiği
Devleti dünyada ger ruyi terahhum ettiği

Budurur bais şeha arzu tekellüm ettiği
Bendelerinde muhabbet nutku elfazındadır

Arifi dana bilür ol paki cevher neydüğün
Pertevi hüsnündeki mir'âti enver neydüğün

Ya nebilsün tab'ı cahil zevkı dünya neydüğün
Lezzeti dünyayı derler dilberin nazındadır

Bedri ya sen âlem içre dilpesendol merdisen
Sırrı hakkın mahzeni âli menendol merdisen

Çoğuna meyleyleme bir yare bendol merdisen
Bülbüle bir gül yeter haslat anın azındadır

[1] Zivka - bacakların hali aslisini gösterir bir şekilde yapılmış daracek bir nevi pantolon.

Hacı Bektaş mütevellisi, Cemaleddin hakkında (Sârâ) is-
minde bir bayanın Cemaleddin Sivasta iken
söylediği methiyedir (1)

İkamet eylerken şehri Sivasta
Âzerde dil biraz gezdim dolandım

Hükûmet önünde meyani nasta
Görünce cemalin bir melek sandım

Gözüme göründü hüsnün güneşi
Mestü hayran etti bu sevda keşi

Te'sir edüp cane aşkın ateşi
Ayaktan başadek tutuştum yandım

Cemalin nurunu görünce gözüm
Kemendi aşkına bağlandı özüm

Hilâfım yok vallah doğrudur sözüm
Gaflet uykusundan henüz uyandım

Kırkı geçti yaşıma görmedim asla
Böyle bir hayalet böyle bir sevda

Aşkın badesini bize galiba
Henüz sundular nuş ettim kandım

Senden dileğimdir bu hey âlişan
Sureti pakini gel eyle ihsan

Levhani sinemde edeyim mihman
Babı ihsanına geldim dayandım

Sağ iken yadigâr olsun ol tasvir
Öldüğümde kabrim eylesün tenvir

Gamzen oku kıldı bağrına te'sir
Vuruldum yürekten kana boyandım

[1] Bu medhiyede İshacıî aşık Haydarın azından yazıldı.

Çekmekteyim hiçbir ile melâli
Getmez gözlerimden hüsnün hayali

Harmanı kazada dane misali
Âsiyabı aşka düştüm ufandım

Hanei vahdettir bize menzilgâh
Zineti dünyaya kılmazam nigâh

Hiç kimse olmadı derdimden âgâh
Çok tecrübe oldum niçe sinandım

Sârâ'cariyendir ey melek sima
Efendimsin sana kıldım iltica

Reddeylemek düşmez şanına haşa
Merhamet kapuna geldim dayandım

Çorumlu Hacı Bekirin Sungurludan Çoruma nefyolunduğu emridir

No : 158

Kutvetil nüvabil müteşerriin Çorum naibi mevlâna zide ilmühu ve kutvetil emacidi vel ayan gü-müşkân madeni hümayunum emi-ni zide mecdihu tevki'i Refi'i hu-mayun vasıl olucak malum olaki fil asıl Çorumlu olup el yevim Budak özü kazasına tabi Sonkur kasabasında sakın Hacı Bekir gendü halinde olmayup bazı ki-mesneler ile müttefikan hilâfî şe-riati garra ve mügayiri Emri Rıza ve bazı efali şenia icra etmekte olduğu beyanile merkum Hacı Bekirin vatani aslisine tart ve defi hususu bu defa kazai mez-bur tarafından ba ilâm inha ve istida olunup merkumun mügayiri rıza tavrı hareketine mebni ol taraftan tart ve defile fukarai Raiyyetin şer ve mazarratından tahlisi lâzımadan olmaktan naşi senki maden emini muma ileyhin marifetinle merkumun memleketi olan Çoruma iade ve irsal olun-ması fermanım olmağın imdi vu-suli emri şerifte merkumu mari-fetinle memleketi olan Çoruma iade ve irsale müsaraat eyleye-sin ve senki Çorum naibi muma ileyhsin vusulunda merkumu ol

tarafta ikame ve iskân birle fima bait kasabai mezbureye salive-rilmesi esbabını istihsale ihti-mam ve dikkat ve hilâfından te-vakki ve mübaadet eylemek ba bında fermanı alısanım sadır ol-muştur. Buyurdumki Sadrı azamı kavaslarından emin kavas vusul buldukta bu babda vechi meşruh üze şerefyaftai sudur olan fer-manı vecibil ittiba ve lâzımil im-tisalimin mazmunu itaat makru-nu ile amil olasız şöyle bile-siz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evahiri şehri zilhicce sene isna ve erbaın ve mieteyn ve elf 1242 (1)

Bi makamı Kostantiniye

No : 159

Şeriat şiar Çorum Kadısı Efendi zide fazluhu ve kutvetil emacidi vel ayan Livai mezbur mütesellimimiz Seadetlu Ahmet Necaşi ağa zide mecdihu inha olunurki zamanı adalet invanı Hazreti Padişahide her kes gen-du halları ve ırzı edepleri ile meşgul olarak fukarayı zuafaya vechen minel vücuh teaddi ve

[1] Millî kütüphanede 1744/1 No. da kayıtlı sicilden çıkarıldı. S. 84

rencide etmemeleri lâzımai vakti haldan iken sabıka Osmançık vuyvudası Paşalı oğlu İbrahim namkimesne gendü halında olmayup bip takım sârik ve erazil ve aşkıya ile hemdesti iştirâk ve ittifak edüp Sarmaşık kaya ve mahalli sairelerde niçe bi cürüm kimesneleri katil ve idam ve gasbı emvali enam misillü hilâfı rıza sui harekete cür'et ve cesaretini sahihen tarafımıza ifade ve ihbar etmiş olduklarından başka Sârik taifesinden Göbel oğlu Ahmet nam şaki dehi hizmetinde olduğu gendunun sui hareketine bürhan istitlal olunmuş ve bu gûna harekât ile iştigal üzre olduğu niçe mutemet gişiden tahkik gerdemiz olmağın bu gûna mugayiri şeri şerif ve hilâfı rızayı ali harekâtı na bercaya ibtidar edenlerin tedip kûşmallarile emsalının terhip ve tahvifi lâzımai hükûmetten olmağıle imdi sizki muhatabunu muma ileyhimsiz keyfiyet malumunuz oldukta marifeti şeri ve marifetiniz ve mübaşir marifetile merkumu dahi ele getürüp kayıt ve bendile me'muru mübaşirine terfikan ve teslimen bir an aktem tarafımıza irsal ve ihzarları hususunu ziyade itina ve dikkat ve bu babda imaz ve rehavet gûna harekât vukuunda ziyade mübaadet eylemeniz babında ta-

rafımızdan işbu buyrultu tahrir ile irsal olunmuştur. Bi minnihi teâla vusulunda gerektirki vechi meşruh üzere ber mucibi buyrultu amel ve hareket ve hilâfından tevakkı ve mücanibet eyliyesiz.

Fi d.19 Sene 1245 (1).

No : 160

Çorum Kadısı Faziletlu efendi zide fazluhu ve kutvetil emacid mütesellimi izzetlu ağa zide mecdühu inha olunurki Çorum kazasından Kapaklı yaylasında Köpek koca oğlu demekle maruf Mustafa nam şaki Halile olmayup başına bir alay Sürrak makulesini tecemmu birle rızayı âli hilâfı harekete cesaret etmekte olduğu tarafımıza inha ve icrayı lâzıması istit'a olunmaktan naşi vusulu buyrultumuzda merkum Mustafayı ve avenelerini ele getürerek itınamı kârlarına dikkat ve bir kıta ilâm ile idamlarını tarafımıza ifadiye mübaderet eylemeniz babında divanı eyaleti Sivasta işbu buyrultu tahrir ve ıstarile irsal olunmuştur. Bi minnihi teâla ber mucibi buyrultu amel ve hareket eyleyesiz deyu. Fi S. 5 1246

[1] Millî kütüphanede 1744/1 No. da kayıtlı sicilden istinsah edildi. S. 228

No : 161

Maruzı çakiri kemineleridirki:

Tanzimatı hayriye bidayesinde ba emri âli Çorum sancağına mahsus on beş yük verguyi seneviden livayı mezburun havi olduğu beher kazanın hisseleri mükaddema karargir olan hazariye taksimi ve tadil ve tesviye şurutuna tatbikan ve beher kaza ehallerinin emlak ve arazi ve temettuat ve hali tehammüllerine nazaran ol hengâmda livamızda muhassıl bulunan Rüştü efendi marifeti ve marifeti şerile beher kazanın hakim ve müfti ve azayı mecalis ve muteberan ehali huzurlarında tevzi ve taksim olduğu avanda muhassıl muma ileyh beher kaza ehallerinin hissei müfrezei mükarrerelerini teahhüdü havi teşekkür gûna ehali si yedlerinden birer kıta mahzar ahiz ve hazinei celilei maliyeye takdim ve vergü emrinin kaydı balâsına şarih ve terkim ettirilmiş isede müehheren Çorum İskilip kazaları ehallerine min tarafillâh zağf ve perişaniyet ve emlakleri mahsulile ticaretlerine kile tari olup hissei vergülerini edaye kutret yap olamadıkları ba ilâm ve muhzır babı kamer tabı merhamet nisabe biddefeat istirham olundu isede ifademizde kusuru

acizanemize binaen müsmür olmayup bidayeti tanzimatı ilel ân nefsi Çorum kazası ehallerinden hasbel kader iflâs kârı olan ve müflisen fevtolan ve bir hane de bir nefis askeride bulunup vergüsü pişmanda kalan vafir eşhasın habbei vahide ahzû istihsal olacak bir nesnesi kalmamış olduğundan ba defteri müfredat mümteniil husul eşhası mezkûrenin Çent sene vergüyü senevileri müdiri sabık marifetile ehaliyi saireye tarh ve tahsil olunduğundan ehali sairenin dahi bu cihetle zağfu daçret ve perakende perişanilerine esbabı zahire olmuş ve senei sabıkada kazamızda vukuğ bulan kahıt sebebile bazı kuralar ehalleri terki evtan ekseri dahi eşyayı lâzımlarını fûruht ederek ziraat ve harasetlerine külli halel gelerek vergüyü senevilerinin rûb'ini edâye tehammülleri kalmamışken müahharan İskilip kazası ehalleri betekrar tesviyei vergü hakkında istitalarına binaen istar ettirdikleri emir namei sami muktazası senei sabıkada re'si livayı kengiri meclis memurları İskilip kazası ehallerini istishap ve bizim kazamızın istirhamına inavalei semi itibar etmeyerek yüz on bin kuruş İskilip vergüsinden bittenzil Çorum kazasına zam ve ilâve

olunmasını bil ibram ol vakitte meclisimiz memurları yedlerinden bir kıta mazbata ahiz ve hazine-i celileye bittakdim kâfî-i bilâdî islâmiyenin temettüat defatiri Hazine-i celileye tamamen takdimine kadar şimdilik teahhütlerine binaen yüz on bin kuruşu Çorum kazası ehallerine tediyesine irade istihsal etmiş olduklarına binaen imtisalen mebalîi mezkûre kazamızın havi olduğu mahallât ve kurahaye tarh ve taksim olundu isede ahvali pür melalları tafsili sabıkveçhile mükaddemki vergülerini tediye kutretyap olmadıkları ve sonradan İskilipten olunanın bir veçhile tahsili hayyizi imkânda olmadığı leffen takdimi hakipayi âlileri kılınan Çent kıta defatiri mumzadan ve navülü istirham bendelerinin takrirlerinden müsteban olduğu veçhile Allah ve Resulullah aşkına bu müşkülün hal ve tedbiri babı merhamete ve veliyi nimeti kâfî-i ümmeti muhammed olan şefkatlü merhametlü efendimiz hazretlerinin merahimi âlem şümullarına mütevakkıf olmağıle ol babda ve her halda emir ve فرمان lutfu inayet ve atıfatı firavan zatı merhamet simatı hazreti men lehül emrindir.

Mühürler :

(Esseyyit Ali Arif) (Esseyyit

Halil) (Mehmed Muhtar) (Elhaç Osman) Osman Sıtkı)

No : 162

İftiharil emacidi vel ekârim camiil Mehamidi vel mekârim el-muhtassu bimezidi inayetil melikil âlem dergâhi muallam kapucu başlarında Sivas sancağı mütesellimi Seyyit Sait Dame Mecdühu ve mefahilril kuzatı vel hükkâm meadinil fezaili vel kelâm Sivas Naibi ile Sivas sancağında vaki sair kazaların kuzat ve nüvvabi zide fazlühüm ve mefahiril emsili vel akran Âyan ve vücuhi memleket zide kadrühüm Tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki ehli islâmdan ber muktazayı sünneti seniye teehhül etmek murad edenler küfüvleri olan nisayı [mihri muaccele ve müeccele misli ile bittarazi tezevvüç [eylemeleri lâzım iken Sivas sancağı dahilinde bulunan karyelerde izdivaç etmek murad edenler taraflarından nisa canibine başlık namile sekiz yüz ve bazan bin ve bin beş yüz kuruş miktarı akça ita olunmadıkça nikâh olunmaması adet hukmüne girmiş olduğundan içlerinde adimil iktidar olanlar bu sebeble teehhül edemiyerek bu cihelle kurayı merkumede olan rical ve nisanın ekseri tulu müddet tena-

küh ve tenasülden mahrum oldukları bu defa bil ihbar tahkik kılınup bu keyfiyet şeri şerifin hilâfı ve rızayı meyamini irtizayı mülukâneme mügayir ve münafi olarak şu emri mekruhun meni ve def'i şeran ve diyaneten ehem ve elzem ve rivayet olunduğuna göre kurayı merkumede bulunan tafei nisvanın hal ve şan ve servet ve samanlarına nazaran mihri misli yüz ve yüz elli nihayet iki yüz elli kuruşa reside olacağı emri gayri mübhem olmaktan naşi sizki mütesellim ve kuzat ve nüvab ve sair muma ileyhimsiz bundan böyle kurai merkume ehalisinden teehhül murad edenlerin muktedirce bulunanları küfüvleri olan nisayı iki yüz elli ve mütevasıtıl hal olanları yüz elli ve bunların maduni yüz kuruş mihri müeccel takdir ve itasile tezevvüç edüp bundan ziyade ve başlık namile bir akca ve bir habbe ita olunmaması ve nisa canibinden dahi minvali müharrer üzre ahz olunacak mihri muaccele miktarından ziyade cihaz tedarik ve istishab etmek daiyesile tezevvüç maslhatından imrari vakit vukua gelmemesi esbabını istihsaline mübaderet ve şu kadarki işbu iradei hümayunumun yalnız mihri muaccele ve müeccle hakkında yekdiğerin istihkak ve te-

hammülünden hariç ittihaz olunan adat derecenin meni ve zecrine münhasır olup zinhar ve bu vesile misillü mügayiri şeri şerif zulmü teaddiye dahi katan rızayı hümayunum olmadığı aşikâr olduğuna binaen işte ona göre infazı iradei seniye ve ihtimam ve dikkat eylemeniz fermanım olmağın tenbihen ve mahsusa işbu emri celilil kadrım ıstar ve tisyâr olunmuştur. İmdi vusulü emri şerifimde sureti iradei seniyemi kurai merkume ehalisine ifade ve tefhim birle mucip ve muktazası üzre amel ve hareket olunması hususuna iktam ve gayret eylemeniz iradei aliyenı muktazasından idiği ve hilâfı şeriati garra ve mügayiri emri rıza vazı ve halet vukuca bir veçhile rızayı şerifim olmadığı molumunuz olduktaber veçhi meşruh amel ve hareket ve işbu fermanı hümayunumu sicilli mahfuza kayt ve tesbit birle muktazayı münifinin daima ve müstemirren icrasine itina ve dikkat ve hilâfı vaziyet iradet ve ruh-sattan mütevakki ve mübaadet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vusul budukta olbabda ber veçhi meşruh üzre şerefyefti sudur olan fermanı vecibil ittibaim ve lâzımıl imtisalimin mazmunu itaat makrunile

amel ve hareket eyleyesiz söyle
 bilersiz alâmeti gerife itimat kıla-
 siz tahminen fi evasıtı şehri rebill
 ahir sene sebî ve erbein ve mi-
 eteyn ve elf 1247 (1)
 Emri Ali mucibince Seyyit
 Sait ağa taraflarından dahi buy-
 rultu ıstar olmuştur.

[1] Kütüphane 1744/1
 numara da kayıtlı siilden aynen çıkarıldı.

Çorumlu Ölçek oğlu Hasan ağının öldürülmesine dair İstanbul'a gönderilen bir mahzar

ve maddet mezkûrun sirran ve
alenen sıhhat ve hakikati matlup
şehinşahi olduğu sahîhen ma-
lumlarımız olup müteveffa Ölçek
oğlu Hasan ağa nehi emval ve
hetki âraz ve ihtilâli belde oldu-
ğundan mada ve ocaklusunun
dahil irzlarına taarruz ve hıyanet-
ten bir an hall olmayup bil umum
ocaklıları dligir ve nice kimesne-
lerin yüzünden katline sebeb olup
cümle ehaliye rahne ve hıyane-
ti dahi zahir ve nûmayan oldu-
ğundan merhumun etvarına berca
ve tahammül olunamayacak halât-
ları müzded ve mütemadi olup
fukara ve zuafa merhumun zulum
ve fîskından tahsisleri için hudayı
biygun hazretlerine niyazdan gay-
ri gâreleri kalmayup fukara ve
zuafa tazarru ve niyazda iken
tiri düaları hedefe icabet edüp
bil umum ocaklu tecemmu ve
merhum Hasan ağa Küpür ha-
mamı demekle arif hamamın ca
mekânında otururken fukara ve
zuafaya eylediğin zulum ve rah-
neye kanaat etmeyüp bizlere da-
hi bu misillü fezâhat ve şenâati
ve hıyaneti niçun edersin ruzü
ceza ve havfulah yokmu deyu
muaraza ve münazaaları esna-

Melcei erbabi hacat ve mer-
kezi dairi 'atıtab olan atebet ali-
yei adalet unvan ve süddei seniyet
seadet nişan lâzalet âliyeten ila
yevmülmizan turabita.

Medine-i Çorumda sakın ule-
ma ve sulaha elimmet ve hutaba
ve sadatı kıram ve zümrei aske-
riyan ve sair fukara ve zuafa
kullarının ber veçhi mahzar ar-
zuhali hakikat meserleridir ki
Çorum sükânından olup Ölçek
oğlu Hasan ağa seferlu vukûle
yirmi beş seneden mütevacüz
derununda merkûz olan mel'aneti
icra ve fezâhat ve şenâatından
haddü payanı olmayup sa'i biffe-
sad ve muzirî bil'ibad ve hetki
âraz ve ihtilâli belde olduğu bun-
dan akderm der aliyeye mahza-
rimiz birle bir kıta ilâmi şer'iye
irsal olunmuştu. Bu esnada mer-
kumun idamı bila emrolduğun-
dan maddet mezkûrun tashihî ve
tahkiki mevskulkeilâm olan erba-
bi vukûtdan mirahuru evvel paye-
sile Bozuk sancağı Mutasarıfı
Necabetü Süleyman bey Hazret-
lerine hitaben tetfîşi babında
sadır olan emri cellûşgan vürud

sında ocaklusu merhumu darp ve
carh ve müessiren fevt ve merku-
mun idamı mintarafillâh zuhur et-
mekle hakikatühâle âle vukuhidir

Mühürler ve imzalar

devletmedara mahzarımız birle
arzuhale cesaret olundu. Baki
emrâ ferman ve lutfu ihvan der
adli aşıyanındır.

Hasan elmalı elmezun bil-
üfla bigorum hahâ, Abdallah
elmufti bigorum sabıka, Esseyh
Ahmed müderris bimeddresetü-
muzafferîye, Yusuf Bahri bin
Mehmed müderris ve muhad-
dis bigorum. Müftü sseyid
Mehmed Arif, Mehmed
(baki kadem kevneyn) kadı bi-
medineti Denizli müvekkata,
Esseyd Feyzullah kadı . . .
Esseyd Osman müderris bi-
medreseti Süleyman aga, Meh-
med miralay bigorum, Ahmed
dizdar bigorum, Ebubekir ka-
minnakam nakibül eşraf Es-
seyd Mehmed nakib el eşraf
sabıka Ebubekir âyanı Çorum
Hasan ağayı serden geydi başı
bigorum, Esseyd Ömer ağayis
sulu bimedineti Çorum, Es-
seyd Ömer haseskii vartai 31
bigorum, Osman haseskii vartai
31 bigorum, Mehmed serdar
bimedineti Çorum, Esseyd Ab-
bas min serden geydi yan.
»
»
Hasan

Seyid Mehmed min seri
dengeçdiyan, Mehmed Akbıyık
zade min seri dengeçdiyan
Yusuî »
Mustafa »
Musa alemdar baverai 31 bigo-
rum, Ali »
Ali »
İsmail »
Hatiz zade İsmail alemdar ha-
vartai 31 bigorum, Hasan
alemdar baverai 31 bigorum,
Ömer hatib bicami pazar,
Seyd Ebubekir hatib bicami
Kebir, Osman müderris hasbi
bigorum, Esseyd Mustafa mü-
derris hasbi bigorum, Esseyd
Hasan müderris hasbi bigorum,
Esseyd Mehmed elhafizlikitü-
büssalis bikitabhanai Süleyman
aga' Abdurrahman elhafizli-
kitübüssani bimeddreseti Sü-
luyman aga, Ahmed hatib bi-
camı Muzaffer paşa bigorum,
Hasan hatib bicami defterdar
bigorum, Seyid Ali hatib bicam-

No . 164

Hazineî evrak dahilîye kısmı
Mahmud Kemal tasnifi No : 2076.

Detteri evveldir ki Çorum

sancağında vaki Ekrad kazası
kürtlerinin zabıtlarında olup zira-

at ve hiraset edüb otundan ve
suyundan intifa eyledikleri kura
ve meza-filerdir ki, Çorum ahali-
leri haber vermelerile aliel esami
bu mahalle şerh verildi.

Tahriren fi evahirî min şehri
Cemaziyelahir lissene isna ve
selâsine ve miete ve elf.

Kürekavağı, Hirtavka, Koz-

viran maa incegöz Timür ziyareti
maa mezraa Loluşviran, Kanlıcı,

Acem, Haruka ve Kotil, Nuh zi-

De- yareti, Abdal yurdu, Kozlu, Kü-
lüpüce maa hisarcık,

Sabakul, Deniz hacı, Abdal özü,
Ağca, Kızilivran, Kızıoğlu, Kacar,

Yelgvan ovacık, Kızaklı, Yel-
kavak, Kilisa, Yuva, Mezraa ala-

cakır, Basri, Mikâvil maa Çikrik-
gılar, Mezraa Kızılkuyu, Küvardat,

Böyürdelen, Kıraca, Çaltık, Aci
özü, Körük-Gördek, Subağıözü,

Acu, Çomarpınarı, Divane alağöz,
Sarıkas, Mezraa Günücek, Mez-

raa Menalim, Kağızman, Mezraa
Gökgök, Tezcan, Mezraa Emirsä-

ri, Zavilyel Derviş Yakup, Zavilyel
ahî Ahmed, Kürkçü-Kürekçi, Ya-

rimca,

Kazat Sakızda olup : Tabii

Çorum.

Hacı bey, Dut, Karakeçili,

Kalısaz, Çalhasan, Ayyalı, Ala-
göz yaylası, Ordu, Salur, Atyalı,

Kuyulupınar, Güncülü yaylası,
Deve boynu yaylası.

Temmeî hazinüddetter biah-
barül âyan velahali enelfakir es-

seyid Mustafa elkadi bimedineti
Çorum.

No : 165

Hazineî evrak dahilîye kısmı

Mahmud Kemal tasnifi No : 2803
Deri devlet mekine arzihali

abdi dail kemine budur ki,

Çorum sancağında vaki hale

bu fakir Osmancık Kadısı ol-
magla icrayi ahkâmı şer'îye üze-

re iken sancağı mezbure müte-
sellim Ali zide mecedhunun te-

kasülü sebebiyle kat'ı tarik eşki-
yası zuhur edüb kazat mezbure

tabî Karaviran nam karîye kur-
bunde beş nıfer kat'ı tarik eşki-

yası üzerine gelüp bir nıfer âde-
mi katleylediklerinden sonra âletti

seyfille sinemden urup at ve ein-
val ve eşyamnı ve arkamdan göm-

legimi dahi gasbeylediler. Tahsili
babında ferman âli ricasına baki

ferman deri devlet medarındır.
Fi. evaili Cemaziyelula li se-

ne ihda ve işrin ve mie vaelti.

Elabdufakir Ahmed

Elkadi bikazai Osmancik

Sivas valisi.

Zikrolunan eskiyalar bu fesadi
gangi sancakta etmişler ise hıvayı

mezbur Mutasarıfına biçeyi hal
buldurup icrayı hak veyahud
Mutasarıftan mahi mağsubu tah-
sil edesün deyi divanda hüküm.
Emindir.

İSKİLİP AYANI

Hasan Beşe oğlu Mehmedin ahvaline dair.

No : 166

Dahiliye 17224.

Çorum mutasarrıfı Mehmed

paşaya :

Cabbar zade Süleyman beyin

vefatına mebnî İskilip kazası voy-

vodası olan adamı firar etmiş ve

kaza minbaid Çorum sancığı da-

hilinde olduğundan tarafınızdan

birinin voyvuda tayin ve irsal olun-

ması kazayı mezbur ehalisi İtti-

mas eylemiş olduklarından daire-

nizden olarak mutedil bir adamı-

niz görderilmiştir ise de kazayı

mezburda âyanlık daîyesinde o-

lan Hasan Beşe oğlu Mehmed

nam şaki mevkumları def ve tard

etmiş olduğu beyanile kazai mez-

burun uhdenize ihalesile şaki

merkumun idamı ve izalesi babin-

da bir kıta emri şerif isdar ve tis-

yar kılınması iltimasını havi irsal

olunan tahriratınız ve olbapda

takdim olunan ilâm ve mahzar
 mefhum ve müeddası malumumuz
 olup hamdenillâhî teâlâ maslahatı
 seferiye rehin hüsnü hitam olarak
 müstasahab maiyetimiz olan Or-
 duyu hümayun ile der alıyıcı
 vusulümüz müyesser olarak rü-
 yeti mühamî seniyeye kıyam ve
 mesul etmiş olduğumuz zahir ve
 zaman adaleti şâhanede fuka-
 rayı raiyet ve sükânı memleke-
 tin bilvücuh mazalim ve teaddi-
 yattan vikayelerile istihsalı esba-
 bi asayiş ve istirahatları matup
 ahası tacidarı edüğü bedihî ve
 bahir isede şimdilik emri şerif is-
 darına hacet olmayup ahvalinin
 iltimasile kazai mezkûre gönde-
 rilen adamınızın irsalı yine ka-
 zai mezkûre irsalı ve bu sebeble
 bir güne mücadele ve niza tehdad-
 ıus etmemesi esbabının istihsa-
 line sarf eylemeniz için mektup ...

13 S. -29

Kaydi şüt

Tabaka aslıbul alî Mustafa Nazif elmevel hilâfe
bi mahkemei Mahmud paşa bidarîl hilâfetil aliye

M Ü H Ü R

Mustafa

Nazif

1228

No : 167

Sivas eyaleti dahilinde Amas-
ya sancagında Zennunabad kaza-
sında vaki Hamdekit) Çelebi vak-
fının humûs mahsulile tevliyyetinc
baberatı alî mutasarrıf olan evlâd
vâkıftan İbrahim bin Mustafa fevz
oldukta tevliyyeti mezkûre mahlu-
lundan erbabi istihkakattan mütevef-
fayı mezbûrûn sulbû sahih oğulları
İsburetti tevkiî refîssanîhakanî Nus-
tale ve Mehmed ve Ahmed nam
karnadaglara bir vecdi müsterek
tevcih olunmak iktiza eder İken
Çorum sakinlerinden ve ccanip-
ten Mustafa nam kimesne ekberi
evlâd vakıftanım diyerek hilâfi
inha bertakrip üzerlerinden refi
ve kendi üzerine tevcih ve berat
ettüüb badehu yine Çorum sakin-
lerinden Ömer nam kimesneye
feragat ve kasrı yed edüb mer-
kum Ömerin üzerine tevcih ve
berat olunduktan sonra merkum
Ömer tekrar ciheti mezkûreyi an-
lar Hamdek gelebi vakfının evlâ-
dından degillilerdir deyu bertakrip
üzzerlerinden refi ve kendi üzerine
tevcih ve berat ettirmekle mer-
kavidir.

[1] Bu kelime aslında Hamdek gibi
okunuyor isde Hamdullah olması ihtimali

kumun Mustafa, Mehmed, Ahmed
ebnayı İbrahimden tam karnadas-
lar ebaanced evlâd vakıftan olup
pederleri İbrahimin beratı alışan
evlâdından ve mukaddema refi
olunması mevkumuna gadri mucip
olmuş olduğu kazayı mezbur eha-
lisinden cemmi gafir ve cemmi
keşir mevşukul kehim kimesneler
mahallinde meclisi şeri enverd-
inha ve ihbar etmelerile tevliyyeti
mezkûre ecnehiyi mezbur Ömerin
refiinden evlâdiyeleri ihbar olu-
nan mezbûrûn Mustafa, Mehmed,
Ahmed nam karnadaglara İcma-
tissabık tevliyyeti mezûre ibka
ve mukarrer kılmak babında
Zennun abad naibi Halil ve Ço-
rum kadısı mevlâna esseyit der-
viş Mustafa zide fazluhu başka
başka arz ve Sivas eyaleti mu-
hassılı İbrahim ve Çorum müte-
sellimi elhac Hüseyin inha ve
ehalisi mahzar etmelerile Zennun
abad kazasında vaki Hamdek
gelebi vakfının tevliyyeti vecdi
meşruh üzre merkum Ömerin ba-
beratı askeri üzerinde olduğu
Zennun abadda Şeyh Elvan Çe-
lebi evladından Hamdek Çelebi
vakfına tabiiyyeti b i n doksan
üç tarihile metruk olarak Mus-

makûle vakıfların iki mahalde kaydı bulunması ihtilâli kuyudı muvâp ve mutâat olan tevcihata mugayir olduğundan askeri ruz-namçesinde olan kayıtların ter-kini enerji lâzım gelüp hususu mezkûr meşrutiyet nizamına dair olduğuna mebnî işbu maruzat ve ve mahazara ve der kenarlara na-zar ve vilâyetlülüsinden deralilyede misafirlerden sakınuu erbabı vu-kuttan badeittahkik mukatazası ilâm buyrulması için atemil üle-mali nihitir bil fil imami evvelim ve Anadolı kadı askerim mev-lana Esseyit Mehmed Zeynalabi-din edemallahü teala fezalilhiyehavale buyrulması ittiharil Ema-cidi vel ekârim reisil kuttabım mîr Mehmedî Hamîd edame mec-dühu ilâmı etmekle sadır olan fermânı alilerine imtisalen işbu maruzat ve ilâm ve inha ve der-kenarlara nazar olduğunda Sivas eyaleti dahilinde Amasya san-cagında Zennun âbad kazasında vakî Hamdek Çelebi mezraası vakfının humûs mahsulile tevliye-te evladı evladı vakıftan olmak üzere baberatı alişan müddeti vafire mutasarrıf olan İbrahim bin Mustafa iki yüz otuz altı senesi hilalinde fevtolup sulbî oğulları Mustafa Mehmed Ahmet nam karındaşlar mevcut olma-larile tevliyeti mezkûre babaları

mahallundan mezburune tevcih olunmak iktiza eder iken Çorum sakinlerinden ve ecanipten Mus-tafa bin musallî Ekberî evladı vakıftanım deyu tevliyeti mez-kûreyi civarında Çorum kazası naibî imlâsile ber takrip üzerine tevcih ve berat ettirüp ol tarihte mezkûr bulunmuş olmalarına binaen iki sene mîktarı zabıt ve badehu ali ve ihtiyar ve ümuru vakfı idareden aczi zahir ve aşikâr olduğundan otuz sekiz senesi hilalinde birader zadesi Ömer bin Süleymane kasrı yed etmiş isede ecnebiyi mezburun tevli-yeti mezkûreyi zabıt mezkûrune kadri mucib olmuş olduğu be-yanile tevliyeti mezkûre mezbûr Ömerin Refinden ve babalan müteveffayı mezbûr İbrahimin mahallundan mezkûr Mustafa Mehmed, Ahmed de bil iştirak tevcih buyrulmasını kazai mez-bur naiû Halil efendi arz etmekle mukatazayı gerisi Anadolı kadı askeri Elihağ Mehmed Hamdek edemallahü teala fezalilhiyeden istilâm olduğunda tevliyeti mez-kûreye Minel kadim mezbûr İb-rahimin eba an ced mutasarrıf ola geldiği ve mezkûr Mustafa, Mehmed, Ahmed, sulbî sa-hih oğulları olup aslah ve erşet evladı vakıftan oldukları kazai

mezbûr ahalisinden der aliyyede
bulunan mazbûtul esamî müslî-
min ihbarlarile zahîr ve müte-
hakkak olduğuna mebnî tevliyyeti
mezkûre mezbûr Ömerin refinden
mezbûrun Mustafa, Mehmed,
Ahmede tevcih olunmak ıktiza
eylediği kadî askeri müğarrın
ileyhin ilâmları mucibince ba-
fermanı âlî kırk beş senesi Re-
cebinde mezbûrün refinden mer-
kumune tevcih ve berat olunmuş-
ken mezbûr Ömer amasya mah-
kemesinde ekberi evladi vakıf-
tanım deyu takrir ve malumûl
esamî kimesneler dahî bu veg-
hile ihbar eylediklerinden bah-
sile tevliyyeti mezkûre merkum-
nun refinden yine mezbûr Öme-
re tevcih olunmasını Amasya na-
ibi Esseyyit Mustafayı Fevzi
efendi ve Merzifon kazası naibi
mevlana Mehmed Emin zide il-
mühüma başka başka arz etmele-
rile ıktizası Sadrı anadolıyu sa-
bık meşrep zade Ehağ Hüseyin ih-
man edamallahü teala fezaile-
huden ledel istilâm tevliyyeti mez-
kûrenin vakfıyesî mukayyed ol-
madığından meşrutı malum olma-
magile naibeyni mezbûreynin
ilâmlarına binaen merkumunun
refilerinden mükaddema gıyabın-
da ihbarî mücerreret ile bilâ cün-
ha refi olunmuş deyu merkum
Ömere tevcihini kadî askeri mü-

ğarrın ileyh ilâm etmelerile ilâm-
ları mucibince ba fermanı âlî işbu
senet mübareke şehîr Rebûl ev-
velinde merkume ibka olduğuna
meallî kuyuddan müsteban olup
ekheri merkum Ömerin ecânib-
den ve merkumun Mustafa, Meh-
med, Ahmedin vakfı mezbûrun
evladi evladından ve eba an ced
evliyyeti mezkûreye mutasarrif
olageldiklerini ve mükaddima refi
olunması gadrî mucip olmuş ol-
duğu yine tekrar kazai mezbûr
ehalisinden cemmi gafir ve cemî
kesir mevsukul kelim kimesneler
ihbar eyledikleri beyanile tevli-
yyeti mezkûre ecnebi merkum
Ömerin refinden avladiyyetleri
ihbar olunan merkumun Mustafa,
Mehmed ve Ahmede ibka buy-
rulmak ricasına zennun abad nai-
bi Halil ve Corum Kadısı Essey-
yid Mustafa Derviş zide ilmühü-
ma aîz ve Sivas eyaleti muhas-
sili Esseyyit İbrahim ve Corum
mütessesilimi Ehağ Hüseyin ih-
va ehalisi mahzar eyledikleri ve
kazai mezbûrda da Şeyh Elvan
gelebi evladından Hamdek Çelebi
vakfının vazifesi muayyene ile
tevliyyeti bin doksan üç tarîhile
ber veghi meşrut Mustafa nam
kimesne üzerinde kalınış olarak
Anadolu muhasebesinde bir kay-
di atik bulunduguna nazaran bu
makûle vakıfların iki mahalde

kaydı bulunması ihtilali kuyudı nucip ve mutat olan usulü tevci- nate mugayir askeri ruzuanıçe- sinde olan kuyudun terkimi lazım geldiği reisil küttap muğarun ileyh ilamında münderic olduğu ve bu takaribe balada bastı beyan olundugu üzere tevliyeti mezkäre- yi ahadî tarafeynin ahâden refi olttirmeleri gıyabı hasmında ihba- ri müccerrede mebnî olarak bil- müvacehe mürafaa ile zımanında bir günâ hüküm şeri lahik olmuş olmayup ancak tevliyeti mezkû- reyeye gerek mütevevfişayı mezbûr ibrahim gerek evladı mezbûrun müstafa ve Mehmed ve Ahmed eba an ced müddeti vafire muta- sarıf ola gelmiş ol vechile hak- larında teamüüd kadim cari ol- larmuş iken refille madur oldukları makall maruzattan müsteban ve mazamini maruzatı mezkûre vakia mutabik ve nefsel amre muvafik idüğü kazai mezbûr ehallerinden der aliyede bulunan bi garaz er- babı vukuffan salıftızzıkır Çorum ehalisinden divanı hümayun ke- tedbesinden Ahmed bin Osman ve zennun âbad ehalisinden ve mek- tubüi sadrı Ali hulefasından Meh- med Ragıp ibni Mustafa ve Ço- rum ehalisinden ve tüccardan Bölük başı zade Esseyyit Hüse- yin bin Mustafa ve zennun âbad ehalisinden hala dühan gümrüğü emini etbâinden Mehmed bin Süleyman ve Çorum ehalisinden Elmas oğlu Mehmed ibni İsmail nam kimesnelerin ala tarikışse- hade ihbarlarile zanir ve nûma- yan isede yine tarafeyn niza ve muhasasamaçen hall olımıyacakları ber nehcî şeri şartı vakit ve va- salı beyanile evladiyet sübûd mümkinattan olmayup müteazzır idüğü vazihatıtan olmağın bu su- rette ekseri müsteğallatı kura ve mezari olan evkafıta emri sultani şarti vakıfa mugayir olsada meş- ru ve müteber olduğuna binaaen tevliyeti mezkûre kat'an ilminiza mütasarrifi mezbûr Ömerin üze- rinde ibkası yahut salıftızzıkır zennun âbad naibi ve Çorum ka- disı arzları ve Sivas muhasassı ve Çorum mütesellimi inhaları ve ehalisinin mahzarları muciblerin- ce evladiyetleri ihbar ve madu- riyetleri zahir olan mezbûrun Mustafa, Mehmed, Ahmed tev- cihi hususu mullaka iradei seni- yeme menut idüğünü bil tili kadı asker muğarun ileyhim ilam etme- lerile merkumune gadir olmuş idüğü mali ilam ve maruzattan müsteban olmağile merkum Öme- rin refinden mezbûrun Mustafa, Mehmed, Ahmed iştiraken tev- cihi ve beratları ita olunmak ve merkum Ömer fima bait tevliyeti mezkûrun refine tasaddi ve

ÇORUMLU DERGİSİ (1938-1946)

1932'de kurulan Halkevlerinin temel amaçları arasında yöresel bir dergi çıkarmak da vardı. Bu temel ilkeler doğrultusunda Çorum Halkevi de bir aylık yayın organı çıkartmaya başlamıştır. Bu Çorumlu Dergisi'dir.

İlk sayısı 15 Nisan 1938'de yayımlanan Çorumlu Dergisi, Ağustos 1946 tarihinde çıkan 61. sayısı ile yayım yaşamına son verir. Çorumlu'nun sorumlu müdürlüğünü 1-16 sayılarında Eczacı Bedri Bilginer, 17-33 sayılarında Pertev Kalelioğlu, 34-61 sayılarında ise emekli öğretmen Nuri Uğur yükümlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın en bunalımlı yıllarında, sıcak savaşın sınırlarımıza değin dayandığı bir dönemde yayımını sürdüren Çorumlu, başta kâğıt sıkıntısı olmak üzere türlü nedenlerle yayımını kesintiye uğramıştır. Ama yine de kaldığı yerden yayımını sürdürmüştür. 16. sayıdan sonra dört ay, 37. sayıdan sonra 12 ay, 51. sayıdan sonra altı ay, 55. sayıdan sonra da dokuz ay ara verdikten sonra yayımlanabilmiştir. Derginin (9/10), (34/35), (36/37) ve (49/50) sayıları da çift sayı olarak yayımlanmıştır.

Genelde 32 sayfa olarak yayımlanan derginin 7. sayısı 48 sayfa, 4 ve 34/35. sayıları 40 sayfa, 13. sayısı 28 sayfa, 16.52.53.55.57 ve 58 sayıları da 24 sayfa olarak yayımlanmıştır. 61 sayılı Çorumlu'nun sayfa toplamı 1804'tür. Çorumlu Dergisi'nin 36/37, 46 ve 47. sayıları dışında kalan tüm sayılarında, Çorum ve çevresine ilişkin yayımlanan arşiv belgelerinin toplamı da 506 sayfadır. Bununla birlikte Çorumlu'nun sayfa toplamı 2410'a ulaşmaktadır.

Çorumlu'nun 7. sayısı dışında tüm sayıları Çorum Vilayet Matbaasında (Çorum İl Basımevi), 7. Sayısı ise İstanbul Resimli Ay Matbaası'nda basılmıştır.

Derginin ederi 38. sayıya değin 12,5 kuruş, yıllık 120 kuruş; sonraki sayılarda ise aylık 20, yıllık 250 kuruş olarak belirlenmiştir.

naturanorm/2009/26 63 80